

ESZMÉK ÉS VIASKODÁSOK

**IRTA
KNER IZIDOR**

**GYOMA MCMVI.
A SZERZŐ KIADÁSA**

Nyomatott Kner Izidor könyvnyomdájában, Gyomán.

TARTALOM

ELŐSZÓ

KÖZGAZDASÁG ÉS POLITIKA

TEREMTSÜNK MODERN MAGYAR IPART
A VINKÓ VÉDELME
AZ ÖNÁLLÓ VÁMTERÜLET KIHATÁSA IPARUNKRA
MEGINT HAZAMENTÉS
HOZSANNA!
APRÓ RABSZOLGÁINKRÓL
A FÖLDÉHES MAGYAROKHOZ!
NEMZETI VAGYONOSODÁS A NEMZETI NAGYSÁG ALAPJA
VALAMI A TULIPÁNKERTHEZ
AUSZTRIA FORRADALMAT AKAR
VÁLASZTÁSOK ELŐESTÉJÉN

SZOCZIÁLIZMUS

A SZOCZIÁLIZMUSRÓL
MOZOGNAK A MAGYAROK!
MOZOGNAK A MAGYAROK!
AZ ÉN SZOCZIÁLISTASÁGOM
MI LESZ VELÜNK?!
MI LESZ VELEM?
MODERNIZÁLT DAMOKLES-KARD
KÖZVESZÉLYES TÉVELYGÉSEK
A SZTRÁJK

POLÉMIÁK

NYILT LEVÉL LOVAG POSNER K. LAJOS ÉS FIA URAKHOZ!
ÓVAKODJUNK KÉSZPÉNZÜL VENNI A HELYREIGAZÍTÓ SOROKAT!
LE A HAZUG SZOCZIÁLÍZMUSSAL
EGY S EGYBEN TÖBB KARTÁRSNAK
A MI KENYERÜNKÉRT
A HUSVÉTI SZAKKIÁLLÍTÁS ELMARADÁSÁHOZ
A „TYPOGRAPHIÁ”-NAK

NYOMDÁSZATI SZAKCZIKKÉK

ÉSSZERŰTLENSÉGEK
ÍZLÉSTELENSÉG
BETŰARÁNY-BEOSZTÁS
KRITIKAI MEGJEGYZÉSEK
KORRIGÁLÁS VIDÉKEN
A KÖNYVKÖTŐ-MESTERSÉGRŐL

NYOMDÁSZATI KERESKEDELMI SZAKCZIKKÉK

PAPIR-IPARUNKRÓL
VÉDEKEZÉS A TISZTESSÉGTELEN VERSENY ELLEN
A NETOVÁBB
MAKULATURA-GYÁRTÁS
PISZOKVERSENY
TÖRVÉNY A PISZOKVERSENY ELLEN
A FRICSKA
KÜLÖNVÉLEMÉNY
TARATHATATLAN ÁLLAPOTOK
DAL A RÉGI JÓ IDŐKRŐL

SAJTÓÜGYI SZAKCZIKKEK
SÉRELMEK MINISZTERI RENDELETEK
NYILT LEVÉL GRÓF TISZA ISTVÁN BELÜGYMINISZTERHEZ
ESDŐ SZÓZAT AZ ERŐS KÉZHEZ
SAJTÓTÖRVÉNYÜNKRŐL

SZÉPIRODALOM, HUMOR
A FELNŐTTEK MUMUSA
JÓKAI
EGY MINDENNAPI TÖRTÉNETKE
GÁRGYÚK KÖZÖTT
EMLÉKSOROK
ADOMÁK, ESZMÉK, REJTVÉNYEK

ELŐSZÓ

Az előszavaknak rendeltetése: indokolhatatlan dolgoknak az indokolása s az enyim hasztalan útjára még sok terhelő kolonczzal a nyakában indul.

Minden előképzettség híján kisikerítettem vagy huszonöt év előtt pár gyöngye ötletet, amelynek révén akkori legjobb élczlapunk, az Űstökös, munkatársának keresztelt el s mint ilyennek, küldte egy ideig a lap tiszteletpéldányát.

Csakhamar megint kiszorítottam valami irodalmi dolgozat-félét, minek olvastára egy lelkes, de bizonyára naiv ismerősöm rám irt, hogy menten tegyem le a sorzót és dolgozzam annak a számára.

Lelkem kíváncsi szerint való sikerek voltak ezek és odáig exaltáltak, hogy madarat lehetett volna velem azidőben fogatni.

Igen ám. De minthogy csakis ezt és semmi újabb, fokozatos fejlődést bizonyító elmeszülemény termelésére nem hangoltak s első dolgaim vagy negyven krajczárnyi bolti értékű tiszteletpéldányt jövedelmeztek: elhatároztam a sorzó mellett való megmaradást.

Sorsát azonban senki sem kerülheti el!

Hirtelen nekilendült szakmánk minden ágában annyi visszás esemény merült fel, hogy az, ki gondolkodásra van berendezve: nem térhetett fölötte napirendre hozzászólás nélkül.

A mindennapi kenyérért való küzdelem fáradalmainak kipihenésére szolgáló éji időkből fogadtam tehát a műzsákat s firkáltam össze-vissza töméntelen olyan szakcikket, amelyek csak azért voltak ilyenek, mert egy szakma ügyével-bajával foglalkoztak, de melyeknek nyomán számtalan esetben változtak meg törvények és rendeletek és javultak rossz állapotaink.

Igen tisztelt nyomdatulajdonos úr!

Nagy érdeklődéssel olvastam a Grafikai

Szemle mai számában megjelent becses cikkét.

Az agyonkor-

mányzás vérbemenő satyrója e közlemény,

mely társadalmi téren az adatok rengetegével mutatja

be a híres „magyar szabadság” hazug voltát. Közigazgatásunknak minden egyéni munkát vagyis más szóval

minden független helyzetet letipró léhaságát és lelketlenségét

oly kitünően domborítja ki e cikk, hogy mint

rendkívül jellemző részlet azonmód beiktatható ^{újabbkori} ~~mai~~

általános művelődéstörténetünkbe.

Igen tisztelt nyomdatulajdonos úr!

Nagy érdeklődéssel olvastam a Grafikai Szemle mai számában megjelent becses cikkét. Az agyonkor-
mányzás vérbemenő satyrója e közlemény, mely társadalmi téren az adatok rengetegével mutatja be a híres „magyar szabadság” hazug voltát. Közigazgatásunknak minden egyéni munkát vagyis más szóval minden független helyzetet letipró léhaságát és lelketlenségét oly kitünően domborítja ki e cikk, hogy mint rendkívül jellemző részlet azonmód beiktatható újabbkori általános művelődéstörténetünkbe.

Ez bekezdése azon levélnek, amellyel mozgolódásaimat köszöntötte tudományos akadémiánk egyik legnevesebb tagja.

Egyszer-másszor éji éji vendégeim megint pajzánkodni kezdtek velem és egyre arra noszogattak, hogy mit kínlódom ezen mérgemben kelt száraz témákkal és miért mívelem a nyomdászat dudvás mezejét, amikor mívelhetném a Parnassus virányos kertjét, amint egykoron megkezdettem.

Megpróbáltam.

Az idők folyamán itt-ott elég gyakran hozott tőlem a Borsszem Jankó olyan apróságokat, melyek onnét kiindulva, úgy körüljárták irodalmi magyar földtekénket, hogy nem egyszer nagy pipájú borközi adomázó bácsik szájáról hallva, illet, mint jót, megkaczagnom saját elme-szüllöttemet.

Amikor ezeket felvonultatom az ottan megjelent eredeti illustringokkal, meg kell említenem, hogy ezen illustring lapunknak országos híri és népszerűségi állandó alakjait is azon a címen szerepeltethetem könyvemben, mert egyszer-másszor mindeniknek adtam a szájába pár szót, mondást.

Mindezzel pedig nem dicsekedésképp hozakodom elő, hanem hogy elejét vegyem minden gyulaipáloskodási hajlandóságnak. Mint ahogy a tűzbiztosított házakra kiteszik a rossz szándékúak elrettentésére szolgáló pléhtáblácskákat, melyekről kiki megtudhatja, hogy itten egy kis tüzecke még esetleg használna!

Nem vonhatnak tehát másért felelősségre, mint hogy miért kellett azon díszes bölcsőkből magzataim tetemeit elővonszolni és új életre kelttetten szárnyra bocsájtani?!

Ószinte szívből fakadó válaszom erre az, hogy kietlen sorsom olyan sívár helyre szegzette le életem egész tartamát, ahol az emberek egy része ha fölfelé tolja az orrát, azt hiszi, hogy a Csimborasszóra is lefelé kell néznie; s ahol egy pepita nyakkendő, gyémántos gyúri, arany óra, arany láncz, meg száz hasonló, fehér vadak számára gyártott és gyakran hitelbe vásárolt encsenbencsek is a dicsekedésnek méltó tárgyaiként szerepelhetnek.

Vaskos kis könyvemnek minden sora vagy olyan elvont helyen jelent meg, ahol környezetem tudomást nem vehetett róla, vagy névtelenül: s így dicsőségemet akarva sem öregbíthette. Gondoltam tehát, hogy közkézre adom s szapora számú kavicsai között akad talán annyi aranyfüst, hogy ennek révén tisztelőimmé válnak fentemlitett kincsek birtokosai is.

Tartalma összeválogatásánál egyedül az volt a vezérlő szempont, hogy munkásságom minden fajtája képviselve legyen benne.

Ezen könyvem piacra hozása után pedig leteszem a lantot és folytatom tisztos mesterségemet és minthogy így újabb kötetől nem kell tartania: fogadja munkámat a kegyes olvasó szívesen. A Parnassus büszke lakói pedig bánjanak a vendégül odavetődöttel olykép, miként ezt az illő vendégszeretet diktálja, különösen az olyan ritka vendéggel szemben, kihez talán többé szerencsénk sem lészen.

KNER IZIDOR

KÖZGAZDASÁG ÉS POLITIKA

TEREMTSÜNK MODERN MAGYAR IPART

Minden mesterségnek arany a fenéke, tartja a közmondás. Az ipari pályákon küzködők tagadják, és ha végignéznünk rajtuk: nekik kell igazat adnunk.

A köznek óhajtok szolgálatot tenni, amikor ennek okait keresem és azokra rámutatni iparkodom. Hisz közvetve vagy közvetlenül mindenkire tartozik ez.

Kossuth Lajos és Batthyány Kázmér jó félszázada már kimondta a honi iparpártolásra a jelszót, és a milyen visszhangot ez akkor keltett, ha mindmáig tartó mozgalom lett volna az eredménye: mi volnánk a világ első iparúzó állama! – Mégis, miért vagyunk csaknem az utolsók?

Mert e felbuzdulás csak szalmaláng volt?

Nem!

De gyökeret nem tudott verni, mert nem volt kikért pártolni. Akik voltak, azok olyanok voltak, hogy túlnagy hazafiság kellett volna hozzá, hogy pártfogolják és – sajna – ma is így állunk.

Nézzünk csak szét az ipari pályákon; úgy a kézművesen, mint a gyárin, mit látunk? Törekvést gyorsan vagyont szerezni, de majdnem sehol komoly iparkodást valamely iparág odafejlesztésére, hogy az igaz érdemeinél fogva, saját minőségeért érdemelje meg mindenki támogatását.

Az építő-, vasipar s még néhány pálya terén mutatkozó sikereink, meg egyes olyan kimagasló egyéniségek, mint Thék, Schunda stb., ha nem volnának, kétségbe kellene esnünk iparunk jövője iránt és fájdalom, ezen sikerek sem tisztán a mi dicsőségünk, mert ezekben is a külföld munkásainak jut az oroszlánrészt.

A vidék iparáról pedig jobb nem is szólni. Otromba tákolmányok tömkelegéből áll terméke és fogyasztója az olcsóra szorult nyomorúság!

Hogy miért?

Mert a mesterségeket utálja mindenki és nem szeretik maguk az ipart űző szülők sem és legyen gyermekek bármilyen tökfilkó, török-szakad, tanítatják, és még ha eközben letörnek is az ipse: inkább vasúti bakternek, fináncznak, zsandárnak vagy bárminek megy, de iparos pályát nem választ.

Az úgynevezett intelligencia pedig részint restelkedésből, részint e pályák iránti kicsinylésből, de főképpen, mivel az érettségivel katonai kedvezmények járnak: a világért sem adnák gyermeküket mesterségre.

A külföld ipari szakiskolái három-négy osztálya elvégzését az érettségivel egyenrangúvá tette és önkéntességi jogot adott hozzá. Ez nálunk még a jövő muzsikája. Van ugyan már négy, úgynevezett felsőbb ipari szakiskolája az országnak, ahol ezen kedvezmény elérhető, de ezekben csak zománczó, litográfia, épület-és asztalos-munkarajzoló s hasonló elvont foglalkozásokat tanítanak és négy évi középiskolai előképzettség után négy évi tanfolyamhoz van a kedvezmény kötve: tehát annyi költséget és életidőt igényel, mint az érettségi, így aztán összevetve fentiekkel, ott vagyunk, hogy minden tizezer lélekszámra, száz diplomára pályázó járja a közép- és felsőiskolákat, és mivel ennyi embernek legfeljebb tizedrészét képes foglalkoztatni és eltartani: kilencztizedrésze várakozó állásban iparkodik az előtte levőket kikopálni, vagy proletároskodik a köz terhére.

Másrészt pedig ezen erőlködések s magasra törések elvonják, magukhoz kötik az értelmesebb ifjúságot és csak azok jutnak ipari pályára, akiknek semmi hájjal nem lehetett kikenni azon pár középiskolai osztályzat bizonyítványát, amely nélkül postaekszpeditor, vasúti kalauz, vagy közigazgatási irnoknak sem mehet az illető. És tessék az ilyen anyaggal megteremteni a magyar ipart!

Milyen sánta logika a szülők részéről, hogy éppen a semmirevaló gyermekeket vélik alkalmasnak a mesterségre! Szabad kenyérkereseti pályára! Ahol a szakképzettségen kívül üzleti élelmességre, a munkaszervezésnél ügyességre, körültekintésre, kombinációra, a közönséggel érintkezésnél tapintatra, intelligenciára, az árubeszerzésnél és forgalombahozatalnál számítani tudásra, élelmességre van szükség; ide elég jónak tartják a szülők hájfejű gyermekeiket és ha ezek aztán nem boldogulnak ezen sokoldalúságot igénylő pályán, azon következtetést vonják le belőle, hogy ezeket is kár volt erre adni.

Persze, hogy kár! Mert mívelői sem boldogulást, sem dicsőséget nem arathattak rajta: eredendő hibáik miatt.

Ugyanilyen hiba még – mint említettem – hogy kiki, mert rosszul tölti be, nem szereti, megveti saját mesterségét s ha már kénytelen gyermekét arra adni: másra és nem a maga mesterségére adja azt. – Adja pedig akármilyenre, minden számvetés nélkül, csupán azon szemponttól vezéreltetve, hogy gyermeke gondozásától szabaduljon. Odaadja 4–5 évre, csak hogy lerázza a nyakáról s csupán azt iparkodik biztosítani, hogy élelmezése, ruházata kijárjon, de eszébe sem jut, hogy biztosítsa a tanidőben való tényleges taníttatását. Ez a mester dolga! Ez pedig, hogy a kosztózó gyermek első percztől fogva kamatozzék: befogja pesztonkának, szolgálónak, mindenesnek; czipeltet vele talyicskaszámra terhet a piacra és a piacról; pár fillér értékű gízt-gízt a kilométerekre eső földekről, kertből, a jószágoknak: melyek gondozása szintén az ő dolga. Vágatnak vele fát, morzsoltatnak vele tengerit és szememmel láttam, hogy három órákor hajnalban lézczel biztatták, mert még nem volt tehén, disznó megéttelve, megitatva. Ellátja úgy a konyhabéli szükséglet, valamint a műhely kellékeinek esetről-esetre való kicsinyben beszerzését, nemkülönben a segéd urak cigaretta, pálinka, mosatás, Friss Ujság stb. esetről-esetre s fillérenkénti bevásárlását. Ami ellen van ugyan törvény, de a szülők nem ragaszkodnak hozzá, mert akkor nem vállalják magzatukat tanoncznak; a mester pedig kihasználja, hogy ipartestület, hatóság tudja s látja e visszaéléseket: de nem törődik véle.

Ha pedig ezenközben letelnek a rabszolgaság évei: kezébe nyomnak egy munkakönyvet, amely – gyenge képességeihez mérten – képesíti 8–10 korona heti keresetre. Ha az ifjú egy kissé törekvő, vándorútra kél s sok nyomor után aztán egy kis hányada felküzdí magát emberré. – Jórésze azonban otthon marad, ténfereg egyik műhelyből a másikba éhbéren, amíg megússza a katonasort s aztán vagy megnősül s kap annyi pénzecské, hogy oldalba rúgva mesterségét, gazdálkodásba, kupeczkedésbe vagy más foglalkozásba foghat; vagy pedig letelepszik saját mesterségén és holtig koldusa a szakmabéli tudás fogyatékoságának.

Legboldogabbnak azonban azok érzik magukat, akiknek sikerült szabadulni azon foglalkozástól, melyre készültek, melyet tanultak, és láttunk már olyat is, aki akár a selyemhernyó-tenyésztést is előbbre valónak tartotta mesterségénél.

Pedig nézzünk csak szét a kenyérkereseti pályákon és vessünk kissé számot a hozamokkal, magyarán: jövedelmekkel. Igazolják-e vajjon ezek e pályák iránti ellenszenvet?!

Nem is szólván az 5–800 koronás évi fizetésű néptanítókról, vagy 1000 korona fizetéssel bíró kishivatalnokokról: azon közhivatalbeli állásban levők, kik 1500–2000 korona évi fizetést húznak, úrnak képzelik magukat; azt a parasztot pedig, akinek két-három fertály földje van, mindenki nagy úrnak tartja.

Pedig hát mekkora nyomorúság már az is, ha valaki a jelenlegi életviszonyok között kénytelen úr lenni – mondjuk – évi 2000 korona jövedelemből! Három fertály földet pedig ha bérbead tulajdonosa, legfeljebb 1200 korona bérösszeget kap érte – tehát tőkájének 6 százalékát és oly csekély összeget, amiből ugyancsak keservesen lehet megélni. Ha pedig maga műveli és az időjárásbeli viszonyok kedvezése folytán nagyobb hozamra tesz szert, ezért meg is kell dolgoznia és az ellenkező esély kockázatát viselnie.

Ezzel szemben a képzettebb ipari munkás úgy a fővárosban, mint vidéken, függő állásban is heti 30–40, sőt 50–60 meg több, korona heti fizetést húz, ami – a kisebb összeget véve is – 1500–2000 korona jövedelemnek felel meg: tőkebefektetés és kockázat nélkül és úgy, hogy a közterhek viselése alól kibúvik; nem fizet állami, községi, egyházi adót; biztosítva van jórésze baleset, rokkantság, betegség, sőt munkanélküliség és sztrájk esetére is.

Hát még az önálló azon iparosok, kik szakképzettségük és értelmességükkel pozíciót tudtak maguknak teremteni. Ezek az irigyelt pár fertály földet minden évben tisztán megkeresik és félreteszik.

Sajna azonban, úgy függő, mint önálló állásban a jobb jövedelmek idegen zsebekbe vándorolnak, mert minden szakmán, tudásban a külföldé a pálmá, az vezet! S ez igen természetes, mert silány munkásokból silány mesterek válnak és napról-napra látjuk, hogy minden ipari szakma termékei, melyek nyersanyagát potom áron dobjuk a külföld piacára, milliók értékéig vándorolnak be hozzánk állandóan mint kész árúk és tárt kaput nyit ezeknek a köztudatba ment azon föltevés, hogy mi szép és jó termékek előállítására képtelenek vagyunk; és szomorú, de igaz, hogy – amiként más szavakkal fentebb is mondtam – az ipari természetmények nagy átlagának minősége igazolja ezen rossz hírünket. Még szomorúbb, hogy gyáriparunk munkálkodása is olyan, hogy rossz hírünk öregbítését növeli és bizony, aki szót érdemlő tőkét ruház be gyári termékbe: külföldi gyárokhoz fordul, ahol nyugodtabb lélekkel vásárolhat.

Meghiszem, hogy az ilyen kijelentések bántják a hazafiúi érzetet és nem egyszer vágják fejemhez érette a hazafiatlanság vádját; de hát ezt is szívesen eltűröm, mert csak bebizonyított szomorú tapasztalatok alapján beszélek és főképp, mert ostorozásaim nyomán nem egyszer láttam már a viszonyok javulását fakadni.

Magyarországon egyetlen kenyérkereseti pálya sem oly kiaknázatlan, mint az ipari. – Még a kis Balkán-államok ipara sem annyira mentes a gyáripar sorvasztó versengésétől, mint a miénk és mivel eddigi gyári iparvállalataink sok részben balul ütöttek ki és gyáripari gyengeségeink a tőke emberei előtt jól ismertek, ezen pénzforrások tartózkodása folytán még hosszú ideig nyugodtak lehetünk versenyre felől. Ami egyébként közszempontból fölöttébb sajnálatos.

Ily viszonyok között mily könnyű lenne a kézműipart odafejlesztetni, hogy – ha már kivitelről nem is álmodhatunk – legalább a belforgalmat magunkhoz kaparintsuk.

Ennek igen egyszerű lenne a módja.

Lepjék el ezen pályákat 3–4 középiskolai osztályt végzett okos, értelmes ifjak. Szerezzenek maguknak honi jobb műhelyekben előképzettséget; fejlesszék azt kellő színvonalra a külföld ipari szakiskoláiban, vagy nagyobb műhelyeiben, és ha az önállósítás idejének elkövetkeztekor szüleik csak annyi anyagi támogatásban részesítik őket, amennyibe a tovább taníttatás két-három osztálya került volna: biztosabb jövő elé néznek, mint ha bármely fakultás oklevelével lépnének mint kezdők az életbe.

Ha azután így munkálkodásukat siker koronázza, szeretni fogják mesterségüket: atyáról fiúra fog az szállni s nem kell ennek a dolgot mindig elülről kezdeni, hanem ez az atya, az előd

által gyűjtött tapasztalatok alapján építheti, fejlesztheti üzletét tovább a készen kapott munkakörben, amely öröksége legértékesebb részévé válhat, ha szakképzettséggel és ügyességgel bírja azt megtartani és kibővíteni.

Azt fogják erre mondani, hogy máris többen vannak minden mesterségen, mint amennyien azon tisztességes megélhetést nyerhetnek. Igen, mert a főszükségletet a külföld és Ausztria gyári és kézműipara látja el és mi csak az ízékjén tengődünk és mai képzettségünk, berendezésünk és silány honi munkaerőinkkel azok kiszorítására nem is gondolhatunk.

De ép ezért kell az eddigi rendszeren változtatnunk.

Magyarország modern ipara megalakításához nem kellene évszázadok. Fogjunk neki rögtön és pár évtized alatt uralni fogjuk a helyzetet és ha a közönségnek azt fogjuk pénzeért nyújtani, amit igényelni joga van és amit a mai fejlett ipari eszközökkel előállítani nem ördögi mesterség, úgy biztosra vehetjük, hogy minden hazafiúi felbuzdulás nélkül is mellénk fog a közönség állani, mert már az csak természetes, hogy aki erre rá nem szorult, azt érdemeért inkább támogatják, pártolják, mint aki erre tudatlansága, tehetetlensége címén irgalomból számít, a haza szent nevében.

A kitűzött pályadíj, vagyoni jólét és tisztos, független társadalmi állás: méltó, hogy törjük magunkat érte!

A VINKÓ VÉDELME

Kegyelmes földmivelési miniszterünk ledicsérte expozéjában az Alföld sík területe vinkóját s kijelentette, hogy minden rendelkezésére álló eszközt fel fog használni, hogy ezen kötött talajokban a szőlőültetést minél jobban korlátoztassa.

A Kegyelmes úrnak jobban kell e dologhoz érteni, mint csekélységemnek, különben engem tiszteltek volna meg tárczájával. Ámde a földmivelésnek annyi reszortja van s minden ágazatnál annyi a megszivlelendő, tekintetbe veendő mellékkörülmény, hogy egy ember mindenik ágában egyformán kiváló nem lehet s így veszek bátorságot megkontrázni a kegyelmes urat: hivatkozhatván arra, hogy borközi dologban Kálmán Farkas bátyám szárnyai alatt fejlődtem.

Nem fogom ugyan – miként ő – vinkónkat isteninek aposztrofálni; de nekünk nem kell jobb annál, amilyen – lehetne.

Pinczém ászokaljait Hegyalja, Érmellék legjobb helyeinek bora telíti s ha nagyobb murik alkalmával ezek saját vinkómmal az asztalra kerülnek: mi élvezzük az utóbbit és a pókhálós palaczkok tartalmán a szolgaszemélyzet delectálja magát! Ez nem nagyotmondás, hanem Engel óta jógusztusú úri ember csak vinkót mer inni, mert ezt nem érdemes hamisítani.

Komolyabban beszélve: hozattam már vendégeim kedvéért bort Szulkovszky herceg pinczéből, hozattam Magyarádról, Tolcsváról, termelőktől és hozattam az országos mintaborpinczéből s ha egyebet nem, annyit mindezeknél tapasztaltam, hogy hosszabb pihentetés után a palaczkban olyanszerű czafatok képződtek, mint minő mocsaras tavakban békanyál néven szokott; amire azt mondják, hogy ártatlan dolog s a borderítésre használt vizahólyagtól keletkezik.

Süssék meg! Mi semmi ilyest vinkónkhoz nem használunk s nem is derűs aztán, hanem annál inkább azok vagyunk mi, akik fogyasztjuk: amit azon derűsített nedűkről feltétlenül nem lehet elmondani.

Volt már vörös borom olyan egri termelőtől, hogy bátran tűzbe tettük volna érte kezünket. Fogyasztottuk is vigan – t. i. az italt – s ízlett annyira, hogy fentisztelt bátyánk egyik vendégemnek mohón lendülő felöntő karját azzal rántá vissza, hogy „marha! nem bírod áhitattal inni ezt az isteni nektárt!?” S a szerte maradt poharak alját másnap virradóra viola lében uszkáló fuxin-szilánkokcskával telítve találtam.

Ne a vinkótól szabadítson meg tehát a Kegyelmes úr bennünket, hanem Engeltől és törvényes leszármazottaitól, meg a borhamisítók czinkosaitól!

Napról-napra derítenek ki nagyobb borhamisítást s ennek addig vége nem lesz, amig csupán pénzbüntetéssel sujtják. Sőt ez fokozza a mérvét, mert manipulációjánál ezen eshetőséget is bele kell az illetőnek kalkulálni.

Egyedüli orvossága a legszigorúbb börtönbüntetés lenne s útját az vágatná, ha a bortermő vidékek termelői detektiv-intézményt létesítenének annak ellenőrzésére, hogy egyes bornagykereskedők borbehozatala és kivitele miként viszonylik és honnét jó az ki és be; és megfigyeléseiknek eredményeit dokumentálva hoznák az illetékes hatóságok jóindulatába; nem mulasztván el egyben beigazolt visszaéléseket a fogyasztóközönség figyelmébe is ajánlani, a közvetítő, illetve terjesztő cég megnevezésével egyetemben s a nagy- s messzehangzó hangú sajtó aszisztálásával.

A Kegyelmes úr károsnak mondja a sík Alföldön való szőlőtenyésztést úgy a közre, mint magára a termelőre nézve.

Ez részben áll mindenképp.

T. i. a közre káros a sikertelen telepítés, mert veszteség az államháztartás, meg a közállományra az eredménytelen foglalkozás. És veszteség még, mert a sikertelen munka a legrosszabb serkentő valamely dolog felkarolására. S veszteség az illetőre, mert befektetése és ideje hiába pocsékoltatott el. De miért?

Mert az állami szőlőtelepeknek nemcsak elsőrendű készítményei kerülnek forgalomba, hanem az ott foglalatostkodó oláhok által terjesztett azon részei is, melyeket ők onnét »tűzrevaló« címen naponta hazahurczolnak s potom áron, házalva terjesztenek olcsóra vágyakozó szegény népeink között.

A magánvállalatok pedig mindnagyobb haszonra törekedvén, teljesen kizsákmányolják a közönségnek e téren való tudatlanságát s drága pénzen mindenféle hitvány, selejtes, szemét árut rásóznak úgyannyira, hogy teljesen fölösleges a Kegyelmes úrnak az ültetés és telepítés csökkentésen fáradozni: elvégezték ezt már helyette az oláhok, meg a hamis kúfárok.

Hogy példát említsek, tudok esetet reá, hogy 1000 ültetett ojtványból 50 maradt meg s magam is kaptam az ország legelső ojtványtelepesétől, aki az állam nagy érmén kívül minden szót érdemlő kitüntetést ott fityegtet árjegyzékén, olyan ojtványt 36 fillér egységárban, hogy amint kissé megdeputáltam: kezem közt maradt az ojtott rész, leváltan az alanytól. S amikor pár ilyent beküldtem a cégnek, figyelmébe ajánlva, hogy a forrany pár mákszemnyi héjössze-forradásból áll s hogy kénytelen vagyok a küldeményt szakbirálat alá bocsájtani: expresse küldte meg az utánvételezett összeget, kérve küldeménye visszajuttatását.

De virul nálunk egy nagyobb telep, melynek ojtvány-alánya Othello és Izabella; s most, amikor kulminálni kellene a tőle beszerzett telepítésnek, 70 százaléka pusztulóban van s pár év kérdése, hogy Kegyelmes uram kedvére eltűnik a föld színéről.

Pedig téves értesülésen alapszik a Kegyelmes úr azon hiedelme, hogy a mi sík területünkön mindenképp káros a szőlőtelepítés.

Községünkben a filloxera előtt évente átlagban 20–30.000 akó mustot szürtek s nem ment ebből ki a határból, csak amit bendőben meg kulacsban kivittek: mégis kisebb mérvű volt az iszákosság, mint ma, amikor 20–30 hektoliter terem néhány jobb gazda területén. S ez így van általában. S nem szól amellett, hogy a nép csak Engel-féle ital és pálinka között választhasson.

Nem régen még minden község közvetlen határa szőlőskert volt környes-körül s jó esztendőben 1–2 forintért lehetett akóját venni szüret idején a mustnak; a szőlőt pedig nem kilószámra mérték, hanem 40–50 krajczárért egy félvékás kosárral adtak. Azért érdemes dolognak tartották a vele való foglalkozást s bár minden községben így volt: hegyi boraink értéke és jóhíre nem szenvedett miatta csorbát.

Nekem a múlt évben egy kis hold területen, 1200 négyszögölön, hetedéves telepítésen olyan 3000 tőke, amelynek egyharmada hétéves, egyharmada ötéves, egyharmada harmadéves, tehát ez utóbbi alig termő tőkéből áll, 30 hekto mustom volt, amelyből a szüreti kollációzást levonva, meg a seprőre levonandót is: 27 hektót vettek fel mint színbort fogyasztás alá. Eladtam a fölös részét szüret napján helyben nagy rimánkodásra 30 koronájával és eladtam ezenfelül 760 kilogramm szőlőt 40 fillérjével. Kérem még hozzávenni a házi fogyasztást, az ajándékba szétküldött részt, meg a szedők által fogyasztott és szedőbérszámba kapottnak értékét s megmondani, hogy itt a sík területünkön jó termés mellett is, van-e ennyi tiszta hozama egy fertály földnek? S húz-e az állam annyi hasznat tíz hold föld után, mint 27 hekto bornak az adója amennyi?

Ami pedig a kezelési költséget illeti, ezt okosan ki lehet hozni semmiből. Kora tavasszal a kapásnak nincsen még dolga. Ojtattam vele 13000 ojtványt, ami után volt 700 korona tiszta

hasznunk, melynek fele engemet illetett, fele pedig az ő 400 korona fizetésének a pótlását képezte s így az évi munkája nekem 50 koronába került.

Nem az tehát a baj, hogy talajunk nem volna alkalmas bortermelésre s nem hozná meg a kellő hasznot a vele foglalatostkodónak, avagy kockázthatná nemes boraink jó hírnevét; hanem:

először, hogy ki vagyunk szolgáltatva üzérkedő népeknek, kik becsapnak bennünket és telepítéseink elrettentő példaképpen sikerülnek, úgyannyira, hogy még akik már erre áldoztak is, kihányják hitvány ültetésüket;

másodszor pedig, ha sikerülne itt az Alföldön úgy telepíteni, hogy a saját polgári módunkhoz és ízlésünk szerint való vinkónkat az itt elfogyasztandó mennyiségben elő tudnánk állítani: abból csak annyit tudnánk eladni, amennyit belőle azon jó falusi nábobok vennének meg, kik ezt jó drágán megfizetve, győznék még a 13–16 koronányi fogyasztási adóját, tehát ugyanannyit, mint amennyit azon borokért fizetnek, amelyeket egyedül tart méltónak a termelésre Kegyelmességed.

Ha látná nász- és disznótorok alkalmán jó zsiros ételek élvezése mellett magyarjainknak bús arczát víznek fogyasztásakor, vagy gyászkiséret-hangulatban bandukoló lakodalmi meneteinket: visszavonná Kegyelmességed elhatározását és segédkezet nyujtana az értéktelen, de nekünk nagyon jó vinkó legalább oly mérvben való termelésére, amennyit így közszájon elfogyasztani birnánk s tetézhetné kegyességét azzal, hogy leszedhetne adójából vagy 75 százalékot; amelyet aztán mitőlünk, a most kényszerből fogyasztott pálinkaneműekre sózhatna.

A szőlőtelepítés sikeres portálására is szolgálhatnék jó tanácscsal: onnét merítvén ehhez bátorságot, hogy magyarjaink azt állítják itt helyben, hogy nem láttak még sikeres telepítést, csak ami kezem alul került ki.

Amit egyébként magam csak ezen területekre ismerek el, ahová azelőtt mindenféle rossz kezekből kerültek ojtványok.

Mind a fentkértet pedig annál inkább megadhatná Kegyelmességed, mert minden rendelkezésre álló eszközzel sem tudja megakadályozni magyar vidékünkön a szőlőtelepítést, hanem szigorának legfeljebb azon eredménye lenne, hogy a támogatás nélküli és sokszor becsapott nép – amiként kezdi – a könnyebb végét fogja meg a munkának és direktermőket, Othelló, Izabella, meg honi vesszőket rakosgat földje elértéktelenítésére, meg annak biztosítására, hogy a filloxerának soha magva ne vesszen!

Van még más érv is, ami szigorú elhatározása megmásítására birhatná Kegyelmességedet. Mint köztudomású, a népnek lassanként minden pénzforrását elapasztották a különböző vészek. Sertésből, aprójószágából ritkán lát garast! sőt sokszor költenie kell reá. Juhai elől felszántotta földjét és jószágállományát le kellett apasztania az aranka miatt. Ez vitte el a heremagjövedelmét is. Gulya, ménes sem legel már a kondorosi csárda mellett.

Gyümölcsstermelésre e vidék alkalmas sohasem volt. Mégis hajdanta megtermett itt a mindenféle vaczkor, amely, ha másra nem, arra jó volt, hogy a benne elvásott fogak nem rágták a kenyeret.

Ma mindezt leszüreteli a mindenféle, azelőtt nem látott féreg, meg ártalmas harmat; nem kegyelmezvén az e vidéken azelőtt jól prosperált dinnyének sem.

Ha tehát ma valamely gazdaasszony pár korona költőpénzt igényel, nem tudja másból kiszorítani, mint a hombárból s minthogy annak tartalma a férjjel feles, ha egy zsák buzát akar elsinkófálni: kettőt kell kimarkolásznia, mert így van ki az egy! Így pedig aligha szaporodik a vagyon.

Amig ellenben ma a szőlő itt az egyedül jól megtermő, egészséges gyümölcs, amely a kenyérfogyasztást apasztaná; hozna a konyhára pár garast s végül hámozottan eltűrhetővé tenné ezen adó- s mindenféle rossz nyavalyától terhesített életet!

AZ ÖNÁLLÓ VÁMTERÜLET KIHATÁSA IPARUNKRA

Az önálló vámterület egyedül üdvözítő volta, roppantul hibás felállítása egy tézisnek. Mert ha akár használ, akár árt ez a honi iparnak: csak akkor lehet nyereségről szólni, ha az egész nemzetre nézve üdvös; mert épp nálunk kétszer-kettő az, hogy ami árt pl. a földművelőknek, az árt minden más jövedelmi forráson élőknek is, minden ellenkező látszat daczára – s daczára azon nagyhangú frázisoknak, hogy amit veszítünk a vámon, megnyerjük majdan a réven! Értsd: hogy vissza kapjuk iparunk fejlődésén azon veszteséget, amit gazdasági természetényeink érték hanyatlásán szenvedünk a vámsorompó felállítása által.

Az önálló vámterület első és föltétlen következménye az leend, hogy a föld természetényeinek fölöslege – azaz itthon el nem fogyasztható része – 3 korona (esetleg több vagy kevesebb) teherrel adható tovább s mert a fogyasztó egyáltalán nem köti magát magyar honi természetényhez, csakis úgy fogyasztja tovább a miénket, ha változatlan kedvező árban jut hozzá: – tehát mi fizetjük e három koronákat. Igen természetes, hogy ezen új áralakulás az itthoni fogyasztásra is kiterjed s így tehát ha az évi középterméseket vesszük átlagul és a földműveléssel foglalkozók mellékkeresetének, állattenyésztés stb. eladásra kerülő fölöslegét, helyesebben hozamát is ezen értékelés alá vesszük, úgy minden katasztrális holdnak – mint mondám – átlag jövedelme, vagy – ismétlem – eladásra kerülő fölöslege, minden hozamot buzára konvertálva: öt métermázsa.

Ha ennek vám czimén tizenöt korona árhanatlása következik be: nincsen a világon olyan kedvező ipari vagy más jövedelmi alakulás, amely ezt közömbösítesse és föltétlenül gazdasági országos nagy csődön fog végződni.

Ausztria nyers termékeink 92 százalékára vevő s csupán nyolcz százalék jut a többi összes nemzetekre. Csupán gabonaneműekben több mint százmillió korona értékűt helyezünk ott el évente vámmentesen: miért oly sürgős tehát ennek megvámoltatása? S miért nem várhatunk vele legalább addig, amíg – mondjuk – felének itthoni elhelyezését biztosítani tudjuk?!

Hiú és végtelenül alaptalan hóbort azt képzelni, hogy ez közömbösíthető ipari jövedelmekkel, amikor ilyen kivitelről álmodni sem lehet s amikor a mostani kiviteli fölöslegünket olyan megszaporodott ipari munkásokkal akarjuk elfogyasztatni, akik lesznek!

Hanem hát eszkomptáljuk a jövő ezen fogyasztóit! És szintén a jövőbe nézve, lássuk, milyen lehet a mi gyáripari fejlődésünk.

A gazdasági természetények fölöslegét a dús népességű, sok földű magyar Alföld termeli oly adóviszonyok között, hogy ez már a haza nevében sem bírja el az újabb három koronákat, illetve a holdankénti tizenöt korona veszteséget – s épp itt nem alakulhatnak a kártalanításra szánt gyártelepek, mert az itteni munkáskezek máris uzsorára szeretnek dolgozni; azaz minél kevesebbet s úgy, hogy ez azért meghozza az év szükségletét.

Itt már öt koronás napszám s kilenczórai munkaidőről beszél az arató, takaró munkás, holott azelőtt a félévi munkátlanságban pihenést 14–16 órasi munkássággal iparkodott pótolni 85–90 krajczár napszám mellett. – Ha pedig még ipari foglalkozásnál is számíthatna keresletre: tíz korona napszámon alul nem beszélne. – Ez nem költői nagyítás. Ezt bizonyítani fogja az Alföld minden gazdája, vagy a politikai hatóságok minden faktora. (Már így is lett!)

Mi fog tehát történni? Az, hogy az igen áhított gyárak a nemzetiségi vidékeken épülnek fel s annak lakóit teszik úrrá a nemzetfentartó magyarság rovására; mert a tüzelő és nyers anyagok, meg vízi hajtóerő ott van meg a megkivántató mennyiségben, minőségben és így tehát az áldozatot hozó Alföld föltétlenül elesik a rekompenzációtól.

Valamint az is bizonyos, hogy hosszú ideig a beözönlött idegen gyári munkások fogják zsebre vágni az itthonmaradó magasabb munkadíjakat és ezeknek egyrésze, amint megszede magát, viszi azt ki oda, a honnét jött.

Mondjuk, hogy ez kicsinyes szempont és hogy a tótok, oláhok, svábok stb. szintén e nemzet fiait s hadd éljenek ők is, ha mindjárt a miénkből is: de hát egészben remélhet-e a nemzet hasznát az önálló vámterületből?

Igen! Valamikor!!

Mostan csakis kára lehet belőle s kérdés, hogy kibirja-e az időt, míg hasznát látja.

Nem csapongok tovább az általánosság mezején, hanem foglalkozom az üggyel szakmánk szempontjából.

Magyarország papírfogyasztása horribilis. Egész határozottsággal állítom, hogy fogyaszt aránylag annyi jobb minőségű papírt, mint a műveltebb s nyelve általános voltánál fogva kedvezőbb könyvkiadási viszonyok között lévő Ausztria s mégis papírjaink zömét – 82 százalékát – onnét szerezzük be.

Onnét java részben azt is, amelynek jellege, hogy ez honi!

Mert közvetítő kereskedőink is azon csapáson járnak, amelyen a kereskedelmi ismeretekkel bíró fogyasztó nyomdász-iparos s tehát onnét közvetíti azt a fogyasztónak, ahol olcsóbban s egyébként is kedvezőbben jut hozzá: s ez az osztrák piac.

Ezt egész határozottan hangsúlyozom s felelőssé teszem ezen abszurd állapotokért fennálló papírgyáraink vezetőségét.

Ezen gyáraink maguk is segítik behozni az osztrák árút s ahelyett, hogy a kedvező nemzeti fellendülést felhasználva gyáraikat szélesebb alapra fektetnék: bővebben importálnak s mosolyogva vágják zsebre a nagyobb jövedelmet!

Fáznak a beruházástól s hangzatos, hosszú cím alatt hirdetnek mindent: gyártanak közepes árút és közvetítenek tényleg mindent.

Ez nem méltó olyan iparvállalatokhoz, amelyek épp hazafias munkálkodásra hivatkozással kedvezményeket húznak a nép adófilléreiből gyűlt államkincstári pénzből és nem is ésszerű, mert amely perczen bevégezett dolog lesz a vámelkülönítés; garmadával özönlik be hozzánk az osztrák gyártelepítő s az majd nem spekulálhatván nemzeti jelszavak kamatoztatására: úgy fekszik neki vállalata reális alapon való jövedelmeztetésének, hogy kártyavárszerűen épült és kezelt kedves régi, jó, maradi iparvállalataink kártyavárszerűen fognak halomra dőlni és akkor majd hiába való lesz már az azon kesergés, hogy az új osztrák invázió áldozatai lettek s nem is lesz majd állam, amely közköltegen állítsa őket talpra, mert nem lesz nemzet, amely ehhez a költséget szállítsa.

Negyedszázad tapasztalataira hivatkozva, mondhatom még azt is, hogy mi, nyomdászok és rokonszakmabeli papírfogyasztók sem fogjuk kibírni az átmeneti korszakot, mert mi az olcsót követelő vevőinknek a vámterületre hivatkozással nem csaphatjuk feljebb az árakat, pedig a papírt jóval drágábban kell majd fizetnünk és pedig mintegy 15–20 százalékkal: amilyen összeget forgalmunk után évről-évre félre nem tehattünk, tehát fedezetet reá csak azon hazafiúi érzésben találhatunk, hogy biz most drágább az árú, kisebb a jövedelem: de van önálló vámterület!

Indokolják nekem hozzáértő és érdekelt papírgyárosok vagy ezek vezetői, hogy miért adhat 15–20 százalékkal olcsóbban osztrák papír-ügynök – tehát másodkéz – teljesen azonos árút, mint a magyar papírgyáros: s ekkor rögtön híve leszek az önálló vámterületnek s ingyen szállítom az első akácfát a sorompóhoz.

De indokolja úgy, hogy az elfogadható legyen, mert a kisebb fogyasztás indoka szóba sem jöhet ott, ahol 82 százalék a behozatal, amelyet kellő üzleti szellemmel és megfelelő beruházási áldozattal megszerezni lehetne.

A verseny felvételét pedig megkönnyítené, a szállításnál fennálló 50 százalékos tarifakülönbözet is.

Messze vezetne a fennálló bajok okának felsorolása; de talán visszatérek reá. Most csak annyit, hogy gyáraink túlnyomó részének főtürekvése mindig az volt, hogy fogyasztója: a nyomdász, meg papirkereskedő orra elől elkaparintsa a kicsinybeni eladás zömét s teszi ezt oly buzgósággal, hogy e miatt nem ér rá gyáralapítási vagy továbbfejlesztési eszméssel foglalkozni s túri, hogy az átlagban kisebb hasznot hozó tömeges forgalmat Ausztria csinálja meg és megelégedett a maradi magyar iparpolitika: „kicsi forgalom nagy haszon” elvével és hozamával.

Aki pedig e szakmában nem e szerint járt el, hanem tisztos alapon dolgozott, az majdnem mind vagy osztrák gyári szaktárs, vagy osztrák gyári képviselő volt.

Akik ily készség mellett hozsannáznak az önálló vámterület mellett: azoktól elvárhatjuk, hogy aggályainkat altassák el valami megnyugtató, elfogadható olyan realis érvekkkel, amelyek realizálhatók is.

MEGINT HAZAMENTÉS

(Reflexio)

Uj változatban, azonban olyképp, hogy ez hozzon is valamit a konyhára. Eltérően a régi felhevülésektől, amikor a honi ipar fellendítéseért hajlandók voltunk pénz- és izlésbeli áldozatot hozni.

Egy lapban valami köztisztviselő olyképp veti fel az eszmét, hogy különböző hivatásbeli előkelőbb emberekből össze lehetne terelni százhatvan-kétszáz ezer fogyasztót, akik közvetítők kizárásával, minden szükségletüket egy-egy kipécézett gyári forrásból szereznék be s a közvetítők által ezidőszerint zsebrevágott díjak az ő hasznuk lenne.

Az eszme kitünő, de kivitele néminemű nehézségbe ütközik.

Mind a világot egy nagy, terjedésében feltartóztatlan eszme izgatja. A harc az ipari, a pénzbeli és a földbeli nagytőke megtorlódása ellen! A kenyérkereseti források olyképp való szerteosztása, hogy senkise támaszkodhassék más fenntartóra, mint a munkára s ez, a munka, mindenkinek biztosítsa a miatyánkban is kért mindennapi kenyeret.

Ez a szocializmus. Az igazi és mindenki által elfogadandó szocializmus, amelyre e tévesen terjesztett tan igazi apostolai törekszenek s amelyet bizonyára ki is fognak vívni minden ellenkező törekvések vagy útjuk elé gördített akadályok daczára.

Ennek pedig az egyedüli módja a foglalkozások szaporítása, a munkának olyan elosztása, hogy abból mindannak jusson, aki benne részesülni akar. S e kérdést akuttá teszi a gépeknek minden téren való versengése az emberi erővel szemben s az ezáltal a munkátlan, illetve munkanélkül való kezeknek szaporodása.

Az itt felvetett eszme pedig épp megint ezek ellen ront, illetve szaporításukra törekszik.

Sebaj! Szabad ellenvéleményt is nyilvánítani. Pláne oly szerény módon, hogy megvitatásul vetik a piacra.

Foglalkozzunk tehát így vele.

Minden gyárosnak természetes törekvése, hogy áruai forgalombahozatalára kizárólag nagykereskedőket nyerjen meg és kiskereskedőkre vagy épp a közvetlen közönségre nem reflektál.

Ez természetes. Neki tömegesen kell tömegesen gyártott áruit minél előbb elhelyezni, hogy újabb tőkét nyerjen nagy üzeme folytatásához és újabb foglalkozást készenlétben álló nagy személyzete számára.

Ezt csakis a nagykereskedők révén érheti el, kik viszont nagy tőkéjüket azért ölik olcsón vásárolt árukba és azért hevertetik ebben, hogy kisebb rátákban a tőkéjük után járó kamatokon kívül üzleti hasznot is húzzanak. – Ami annál illetékesebb, mert hisz fáradságon kívül üzleti ismeretükkel meg koczkázatuk révén is nagyobb nyereséget igényelhetnek, mint a tőke pusztá törvényes százalékát.

E nagykereskedőkre azonban még azért is szükség van, mert kávét pl. Ceylon szigetéről vagy más termőhelyéről eladatlanul egy szemet sem indítanak útra és azt ott melyik kiskereskedő vagy közvetlen fogyasztó tudná megvásárolni, mikor erre maga a nagykereskedő is képtelen. Ennek is olyan ügynökre van szüksége, aki egy másik, ottani ügynök révén bonyolíthatja ezt le azon előfeltétel mellett, hogy nekik kölcsönös, megbízható értesülésük van arra nézve, hogy egymással a becsapás koczkázata nélkül szóba állhatnak.

Ez nem csupán a kávénál van így, de maradjunk ennél.

Egy ily hajórakomány értéke – aszerint, ami – egy-négymillió korona összegre rúg egyféle természetnyben s amikor már bevitorlázott valamely kereskedelmi kikötőbe, akkor is több, sok nagykereskedőnek kell társulnia, hogy egy tagban megvehessék az ügynöktől vagy vállalkozó szállítótól.

Hogyan férne ehhez a kiskereskedő vagy a közönség közvetlenül. Egyiknek sincsen többrészen annyi vagyona, hogy az eredeti forráshoz vezető útnak ide-odautazási költségét kiszűrhatná; hát még mibe kerülne ennek kilója, ha minden kilóért külön kellene vad világok szigeteire vitorlázni?!

Nincsen azonban másképpen az itthon termelt árúkkal sem.

A gyárosnak tenger pénzébe kerül, hogy állandóan tájékozva legyen azon kevés üzletfelének anyagi állapota felől is, kik árúinak forgalombahozatala körül mint közvetítő nagykereskedők szerepelnek és pl. a vigécz névre hallgató kereskedelmi utazó urak nem tisztán üzletszerzés végett száguldnak veszett módon ungon-berken át napról-napra, évről-évre, hanem főképp, hogy tisztelt vevőik egészségi állapota állandóan nyilván legyen tartva. A világ összes készpénze ugyanis alig egy ötödrésze a forgalmi eszköznek. A többi csak jelképes érték. Uraknál becsületszó, kalmároknál váltó. – Az mindegy, hogy egymásért kölcsönösen semmire sem becsülik, illetve lenézik.

Mármost, ha egy ily gyáros, kinek minden idejét, tudását, tőkét leköti termékeinek előállítására és a nagyban való elhelyezéssel járó teendő és gond: ha ezt apránként akarná forgalomba hozni, megint csak úgy állna a fogyasztó, mint amikor harmadkézből vásárol. Mert ekkor a gyáros kénytelen kereskedelmi személyzetet e célra alkalmazni; az apránkénti eladáshoz ekszporthelyiséget és óriási raktárt létesíteni, és ekkor is csak nagyobb kockázat mellett csinálhatná meg a régihez viszonyuló forgalmát, mert messze vidékek ismeretlen tizezeivel jönne érintkezésbe, akiknek egy nagy hányada még arra sem hitelképes, hogy utánvétellel foganatosíthatná megrendelését; mert tudvalevőleg sokkal könnyebb valamit megrendelni, mint kiváltani.

S a helyi kisczégek is – bár rendesen meg vannak győződve alapos értesültségükről vevőik hitelképességét illetően – nem-e lépten-nyomon kárt és veszteséget szenvednek?

Egy fővárosi elsőrendű szabócégnek egyszer az az ötlete támadt, hogy ő, ha az ismert jó nevével leszáll az eddigi magas dombról és leszállítja munkadíját annyira, amennyiért rossznevű s rossz hírű versenytársai dolgoznak: magához fogja ragadhatni a főváros minden e szakba vágó forgalmát. Az eredmény pedig az lett, hogy amint beállott olcsójánosnak, minden jobb megrendelője otthagya s „tandler”-számba jöven: ilyent kereső vevők keresték fel, mégoly számban, mint régi munkaadói s így tehát mégannyit kellett dolgoznia, hogy a régi hasznot mesterségéből kiszoríthassa.

Az osztrák-magyar bank milliárdjait két-három százalékra osztogatja ki nagyban, holott ez az egyesülésre felhívott kétszáz ezer köztisztviselő apródonként bár, de mind igénybe venné s szívesen fizetne 7–8 százalékos kamatot utána, mert ez nemcsak a banknak háromszorozná meg a kamatjövedelmét, de még így is leszállítaná egy harmadrésszel az ő kamatkiadását. Mit gondolnak, kapható volna-e erre az üzletre ez a pénzintézet? Avagy akármely jobb fővárosi nagy bank is?

Van azonban még komolyabb akadálya is a felvetett eszmének. Tudniillik ha nevezett százhatvan-kétszáz ezer vevőnek sikerülne minden szakmára szerezni egy-egy megfelelő és megbízható gyári céget és ez közvetlen összeköttetésbe lépne a közönséggel: menten otthagynák eddigi nagy fogyasztói és igyekeznének más olyan forrást keríteni, aki ilyen – üzleti felfogás

szerint – tisztességtelen üzletre nem kapható s az üzleti élelmesség minden eszközével iparkodnék eddigi vevőkörét visszahódítani. Ennek pedig millió eszköze van.

Például cikkíró úr e nagy direkte vevő kört, jegyzők, írnokok, orvosok, postamesterek, lelkészek, állatorvosok, gyógyszerészek stb., tisztviselők és hivatalnokok karából akarná összehozni: akiknek azonban gyári áron, kicsinyben, gyári cég természetesen csak készpénzért szállítana.

Nahát ekkor rögtön lejáratosá válna ezeknek összes tartozása eddigi beszerzési helyeiken. Akinek pedig nincsen (?), annak a konkurrenzia meg fogja ajánlani az árút hitelre olyan árért, oly minőségben, mint most készpénzért veszi – persze esetleg csak az időre, amíg a szövetség szertefoszlik – de mert a hitel épp kell, hát tudva is, elfogadják így is és denikve mire valami lenne a nagy társulásból, illetve mire a szóbanforgó gseft folyósíthatnák – sok nagy semmivé válnék. Amiben az a fő baj, hogy a megszerezhetőnek remélt eredeti források eleve ilyenek látják és tudják s egészséges alapon nem harapnak belé. Irreális ügyletre miért ne maradna meg aztán a vevőközönség régi forrásai mellett, amikor közvetve vagy közvetlenül ugyanazok meg neki támogatói.

Közvetve, amikor állami, községi adóval a közterheket viselni segítik, vagy egyházi adóikkal ezen intézmény fenntartásához járulnak. Közvetlenül, amikor drága, rossz orvossággal egészségüket rontják az orvosi mesterség javára, avagy pofozkodik az ügyvédi gyakorlat érdekében stb., stb. De meg mi is lenne a viszonyosság nélkül minden más keresetforrás mivelőjével, ha a jövedelmethozó egy nagy hányada koldusbotra juttatnék? – Az orvosnak, ügyvédnek, mérnöknek, papnak, kántornak stb. ügyfelei megtizedeltetvén: kárpótlás-e neki, hogy néhány százalékot megtakarít szükségletei beszerzésénél? És a közvetítő kereskedelem megszűnésével nem e csődbe jutnának-e pénzintézeteink is, akiknek nevezettek a fenntartó elemei. Ezt meg már épp mindenki megérezné! Részben mint részvényes vagy betétes tőkepenzes, túlnyomólag pedig mint adós, vagy kölcsönösségen nyugovó készfizető kezes.

Képzeljük el azonban sikerültnek e nagy társulási eszmét!

Eddig körülbelől mindenhol – ha pénz közvetítésével is – úgy elégítették ki a közszükségleteket, hogy forgalmi eszköze túlnyomólag állandóan helyben forgott és ami kiment is belőle, az valami címen ismét visszavándorolt.

Ha azonban a szövetkezett népek szükségleteit jövőben olcsón, de készpénzért, minden közvetítő kizárásával, egy-egy megfelelő cég fogja ellátni, akkor kereskedők s ügynökök, iparosok és ezek alkalmazottjai, meg cselédszemélyzete, mintegy egymillió számban, szélnek eresztetnének. A felkarolt egy pár nagy országos szállító cég pedig az egymásra utaltság folytán is, az ország valamely meg nem ült részét foglalná el mértföldekre menő ipar- és gyártelepeinek és lassan-lassan mind e helyre szivornyázná a közkézen forgó készpénzt oly mérvben, hogy kezünkön irmag sem marad belőle; ott pedig megtorlódnék oly mérvben, hogy áthelyezett túlsúlyával új éghajlati alakulásokat is idézhetne elő, amely bizonyára nem fogna jobb lenni a mostaniaknál. Mert ésszerű számítás szerint csakis úgy alakulhat, hogy vagy elfagyasztja, vagy leperzseli e föld felületét minden rajta levővel egyetemben. Nagyobb veszedelem azonban, hogy a hoppon, foglalkozás nélkül maradt milliányi embertömeg ezt be sem fogja étlen-szomjan várni; sem pedig azt, amíg akut keservét jótékony hölgyek által rendezett multságok fölöslegéből enyhítik, hanem menten millió szájjal bíró kannibállá válik s felfalja a jóléte rovására föl hizott embertársait. Ennek sok módja van. Tessék akár a legkellemesebbjét választani!

Más lehetlenséget is talál azonban még útjában a fölvetett eszme.

Az üzleti formákat és kiczirkalmazott olyan elveit, amely szerint a jó a jóval társul csak; a nyomor pedig csak ehhez szegődhetik. Efölött szigorúbb őrszem és szabályzat őrködik a kereskedői világban, mint a parkklubban vagy nemzeti kaszinóban.

Ha én pl. egy gyárostól rendelek limit árú papirost azonnali szállításra, tehát raktárról: mintegy tíz százalékkal kell érte többet fizetnem, mint ha megrendelésemet gyári megkészítésre adom fel; mert így egész gyári készítmény összegét tartozom átvenni prima, szekunda és tercia minőségében, míg amúgy ez utóbbi kettőt nagyon leütött értékben a gyár tartja meg, hozzászámítván persze a levont összeget az elsőrendű árú árához. Ezenkívül felszámítja a tényleg meglévő kezelési költséget, raktárdíjat és kamatveszteséget.

Ha pedig rendelésem súlya az egy waggon szállítmány súlyán alul van, még a fuvardíjnál is lényeges különbözetet kell viselnem s pedig majdnem száz kamat terhéig.

Drágítja az árút az is, ha nem tudok olyan információt adni magamról, hogy a gyár föltétlen nyugodtsággal bizhassa reám kincsét.

S hogy ebben milyen óvatosak a gyárosok, erre felemlítem, hogy nemcsak hogy egyeseknek nem hiteleznek, de még viszontelárusító kereskedők mindegyikével sem állnak szóba. És jól tudott dolog, hogy kevés nagykereskedő is dicsekedhetik azzal, hogy közvetlen forrásból szerzi árúját, hanem igenis másodharmadból: bonitása szerint és persze egyre drágábban, nem bonitásához szabottan.

Külföldi nagy gyárak nem is állanak szóba egyenes vevővel, még tíz-húszezer koronás szállításnál sem, ha mindjárt készpénzzel fizetnék is azt; de nem is tehetnék, mert eleve úgy állítják fel ügynökségeiket a világ minden számottevő fővárosában, hogy teljes odaadással képviseljék az ő érdekeiket s viszont minden ügylet, még ha közvetlen érintkezésből utaltatott is át hozzájuk: teljes, előre meghatározott százaléku díjat jövedelmez nekik.

Az eszme egyébként nem is új. Más formában már rég kínlódnak vele. Mintegy félezer fogyasztási szövetkezet igyekszik csak Magyarországon más képet adni a kereskedelemnek. S mi az eredménye? Az, hogy egy sereg szegény embernek megdézsmálják a kenyerét, anélkül, hogy a magukét csak egy morzsával is gyarapítanák, vagy hogy – amiként terveztetett – a fogyasztónak egy fillérjét is megmentenék.

S miért?

Mert az eredeti források élén álló üzletemberek eleve látták a kudarcot. Tudták, hogy a gsefthez nem jó szív, vagy felekezeti buzgóság, hanem üzleti szellem, üzleti tudás és üzleti tőke kell s amikor tehát üzletből mégis összeköttetésbe léptek velük, oly árban sózták árúikat nyakukba, hogy a szerintük bizton bekövetkezendő krach által reájuk háramolandó veszteség esetről-esetre inkasszáltassék, hogy így a természetben bizton csakis a vevők legyenek a vesztesek. Mert az üzletember tudja, hogy csakis a haszon az, ami éltet s ebből semmiféle forrongás céljára áldozatot hozni nem kíván.

Éppúgy járnának a szövetkezett fogyasztók is, mint a fogyasztási szövetkezetek s az is egész biztos, hogy a „nem jók” kockázatát is épp a „jók” nyakába varrnák azon czégek, akik velük kereskedő társaik megrontására paktálnának.

Hagyjuk meg tehát a világot mostani folyásában s iparkodjunk ebben megtartani, mert erősen hallszik az idő kerekének dübörgése s ez épp az ellenkezőre törekszik, t. i. – mint mondám – hogy még jobban reparciáltassanak a garasok. S emellett vagyok magam is – ha a máséról van szó.

Az ország sorsát a kormányfő intézi, a vele járó munkát pedig 67 főispán, 63 alispán, 446 szolgabíró vagy ezer őrrel, 5000 jegyző vagy 20000 őrrel végzi. Elképzelhető-e, hogy ezek munkája valaha elmellőzhető vagy pár kézbe összpontosítható legyen?!

Épp így a közszükségletek kielégítése körül sáfárkodó alkuszok, kufárok, ügynökök, közvetítők, kis- és nagykereskedők stb. foglalkozását sem szüntetheti meg semmiféle csoportosulás vagy társulás.

Ami nagyon helyes is, mert hát millió ekzisztencia pusztulása olyan rázkódtatást vonna maga után, amit sem a társadalom, sem az ország nem bírna ki s mindezt csupán azért, hogy bizonyos százalékok máshova, esetleg más felekezeti zsebébe vándoroljanak!

Ilyen irányzattal azonban cikkiró urat világért sem gyanúsítom. – Nála a kiindulási pont helyes: de szerencsére kivihetetlen.

HOZSANNA!¹

Köszöntöm kedves ismeretlen tisztárs urat a felvetett életrevaló eszméért és sietek szerény tehetségem szerint hozzájárulni megvalósításához.

Nem fog épp könnyen menni. De nincsen leküzdhetlen akadálya.

Elsőben is arról kell a rendelkezésünkre megszerzendő cégeket biztosítani, hogy ezen ügyleteknél veszteség nem érheti őket s akkor tánczolnak, amint mi füttyülünk. Ennek pedig a következő legbiztosabb módja van:

Nem beszélek kétszázezer résztvevőről, hanem csak feléről. Bármily enyhén számítjuk, ezek szükséges dolgaik beszerzése körül fejenkint kétszáz koronát kidobnak, túlfizetnek évente. Adják ide ennek nyolczadrészét = 25 koronát. Fizessük be ezt alakítandó társaságunk pénztárába s menten együtt lesz két és fél millió koronánk. Ennek kamatját alapszabályszerűleg arra prälimináljuk, hogy szövetkezetünk tagjainak ügyleteiért kezességet vállalunk szállító nagy céégeinknél s ha bármi rosszul ütne is be számításunk: ennek felét sem fogják soha igénybe venni és így alapunk egyre szaporodik.

Veszteségeinknél pedig megmarad azon vigaszunk, hogy igen csekély hányadot leszámítva, olyan kar- vagy embertársaink felsegítésére fordult az, akikkel szemben ez valóságos jótekonyság számba megy.

Ilyen nagyarányú társulás még arra is képesít bennünket, hogy szakszerű ellenőrzést létesíthetünk becsapások ellenében; amely föltevés üzleti ügyletnél kizárva soha sincsen.

Bolondjában ily szervezet nem állhat fenn! Kell lenni valami összekötő kapcsának. Nevezzük direkciónak. Ennek tagjai csakis ügyes üzletemberek lehetnek. Állítsuk úgy össze őket, hogy minden tagja más szakmát képviseljen s mindenik a saját szakmájának sáfárkodását ellenőrizze. Mert annak igazán nem volna értelme, hogy csak azért társuljunk, hogy nagyobb csoportban legyünk egyes cégek fejős tehenei.

Ilyen nagy tökét forgalomba hozó, óriási vevőcsoport mintegy diktátori szerepet is vehetne fel s azon olcsó árak mellett, melyek csak a viszonylagnál fogva olcsók, de bizonyára – tömegénél fogva – még így is óriási hozamot biztosít: föltétlenül kiköthetnénk magunknak, hogy a kereskedelmi világban szokásos skontókat minden cég szervezetünk pénztárába bizonyos hányadban befizesse: s ez, ha csak három százalékot veszünk is, százezer fogyasztó után, fejenként, helyesebben családonként csak 500 korona évi fogyasztást számítva: ötven millió korona forgalom után évente 150,000 korona hozamot jelentene, amivel megalapíthatnánk olyan segélyző egyesületet, amelynek sok ezren vennék időnként hasznát s nekünk semmi terhünkkel nem járna.

Az ország köztisztviselői jórészben az állam szekerét is tolják és cselekszik ezt főképen száz változatban a községi jegyzők olyképen, hogy ellenében az államtól semmiféle viszontszolgáltatást nem élveznek. Ha tehát egy ily nagy társulat vagy szövetkezet azzal fog a kormány elé állni, hogy mi saját sanyarú helyzetünknek ily senkit sem terhelő módon való enyhítésére csoportosultunk és ennek természetéből folyólag a vasuti és posta árúforgalomnak soha nem képzelt forgalomnövekedését fogjuk megteremteni azzal, hogy mindent máshonnan s nem

¹ A „Község”-ben egy köztisztviselő komoly képpel azon eszmét vetette fel, hogy minő előnyök lehetne kiszorítani abból, ha csak kétszázezer köztisztviselő egyesülne is s minden szükségletüket egyazon helyről szereznék be. E monstrózus eszméhez üzletember nem szólhat hozzá elég okosan és így tehát pro és contra szólta hozzá ebben és az előbbi cikkben. Egyiket névvel, másikat anonym közöltetvén. Hol keressem a hibát, hogy a szerintem tréfás, ezen második keltett köztetszést? *Kner.*

helyből szerzünk be, és kérünk ellenében ugyancsak alapunk javára, mondjuk ötven százalékos szállítási kedvezményt, amit bárhány üzleti vállalkozás játszva kiszédeleg az államtól: ez még fentebbi százaléknál is többet fog hozni a konyhára s reá annál biztosabban számíthatunk, mert az állam szállítási intézményei kiadási többlet nélkül fogják lebonyolíthatni a megszorított üzemet s tehát ő is még így is szép nyereséget fog zsebre venni az által, hogy mi mindent idegenből szerzünk be, esetről-esetre kicsinyben.

A fő tehát a propagandacsinálás s hogy porba ne hagyjuk esni az eszmét!!

Ha csak kissé optimisztikus színezést akarnék használni, bátran állíthatnám, hogy az üzleti versengések – mint ezt szerte látjuk – csakhamar egymásra fognak árverezni, s az itt feltüntetett, illetve kilátásba helyezett hozamokat önként megkésztetik, megháromszorozzák.

Ne késedelmeskedjünk tehát a dologgal, hanem csülökre és kiki tehetsége szerint álljon sorompóba.

Egy tisztviselő

APRÓ RABSZOLGÁINKRÓL

Ha jól szétnézünk a kenyérkereseti pályákon: kikre nem süthetjük rá, hogy rabszolga?! – De vegyünk akármilyen mértéket, nem lehet letagadni, hogy a magyar iparos-tanonc nem az!

A 70-es évek közepén H... K... akadémiai könyvkötőnél segédeskedtem és bizony a dús, többszörös háziúr sajátkezűleg püfölgette a 12–13 éves fiúcskákat, a legkisebb figyelmetlenségért, vagy tudatlanságból eredő ügyetlenkedésért a „pressbenglivel”. Ez egy 10–12 kilós darab fa, amely a préselésnél az emberi erőnek lóerővé való fejlesztésére szolgál. Ha még élnek: Varga és Wolf asztalszomszéd kartársaimat hívom fel tanúul, hogy nem proponáltam-e minden ilyen exekucziókor, hogy kóstoltassuk meg az öreggel, hogy milyen jó az a fentnevezett „bengli”?

A „Papir” most dicsér fel egy kompaktort, aki a magyar iparnak dicsőséget szerzett. Nem tudom, hogy berlini, lipcsei és bécsi tanulmányainak köszönheti-e, hogy a helyzet színvonalára emelkedett, vagy Csabán szedte magába az inspirációit, ahol Vargáné asszony a konyhakést vágta belé, mert nem mosogatta el elég tisztán az eszcsájgot?

Nagyváradról egy, a „kor minden igényét kielégítő” könyvkötészetben tanonczoskodó fiúcskának az anyja azt írja nekem, hogy vegyem hozzá a fiút, mert „ügyes gyermek” az, a mestere nem győzi dicsérni, csak hogy nem állhatja a sok verést. A gazda szakmabeli munkát ad ki neki, amelynek bizonyos időre kész kell lenni; közben azonban a ház körüli minden teendőt ha nem végezi, a gyermekeket nem pesztrálja, a piacra, boltba, székbe nem futkos szó nélkül és megkívántató fürgeséggel: – nyujtófával, meg hasonló keze ügyébe eső számmal döngeti a gazdasszonya... utána pedig a majszter úr, mert nincs meg a munka, mire ő a kávéházból visszatér.

Ezen sorok írása közben veszem azon panaszt Szentesről egy – írása után ítélve – elég értelmesnek látszó fiútól, hogy összetörte a berúgott gépmester; hosszú fekvésből most kelt föl, de mesteréhez vissza nem megy: szabadítsam fel, hajlandó a még hátralévő tanonczidejét itt kétszeresen eltölteni.

Nálunk a főutcán lakó asztalos-mester udvaráról – mint már máshol is felemlítettem – óriási sikongatást hallottunk egy reggelen, amidőn a 3 órai – ez városban még hajnal se – vonattól ballagtunk hazafelé. Persze, hogy falun megállunk ilyenre és megnézzük az alacsony kerítésen át, hogy miről is van szó. – Semmiről. A majszterné asszony serkenti a kisinast egy lézczel, hogy máskor a tülök- és kürtszóra a tehenek és a disznók rendben legyenek.

Az meg kinek tűnnék fel, vagy ki nem találná természetesnek, hogy a 20–30 fillért érő takarmányt a tanoncz talyicskázza haza 3–4 kilométerre fekvő földekről, meg hogy ez hajtsa a folyóra a sertéseket fürdetni. A házi teendők, meg pesztonkálás, vízfordás, piacozás, vásárolás meg éppen hivatása. Azzal meg egyenesen az állam intenczióinak vél kedvezni a mester, hogy naponta – amikor évadja van – vagy négy óra hosszát eperfalevelet szedet véle a selyemhernyók számára.

Ennyi elfoglaltság után azt fogják kérdezni, hogy dehát mikor dolgozik?

Semmikor! Az nem is fontos. A mesternek ezzel jövedelmezne legkevesebbet, tehát minek.

Így is néznek aztán ki szegénykéék és így néz ki hazai iparunk. Hadd élvezzenek a jó budapestiek: hát hozzáteszem, hogy „a vidéken”. Pedig nem igaz. Tessék csak megfigyelni, miként czipel egy-két száználmasan girhes fiúcska – akármilyen iparágban – mázsás terheket targonczán, pl. a Balaton-utczából a Balassa-utczába.

Itt a vidéken megvan legalább az az előnyük, hogy üzletünk ily kivitelre nincs berendezve.

Vagy tessék megfigyelni, hogy a fővárosban is hány apró fiucska kuktáskodik és pesztrálkodik, akiket szülei valamely mesterség eltanulásáért adtak mesteréhez.

Nagy oka van, hogy nyomdai szaklapban eleddig jóformán csak más mesterségbeli tanonczokról szólok. Restellem bevallani, hogy az állapotok komiszabbak nálunk, mint bármely más pályán. A tudást illetőleg mi magunk mesterek is csehül állunk és a kezünk közé kerülő anyag bizony olyan silány, hogy azt kihasználni csakis a mesterségen kívül lehet, úgy hogy hasznót hajtson. Ezen oszt' nem úgy segítünk, hogy csak megfelelő materiát alkalmazunk, hanem hogy az akármilyet akármire használjuk ki: csak nem a mesterségre.

Nincs reá törvény – közben alkottak ilyent, de senki sem hederít rá – és így ki csinálna belőle lelkiismereti kérdést, hogy tulajdonképpen nem azért bízzák reánk a zsenge ifjút és nem azért tölt el ez életének fejlődésben lévő szakában három-négy évet rabigában, hogy nekünk egy olcsó cselédet vagy bérest helyettesítsen, hanem hogy a mesterség körüli apróbb munkálkodása fejében őt kenyérkereseti pályához segítsük.

Hogy ennek miként teszünk eleget, erre csak akkor nyerhetnénk kielégítő feleletet, ha megexaminálnánk az évente munkakönyvet nyert nagyszámú leendő mestert: – hogy hány van közöttük, ki száraz kenyerét képes megkeresni? Erre legjobb példa az, hogy minden főnök felszabadulásakor szárnyra ereszti tanítványát, hogy mást boldogítson! És hogy – tudvalevőleg – ezek között elvétve is alig van olyan, akit alkalmazni lehetne a bérminimumban is. Hogy nem akad valaki, aki az illetékes körök figyelmét aképpen terelné reá, hogy meghallgattatásra is lelne, hogy minő különbség az iparunk fejlődésére és az államháztartásra, ha az ipari pályára kerülő ifjak serege mint szakképzett erő kerül ki a műhelyből, vagy mint semmihez sem értő, semmire nem használható naplopó-jelölt?!

Az államhatalom küzd a szocziálizmus ellen, de nem jut eszébe, hogy ennek csira-fészke nem az alkalmazottak, hanem azon főnökök körében keresendő, akik a reájuk bízott zsenge ifjú életjövőjét tönkre teszik, mert többet hajt ez nekik cselédmunkával, mint a mesterség körüli foglalatostkodással.

De minthogy a mester is így nevelkedett: így véli jól nevelni a reá bízott csemetét és innét van aztán, hogy mesterségeink általán ebek harminczadján vannak; és hogy nálunk mesterségre csak azt adják – sajgó szívvel – a szülei, kik valami testi vagy lelki fogyatékból szenvednek. És innét van, hogy az ipari pályákon lévők a politikai meg egyéb rendszerekben keresik nemboldogulásuknak azon hibáját, amelyet tanonczéveikből profitiroztak: gazdájuknak behozott pár garas ellenében.

Hát biz van köze ehez a politikának. Mert nagyon idején lenne ezen ügynek a rendezése.

Nem tudom, miért ne lehetne törvényhozásilag megszabni, hogy a tanoncz csak a mesterség körül előforduló munkákra alkalmazható? – Vagy ha már muszájna valamely befolyásos rabszolgatartók végett engedményeket tenni, – hát legfeljebb olyan szolgálai és cselédi teendőik végzését lehetne a mestereknek biztosítani, melyek a mesterség üzemben tartása körül szükségesek. – Ebbe azután bele lehet klauzulázni a vízfordást, mert szomszjasan dolgozni nem lehet; a czipőtisztogatást, mert piszkos czipőben előkelő mester nem jöhet-mehet, sem pedig gyermekeit így nem járathatja stb.

Társadalmi úton is lehetne egy kicsit lendíteni a szegény kis rabszolgácskákon valamit. Például az állatvédő-egyesületek csekély alapszabálymódosítással átalakulhatnának tanonczvédő-egyesületekké. Ez volna oly emberi, mint az állatvédelem.

Igaz, hogy ezen intézkedések aztán azt vonnák maguk után, hogy a majszter urak retorzióként megcsappantanák a tanonczok számát.

De hát veszteségnek tartaná azt valaki, hogy az ilyen iparosok száma kevesbedne?

Nagyon természetesnek találom, hogy azok, akik e dolog körül valamit tehetnének, ha elolvassák is soraimat: orrukat fintorítják reá és tovább hirdetik a lapokban, hogy intelligens fiukat keresnek tanonczul: amíg saját gyermekeiket valamely dakterségre adják.

Hanem akkor ne beszéljen nálunk iparpártolásról senki, sem „honi” iparról: ha a legelemibb feltétel, a tanonczképzés érdekében sem tesz senki semmit!

A FÖLDÉHES MAGYAROKHOZ!

Tehát minden magyarhoz akarok szólni, mert melyik az, ki nem földéhes!

A magyar föld félszázad alatt olyant emelkedett áraban, mint Amerika földje az után, hogy Fulton vizre bocsájtotta első gőzhajóját.

Amerikát kereskedelmi és ipari viszonyai igazolják, de mivel igazolható az, hogy a magyar föld ma drágább, mint volt akkor, amikor gondtalanul élhetett rajta birtokosa; sőt élt is pazarságáról közmondásossá vált nábobi módon.

Akkor a föld volt és nem kellett senkinek, birtokosa csak azért tartotta, mert volt és ha akarta sem adhatott túl rajta, mert senki sem kapkodott utána.

Ma meg a föld nagy teher és mégis mindenki töri magát érte és veszik saját veszedelmükre maguknak és hitelezőiknek.

Miért?

Mert a magyar megszokta, hogy csak a földjét tudja művelni. Nem ért máshoz és vagyonát nem tudja másban érvényesíteni.

Nem riasztják el a rossz idők sem. Számlálja, hogy egy-, kettő-, három s ha még mindig rosszak következnek, vigasztalja magát a bibliával, hogy a hét szűk esztendő után hét bőnek kell következnie. S ha a hét szűk után csak egy-két bő jön s aztán megint szűkek jönnek, ez egy cseppet sem csökkenti a földek értékét és keresletét.

Valamint az sem, hogy ma már a föld mindenféle terhei sokhelyt többre rúgnak, mint hajdan, amennyiért haszonbélrelhető volt, meg hogy lassankint az agrárszociálizmus is kibírhatlan terheket ró reá.

Mindezt egyensúlyozza, hogy amint mondom, a magyar paraszt – és egyszersmind minden magyar – sehol sem érzi oly biztonságban pénzét és sehol sem képes oly nyugodtsággal tapasztalatait gyümölcsöztetni, mint az isteni anyaföldben.

Mielőtt tovább mennék, igazolom, miért minden magyar: paraszt.

Nincsen olyan szakma, melynek mivelője nem azért törné magát a pénzszerzésben, hogy mesterségét oldalba rúghassa és szerzeményét földbe verhetvén: visszatérhessen ősei eredeti foglalkozásához, noha ez korántsem kecsegteti olyan fényes és biztos jövedelemmel, mint amelyen az ehez való eszközöket megszerezte.

S ez magyar különlegesség!

Külföldön egy ipari szakiskolában egy szakállas, szemüveges, idősb úrral találkoztam, ki mint növendék forgatta a pörölyt. Szóba elegyedtem vele és meglepett nagy műveltsége, tehát föl tettem a kérdést, hogy mit keres ő itten. Mosolyogva válaszolta:

– Atyám egy nagy gyár tulajdonosa volt és fivéremet mesterségére képezte ki. Engemet meg tudományos pályára adott. Németország fővárosának egyik egyetemén bölcsészeti tanszéket töltöttem be, amikor atyám után fivérem is nemsokára itt hagyott bennünket, hát nem hagyhatom a gyárunkat feloszlani, hanem beálltam ide tanoncnak, hogy mihamarább átvehessem gyárunk vezetését.

Pedig a hagyaték akkora volt, hogy magyar ember menten versenyistállótulajdonossá vedlett volna a révén.

Szó sincs róla, hogy a közmondásos földéhséget ne indokolná az, hogy akkora terület, amelyet egy-egy család maga megművelni képes, ez ezt el is tartja; noha igen megapasztotta hozamát minden talpalatnyi részének buza alá szántása és a mellékes állattenyésztési és vele kapcsolatos mellékjövedelmek elejtése, miket bizony elősegített a filloxera meg mindenféle állati betegség is.

A föld azonban ennek dacára mind a mai napig fokozódott becsében és egyre magasabb árban cserél gazdát.

Nem is baj ez addig, amíg pénz van reá. Mihelyest azonban az szabályozza kapósságát, hogy a régi 30–40 százalékos kamatú kölcsönök helyett ma kínálva kínálják a 7–8 százalékos kölcsönt, vagy a még olcsóbbnak tetsző törlesztéses kölcsönöket, akkor már nem reális a földvétele a mai változó közgazdasági állapotok és viszonyok között sem és föltétlenül irreálissá válik, ha sikerül kivivnunk a nagyon óhajtott önálló vámterületet.

És gazdasági egyesületeinknek sürgős és fontos kötelessége gazdaközönségünket figyelmeztetni arra, hogy az egyre fenyegetőbb agrárszociális mozgalmakat vegye figyelembe földbérleteinél, vásárlásainál, különösen ha ezt kamatos pénzzel cselekszi és készen legyen reá, hogy az önálló vámterület elsősorban a föld természetvényei árának csökkenését fogja eredményezni és későbbi hasznát csak azon gazdák fogják élvezni, kik ki bírják várni az átmenet devalvációjának jobbra fordulását.

A többit pedig oly csapásszerűen seprí el, mint az ércalap nélkül forgalomba hozott papírpénzek elértéktelenedésükkor tették épp azokkal, kiknek mentől több volt belőle birtokukban.

Németország is átélte ilyen korszakot, azonban a nagy tőke, a vállalkozási kedv és üzleti élelmesség oly rövid idő alatt teremtette meg nálok a minden modern országot éltető gyáripart, hogy ez menten felszivta és keresetre képesítette az összes munkabíró és akaró karokat s amennyivel megrágult a mezei természetmények előállítására, azt vígan megtéríthette a földműveléssel foglalkozó honfiainak, mert menten oda csökkent a termelés, hogy a helyi kereslet folytán is felszökkent a termékek ára és ezen többletet semmibe sem vették a fogyasztók sem, mert vámsorompóik a gyári termeléseknek is nagy hasznot biztosítottak s így kézzől-kézre forog a jólét. Aminthogy nálunk az ellentéte fogja ezt tenni, ha a rendelkezésünkre álló igen rövid időt okosan ki nem használjuk a változni fogó viszonyokra való előkészüléssel.

Ismétlem és mondom, hogy gazdáinkhoz e felől gazdasági egyesületeink intézzenek szózatot, nehogy akként csappanjon meg eddigi földjövendelmünk, hogy ipari téren helyette kárpótlást ne nyerjünk.

NEMZETI VAGYONOSODÁS A NEMZETI NAGYSÁG ALAPJA

Magyarország a legújabb korig olyan úri ország volt, hogy módjában állott lenézni mindazon törekvéseket, amelyek hasznot iparkodtak hajtani.

Tehette és tette ezt oly mértékben, hogy a minden szükségletek kielégítésére kizsákmányolt anyaföld természetményeit is kótyavetye módon fecsérelte el és Khanaán e földje győzte a tékozlást mindaddig, amíg nálunk a jogok úgy oszlottak meg, hogy a munkáskezeknek kizárólag a munkához – és semmi máshoz joguk nem volt: még az evéshez is csak mérsékelten.

A francia szabadságshellők által életre keltett negyvennyolczas légáramlatok arányosították kissé az ember és ember közötti viszonyt és kiterjesztették a kenyérhez való jogigény körét.

Az akkori demokratikus nyelven így mondhatnók ki a változás lényegét, hogy emberiesítették a páriákat.

Nagy szociális változás ez.

Milyen más, ha a jószág csak szállítja a bőrt a saruhoz, vagy ha ő is ilyenben akar járni.

A nagy átalakulásnak meg kellett történni és csakis ezért történt meg, és Magyarország népei nem tudtak az alakulások szerint tovább fejlődni és még egy forradalom hozhatja csak meg nekünk azt, hogy hasznunkra fordíthassuk, amivel bőségesen bocsátotta életútjára nemzetünket jó végzete és őseinknek természetből merített bölcs előrelátása, amellyel épp e helyre telepítette népeit.

Egy nagy világvásárban írom jelen soraimat, a milánói világtárlaton és amikor ámulat tölt el az iránt, hogy itten kisdied nemzetem olykép van képviselve, hogy nyomban a »nagy« francia nemzet után következík; sőt némely részben előtte: mélységes bánattal látom, hogy miért e tüneményes föllépésünk?!

Hiúságból és rosszul felfogott üzleti érdekből, – meg helytelen anyagi spekulációból! Mely utóbbi bűnösnek is mondható.

Vásárra csak az megy, kit a szükség szorít rá: s mivel a kiállításos vásáron meg még díjak, érnek meg más, vademberek előtt kedves encsenbencsek is osztogattatnak: ide azok is eljónnek, akiknek az ilyenekben öröme telik vagy akik az ilyennel másokat bolonddá akarnak tenni, illetve ennek révén olyan jövedelemhez jutni, amelyre egyébként rá nem szolgálnak.

Hogy a komoly üzletember ilyesre mennyire nem szorult és mennyire nem akar vele élni, erre csak azt említem fel, hogy Milano tárlatán Anglia – a legnagyobb gseft-állam – egyáltalán képviselve nincsen, holott náluk a politika minden tudománya azt szolgálja, hogy fölösen termelt természetményeinek biztos vevői legyenek és köztudomásúlag Anglia a saját területéhez viszonyítottan így teremtett gyarmatok elfoglalásával elhelyezési piacot fölös áruinak: az anyaország területe 314.339 □kilométer. Gyarmatai pedig 28,615.000 □kilométer.

Ez képletesen föltüntetve így fest:

Ezt meg is tudja magának védeni fegyverrel is; noha 43 millió lélekszámú anyaországára 355 millió olyan hódított és bár rendkívül változatos, de abban egyértelmű, érzelmű és lelkiületű emberek esnek, kik mind azt lesik, miként lehetne az újkeletű rabigát lerázni!

A milánói kiállításon Franciaország politikai szempontból jelent meg nem várt fellépéssel, hogy az egyre erősödő szép Itáliát elüsse jelenlegi keshedt inú szövetségese kezéről – és ez igen hamar sikerülni is fog neki.

Azért volt annyi esze, hogy főképp legfőbb és mindenütt kelendő, sőt kapós női pipere-czikkeivel jelent ott meg: hogy politikai szereplése anyagi hasznot is hozzon egyesek révén a nemzetre.

Ellenben a jelenlegi szövetséges barát vagy testvér közül az udvarias magyar nemzet tett ki legjobban magáért és az is úgy, hogy az abban nyert dicsőséget itthon kamatoztathassa holmi érmek lenyomatának üzleti papírjain fitogtatásával; mert alig tehető fel, hogy az ottan kitalált műbútor, képzőművészeti meg ennek nyomán jó magas színvonalon kullogó faragványos meg edényes mesterségek természetményeiért ide forduljanak más, művelt nemzetek fiai: szót nem érdemlő csekély eset kivételével.

Volna pedig nekünk olyan ipari készítményünk is, amellyel ott kellett volna lennünk; sőt amely ma már arra sem kellene hogy szoruljon, hogy tárlatokon dicsekedjünk kiválóságával vagy itt keressünk számára piacot; hanem természetyszerűleg nekünk kellene vele vezetni a világpiacra s mégis azok mögött ballagunk vele, kik a hozzá való nyers anyagot jórészt tőlünk szerzik be!

Ez pedig a textilipar!

Magyarországon, hogy más cégeket ne is említsek: a Goldberger és Fellmayer cégek félszázad előtt vezetők voltak e cikkben és ahelyett, hogy az idők haladásával lépést tartottak volna és üzletüket e szerint fejlesztették volna: ma sem ők, sem e szakban senki nem számít a külföldi hason szakmán lévő vezető cégek mellett, hanem szállítjuk szerte a nagy világba fölösen termelt nyers termékeinket² és beálltunk ezen cikkekre nézve is Ausztria gyarmati népének és vesszük tőle ezen árukat 25–30%-kal drágábban, mint ahogy ez máshonnan beszerezhető volna és Ausztria kihasználja okosan azon kedvező helyzetét, hogy bárhonnan mi ehhez csak 33 százalék vámmal juthatnánk, amely különbözetet ő majdnem teljesen bezsebeli anélkül, hogy kártalanításunkra mi ugyanígy bánnánk velük gabonatermesztményünkkel: – amiben a papirosbuzával játszadozó börzében jó szövetséges bűntársa vagyunk.

Milano félmillió lakosságú vidéki város és csak abban emelkedik pl. a mi Szegedünk fölé, hogy Olaszország fővárosától való fekvése olyan kedvező, hogy felső Olaszország fővárosául tekintethetik és népeinek élelmessége folytán külön kereskedelmi gócponttá vált, mint maga a mi egyetlen kereskedelmi empóriumunk: Budapest.

Alig pár évtizedre tehető ipari előretörekedésüknek ideje s máris, a fentebb említett textiliparban leküzdhetlen versenyre kelt Angliával, a világ legnagyobb kereskedelmi államával és főképen olyan területet hódított el tőle, amely mindenkép a mi számunkra lett volna eredetileg predesztinálva: a Balkán államokat és főképp Romániát.

Lassan-lassan mi is kényszerülve leszünk teret hódítani fölös természetményeinknek a világpiacra. Hogy miért várunk vele addigél, amikor ismét majd más élelmesebb nemzetek fiait kell e piacokról drágán kikonkurrálnunk: erre Pató Pál úr adhatná meg a választ!

² A külföldön is jónevű és dicséretes felemlítésre méltó Rózsahegyi fonógyár is inkább fonalának teremtett künn piacot.

A minden nemzetek prédája volt olasz nemzet lerázta a nyakáról az autokrata uralmat és nekidühödött a munkának.

Európa vezető államainak igen közel jövőben számolni kell törekvéseivel és nem marad következmények nélkül azon hatalma és ereje, hogy egynyelvű nemzet, amely végre helyes, egy és okos célra törekszik.

Csak példaként említem fel, hogy a nagy egység mire képesíti a különben nem éppen nagy nemzeteket is, csupán azt, hogy egy különben nem nagy jelentőségű olasz mellékvárosban, Milanóban egyebek között két olyan napilap van, amelyek egyike közel egy millió, másika kerek egy millió példányszámban jelenik meg, tehát annyiban, mint a mi összes fővárosi napilapjaink.

Nálunk legtöbb példányszámban még mindég a német nyelvű lapok jelennek meg és iparpártolási mozgalmunk olyan, hogy egyelőre másnak válhatik kárára, de nemzetünk semmi komolyabb föllendülést nem várhat tőle és nem is fog elérni vele; mert a kereskedelem iparlovagjai gyümölcsöztetik a maguk javára olyan jelszavaknak a piacra dobásával, amelyben a velük egy hajóban evezők ellen rugdalóznak, de olyan ügyesen, hogy csak amazok pottyanjanak a vízbe.

Komoly társadalmi, kereskedelmi és ipari hírlapok pedig felülnek nekik és jóhiszeműleg tolják rossz úton járó szekerüket.

Itt is egy komoly válságon kell tehát még átesnünk és tanulságain okulnunk, hogy végre helyes úton keressük nemzeti vagyonosodásunk előrehaladását, amelynek előfeltételeivel oly bőven halmozott el bennünket gondviselésünk.

VALAMI A TULIPÁNKERTHEZ

A tulipán-mozgalomnak végcélja a magyar ipar fellendítése, megizmosítása s Ausztria iparával versenyképessé tétele. Hazánk lelkes honfiai és különösen honleányai helyesen iparkodnak ebben résztvenni, de minthogy mindnyájan a magasabb légkörben való mozgást szokták meg: fogadjanak el egy kis útmutatást egy magyar iparostól.

A tulipánjelvényt ez első szerinti figurával szerepeltetik mindenféle olyan kalmárok, kik sietnek kamatoztatni a mozgalmat, s ilyenül hozatott eredetileg is forgalomba, holott ez hollandi tulipán, amelyhez nekünk semmi közünk. A mi tulipánunk a mellette levő stilizált és cifra szűrök vállvetője, meg a magyar suba gallérja a megmondhatója, hogy ezen vékony alap egyben a magyar képzőművészeti stílus alapja is.

Ezen hadd törje azonban az akadémia a fejét és soraim csak arra törekszenek, hogy meggátolják egyes czégeknek azért való eltiprását, mert idegen – értsd osztrák – árut is hoznak forgalomba.

Ha az ilyen irtó háborút szakszerű ismerettel és drákói szigorral indítanánk meg és hajtánánk végre: megszűnnék a magyar ipar és magyar kereskedelem, mert alig van ágazata, amelynek termékei túlnyomólag nem külföldről vagy Ausztriából erednének és alig van olyan, amelyik ezen forrásokat mellőzhetné: honiak hiányában!

Mindenesetre silányság, ha valaki okvetlen el akar adni olyan keresett árut, amilyen nincsen; – de hát itten a kereslet is bűnös, mert X kereskedő biztos benne, hogy ha ő kinyilatkoztatja, miszerint ilyen magyar ipari készítmény nincsen; hát versenytársa Y okosabb lesz s fog azzal szolgálni, ha van, ha nincsen.

Már pedig tudvalevőleg az üzleti versenytársak nem szeretik, ha amaz az okosabb, amikor jó pénzért ők is lehetnek ilyenek.

Hogy tehát szép jelvényünk, a magyar tulipán a nemzet vetésében minél kevesebb kárt tegyen: jó volna a mozgalom vezetőségének az iparkamarák révén tájékoztatni magát, hogy mikben is lehet igényelni magyar gyártmányt, olyant, amelyik nem a hazafias érzelmek fellendülésén akar kövérré hízni; hanem amelyik versenyképes árban tud hasonminőségű árut szállítani. És eszerint volna aztán a mozgalom olyan irányba terelendő, hogy pártoljuk a pártolásra méltót és serkentsük a hivatottakat hazafias mozgalmunk olyan kihasználására, hogy nem létező gyárak keletkezzenek és nem létező magyar ipari czikkek itthon gyártassanak.

Szüneteltessük a versenystállókat pár évig; – fordítsuk a nemzeti lelkesedések révén kiváltott mindenféle jelvények díját, meg külföldre mindenféle kedves és igazán nélkülözhető pipere, meg más czifrálkodásra való tárgyakért kiszórt összegeket magyar gyárak megépítésére szolgáló téglákra és czélokra: úgy hamarosan Németország és különösen Ausztria ipara lesz kénytelen tulipán-mozgalmat indítani, meglévő piaczai megtarthatásának érdekében.

Dehát a szalma annál gyorsabban hamvad el, mennél nagyobb tüzzel lobog a lángja: s ez az, amiért a 48-as iparpártolási nagy mozgalmak után ma is a kezdet elején vagyunk és itt is maradunk, amíg neki-neki buzdulunk és aztán megint visszaesünk azon régi mederbe, amely hanggal a honért buzog: pénzt pedig a külföldre költi.

Amíg pedig az igazán helyes utat és alapot elérhetjük, megteremthetjük: kiméljük azon ekzisztenciákat, kik nem eléggé üzletemberek a nem honit honiként hozni forgalomba, s ne hajtsuk mindenáron a kereskedelmi iparlovagok malmára a vizet tisztán azért, mert keblükre feltűzték az 1–2 koronás tulipánt!

AUSZTRIA FORRADALMAT AKAR

Ausztria hadviselési műveletei nem úgy folytak le az utolsó néhány évszázad alatt, hogy oka lenne keresni a háborút. Különösen pedig a forradalmat, amely népszerűségénél fogva pártolókra talál saját területén is s így mindenkor akadtak tömegesen, kik hazájuk zsarnokaival szemben – a saját országuk ellen harcba keltek pártjára álltak.

Ausztria viszonyai ma egy cseppel sem kedvezőbbek, mint 48–49-ben voltak. Sőt nem tudna most hol venni egy Haynaut, Bachot, Jellachichot; – ellenben saját honában is dúl az egyenetlenség, soha nem ismert mérvben.

Minek tehát neki a magyar forradalom, amelyet úgylátszik keresve keres? Avagy talán azért provokálja, mert keletkezését lehetetlennek tartja?

Ausztriáról ezt is fel lehet tenni.

De Magyarországon ez kizárva soha nincsen: – habár ma minden csendes.

Alkotmányunkat egyszerűen elsikkasztották – és egyelőre nincsen! Majd lesz! Egész biztosan lesz – forradalom nélkül is. Fogják hozni ezüst tálcán, hogy legyen. Miért? Mert e nélkül nincsen alkotmány túlnan sem.

Miért akarja tehát Ausztria, hogy mi ne várjuk be, hogy hozzák, hanem ontsunk egy kis vért érette, vagy ontassuk a magunkét, hogy Európa népeinek is kielégíttessék a vérontás látványossága iránti hő vágya, kíváncsi?!

A magyar nép ma még nyugodt és az urak bajának minősíti politikai állapotunkat; – a katonai megszállások azonban már izgatják kissé s azt mondják: „alighanem baj lesz, mert kezdenek az urak félni!”

Ausztria intézői beljebb mennek eggyel s betiltják a népgyűléseket, betiltják az előbb kormányok által támogatott utcai hírlapokat, – a nép ma igen kedvelt olvasmányát és elkobozzák az összes hírlapokat egyetemlegesen.

Ami talán még soha meg nem történt – most táviratilag utasították az ország minden postahivatalát az elszállított hírlapoknak visszatartására – aminek a hazafias hivatalok csak részben tettek eleget.

A Manlicher nem kutya és tiszteljük is erősen – pláne mivel ma olyan fringióink sincsenek kellő számban, amilyennel félszázad előtt egy nagyhatalmasságot arra tudunk kényszeríteni, hogy egy másik nagyhatalmassággal védede meg a bőrét; – de ez nálunk semmi! A kasza meg vasvilla ma is olyan jól kezelhető szerszám és ha a népet megmozdítják, olyan tömegesen kész síkra szállni, hogy beleroppanhat Ausztria is, meg Magyarország is.

Micsoda hülyeség ezt oktanul előidézni? Mit akar még Ausztria? Mi nyugodtan tőrjük csúffá tételünket s ez neki kevés! Mindenáron veszekedést, hősi tornát akar!

Izgassa tovább a népet s akarata teljesülni fog!

S lesz pénz, meg katona, bővebben, mint szeretné. S ha akár győz azután oktanul zsarnoki vágyakozása, akár letörik: első sorban ő fogja megsínyleni – mert Magyarország sok mindent kibirt már s ezt is csak ki fogja birni: ellenben Ausztria nélkülünk Zeysik kezére kerül – s nem lesz kivel kiegyeznie 67 százalékra!

VÁLASZTÁSOK ELŐESTÉJÉN

Régen volt Magyarországnak olyan fontos képviselőválasztása, mint a mostani rövid és határozott útirányú képviselőválasztás.

A 67-esek egy része azért áll félre, hogy következhessek. A koalíciósok között is nem egy pártárnyalat másra törekszik, mint amire szövetkeztek.

De a legtöbb vizet a szociálisták fogják hullámvásba hozni, akik most vethetik meg jövődöbeli nagyságuknak alapját: minthogy az áhított titkos és általános választás sorsát az fogja eldönteni, hogy miképpen alakul ki a mostani ház képe.

Azt hiszem, mindenképp a szociálizmus rovására, hogy ne mondjam, becsapódására fognak a viszonyok alakulni – és ez bizonyos szempontból jó is így.

A szociálizmus nálunk olyan kerti növény, amely most üti ki fejét a földből és olyan idres-bodros szép tarka levelekkel ékeskedik, hogy a naiv, fűvészeti ismeretekkel nem bíró kertész kigyomlálja mellőle a jáczintot, rezedát, violát, hogy amaz jobban növekedhessen.

A szociálizmusnak annyi igaz és hamis hive van, hogy nemcsak a földgolyóbist forgathatná ki sarkaiból összetett válleroval: de ujdonsült titánokként az eget is megostromolhatnák.

Hogy mégis küzdelme eddig jórészt meddő, ennek hiveiben rejlik az oka.

A szociálizmus tulajdonkép társadalmi tan, a melynek rendeltetése volna az embertársadalom sok és nagy nyomorúságain segíteni ottan, ahová a politikai tényezők keze el nem érhet.

De megfordítva iparkodik érvényesülni ma.

Jogot akar szerezni az éhenhalónak, holott annak kenyér kellene.

Jogait pedig olyan kenyérharczczal iparkodik kivívni, amely a meglévő, más kenyérének porbaajtése által támadó megfélemlítés révén, mintegy kirevolverezve hozna ideiglenes sikert.

Magyarországon az agrár-szociálizmus sokkal félelmetesebb valami, mint az ipari szociálizmus és mégis, ha már a kor eszméje nem nélkülözheti terjedését, éljen és romboljon az agrár-szociálizmus, semmint az ipari, mert inkább küzdjünk meg megtévesztett honfiainkkal, kik megélhetésükért küzdenek, semmint sehonnai olyanokkal, kik hazánk sorsa intézésébe akarnak befolyjni, nyíltan kimondott nemzetközi, tehát nemzeti szervezetet, nemzeti alkotmányt el nem ismerő politikai kalandorokkal, politikai zsebrák lovagokkal.

Magyarország ipari munkásai! Hozzátok szólok. Ipari elmaradottságunk, tudatlanságunk révén itt jó életsorba került Anselmek azon politikai hitnek iparkodnak hiveket toborozni, hogy mindnyájan testvérek vagyunk! Nem születik sem báró, sem gróf, hanem csak ember, tehát jogaink egyenlők!

A földgömb kerek és eredetileg semmiféle korlátok, kerítések rajta nem voltak, tehát nincsen ország, nincsen haza, hanem bármi nyelven beszéljünk: egy testvérek vagyunk.

Mondják ezt főképp otthon megélni nem tudó olyan ágról ideszakadtak, kiket igazán nem reklamál szülőföldjük és akik a ti sehonnaiakká válások folytán vedlenének egyformává veletek.

Mondják ezt akkor, amikor e nagy egy-testvérséget csak Európában húsz millió katonával s egyre tökélyesített fegyverekkel lehet fentartani.

Az ilyen üres és hazug frázisok igaz értékére való leszállításának érdekében csak azt ajánlom figyelmetekbe, hogy vizsgáljátok meg őszinte jóérzéssel kebleitek, sziveitek rejtett zúgját és mielőtt ráölelnétek az egész világból ideözönlött mindenféle népségeket, mint testvéreket: figyeljétek meg, hogy ti majdnem mindnyájan e szent tanok badar, vak követői mennyire nem

vagytok egyek magatok között sem. Azok, kiket a mindennapi kenyérért való küzdés egy fedél alá kényszerít s a kik között semmiféle más érdekösszeütközés nem lehet és nincsen, mint hogy féltitek előrehaladástokat az ügyesebbektől, az élelmesebbektől, a fürgébbektől és mélyen leverő hatással van rátok, ha a közületek derekabbak törekvése méltánylásra talál, annyira, hogy képesek vagytok a szent egyenlőség nevében igényelni, sőt erőszakkal oda hatni, hogy senki fennebb ne szárnyaljon, mint a köztetek való legtehetetlenebb, mert ellenben vét a közérzés iránt és talpnyaló, stréber, hazaáruló. Már mint a ti hazát nem ismerő honotok elárulója.

Nemde, nagy átlagban ilyenek vagytok? És ilyen anyaggal akarjátok a világrendet megbontani, megváltoztatni – anélkül, hogy eszetekbe jutna biztosítékot keresni a hon fennállásának, mindnyájunk fészke épségének megvédésére olyan esetekre, amilyenekért győzedelmesen küzdöttek meg e nemzet honfiúi érzéstől lángoló fiai ezer ellennel szemben is.

E nemzet fiai 1848-ban olyan tanujelét adták az egyenlőség eszméjéért való őszinte érzésüknek, mint soha egyetlen nemzet népe sem! Nem tudván a népek millióit magához emelni: a magasban lakozók szállottak le hozzá.

Az úrbériség, a rendiség törvényeinek eltörlésével csakis a nép nyert és az áldozatot hozók semmi ellenjutalmat nem igényeltek és nem is kaptak.

A nemzetközi ellenben mindentől meg akarnak benneteket fosztani, hogy magukhoz hasonlóvá tegyen benneteket.

A Kristóffy-féle javaslat, amellyel benneteket, mindnyájatokat be akartak a politikai jogok sáncaiba emelni: politikai szédélgés volt.

Meg fogtok róla győződni, hogy bármiként erőszakolják is azt mostani nemzeti kormányunkra: ebből most csak a mézes madzagot fogják ajkatokon végighúzni – és ha Kristóffy húzta volna végig: nem is mézes lett volna!

Ne vezettessétek tehát magatokat félre és várjátok ki nyugodtan és hazafias táborban, amíg a viszonyok meg ti is megértek rá, hogy belekerüljete a haza sorsát intéző tényezők közé – és bármi maszlagos jelszavakkal bolondítsanak benneteket: semmiféle más pártot ne támogassatok a mostani politikai nagy harcban, mint az 1848-as függetlenségét, amelynek teljes diadala ha meg nem hozza a ti teljes és kívánt politikai érvényesüléseteket, akkor bizonyára nem fogja meghozhatni semmi más párt sem és akkor ezen párt úgy sem foghatna állandóságra számítani: ami pedig közóhajtás, s így elsőrendű törekvése kell hogy legyen mindenekelőtt kívánságotoknak kellő figyelembevételé.

A modern világnézet nem ismer csodákat, vagy legalább is tagadja, hogy ilyenek lehetnek.

I. Ferencz József Kossuth Lajosnak a fiával szövetkezett Magyarország sorsának intézésére, sőt veszedelemben forgott alkotmányának megmentésére.

Ilyen csodát félszáz évvel ezelőtt jósolni sem merészelt volna senki!

S ma, apró konczai féltése és megmentéséért hosszúhajú emberek száguldozzák keresztül-kasul az országot, hogy éket verjenek ezen sohasem remélt szövetség pántjai közé!

Minden igaz magyar verje ki a házából az ilyen jelszóval házába tolakodó apostolokat, mert ezek nem a haza megmentésében és felvirágoztatása érdekében száguldoznak országunk falvain és városain keresztül, hanem hogy apró, önző érdekeiket juttathassák diadalra.

Bajorország czimerének kék-fehér koczkázata csakhamar veres-feketévé vedlik a feketék és veresek szövetkezése folytán.

A mi czimerünket semmi külső beavatkozás sem tudta ezer esztendőn át megváltoztatni s kik azon örült gonosztevők, kik ezt idegen betolakodók kedvéért önként hajlandók az ő kívánságuk szerint átalakítani?!

SZOCZIÁLIZMUS

A SZOCZIÁLIZMUSRÓL

A vagyonarányosítás eszméjének megvalósítása volt Lassalle, a nagy idealista, életcélja, de nem érthette meg sem eszméi diadalát, sem kudarczát, mert elhunyt korán párbajban, melyet egy olyan nőért vívott, aki a másé volt.

Életével pecsételte meg az enyém-tied között különbséget tenni nem tudást; mit, mint látszik, nagyon is általánosított.

Eszméit azonban nem vitte sírba.

Hamis próféták egész serege támadt nyomán és egyetlen hitet sem volt könnyebb terjeszteni, mint ezt.

A minden emberben lakozó elégtelenség mindenkit hívóvé predesztinált és csak az nem vált azzá, aki restelt színt vallani, vagy pedig átlátta, hogy az apostolok felelőtlenül tett ígéreteit nincs kin behajtani.

Sajna, több az olyan ember, aki a ravaszul szótt szitán átlátni nem képes.

Maga Lassalle is az iparososztállyal vélte a tőke elleni nagy harcát megvívni és tényleg mi vagyunk a szocziáлизmus terén a hangadók.

Amikor az általánosságok teréről lelépve, gyakorlati példákkal iparkodom kikezdeni e tévhitet: engedjék meg, hogy legsajátabb körömből veszem a példákat. Ezek megbízhatók, bizonyító erővel bírók és így többet nyomnak a latban bármi hangzatos föltevéses állításnál.

Semmiféle ipari foglalkozás eszközei sem olyanok, mint a mieink, nyomdászoké, hogy – eltérően a fűrő, kalapács, dikics vagy vasalótól – föltétlenül eszméket plántáljanak az agyba. Minthogy pedig nem az egyetemről toborzódnak munkásaink, ki kárhoztathatja őket, hogy mindenholn összeszedett eszmékkal benépesített agyukkal könnyebben veszik be a maszlagot, mint pl. a czipészek vagy szabók. Hisz erre sarkalja őket a koponyájukba szerteszórtan bekerülő betű, a jobb mód, a több jövedelem is.

Szívesen hívnám tanúul volt főnökeimet, hogy én munkás koromban sem voltam szocziálista, de sajna nem tanuskodhatnak mellettem, mert mind elhaltak.

De hogy van okom ezen tévhit ellen harcolni, erre itt vannak példáim:

Személyzetem első munkásainak havi fizetése, képesség és mellékjövedelem szerint fokozódva, átlagban havonta egy- és kétszázötven korona között váltakozik és ha ennek derékszámát a 150 koronát vesszük, már ez is olyan jövedelem, amellyel más iparágon vidéken, nem sok önálló iparos dicsekedhetik, holott amazok sem az állami, sem a községi, sem az egyházi terhek viselésében részt nem vesznek és általában kibújnak mindazon kiadások alól, amelyek sokféle formában terhelik a haza azon polgárait, akiket a társadalom – mindig nemes okból – megfejni iparkodik.

És azért nemcsak hogy elégedetlenek, hanem még szítják is az elégtelenséget és amikor tehetik, kirándulnak a vidékre apostolokodni, ami ellen nem volna kifogásom, ha tisztán kartársaik bolondabbá tételével megelégednének, de a közelmúltban tanyai kirándulásokat is rendeztek, bizonyosságául az agrárszocziálistákkal való szövetségességnek és még másnap is nyoma látszott, hogy jócska mennyiséget eláldomásozhattak a majdani vagyonfelosztás révén nyerendő földi jókból.

Ezen barátkozást pedig igen veszedelmesnek találom két szempontból. Először, mert ezen jókabátban czuczilistáskodók imponálnak a népnek és hogyne találná követendő példának, amikor ő a nyerendő jókért még ilyen kabátot sem kockáztat.

Másodszor pedig, mert a szoczialisták régi praktikája, hogy tömeget gyűjtsenek mögéjük, hogy így esetleg az államhatalommal is szembeszállhassanak.

Elhíhetik nekem, hogy van némi bepillantásom ezen urak kártyájába és így tudom, hogy a közelmúltban lezajlott agrárszocializmus mozgalom szítói ezen urak voltak és a vezérszerep övék volt, – majd mondok rá példát is, – de azért amikor odafajult a dolog, hogy lóttek: mindig parasztot talált a golyó.

Így van egyébként minden üzelmük. Minden sztrájkot fentemlített fizetést húzókat rendezik, és mind úgy végződik, hogy a népség és katonaságul felhasznált tömeg, a sztrájk lefolytával örvend, ha régi, szerény és az izgatások előtt elégnék tartott fizetései állásába visszajuthat; és ami engedményt sikerült az erőszakkal kiszorítani, azt az intézők rakják zsebre. És ebben a központok és szakegyletek a főbűnösök.

Mert milliókat költenek bérharcok kivívására, de egy fillért sem a munkások szellemi és szaktudása emelésére; hogy így a több és a jobb munka előállíthatására képességgel érdemeljék ki a jobb díjazást. Őket ez azért sem elégítené ki, mert a jelenben tagsági díjakat fizető és támogató tömegül szolgáló hiányos képzettségű, selejtes munkásnépség ki volna zárva az elérendőkben való osztozkodás reménységéből, és nem volna bolond szekerüket tolni.

Rátérve a megígért példára, felemlítem, hogy pár hó előtt két magyar jött be hozzám, népboldogító eszmék nyomatása végett. Előadott dolgaik nem álltak arányban szellemi képességükkel és így szinte láttam, hogy belőlük más beszél; – távoztukkor egészen véletlenül pillantottam meg, hogy Várkonyi, a volt képviselőjelölt úr várt reájuk a házam előtt.

Mekkora óvatosság, hogy egy ilyen üzleti ügyletnél is fabábúkat tolt maga elé.

Hogy pedig a maszlag mily kedvencz csemegéje a tudatlanságnak, erre nézve felemlítem, hogy az agrárszocializmus divatjának idején egyik kétfertályföldes szomszédom azzal jött be hozzám, hogy igaz-e, hogy osztják a földet?

Szellemesnek ép nem mondható arczáról képtelen voltam leolvasni, hogy szeretné-e ő ezt, vagy fél tőle? Kérdésekre aztán apertén kimondá, hogy hogyan szeretné!?

Nézze kend, mondok neki, kendnek két fertály földje van és Magyarországnak összesen egy félmillió fertály földje, meg 18 millió lakosa. E szerint a kend kétfertály földjét 72 felé fogják osztani.

Úgy elment a magyarom, hogy azt sem mondta, hogy jó éjszakát. Hanem harmadnap átjött a felesége megkérdezni, hogy mit csináltam az urával, mert mióta itt járt, nem bírják szavát venni.

Ezért tehát jó magyarjaim, tőlem hiába osztanák szét akár a Rotschild báró kincseit is: nem mennék el a reám eső zsák aranyért, mert minek czipelném haza, ha itthon meg a nálamnál koldusabbá váltak, éhesebbek rohannának meg érette.

A vagyonarányosítási mese csak az apostolok zsebének megtöltésére jó és – sajna – nem a nagybirtokos feje fáj ettől, hanem a szegény embereké, akik keservesen szerzett filléreikkel támogatják a nekik kedvesen hangzó dolgokat prédikáló hamis prófétákat; és amikor mostoha esztendők súlyosbítják amúgy is keserves életfolyásukat: belevihetők szép szóval, hogy rájuk nézve idegen érdekért, vérüket is feláldozni készek.

Viszonyaink olyanok; nem lévén a népnek, az ország lakossága nagy hányadának másra mire támaszkodni, mint a föld istenadta hozamára; hogy csak két módja van a tisztességes megélhetésnek: egyik a szorgalmas, kitartó munka, a másik a végtelenségig való takarékoság.

Az elsőben nincs hiány, mert ha meg kell fogni a dolog végét, úgy – számot sem tévő pár naplopót nem tekintve, – országunk lakossága munkásságra nézve párhuzamba állítható a világ legszorgalmasabb népével, az angollal.

Ellenben bizony a folyton való hegyen-völgyön bálozás és a ruházkodásban az úri népeknek utánzása olyan pazarlás a nép részéről, amelyről le lehetne a nélkül, hogy bármely oldalról megsínylené, sőt gyarapodására szolgálna és menten tért veszítene a sok csatangoló álpróféta: mert ezek csak ott virágznak, ahol baj van és ahol a népet inség szorítja kívánni azt, ami nem az övé.

A boldogság forrása mindig csakis maga az egyén lehet, mert ezen érzetet külső eszközökkel megszerezni képtelenség. Látjuk, hogy egyik embernek sok a vagyona, másoknak kevés, de senkinek sem elég. Ezért tehát, sajnálatomra, nem adhatok jobb tanácsot szűk viszonyok között élő embertársaimnak, mint hogy reméljenek jobb időket és bekövetkeztéig könnyítse-nek sorsukon Arany János receptje szerint, aki azt zengte, hogy:

Becsüld meg a keveset,
Ez az igaz kereset!

MOZOGNAK A MAGYAROK!

Jól teszik! – Jelen viszonyaim kizárják, hogy szocziálista törekvésekkel gyanúsíthassanak. De hivatkozhatom az „Egyetértés”-ben majdnem három évtizeddel ezelőtt névalírásommal megjelent cikkemre, hogy függő állásban sem voltam az és azóta számtalan cikkben és felolvasásban ostoroztam általam kifogásolandónak talált egyes álláspontjaikat.

Nemzetköziségüket pedig annyira megvetem, hogy tiz év előtt megadtam személyzetemnek a márczius 15-ét mint munkaszünetes ünnepnapot, hogy nekem, mint ilyenrel a május 1-vel soha elő ne hozakodhassanak.

És ennek daczára azt mondom, hogy jogosult a jelenlegi sztrájkmozgalom, mely szakmánkat illetőleg ugyancsak előre vetegeti árnyékát.

Nem azért helyeslem, mert kizártnak tartom, hogy nyomdámát érintse, amennyiben t. i. a czélul kitüzött dolgokat önként sok év előtt megadtam személyzetemnek; sem pedig, hogy olajat öntsek a tűzre: hanem mert teljes bepillantással birván a viszonyokba, jól látom, hogy követeléseik igen is jogosak.

Kartársaim túlnyomó része versenyképességének minden alapját arra fekteti, hogy bármilyen munkásokkal akármilyen munkát állítson elő: csak minél kevesebbe kerüljön az. És eközben megkülönböztetés nélkül így díjazza a jobb sorsra érdemes személyzetet is.

Nyomdámban – igaz – csak jobb erő nyer alkalmazást a próbaidőn túl is, de ezek között még sohasem volt egy sem, akit állandóan alkalmazva, azonnal jobb fizetésre ne találtam volna érdemesnek, mint aminőt előző állásban húzott és a különbözet néha száz százalék volt és – részesítettem is őket benne.

E helyen részletek előadásába nem bocsájtkozom s Gorkij-féle sötét képeket sem akarok festeni. De ilyenekké válnak azok, ha felemlítem, hogy az ittenivel azonos üzleti és életfentartási viszonyok között, sőt nagy városokban még az alkalmazottra nézve kedvezőtlenebbek között is, öt-hat tagból álló családok feje, egész heti munkássága díjazása fejében 12–18 koronát kap napi 12–14 órai munkálkodásért és emellett vasárnap és nagyobb ünnepeken délelőtt kárpótlás nélkül tartozik dolgozni, kisebb ünnepeken pedig egész napon által. Némely nyomdánál pedig jutalékképen a lapon akár éjjel is addig kell dolgozni, amíg el nem készül. Persze megint ingyen.

Ezen páriák életük minden munkáját az üzletnek áldozzák fel: a cégfőnök kutyakötelessége tehát árait úgy megszabni, hogy ne csak a saját életszükségletét biztosítsa, hanem munkásainak oly bért juttathasson, hogy azok belőle tisztességesen megélhessenek; sőt ha az illetőben az erre való komolyság megvan, abból pár fillért agg- és rokkantsága napjaira félretehessen.

Végre is egy hosszú héten át kedvvel folytatott munkássággal játszva behozhatja minden alkalmazott azon pár koronát, amellyel, ha megpótoljuk fizetését, őt súlyos családi gondjaitól mentesítjük. És milyen erőforrást nyer az üzlet abban, ha munkásait jól díjazza! Azok állandóan egy helyben maradnak és nem kell a nyomdának különféle képességű, folyton változó népséggel kísérleteznie.

A mi szakmánkban pedig még azzal is számolni kell, hogy az alkalmazottak túlnyomó része, mint ilyen kénytelen egész életét eltölteni, tehát barátoktassuk meg ezen eszmével türhető életfentartás eszközének nyújtásával; amely – ismétlem – túlnyomó részének nyújtható, ha megadjuk neki, ami képessége és munkája mennyisége után megilleti.

Ha pedig mi megtesszük kötelességünket munkásainkkal szemben, akkor a sztrájkbizottságok munkaereje és tőkége – az ellenállási alapéval egyben – felszabadul, talajt veszít és azt arra

fordíthatják, hogy az eddig elhanyagolt segéd-képzést karolhatják fel és minden erejükkel szoríthatják, hogy ne csak a „suszterokat” küszöbölhessék ki, hanem a „csiszlikeket” is, akik alatt azon szedő urak értetnek, akiknek üstökük borzasan tartása mellett nem jut idejük arra is gondolni, hogy egy tömör sort tisztességesen meg tudjanak szedni; annál kevésbé, hogy egy rendes táblázatot összeállítani, vagy csak valamilyen mesterszedést összetákolni tudjanak.

Mert végre is bármennyire síkra szállok az alkalmazottak érdekében és hatáskörömben bármennyire is szívesen viselem érdeküket, azt még sem kívánhatják tőlem, hogy gyűjtést indítsak a szakmabeli tudatlanok hajlékára, hogy ezeket meg mint ilyeneket gyűjtsük egybe és becsüljük meg.

A naplopóiról nem is beszélvén!

MOZOGNAK A MAGYAROK!

Jól teszik! – így kezdtem félév előtt a nyomdai alkalmazottak érdekében írott cikkemet s így kezdem most is, amikor ellenük fordulok.

Most persze a munkaadók a magyarok s nekik van igazuk, hogy mozognak.

Megjövendöltem és beteljesedett, hogy nem elég követelésekkel fegyvert szegezni a főnökök mellé; de biztosítani kell ezeket az ellenszolgálat felől is, mert – mint mondtam – igen jogosnak tartom, hogy kiki munkája mennyisége és minőségével arányban álló fizetést húzzon, de gondoskodjon az ellenállási alap a szakma csiszlikeiról is, mert tisztán az ő elveik érvényesülése érdekében nem díjazhatunk úgy minden szamarat, hogy ez tegye emberré!

Mindig azon az alapon állottam, hogy a főnök és munkás egyenrangú tényező – különösen a mi mesterségünkénél, ahol nem jöhet nyomdászamba olyan cég, ahol a főnök, illetve egy ember maga dolgozgat; tehát helyes munkafelosztás szerint a főnök szerzi, az alkalmazott megkészíti a munkát. Ezen együttműködés elengedhetetlen feltétele az, hogy a főnök megadja a munkásnak, ami az övé és viszont!

Amint a lefolyt sztrájk szennyesét, mint érdekes életjelenséget vizsgáltam, szomorú szívvel néztem, hogy nekünk főnököknek is van holmink a ramaty közt.

Ilyen például, hogy a különben is éhbéren tengődő munkás évekig csak részben kapta ki a hetibérét és a főnök úrtól sehogy sem lehetett a felhalmozódott hátralékot behajtani. Vagy hogy szedő urak 1 korona napidíj mellett alkalmaztatnak, amely meghatározás arra szolgált, hogy az 1 koronát csak azon napokon igényelhetette az alkalmazott, ha a főnök úr tudott neki foglalkozást nyújtani stb. Ez a rövidítés azt teszi, hogy resteltem folytatni.

Fent hivatkozott, sokat hánytorgatott cikkem tanúm reá, hogy ezen állapotokat magam is megszüntetni óhajtottam; sőt óhajtottam és segédkezet nyújtottam alkalmazottaink helyzetének általános javítására és első lennék, ki a kivívott sikerekhez gratulálnék, ha biztos tudásával nem birnék annak, hogy ez – mert túllöttek a célon – pünkösdi királyság!

Úgy folyt ez le, mint mikor leigázott nemzetek széttörik bilincseiket és éltök feláldozásával készek igazaik kivívására s a lelkesült tömeg közt ott látjuk, legjobban ordítva, a kloakákból előbujt csöcseléket, aki szintén piacra viszi a bőrét, amíg hasznot remél húzni a mozgalomból: de rögtön sehol sincsen, ha Manlicher-szag üti meg az orrát!

Szent Isten! Milyen szemetek lettek árszabályos fizetésre képesített és jogosult szedő urak!

Saját kezem alá kerültek olyanok munkatorlódás idején, hogy kétszeri korrigálás után sem mertük sima kompressz-szedésüket gépbe emelni, s amidőn korrektorom, egyik érdektelen főmozgatója a helyzetek javítását célozó mozgalomnak, egy ilyen nyirkos ifjoncznak, aki 12 órai munkaidőn dolgozott előzőleg 10 korona hetibérért mint öszvér-munkás (Schweizerdegen), azt mondta, hogy egyik gépmester gyengélkedése miatt segítse ki pár napig a gépbeigazítást: azzal tagadta meg, hogy ez árszabályellenes.

Nem azért panaszolom fel, mert nálam történt. Ennél sokkal jobban fáj nekem, mikor a gyulai egyik nyomda személyzete sztrájkba lépett, mert a cég egy Nagyváradról magánfél által hozott munkát elvállalt. Ezen galád eljárás ellen azonnal közbe is léptem, szemtelenségnek minősítve ez eljárást. Közvetítőként kint járt a korrektorom, azonban nem simíthatta el az ügyet, mert a központ azt mondta, hogy: „igaz, miszerint helytelen volt a személyzet fellépése, de ha már megtörtént, hát egyúttal szorítsák ki a cégtől ezt, meg amazt”.

Ilyen alkalmi, egyúttal való kiszorítások igen sok helyütt sikerültek, mert kedvezett az idő neki. De az idő híres arról, hogy változik, s mi fog történni, ha a főnököknek eszükbe jut szintén kihasználni azon időt, amely megint arra kedvező, hogy az ő malmukra hajtsa a vizet?!

Mint tudhatják, ez már eszükbe is jutott és habár nem kell attól félni, miként eszméjét megpendítették, hogy a bótót általában be fogják zárni nyári pár hónapra, hogy megpihenjenek az üzlet fáradalmaitól és főként a szombat-est fizetési kellemetlenségétől: mégis igen nagyon megeshetik, hogy számtalan cég – fittyet hányva minden sztrájk-egyezménynek – kispri nyomdáját azon szeméttől, mely jó volt neki 8–16 korona hetibér és 12–14 órai napi munkaidő mellett: de árszabály szerinti fizetésért mégis csak olyat óhajt toborzani, amely erre rá is szolgál. S ha ez megint sztrájkot provokálna, hát markába nevet, hogy muszáj üzemét szüneteltetni, amikor ez hasznos neki.

Komplikálni fogja a helyzetet, hogy az adósságban úszó cégek (s hajh, de nagy a számuk!) nem tudták a sztrájk által kiszorított árszabály miatt a – sokhelyt 100%-al megnövekedett üzemköltség mellett – munkaévadban termelni azon hasznot, amellyel hitelezőiket kecsgették a hiteleltolás kierőszakolásakor s így föltétlen bizonyossággal számíthatunk rá, hogy tömeges bukások révén számtalan alkalmazott fog a melegebb napokban különben is munkanélkülivé válni.

Az ilyen nehéz időkben jók voltak az olyan méltányos cégek, akik alkalmazottaikat föltétlenül megtartották holt idényben is, bármi anyagi áldozat árán s ma alig képzelek tiz céget a vidéken, ki ily nagylelkűségre kötelezve érezné magát azon pökhendi számázkodások után, melyre velük szemben majdnem általán vetemedtek a szarvat nyert alkalmazottak, minden ok nélkül, sőt ügyük érdeke ellen: legtöbbször csak azért, hogy éreztessék, miszerint most ők az urak.

Le tudom számítani, mi irandó javukra azon címen, hogy sokhelyt felgyülemlett keserűség-érzetből tették; s azt is, hogy mit kellő intelligencia és műveltség hiánya folytán; és most, amikor azt vettem jeligéül, hogy jogos a mozgás: megint csak az alkalmazottak érdekében vettem kezembe a tollat és kérve-kérem a mozgalom vezetőit, az intéző férfiakat, de az önállóan gondolkodni és cselekedni tudó vidéki képzetebb alkalmazottakat is, hogy előzzék meg a bajt s végkép való elmérgesedése előtt tárgyaljanak aziránt, hogy a jó irányzatú, de rosszul, kíméletlenül és igazságtalanul végrehajtott árszabályrevízió azon sérelmeit orvosolják, melyek a cégeket elviselhetetlenül sujtják s melyeket még a főnökök hozzájárulása esetén sem tarthatnának fenn, mert a kétszerkettővel nem lehet komázni és semmiféle elv sem létezhet a világon, amely elfogadhatóvá tegye és különösen finanszírozhassa, hogy 10–12 korona szolgalmat teljesítő, tudatlan munkássereg mégannyi fizetésben részesíttessék.

Megmondtam ezt előre is és ma újólág is azt tanácsolom az intézőségnek, hogy közvetítse szintén a békét s az ennek helyreálltával felszabaduló ellenállási alappal nyisson egy nagy központi nyomdát s abban alkalmazza mindazon gyöngéképességű ifjonczokat, kik még árszabályszerinti fizetést meg nem érdemelnek és képezze ki ezeket saját terhére árszabályra méltónak. Bizony áldásosan fog így fogyni az alapja és főként: bizton el fog fogyni!!

Ha pedig oda érlelődik a dolog, hogy ez ügyben komolyan kell közbenjárni: felajánlom közvetítésemet. Semmi oldalról nem voltam és nem vagyok a lefolyt mozgalmak által érintve és így teljesen érdektelenül fogok eljárhatni benne.

AZ ÉN SZOCZIÁLISTASÁGOM

(Válasz egy munkáslapnak)

A szocializmusnak van egy igen nemes válfaja, amely ellentétben a felbujtogatott és neki-izgult tudatlan tömeg romboló czuczilistaságával: ez alapon építeni törekszik.

Ezen tannak hivei épp azok között, kiket a tömeg ellenségének tekint: megszámlálhatatlanok. Magam is igénytelen, de nem egészen passzív tagja vagyok.

Megírtam a „Mozognak a magyarok” cikkemet és épp a Typographia sietett elsőnek tapsolni hozzá.

De a saját módja szerint!

Leközölte a cikk szája ize szerinti részét s meg stb.-izte a befejezését, melyben ezt mondom:

Ha pedig mi fentebbi szerint megtesszük kötelességünket, akkor a sztrájbizottságok munkarejeje és tőkéje – az ellenállási alapéval egyben – felszabadul, talajt veszít és azt arra fordíthatják, hogy az eddig elhanyagolt segéd-képzést karolhatják fel és minden erejükkel szoríthatják, hogy ne csak a „suszterokat” küszöbölhessék ki, hanem a „csiszlikeket” is, akik alatt azon szedő urak értetnek, akiknek üstökük borzasan tartása mellett nem jut idejük arra is gondolni, hogy egy tömör sort tisztességesen meg tudjanak szedni; annál kevésbé, hogy egy rendes táblázatot összeállítani, vagy csak valamilyen mesterszedést összetákolni tudjanak.

Mert végre is bármennyire síkra szállok az alkalmazottak érdekében és hatáskörömben bármennyire is szívesen viselem érdeküket, azt még sem kívánhatják tőlem, hogy gyűjtést indítsak a szakmabeli tudatlanok hajlékára, hogy ezeket meg mint ilyeneket gyűjtsük egybe és becsüljük meg. A naplopóiról nem is beszélvén! (L. 78. old.)

Tapsoltak volna-e kérem, ha csupán ezt írom a pártfogoltjaikról? Ugy-e nem!

Tehát miért hagyták el ezen részt mindkétszeri idézés alkalmával?

Mert itt válnak ketté útjaink!

Számtalan tanújelét adtam, hogy különösen szakmánk munkásainak az erre érdemes részét nagyrabecsülöm s bizony kérkedhetem vele, hogy a vidéken lakók viszonyainak javulását nagyban befolyásolta a nálam kapott magas bér és alacsony munkaidő. S bár passzív, rokonszenvesen érdeklődtem mindaddig a múlt évi bérmozgalom iránt, amíg az a szeghalmi három forintos s vajaskenyeres-kosztos, meg mezőtúri 1–2 koronás napszám-munkadíj és orosházi, szarvasi, békési, csabai stb. 12–14 koronás és 12–14 órás, meg ünnep- és vasárnap délelőttökön kárpoztás nélkül való igavonós állások rovására, illetve megszüntetésére irányult: de menten akcióba léptem, és pedig ellene, amikor láttam, hogy az igazság, a jog, sőt az ethika és bölcsesség határait túllépi.

Itt kezdődik tehát tényleges szerepem a sztrájk körül s itt kezdtem dolgozni a sztrájkolók érdekében: de nem egy úton haladva önökkel!

D... az Alföldön a legjobb főnökök közé tartozott. Munkásait – utánam – legjobban díjazta s legkevesebb munkaidőn át dolgoztatta. A néhairól szólok. Oly időben is rendezett munkaviszonyok voltak nála, amikor az Alföldön sehol. – Fia, a jelenlegi tulajdonos, fentartotta a régi állapotot s bizonyára a nyomasztó anyagi viszonyok miatt nem fejlesztette azt tovább. Ámde vidéki viszonyaink között alkalmazottjainak panaszra semmi okuk nem volt s ketten vélhettük e tájon, hogy a bérmozgalom bennünket érinteni nem fog.

Engemet nem is érintett, de D...nál letették a sorzót, mert Nagyváradról, ahol sztrájk volt, pár színlapot hozott hozzá valami színházi alkalmazott s ő vállalta kinyomatni.

Azon színlap megjelenésétől vagy száz ember pillanatnyi sorsa függött s azt vállalni nemcsak joga, de kötelessége is volt s hallatlan arcátlanság kellett hozzá, hogy ebbe az alkalmazottak beleavatkoztak.

De megtörtént! Korrektorom tudtom nélkül oda utazott békéltetni. Hazajövet referált nekem az ügyről.

Nekem Budapest–Arad között D... a leginkább szóba jöhető versenytársam, mert szebben dolgozik a többenél, szakember és a felülelt munkakörünk is azonos. Ámde nemes versenytárs s így közeli szomszédságunk daczára összeütközésünk sohasem volt. A vele történt méltánytalanság végtelen dühre gerjesztett s kijelentettem a mozgalomba befolyó alkalmazottaimnak, hogy ha itten rendet nem teremtenek: segédkezet nyujtok D...nak az ellentállásra.

Mindjárt meg is indult a telefonozgatás s jelentést tettek a központnak, tanácsot kérvén onnét. Az üzenet az volt, hogy ők is helytelenítik a sztrájkba lépést, de ha már megtörtént, szorítsák ki ezt meg amazt egyúttal.

Komoly eljárás ez?!

Telefonáltam is D...nak, hogy ne engedjen: de hát akkor ez nehéz volt, mert nekünk vidéki czégeknek az egész évre valót a nyakunkon volt évadban kellett megkeresnünk, mert majdnem kivétel nélkül az év nyolcz haván csak tengődünk s veszteségre dolgozunk. Már legalább azok, kik munkaszüntével nem eresztjük szélnek alkalmazottjainkat.

Ebből tehát fegyvert kovácsolni ellenem még a Typographiának sem lehet! S még ő sem szerelhet le, hogy ezután is a munkások javára ne munkáljak, amikor erre alkalmam nyílik. Huszonkét évi tapasztalat megmutatta, hogy mi jár ki érte. De nekem ez is mindegy. Mint ahogy azzal sem törődtem, sőt ellene nem is védekeztem, hogy ott lappangott ellenem a csunya feltevés, amelynek csak nem mertek nyíltan kifejezést adni, hogy a magyarok mozgásának azért örvendek, mert közvetve hasznot reméltem belőle.

Pedig milyen könnyű lett volna ellene védekeznem! Itt e vidék mozgalmát támogathattam csak s ezek bizony igen rászorultak, mert arczpirítók voltak s ma is túlnyomólag ilyenek az alkalmazottak állapotai.

Ámde a főnök urak az olyan czégek előtt, minőkhöz magam is föltétlenül tartozom, már magas munkabér-fizetésem révén is: örökre betették az ajtót. Mert 30–40 koronás alkalmazottakkal árszabályszerinti feltételek mellett és időben nem lehet versenyezni ezer orvosi vényre, melynek náluk limit ára 1 kor. 60 fillér, sem ezer V-ös 8° alaku fehér papírra nyomott figyelmeztetésre 4 koronán alul. Vagy bárminő száz, egész ives úrlapra 80 fillérért, stb. stb.

Itt van körülöttem a sok nagy 15–30 ezer lélekszámú város, kivétel nélkül őskori berendezésű és színvonalú nyomdával; de onnét sem nem törekedem, sem képes nem volnék munkát kihozni, mert ezek tönkre vannak konkurrálva a nyomdászat élősdiei által – s bizony könnyebb Budapest vagy Bécsből munkát szerezni, mint ezen helyekről, – aminthogy ezt így is cselekszem. Jó munkáért jó helyre folyamodnak, rossz után pedig minek törjem magamat, amikor megvannak ennek számtalan vállalkozói!?

Szolgáljon ennek felemlítése megerősítésére annak, hogy a munkások érdekében tett lépésem önzetlen volt.

Hogy pedig kárpálom őket? Ezt tettem mindig, mert rájuk fért és fér ez is, s a „Mozognak a magyarok” cikknél is, csak elsikkadt ezen rész az önök közreadásukkor.

Látták ugy-e kérem, hogy a vasutasok s a fennen hangoztatott „40,000 nyomorgó családapa” mellett hiába verték a rokonérzésű szoczialisták a vasat; hiába a számító sajtó is és hiába nevezte ki Vázsonyi a demokratákört notre-dame-i toronynak: azért csak Tiszának tapsolt az ország! Miért? Mert szerződészegett lázongókat fékezett meg s nincsen kihalva a nemzetben a jogérzet. Nyakas ellenzéki magyarok helyeselték eljárását. (Ha ezt az öreg megérte volna!)

Magam is helyeslem. Mert szarvat adni a tömegnek könnyű, de ki áll jól érte, hogy akár az édes anyját is fel nem ökleli?!

Akkori művezetőmnek utasítása volt lehetőleg minden átutazó munkást legalább ideig-óráig foglalkoztatni. – Jó szíve és erős szociális érzületénél fogva gyakorolta is ezt öt-hat éven át nálam sűrűn. Az így felfogottak közül gyakran képeztünk ki négy-öt forintos szedőből elsőrendű munkást, aki félévnél is kevesebb idő alatt itt háromszorosa is felvitte azelőtti legmagasabb fizetését. Ennek megállapítása is művezetőm kezébe volt letéve s mindkét részre kielégítően élt vele s nem egy hálás munkást nyertem így állandó foglalkozásra.

A múlt év azonban teljesen feldulta a józan ész logikáját és hallatlan arczatlankodásokat szült.

Volt két alkalmazottam, kiket faktorom nem mert az új árszabályszerinti fizetésre ajánlani, tehát álürügy alatt eltávolította őket. Egyik pályát cserélt (ennek persze önök örvendenek – pedig lett volna belőle valami); a másik pedig azóta is csavarog s nem kerítenek önök neki foglalkozást, noha magasztos elveik áldozata s szerény fizetéséből agg özvegy anyját tartotta – mint egyleti tag.

Helyére Szeghalomról szegődtettünk egy éhbéres ifjonczot, aki bizony egy egyszerű sort sem tudott leszedni s az ügyefogyottak jólelkű pártfogója, művezetőm úgy leplezte silány voltát, hogy háromszor is levonatta szedését, mielőtt beemeltette a gépbe, vagy mielőtt szemem elé kerülhetett volna.

Kapott pedig nyomban a hat koronás s saját szavai szerint „vajaskenyeres kosztos” kondíció után 22 koronát; de azért, amidőn, mint ezt már máshol említém, pártfogója arra kérte, hogy a másodgépmeister kimaradása miatt – sveiczerdegen voltánál fogva – segítse ki pár órára a gépet: hetykén vágta az igazi lassállista-bebelista pártfogója arczába, hogy „ez árszabályellenes!” S ez csak tréfa volt a szertefolyó, anarchizmusig menő arczatlankodásokhoz képest.

Sokhelyütt valósággal úgy viselkedtek a nekivadult magyarok, mintha ők lettek volna a főnökök; de nem a tisztos fajtából valók, hanem akiket magunk is szégyenünknek ismerünk.

Hogy pedig az igazság mérlegét minő megejtett istenasszony tartja önöknél a kezében: erre szabadjon pár példát felemlítenem azon – önök által kétségbevont – állításom igazolására, hogy mi főnökök mindig jók vagyunk a kétoldalú szerződés minket terhelő részére; míg az alkalmazottak csak akkor, ha nekik úgy tetszik.

Ez így van! Törvény mit vesz rajtuk? Önök pedig csak akkor léteznek, ha részükre kell egzekválni.

1892-ben panaszt tettem személyesen az egyletnél két önök által küldött alkalmazottra. A titkár úr a pénztárnok úrhoz utasított velem, ez meg kért, hogy álljak el panaszomtól, mert ellenben meg kellene az illetőket fosztani egyleti tagságuktól s hiszi, hogy oly nemeslelkű egyén, mint én, ezt nem akarja. Lettem nemeslelkű és küldtek helyette másik két magyart. Nédert és Fülöpöt. Ezek látva, hogy itt mennyi a sürgős munka: küldöttségbe terelték összes régi alkalmazottaimat s mert más kérni való nem volt: kérték a kilencz órai munkaidő behozatalát.

Néder volt a szónok s azzal biztattam meg, hogy mihelyst Békés- vagy a vele határos Szolnok-, Csanád- vagy Biharmegyében bárhol bevezetik csak egyetlen nyomdában ezt: leszek a második. De ha a közeli megnevezett 15–20 kartársam közül csak egy is bevezeti a 10 órát: akkor is megadom a 9 órait.

Szivesen vették e kijelentést és megindult a puhatolódzás.

Mint maguk megvallották: a központból mozgatták őket s amikor oda, puhatolódásaik eredményeként jelentették, hogy itt körül még átalán 12–16 órai a munkaidő; ünnep- és vasárnap délelőtt munkaköteles; különóradíjról szó sincsen: ekkor rájuk irt a központ, hogy „mindegy, Knernek most nagy vállalatai vannak (egy ötkötetes irodalmi mű 161 ív tartalommal), tehát határozott ígéretet kell kiszorítani belőle”.

Meg is próbálták, de azt mondtam nekik, hogy tizennégy nap mulván mehetnek: ez elég határozott.

Néder úr erre kijelentette, hogy „sztrájknál nincsen felmondás”, én pedig, hogy „sztrájkot nem ismerek”.

Magára maradván álláspontjával a két jövevény, nyomban, hétközben kiléptek s minthogy munkakönyveiket kiadni vonakodtam: feljelentettek a helyi szolgabírósnál s ezen, önök által meggyanusított s lebecsmérelt helyi hatóságok feje soron kívül, nyomban elrendelte a könyvek kiadását.

Nem rajta mult, hogy ki nem adtam azokat. Erre ugyancsak ezen hatóság tanácsára elutaztak könyv nélkül azon elhatározással, hogy munkába állhatásukban akadályoztatván, veszteségükért engemet perelni fognak.

Az ügyet fent önök vették kezükbe s ügyészükkel rám parancsoltak, hogy nyomban küldjem a könyveket.

Erre én a szakegyletnek irtam, kifejtván, hogy a felmondási idő kölcsönösségen alapszik. Nálam két héten van megállapítva s hivatkoztam az egylet által ismert iménti esetre, amikor én küldtem el felmondás nélkül két alkalmazottat, kifizetvén két-két heti munkabérüket rögtön. S hogy tehát ezen hasonlóság jogosít hason követelés támasztására.

Önök nekem erre azt válaszolták, hogy kérésemet nevetségesnek találják.

Nézzünk további példák után.

B... vagy tíz éve nagyobb adósság hátrahagyásával lépett ki és becsületszavát hagyta hátra, hogy legkésőbb három hó eltelte után megkezdje ennek törlesztését, de maig sem fizetett reá egy fillért sem: mely törvény hajthatta volna be rajta? Vagy mennyiért váltják ki önök az itt poshadó becsületszót?!

Egy alkalmazottam sok adósságot szedett itt nyakába boltban, korcsmában s mikor szorult, nagyobb előleggel megugrott s egy szabadkai rendőri közeg rokonával iratott, hogy küldjem rögtön munkakönyvét, mert azt mindenáron ki kell adni. Visszatolonczoltattam az ipszét, de persze megint megugrott s amikor újból vissza akartam hozatni, azt mondta a főbíró úr, ne tegyem, mert nem érek vele semmit. Neki annyiszor muszáj visszahozatni, ahányszor kívánom, de mind hiába, mert sem az itt maradásra, sem a dolgozásra nem kényszeríthető. Vele szemben is azért léptem így fel, mert magával vitte egy társa télikabátját s vasutra ültetkor ... engemet tiszteltetett.

S..., egy elküldött szedő hamis feljelentést tett ellenem; perbe fogtam: azután futni engedtem, amikor már csak le kellett volna csukatnom. Ez egyszer kaptam volna elégtételt s akkor sem éltem vele; több száz koronám úszik becsületszóra, távozott alkalmazottnál, soha egy fillér törlesztés sem bizonyított a fizetni akarás jó szándéka mellett.

Történtek azonban olyan dolgok is – nem műhelyemben – hogy nekivadult, romlott lelkű munkások összedöntögették a nyomda betükészletét a szoba közepére, vagy seprőt, személapátot kergettek keresztül gyorssajtókon; értékeket vittek magukkal stb.

Soha olyan esetről nem hallottam, hogy kifürkészett tettesen is anyagi elégtételt vehetett volna a főnök; aminthogy olyat sem, hogy viszont az alkalmazott károsodását be nem hajthatta volna főnökén.

Minthogy pedig az egylet sem áll soha helyt tagjaiért: nincsen más biztosságunk alkalmazottainkkal szemben, mint zömének tisztessége, amely tudva bitangszágot azért sem enged elkövetni, mert tudja, hogy ez az ő becsületére is homályt vetne. Ettől eltekintve azonban teljes mértékben áll az, amit mondtam, hogy bonitása csak az általunk vállalt kötelezettségeknek van: mert rólunk viz se mossa le.

Visszatérve a sztrájkra, újólaj is kijelentem, hogy amiként azt a múlt évben is csinálták, az brigantéria! S pedig nemcsak a főnökök érdekével szemben, hanem az alkalmazottak érdekeire való tekintetből is.

Nincs ember, ki a folyamszabályozásokat honunk viszonyai mellett hülyeségnek vagy bármi szempontból elítélendőnek tartaná (eltekintve a körülete itt-ott folyt s folyó elzsebelésektől): de persze rögtön más volna a nézet, ha azt felülről kezdték volna szabályozni!

Pedig önök így kezdték a fizetési árszabály rendezését.

Szerte az országban sorvasztja a tisztos nyomdaipart a felburjánzott szennyos verseny és nagy kínálat és a 6–12 korona hetibéres munkásokkal, meg tanonczsereggel dolgoztató nyomdák száma jóval túlsúlyban van a tisztos nyomdák fölött; azoknak játék összeharácsolni minden munkát a rendes személyzettel rendes munkaidőben dolgoztató cégék orra elől: mert nincsen szótérdemlő üzleti kiadásuk.

S amikor én köszöntöm az alkalmazottak mozgolódását, mellyel ez állapotok megszüntetésére törekednek: a bölcs vezetőség felülről kezdeti a munkát, nekiront a tisztos alapon dolgozó cégéknek s futni hagyván az apróbbakat, amazok alul rángatja ki a létfeltétel gyékényét. Nekiront ép az elit-cégéknek országszerte s apró „elvi” bogarakba kötözködve bele: megzavarja mindenütt a békét főnök és alkalmazott között! Ezek nagyrészt megfosztja kenyereétől, amazokat pedig egy évi idénye várva-várt nyereségétől; s aztán nekem ront s igen jó orczával, elcsodálkozva kérdi tőlem, hogy: hát neked ez nem tetszik? Hisz ez a sztrájk, ez az igazi szocziálizmus; – ez az a mozgás, amely tégedet hozsanna-szerzésre ihletett!! Te hitszegő, hát nem látod?!

Látom én. De azt is, hogy Engel, Bába, Láng, Laszky, Sonnenfeld és még számos tisztos, tekintélyes, régi nagy és túlnyomólag vérbeli nyomda-czég főnöke egy pillanatra sem szüntette volna meg üzemet, ha az ellenük támasztott követelésekben csak egy szemernyi jogosság vagy igazság foglaltatott volna; valamint azt is, hogy mihelyst észrevehető eredményt tudtak volna felmutatni a nyomdászati élősdiei üzelmének megszüntetése körül, az ott uralkodó vérlázító állapotoknak csak részben javításával is: nyomban önként megadtak volna az ország nagy cégéi mindent, ami még esetleg kivánni való fennállott az önök eszményei beteljesítéséhez.

De a balgán kezdett rendezés csak rontott minden téren a viszonyokon s im gyümölcsei kezdenek is érni!

A mi szüretünk két-három havi időre terjed, a holt évad pedig kilencz-tíz óra. Ha tehát hátbavágósdit játszunk: a keserveőbb rész az alkalmazottakat éri. Pedig így megy, s már most, amikor még nem teljes a munkaszünetelési idő, hetenkint 18–25 átutazó szedő kilincsel ajtómon. Ez az önök műve, mert ilyen forgalomra soha még nem emlékezem; sőt megközelítőre sem. Nemde jó előre megjósoltam?!

Ezen helyükről kiugratott s a támasztott keserűség-érzet folytán – akár később – útnak eresztett jobb munkások nem fognak újévig megfelelő helyet kapni, mert a kis suszterájda 6–10 koronás, műszertelen műhelyek állásait el nem fogadják s el sem fogadhatják.

Ellenben ha ezen, különben is leginkább soron levő suszterájok megrendszabályozásán kezdik, úgy az azokból esetleg szétaradó munkásokat bizton felszívták volna a munkákkal bővebben elhalmozott nagy nyomdák s ez azon erkölcsi haszonnal is járt volna, hogy ezen pária-munkások láttak volna legalább egyszer életükben nyomdának nevezhető műhelyt.

Ha pedig – talán önök jobban tudják, miért? – föltétlenül ott kellett kezdeni a rendteremtést, ahol rendetlenség alig, vagy csak alig szót érdemlő volt: s ez olyan anyagi áldozatokat kivánt, amelyekre a „csiszlikék”-nek semmi elfogadható jogcíme nem volt s csupán az „egy mindért és mind egyért” elve szólt mellette, úgy ezt kisebb országháborítással is keresztül lehetett volna vinni.

Az önök által megrohantatott nyomdák túlnyomó részében az alkalmazottak többsége átlagon fölüli fizetést húzott. Egy része pedig kétannyit is. Az arányosítás elve is az önöké, meg elvtársaiké. Miért hozzák meg tehát a főnökök a kivánt áldozatot és miért nem a kartársak azzal, hogy sokhelyt busás fizetésük egy részének feláldozásával kiegyenlítsék a különbözetet, annak gyenge képességű vagy lusta szaktársuk fizetése pótlására fordításával; amíg ezek aztán megérnek arra, hogy szintén megnyerjék érdemre a kivánt kvóta szerinti javadalmazást. S hozzájárulhatna a szervezőbizottság is bizonyos százalékkal a kezén könnyen forgó összegből.

Ugy-e bár ez badar beszéd?

De hogy mi fizessünk az önök elvének diadalra juttatásáért meg nem szolgált díjakat: ez szociálizmus!

Pedig badar javaslatom bizton megtenné azon jótékony hatást, hogy menten megszűnne minden izgatás, zenebona, egyenetlenség, elégedetlenség s a közel jövőben már Barnum pénzért mutogatná az utolsó sztrájkot. Holott így, ha csak mi hozunk áldozatot: a moloch elnyelheti azt, újra tátog s virul a sztrájk tovább a végtelenségig.

Most pedig béküljünk ki!

Kezdjek elől a dolgot s irtsák ott a gyomot, ahol talyicskaszámra találják azt s irtásával a nyomdászatnak használnak, ennek ügyét, színvonalát viszik előbbre: s menten czuczilistává válok megint; ott küzdök önökkel s még azt is biztosítom, hogy nemcsak magam, hanem tisztos kartársaim egész gárdájával.

Mert hát bármilyen betyárságnak tartom is a sztrájkot, azt nem állítom magam sem, hogy az mindig elmellőzhető. Mint ahogy néha mérget is kell eszegetnünk orvosságként. Im megvilágítom ezt:

1. Egy fővárosi nagy nyomdában összedobott valami kis szedő egy nagy formát, amiért a művezető letaknyosozta. Az felugrik egy göngyöleg papírra s onnét intéz szózatot kartársaihoz, amelyben megsértett önérzete reparálásául, a kartársi összérés elvénél fogva kéri, hogy tegyék le a lantot! S kész volt a sztrájk.

2. Egy dunántúli nagy nyomda főnöke több év előtt az egész személyzet fizetését lejobb vitte: a rossz gazdasági viszonyok és üzletmenetre hivatkozással. S megint megvolt a sztrájk.

Ezen kétféle ok között száz meg száz ürügy szolgál alkalmul a munkaszegésre.

Az elsőtől az utóbbiig rengeteg az eltérések árnyalata s amíg önök az elsőt is jogosnak tartják, addig én e másodikat is csak megengedhetőnek és igazságosnak.

Pedig ha az egyoldalúság olyan álláspontjára akarnék helyezkedni, amelyről önök diktálnak háborút és békét, emezt ritkábban: akkor még e két mentő jelzőt is tagadásba vehetném.

Mert két heti felmondási idő ép olyan tartozéka a közösen megállapított feltételeknek, mint például a munkabér mennyisége s amint a munkásnak, egynek vagy mindnek joga béremelést kérni, ép ilyen joga a főnöknek azt csökkenteni. Mindkét fél segíthet magán tizennégy napi felmondással. A főnök csakis így; önök pedig egy jelszóval, amely idegenül sztrájk, magyarul szerződésszegés.

Ha én pl. bármi okból megsértem valamely alkalmazottamat, sztrájkba lép mind. Amikor S... úr engemet hamis váddal immorális cselekmény elkövetése gyanújába hozott hatóság előtt, ezért egy alkalmazottamat sem küldhettem el felmondás nélkül: pedig talán azt is tudtam, hogy S... úr ezen tette egyik-másikának tetszett.

Mi volnánk pedig az urak hajlékunkban s minket terhel, hogy szombat este érdemes s érdemetlen megkapja, amit ígértünk neki, amire velük szemben vállalkoztunk; de parancsolni nekik csak addig parancsolunk, amíg bűvös szelenczék nyitját le nem csavarják s belőle az igézet ezen hét betűje elő nem tör: *sztrájk!*

De legalább tartanak jól elzárva s használnák csak – miként ez a mesebeli szelenczék tulajdonosainak is erősen lelkére van kötve – végszükségben.

Lám önök egy egyénre terjedő igaz, sőt vélt sérelemért hajlandók feldulatni a békét akár ezrekre menő alkalmazott és főnöke között; sőt megfosztani amazokat kenyertől: az emberek veséjébe látó, hatalmas, kondicziótól s mindentől független Uristen pedig tárgyalásba bocsájtkozik Ábrahámmal s – bár némi licitáció után – hajlandó tíz százalékra kiegyezni, hogy igazakban kár ne essék – mint ezt Sodoma és Gomora történetében megolvashatják.

Tanuljanak tőle egy keveset s akkor jobban megértjük egymást. Béke támad köztünk s nem fogyasztjuk a festéket hiába.

Mert így fogyasztjuk.

Nekem firkálhatnak bármit, nem leszek czuczilistább mint vagyok, minthogy én is hiába firkálok, hogy önök kevésbé legyenek azok.

MI LESZ VELÜNK?!

Hitel nyújtotta hajlékom ablakán kinézve, őszinte részvét fog el, kint didergő kartársaim láttán!

Immár harmadik éve, hogy a győri nagygyűlésre összecsődtünk – irmagot keresvén bajainkra – s noha akkori lelkesedésünk egy jó, de drága vacsorába fuladt: hívó szózatra ott termettünk a fővárosban tartott értekezleten is. Ennek is egy éve már s a kiket a közbizalom a felvetett eszmék végrehajtására kiszemelt és kiküldött, munkálkodásuk mi eredményéről számolhatnak be?

Két választmányi gyűlés lett volna hivatta a reánk bizottak sorsán enyhíteni, javítani, de a meghívók program nélkül mentek szét s a diskkrét „rendkívül fontos ügy” alatt a munkássztrájk megfélemezésére irányuló törekvést sejtve, távol maradtam, – mert ez nekem nem műsor. Ez egy igen sajnálatos kór, mely majd csak igazságtalanságába fullad nélkülem is; különben is nem általános baj s mi az összesség tarthatatlan helyzetének lehető javításával bizattunk meg.

Minek kergessük orrunkról a szűnyogokat, amikor elefántcsorda törtet reánk? Hisz amazok úgy is elpusztulnak veleszületett bajaikban. Akkora társadalmi hazugság, mint a szociálizmus, illetve amit örve alatt űznek, úgy sem tarthatja magát soká. Noha most kedvez terjedésének járványa.

De azért nem siklok át e baj fölött sem s amikor szegedi kartársaimnak az eddigi eredményekhez gratulálok, teszem ezt azért, mert a sztrájkot mint eszközt aljasnak és piszkosnak tartom, amíg ez mint egyoldalú fegyver használtatik azokkal szemben, kik ugyanezzel akkor sem élhetnének, ha erkölcsi nézetük megengedné, sőt amikor reá jogos okuk lenne. Ez alatt a többek közt tessék pl. azt venni, hogy a főnök nem dobhat ki tizenkét embert, még ha ezek közül tíz olyan cselekményt követ is el, amiért ezek felmondás nélkül küldhetők el; ellenben ha egy munkáson csak vélt sérelem esik is: száz jogosan vél sztrájkba lépni. Hol itt a viszonyosság?!

A munkaadó vállalt kötelezettségei teljesítésére egyébként is jobb, mint az alkalmazott; mert ezen törvényesen sem hajtható be semmi követelés, míg amazon a munkásnak mindenek fölé helyezett kielégítést biztosított a törvény.

A kölcsönös felmondási időtől a főnököt sem vagyoni bukás, sem a halál nem mentesíti. – A csődtömeg vagy hagyatékból a munkásnak felmondási idejére járó összeg kiutalása a legelső. Ellenben a munkásnak csak azt kell mondani, hogy „sztrájkolok” s saját maga oldja fel magát kölcsönösségen alapuló, vállalt kötelezettsége alól.

Hát nem tisztességesebb cselekedet ennél, amikor a Bakonyban mellnek szegezett fegyverrel kéri az ember pénzét olyanok, kik ezen élethivatás ellenében üldözött vadakként tengetik nyomorult életüket berkekben, odukban és az üzlet koczkázataként bőrüket teszik fel: míg a sztrájkmeister urak, a „tyúkketrecz” meg hason tanyákon mulatozva felbújtott áldozataik pénzén dőzsölnek s maguk is jelszóként hangoztatják: hogy „mi csak nyerhetünk!”

Amíg a munkás-had erkölcsé ezt beveszi, addig velük szemben minden fegyver szintén jogos, annál inkább, mert a munkaadó vállalt kötelezettségét a közönséggel szemben is tartozik teljesíteni, nem lévén a sztrájk vis-major.

De ezzel aztán punktum!

Menjünk nemesebb ellenség ellen és küzdjük ki igazainkat ezekkel szemben.

Kezdjük mindjárt főpatrónusunkon, az államon!

Az 1891-iki nyomdászkongresszus szép eredményeket ért el egyetlen fellépésével több szakminisztériumban – s mintha elhízott volna a dicsőségtől, abbahagyta a küzdelmet végképpen.

A győri nagygyűlés lett volna hivatva újra kézbe ragadni a lobogót: de bezápult eleve. Mi legújabb kiküldöttek szintén nem tettünk semmit egy év alatt! Fogjunk valamihez vagy oszoljunk fel, hogy módot nyújtsunk derekabb vezérkar választására.

Sorra jelennek meg törvényt fitymáló rendeletek s ha nem e szerint tánczolunk, kiporolnak bennünket: ha nincs is rá törvényes alap. Hirlapi felszólamlásainkat pedig kutyába sem veszik még ott sem, ahol a sajtó hatalmát annyira tartják, hogy eszméik terjesztésére saját lapot alapítatnak.

Ismert dolog azon haragos kitörésem, amellyel a nagyváradi közvadrólónak neki rontottam, mert olyan sajtótermékekből követel példányokat, melyek csak azért sajtótermékek, mert sajtón nyomják, de egyébként épp úgy nem jöhet a szellemi termékekkel egy elbírálás alá, mint a csíkos kékfestő kötény, vagy pettyes fejre való kendő, vagy az előnyomdákból készült „slingelések” alá kerülő kelmék: melyek pedig szintén nyomtatnak.

Az 1895. évi belügyminiszteri rendelet 1224 eln. szám alatt ki is mondja egy csomó nyomtatványra, hogy ezek nem terjesztendők be: s amikor fentemlített kir. ügyészség mégis csak bekívánta ezeket s mi hódoltunk kívánságának: rájöttünk, hogy mire jók ezek ottan? T. i. ami lim-lom nyomtatványon nem volt czégjegyzés, ezekért perbe fogtak bennünket. Magamat kilencz esetben találtak bűnösnek s a bíró kijelentette, hogy joga lenne 1800 koronára büntetni, de kegyesen 9×10 koronára büntet csupán.

A felebbviteli bíróság azt mondja, nem kilenczszere-tizezünk és leszállítja összesen két koronára: talán azért, hogy visszkeresetet ne indíthassak a kincstár ellen a semmiért való ide-oda hurczoltatásért.

Volt a tárgyalásnak nevetséges jelenete is. Pl. amikor az ügyészi képviselő úr beismerte, hogy badarságért fogatott perbe képviseltje. Vagy amikor felmutattam az idézőt és rámutattam, hogy ez, valamint hivataluk minden nyomtatványa és könyve impresszum híjában szűkölködik, noha ezek az államnyomdából kerültek ki s noha az 1867. évi rendeletek téra világosan kimondja, hogy ezek előállítására körül ezen intézet is egy sorba esik velünk nem állami nyomdászokkal.

Hivatkoztam arra is, hogy a törvény kifejezetten: „a szabad sajtó elfajulásának megakadályozására” teszi kötelességé, hogy ellenőrizhetés végett sajtóterméket terjesszünk be a szellemi termékekből s hogy ez nem magyarázható oda, hogy akár minden szöveget teljesen nélkülöző rubrikázásokat is sajtóterméknek kereszteljenek.

Mindhiába, megbüntettek és megbüntették meg kizaklatták foglalkozása mellől rengeteg kartársamat.

Ahol így kezelik a polgárokat, ott maguknak kötelességök szövetkezni, hogy rend teremtsék és tisztába jöjjön, mi a kötelességünk és tudjuk azt magunk is; de tudják, akikre bizva vagyunk és kik akkor törhetnek a jelenlegi viszonyok között pálcát felettünk, amikor nekik tetszik.

Ballagjunk tovább!

A győri kongresszuson egész halom sérelem hangzott el. Magam is adtam elő többet. Ezek közül egyik-másiknak tartalma valóságos megütközést keltett s maga az elnök kérte jegyzőkönyvbe venni, hogy sürgős intézkedés tétethessék ellene.

Tétetett-e? (Máig sem!)

Nem monopolizálja-e ma is egy nyomdarészvénytársaság ezer nyomda rovására a tanügyi nyomtatványokat?! Azóta fiókot is rendezett be vidéken!

Magyarország miniszterelnöke megígérte a nyomdászküldöttségnek, hogy senki sem fog az egyszerűsítési nyomtatványoknál pártfogásban részesülni s a minták a „Belügyi Közlöny”-ben tétettek közzé és beraktároztuk azt vagy százan; ugyancsak ezen lap három fővárosi céget külön ajánl, mint akiknek a „Tértil vévényei” különbek, mint máséi.

Rendes munkaadó feleim rendelnek tőlem ilyen protekciós nyomtatványt s amidőn irok ilyenért az államilag pártfogolt magánnyomda-vállalathoz, azt írják, hogy „annyira el vannak halmozva hatóságok részéről rendelésekkel, hogy magánrendelésnek eleget nem tehetnek.”

Hát ez természetes; sok százunktól természetellenesen elvont munka tömörült ott egybe.

Fogtam azonban magamat és összetákoltam egy oly tértil-vényes borítékot, amely mindhárom pártfogolt ilyenek előnyeit egyesítette és mégis eredetinek volt mondható s áttettem egy fővárosi borítékgyároshoz, hogy csináljon részemre belőle pár százezret.

A gyár így felelt levelemre:

„Tegnapról kelt b. soraira válaszolva, van szerencsénk Önt értesíteni, hogy a Franklin-társulat nem kevesebb, mint húsz hasonló kivitelű tértilvény-borítékot a szabadalmi hivatalnál bejelentett, hogy utánzatokat lehetlenné tegyen. – A patentboríték Dona Döme és társa szabadalma, de van azonkívül a Pátia-nyomdának is egy szabadalma tértilvény-borítékra. – Létezik egy miniszteri rendelet, mely szerint a postahivatalok utasítatnak, hogy csakis a Franklin, Dona Döme és társa s a Pátia-féle tértilvény-borítékokat fogadhatják el továbbításra. – A mondottak után be fogja látni, hogy holmi kísérletezésnek alig volna eredménye.”

Kinek van joga ily fokú protekció gyakorlására? Ki rendelkezhetik az összesség rovására s egyesek javára így a posta fölött?! S kik azok a bárgyúk, akik ezt eltűrik?!

Pláne, hogy az egész szabadalmi história szédelgés. Nem képez ily csekélység semmiféle feltalálási objektumot s patentirozzák, hogy az együgyűek respektálják és patentirozzák, mert fizetnek érte. Én pl. minden tartózkodás nélkül hoztam róla változatot forgalomba s mukkanni sem mertek érte a védelmesek.

Ingyen osztják-e azonban azon kedvezményt, hogy ministeri rendeletek jelennek meg érdekében? Vagy miként szerezhető meg? Magam is pályáznám reá. Fizetem gavallérosan! Noha, nincsen más értéke, mint hogy akadnak még, kik felülnek neki.

Nap-nap után érnek bennünket ilyen kellemetességek s mi meg sem kíséreljük elhárítását.

Egyik még élő miniszterünkhöz mikor ennél enyhébb panasszal fordultunk, azt mondta: „de hisz ez uraim világos törvénytelenység, ne hederítsenek rá, ha mindjárt tőlem származik is.”

Baross hason értelemben nyugtatott meg bennünket s mindketten pár nap alatt rendeletileg szüntették meg a sérelmes intézkedéseket.

Azon akkori ügynevezett „nagy” minisztériummal nem halhatott ki az igazság Magyarországon s szentül hiszem, hogy ha testületünk ez ügyben tevékenységet fejt ki nem fogják ott atyaságát vállalni ezen üzelmeknek; hanem körmére koppantanak a Jeruzsálem templomában kufárkodóknak.

MI LESZ VELEM?

A Mi lesz velünk? című cikkemért kikaptam a „Typographiá”-tól, mert a szociálistákat bántom benne, s most nekem ront a Szövetség ügyvezetője, amiért nem csupán azokat bántom.

A munkások lapjának e könyv 84. lapján közölt cikkben válaszoltam és König úrnak im itt felelek.

A „Graphica” nekem igen kedves lapom, mert soraimnak mindig készséggel helyet ad és soha sem hozzá nem tesz, sem belőle el nem vesz. S ez a helyes! Ha bármit irok, állom az ellenvéleményt. De semmi esetre sem tűröm, ha cikkemet úgy megcsonkítják, mint egy esetben a „Ny. M .” tette, bár azon, részéről indokolt szempontból, mert benne kartársaim egyrészét ostromoztam. De ezt mindig úgy teszem, hogy a reá érdemeseket érintse és főképp, hogy nyomán javulás támadjon. – Ám, akinek minden cikke a polémia mesgyéjén halad, arra rendkívül fontos a korlátlan szabad-szólás.

A dolog érdemére térve, pedig úgy áll, hogy én tényleg másra hivatottnak tartom a vidéki nyomdász-egyesületet, mint sztrájkokat törni. Megmondtam ismételten véleményemet a sztrájkokról, de az is tény, hogy az teljesen nem mellőzhető a fennálló tarthatlan viszonyok között; amikor számtalan cég tisztán arra fekteti versenyképességét, hogy minél olcsóbb munkadíj mellett állítsa elő munkáit. Hogy pedig teljesen jogosulatlan sztrájkok is vannak, amelyeket megtorolatlanul hagyni nem lehet, ezt meg Önök hangoztatják; magam is állítottam és állítom: ámde, noha nekem vele bajom nem volt és nem is hiszem, hogy lehessen, mégis magam ajánlottam fel szolgálatomat, hogy a tényleg fennálló közös sérelmek megbeszélésére és orvoslására gyűlésezzünk és iparkodjunk úgy kiegyenlíteni a különbözeteket, hogy főnök és alkalmazott megmaradjanak a munkaszerzés, forgalombahozatal és megkészítés nehéz dolgai között és mellett jó barátoknak, mert bármelyik részen fennálló bosszúságérzet veszélyezteti a munkálkodás sikerét: ami pedig mindkét félre nézve életkérdés.

Hogy mit tett szövetségünk ide vonatkozólag, nem tudom, mert – mint mondtam – akarva távol tartottam magamat eddig tartott 2–3 választmányi gyűlésétől. Azonban ha sikere volna, erről bizton értesítette volna tagjait. – Ellenben a másik tábor arról panaszkodik nyíltan, hogy ők szorgalmazták az olyan összejövetelt, ahol az érdek-összekülönbözések elsimítására kezdő lépések lettek volna teendők, de rideg elutasításban részesültek mindig a főnöktestület részéről.

Ha ez igaz, úgy komoly vád!

Mert bármiként nem fognám is túrni részemről legalább, hogy házamban más legyen az úr, mint magam: mindaddig, míg dolgaimhoz munkatársakra van szükségem, ezeket, mint ilyeneket föltétlenül tisztellem és soha meghallgatásuk elől el nem zárkoztam, méltányos kérést meg nem tagadtam, fennállván különben is azon jogom, hogy méltánytalan kívánságokat visszautasíthassak vagy pökhendiségeket megtorolhassak.

Az pedig tévedés, hogy a sztrájkot semmibe sem veszem, mert mindig rendezendőnek nyilvánítottam ezt a sarokbaszorítási ostromállapotot és sürgősebbnek ennél nem a nekem tulajdonított sajtótermék-beterjesztést állítottam: hanem felsoroltam sok minden életkérdést képező sérelmet, közte azokat, melyekért már három nagygyűlésen szálltunk síkra: de mindig csak ott, s mihelyt onnét szétmentünk, úgy elhallgattunk vele, mintha azok időközben maguktól orvosolást nyertek volna.

Szeged, meg más nagy város nem tudja, mi az üzleti versengés, mert ezen helyeken adó, háztartás, házbér, a személyzet életfenntartásának a minimuma oly teherként nehezednek a

cégekre, hogy pár öngyilkosjelölt versenyzéséről nem szólva: megközelítőleg sem szoríthatják le az árakat oly alacsonyra, mint a kisebb helyeken garázdálkodó apró zúgnyomdászok.

Gyűjtöm a példákat s így készséggel szolgálok bárhánnyal. Olyannal, amelyekről kétség-telenül meg lehet állapítani, hogy vállalkozója ráfizet s tisztán megszorultságból vagy csak azért vállalta, hogy kartársra kezéről elüsse.

S ilyen viszonyok között joggal mondhattam és mondom, hogy a sztrájk kisebb bajunk.

Van ennél sokkal nagyobb s oly bőven, hogy badarság javulást remélni holmi törvényhozási intézkedéstől. Mit segít például a képesítéshez-kötés rajtunk, amikor egy bő életöltőre túl vagyunk szaporodva, jórészt olyan elemekkel, amelyekkel rendet, vagy egészséges viszonyokat teremteni nem lehet, mert a jóakaraton kívül hiányzik hozzá a tudás is. Mire nézve szolgálok pár példával.

Egy tanintézet kiadta száz éves történetét és árszabást kért reá a helybeli két nyomdásztól. Egyik 480, másik 500 koronát kért 1000 példány V-ös oktáv 13 íves, statisztikai táblázatokkal tarkított munkáért; czégem pedig 1540 koronát. A bizottság persze az olcsó felé hajlott, amíg elnöke, egy tekintélyes függetlenségi országgyűlési képviselő azt nem mondta, hogy „uraim, én azt hiszem, hogy ezen nagy eltérésnek az a nyitja, hogy a mi nyomdászainknak fogalma sincsen róla, hogy miről van szó és bizony tanácslom, hogy Gyomára menjünk”. Így is lett. Minden kész kiadást jegyeztem – az ismert előzményre való tekintetből – s az 1540 koronás munka 300 korona tiszta hasznot hozott. Az a munka, amelyre 480 koronás ajánlat is volt! Tótkomlós történetéért az o...i kartársak 800 koronát kértek, én pedig 2400 koronát. Oda szavazták meg, azonban írója azt mondta, ha nem nálam nyomatják, nem adja ki a kéziratot. Így is lett. A különbözetet pedig úgy rendezték el, hogy szerző lemondott a kiadás javára 600 korona írói tiszteletdíjáról s a többit fedezte közösen az egyház és község. Ez a munka alig hozott 200 korona tiszta hasznot, holott teljes 300 százalékkal kaptam érte többet, mint amennyiért szívesen vállalták volna kartársaim.

Vannak versenytársaim e kies vidéken, kik nyakára mennek munkaadóimnak és egyenesen kijelentik, hogy „vakra” vállalnak munkát árszabásom után 50 százalék engedményezésével. Vagy ígérnek nyíltan, szemérmetlenül köztisztviselőknek 25–30 százalékot a forgalomból, esetleg rögtön 2–300 korona jutalékot.

Ilyen örvendetések itten az állapotok egy igen nagy munkazónára kiterjedően s bizony ezekhez viszonyítva a bérharcz akármilyen czudarnak mondott eszköze semmi.

Ezen állapotokon máról-holnapra változtatni nem lehet. Sőt talán kemény harc sem eredményezne szót érdemlő javulást.

De az föltétlenül bizonyos, hogyha minden erőnket sztrájktörésre fordítjuk és évtizedekig tunyán túrjuk e bajok mindjobban elharapódzását, úgy azok maguktól soha nem javulnak, sőt idővel javulást sem igényelnek, mert nem lészen kikért. Elöletvén a tiszta mag a dudva által annyira, hogy övé marad a termő-terület teljesen.

Ezt előzzük meg! Ehhez hívjanak segítő társul! Nem ott leszek-e? Noha nekem magamért senki szövetségére szükségem nincsen: mert mellettem bárki is csak úgy állhat meg, ha tiszta haszonra dolgozik. Mert, ha ki jól akarja munkáját fizetni, mégis csak a jobb nyomdához fordul. – A rossz munkák levezetéseért meg csak hálával tartozom ezen tengődő inséges kartársaimnak.

MODERNIZÁLT DAMOKLES-KARD

Damokles kardja a jólétben is fenyegető veszély jelképe. – El vele! – Itt van új és általános jelképnek a sztrájk, amely minden körülmények közötti veszélykép állandóan mindazok feje fölött lóg, akik munkáik körül a segítséget nem nélkülözhetik.

Egy hallatlanul ostoba hír adta kezembe a tollat, amely, ha mint föltevés is, igaz: az arczátlan-ságnak is jelképe gyanánt fog szolgálhatni örök időken által.

Arról van szó, hogy a szedő urak egy bizonyos jelszóra beszüntetik majd a munkát az összes koalíciós lapoknál, amiért ezek ellene vannak az általános meg titkos választói jognak.

A koalíciónak nem vagyok barátja millió okból s már csak azért sem, mert nem fér az agyamba, hogy az öreg Vázsonyi, Bakonyi, Sümegi, Rakovszky, Polónyi meg a többi: különb hazafiaknak nevelték volna csemetéiket, mint pl. az öreg Tisza.

De meg azt sem értem, miért kell a haza minden polgárának menten sanyarogni, hogy ifjaink ma s nem később szabaduljanak fel a der, die, das tudományának beszívása kötelezettsége alól?

Dehát ez politika. Majd elvégzik haza-bölcseink Khornfeld hitfelem bürójában.

Én csak a kenyérkereseti oldalával akarok itten foglalkozni.

Hogy kedves munkásaink – különösen a mieink – menten a munkaszünetelés fegyveréhez nyúlhatnak, akár munkaárszabályozási, magánszemélyi vagy politikai okokat tudnak előtérbe tolni: ez nem bizonyít mást, minthogy legkedvesebb foglalkozásuk a munkaszünetelés. Helyes! Pártjukon vagyok. Dehát meg lehet ebből élni?! – Úgy látszik, ők ezt hiszik.

Ezt kell hinnök, mert ellenben nem dobnák ki a kézből olyan hebehurgyán a sámfát.

Mert a dolog úgy áll, hogy én még soha sem láttam szakmánkban tőkepezés munkást! – (Munkaadót is keveset.) Sőt a legtöbbje csak azért nem költi el előre messze időre menő jövődöbéli keresetét, mert nincsen aki azt előlegezze neki.

Az is egészen bizonyos, hogy pár, veleszületett kötelességérzettel bíró munkást kivéve, – a zöme minden pályán, de különösen a miénken, csakis azért dolgozik, mert enni muszáj és enni csak így bír.

Honnét tehát a spanyol fenhéjázás, hogy általános titkos szavazati jog nélkül nem dolgozunk!? S hogy különösen nem szedjük azon lapokat, amelyek ez ellen vannak!?

Ehhez talán mégis csöpke az ellenállási alap; mert ily terrorizmus letöréséhez minden tisztességes nyomdásznak kötelessége segédkezet nyújtani és nem feledendő, hogy ezen alap fillérei is a munkaadó közvetítésével nyert munka révén szerzett munkadíjból gyűlt s ha az eredeti forrás bugyogását szemeteléssel elapasztjuk, el kell apadni a rosszra felhasznált alapnak is.

Ez a mozgalom azonban bűnös meg hülye, még más szempontból is.

T. i. népszabadságért, egyenlőségért és szabad véleménynyilvánításért küzd az erőszakosság olyan fegyverével, amely minden más véleményen lévőbe belefojtja a szuszt és olyan érdeken gázolna keresztül, amelyek ártatlanok a törekvések nem érvényesülhetésében.

Beszéljünk csak kissé ezen törekvésről magyarul.

Munkásaink mindaddig nem ismertek hazát – magyar hazát sem, – amíg ettől kérni valójuk nem akadt. Nemzetköziségükkel tüntetvén fennen.

Szokmányban ma is két nyelvű – magyar és német – szaklapot tartanak fenn. – A Himnusz helyére a Marseillaisét tették és a márczius 15 helyére a május 1-ét.

A haza sorsában intéző-szerep azonban jó lenne és hogy ezt megkaparinthassák, hajlandók lennének ideig-óráig magyarok is lenni. – Arábiai mézga!

Ilyen badarságra csak izgatóik képzelik kaphatónak a magyar nemzetet és a közkatonák egyrésze maga is belátta a dolog képtelen voltát és tágitott maszlagosított táboruk mellől.

Magyar munkások!

Magyar nyomdai alkalmazottak!

Ti joggal képzelitek magatokat a munkások elitjének! De csak akkor, ha cselekvéseitek következetesek lesznek és megbecsülitek ellenfeleiteket legalább annyira, hogy föltesztek nála annyi józan észet, hogy az is tud gondolkozni a világ folyása fölött és nem ül föl sem a ti nagyhangú maszlagos nagymondásaitoknak, sem nem ijed meg puszkaporra töltött ágyútoktól.

Ma minden okos ember szocziálista; csak még restelkednie kell színt vallani a jelenlegi környezet miatt.

Használjátok ki a jó alkalmat, adjatok törekvéseiteknek becsületes tartalmat és hazafias irányzatot és nyerni fogtok pár száz izgató nemzetközi kalóz helyett sok ezer igaz hazafit hívül, akik biztosabban diadalra juttatják törekvéseiteket.

Első feltétele, a vörös zászló helyére a mi nemzeti lobogónk helyezése és a mi határunknak olyan elismerése, hogy ezen túl számodra nincsen hely! – Ki szűknek találja: annak kívül tágasabb!

További föltételeit fentebb érintettem és kötelező ígéretet teszek arra nézve, hogy ha nektek munkás ünnepnapra van szükségetek, hogy ezt márczius 15-iki kelettel kiharczolom számotokra.

Valamint arra is, hogy minden nemzeti és igaz törekvéseitekben mellettetek leszek, amint-hogy ellenben tüzzel-vassal fogok ellenetek dolgozni.

A munkát pedig úgy becsüljétek meg, hogy az a ti egyetlen üzleti, kenyérkereseti tőkéték és azt „tyúkketreczbeli” ócska, zsiros kártyán tétül, sem mámoros fővel, sem felizgult vagy felizgatott aggyal koczára tenni nem szabad, mert sajna, a nyomor szapora s kezetek munkáinak hozamát szülői áldozatok törlesztése vagy könnyelműen alapított családi terhek terhesítik, amelyről aki meg tud feledkezni, nem igényelheti, hogy egy ország jóvoltának gondozása reá bizattassék.

KÖZVESZÉLYES TÉVELYGÉSEK

A szocializmus nagy apostolai világrendet felforgató eszméket dobtak a piacra, – s a törpe apostolkodó utódok bevallottan apró, önző anyagi célok szolgálatában folytatják az izgatást.

Önzőben, mert hisz az emberiség összvagyonát akarják olyképen arányosítani, hogy amikor egyesek munkásságuk, tudásuk, szorgalmuk és takarékoságuk gyümölcseit fognák halomra hordani, – ők, kik pár hangzatos szólam, pár „Népszava”-példány, meg 8 órai pihenés és 8 órai szórakozásra való készséggel jönnek oda: ugyanannyival távozhassanak, mint az előbbiek. Valószínű, hogy a bolondítók maguk sem így hiszik; de annál rosszabb, hogy így hirdetik s erre toborznak hívőket.

Önzők küzdelmeik más fegyverei is, melyek közül itt csupán a sztrájkra terjeszkedem ki.

Ha valakit bármi módon lebunkózik, eleve tudom, hogy kitudódás esetén ezért bizton bőrömmel fizetek. A sztrájkba pedig azon tudattal indulnak, hogy itt csak ártani lehet – a megtorlás veszélyének kizárásával.

Függő állásban lévő alkalmazottak kölcsönösségen alapuló felmondási idő kitöltésével, szabad elhatározással vállalnak munkát s amikor ezt sztrájk vagy más jelszó alatt egyoldalúlag abbahagyják, szerződészegést követnek el felelőtlenül azzal szemben, aki ugyancsak felelősséget vállalt kötelezettségeire nézve nemcsak munkaadóival szemben, de munkásait illetőleg is.

Világszerte erős verseny éleszti, sorvasztja az ipari és kereskedelmi pályákat a viszonyok szerint. Nálunk csakis sorvasztja s alig keletkező, zsenge voltában oly arányú bérmozgalmi támadások érik, melyek veszélyeztetik létalapját, korlátozzák fejlődését, előrehaladását és sem egy, sem más részével arányban nincsenek.

Szóval megkaptuk bajait, mielőtt éltető elemei tulajdonunkká váltak volna.

És a közönség nagy része, ahelyett hogy azt mérlegelné, hogy ily mozgalmak egész osztályokat fognak elpusztítani, vagy neki kell a felemelt helyáratat megfizetni: hajt az előre kiczirkalmazott, piacra dobott jelszavakra, szólamokra és siet kigombolásra mindig készen tartott keble feltárásával erkölcsi bátorítást és támogatást nyújtani a sztrájkvezetőknek; különösen ha ezek elég ügyesek egy kis rendőri vagy ép katonai otrombaságot provokálni.

Az öt napra terjedő vasúti sztrájk ujat termelt e dologban. A tisztelt közönség rögtön megérezte magára hátrányos, káros voltát a mozgalomnak – és szórták özönnel átkukat a munkaszegő, betyár vasutasokra s a népszerűtlenségben fogantatott miniszterelnök menten a nap hőségévé vált a sztrájk megtörésével.

Persze; mert mindenki el tudta képzelni, minő állapot támadt volna eme sztrájk diadalma nyomán!

Egyes magyar politikusok mégis mertek a mozgalom támogatására sietni, mert „negyvenezer nyomorgó” magyarról volt szó s mert közöttük sok a voks.

Némely magyar hírlapok sem találták ép megvetendő számnak a negyvenezeret, pláne mivel a Baross-időbeli előzmények megmutatták, hogy a vasutas ép a tiltott hírlapi tápot szomjuhozza s nem egy főnök a kútassa (mozdonyt itató) neve alatt járatta a Baross által anatóma alá helyezett „Magyar Hírlap”-ot.

Szavazat és előfizetőkön kívül házaltak még e sztrájkanyagokon népszerűsége, ügyvédi klienturára: s mind a honhaza dicső, szent nevére hivatkozással.

Hogy az ipari pályákat érintő sztrájk-viharok mily veszedelmesek, erre nézve csak azt említtem fel, hogy az ilyen jól sikerült mozgalmak az ezeket szító egyleteknek tagjait – saját kimutatásuk szerint – kétszáz százalékkal szaporítják rögtön s ennek tag-, meg egyéb (ellenállási alap stb.) díjait a közönségnek kell megfizetni, mert Magyarország iparosainak nincsen erre való tartalékalapjuk s ha a sztrájkmászterek által fentartott egyleteknek sikerülne felbujtató terveiket diadalra juttatni: ez semmi mást nem jelentene, mint országunk iparának, kereskedelmének teljes és helyrehozhatatlan csődjét.

Máshol bőven elmondtam ennek indokolását.

Valamint az is bizonyos, hogy az ipari jövedelmek csődje folytán kenyér nélkül maradt ipari munkások a társadalomhoz fognának fordulni elvesztett kenyérük helyett való kenyérért: – és pedig nem kalaplevéve.

Rendezettebb viszonyok között lehet számításba veendő tényező a sztrájk. De ekkor bizonyára ki lesz zárva, hogy közművelődési egyesületnek az elnöke kinevezze kaszinóját notredame-i haragnak, ahová a bünöshöz – ki neki személye megvédésére két tanúval láttamozott ügyvédi meghatalmazást adott – csak az ő testén át juthasson a „durva törvényes erőszak!”

Mondhatom, hogy az akár kisebb, akár nagyobb számú segédeket s munkásokat foglalkoztató iparosnak legnagyobb fejtörését az okozza, hogy rendes idejére ki tudja fizetni alkalmazottai járandóságát s ismert dolog, hogy viszont az alkalmazottak nagy része igen könnyen veszi kötelezettsége teljesítését s valóságos járvánnyá vált, hogy minden foglalkozásban sztrájjal erőszakolják ki előmenetelüket, holott erre kivétel nélkül megadja a módot a képességek, a szorgalom és munka teljesítésének fokozása, növelése.

Alig van tehát sürgősebb állami s társadalmi feladat, mint az erőszakos sztrájkok Damokles-kardját elhárítani azok feje felől, akik különben is nyögnek a rossz gazdasági viszony, egészségtelen verseny s sok egyéb okok szülte üzletpangás s rossz üzletmenet nyúge alatt.

Magyarország gyárosai, nagyiparosai megelégednének olyan rendezésével is, hogy mondasék ki a sztrájk törvényes fegyvernek, de ugyanilyenek a munkazárlat is, szabályozva akként, hogy minden sztrájkra ugyanannyi időtartamú munkazárlatnak kellene következnie föltétlenül.

Ez nem duplázná meg a nemzeti vagyont emésztő ellopott napok számát; sőt okvetlenül apasztaná azt.

S hogy erre milyen szükség van, azt legjobban bizonyítja az, hogy ma már sanyarú gazdasági évek, katonai kihágások, politikai mozgalmak vagy bármiből eredő igaz vagy vélt sérelmek orvoslását kizárólag a sztrájk révén vélik reperálhatni a szocialista urak: amiből végtére az fog következni, hogy kevés lesz a 365–366 nap a bojkottra s a fő szentszéktől az esztendő napjainak száma kibővítését kell kérelmezni fenti nemes célokra.

A SZTRÁJK

Kecskemét városa mozgalmat indított az ipartörvény olyan módosítása iránt, hogy a sztrájkok lehetetlenné tétessenek.

A sztrájkot én olyan erőszaknak tartom, amelyet törvénnyel szabályozni nem lehet s amely ugyancsak erőszakkal törhető meg.

Igazi, olyan sztrájk Magyarországon ma még lehetetlen dolog, mint amilyenek nagy, ipari államokban diadalt aratnak vagy letöretnek – és ennek azon szomorú oka van, hogy nincsen hozzá megkivántató munkaadó és munkás.

Magyarország munkaadói és munkásai kivételt érdemlő kis hányad kivételével máról holnapra élnek, tengődnek és elmondhatják a biblia írójával, hogy: „mit eszünk, ha a hetedik évben nem vetünk?”

Sőt a legtöbbje másnap sem ehetik, ha ma nem dolgozott!

Amerika gyárosai és iparosai egy elnökválasztás izgalmainak hogy ilyük szerint áldozhassanak, csökkentik üzemeiket a lehetőségig vagy megszüntetik azt hónapokra, esetleg egész évre teljesen, anélkül, hogy ez magánvagyonni vagy közgazdasági szempontból számítana valamit. Mert ezek – munkás és munkaadó – előre betakarítják a szükségeset és ez náluk olyan rezi számba megy, mint pl. az üzlethelyiség meszelése nálunk.

Ez Magyarországnak nagy és megmérhetetlen példa s Európa nagyobb nemzeteinek is magas.

Nálunk a sztrájk még olyan apró fakulajáték volt, amelyet elő-elő rántottak a munkások s vagy megijedtek tőle a munkaadók vagy nem: de mindenik esetben deák-flastromtól hegedő kis karczolás sebek támadtak eddig a nyomán s az ebből származó apró kiadásokat kölcsönösen viselték a munkások és a munkaadók.

Igy akár holtig eljátszhattunk volna minden nagyobb baj nélkül, ha a sztrájk aránytalanul nagyobb méretben nem fejlődött volna, mint az ipar és az ipari hozamok.

Dehát mint tudva van, a dudva, vetés és gondozás nélkül is szépen megnő és fejlődik; amíg a hasznos természetvények minden gondozás és ápolás mellett is Isten jóvoltára vannak szorulva, hogy tényleg hasznot is hozzanak.

A munkaadók kezdetben sárgaságba estek a sztrájk nevének kiejtésére, mindaddig, míg ez olyan arányokat öltött, hogy már nem maradt mellette veszteni valójuk.

Mostoha gazdasági és pénzügyi viszonyok, munkások túlkövetelőzései jórésztben megszüntették az ipari vállalkozásokat mint kenyérkereseti foglalkozásokat: tehát könnyű az ily boltot a legkisebb presszióra bezárni. Inkább bezárva ne jövedelmezzen, mint munkásságunk áldozatával megpótoltan!

Mondhatom, hogy a sztrájk nálunk ilyen hirtelen fellendülését annak köszönheti, hogy a munkások belelátta munkaadók kártyáiba és tudták, hogy ennek a mindennapi munka a kenyere: csak azt felejtették ki a számításból, hogy a főnökök, amikor odajutottak, hogy e sovány kenyérke kétfele töréséről van szó: ezek inkább porba dobják az egészséget, hogy az se legyen, ha megdézsmálatlanul nem lehet: amely hősi elhatározásnál nem maradt számítás kívül az sem, hogy a munkáshad szintén nem eszik holnap, ha nem dolgozik ma: így született meg a magyar munkászárlat!

Csunya dolog! Még mint jogos önvédelem is az! De nálunk megvan az a nagy mentsége, hogy egyedüli eszköz a sztrájkok megtörésére.

És ezt meg kell törni! Meg kell törni minden áron!

Minden áron! Nem annyira a munkaadók, mint a munkások érdekében!

Műveltebb államokban az ipari, gyári munkások is műveltebbek. A mieink – sajna – a viszonylagnál is sokkal műveletlenebbek és különösen tudatlanabbak. Tudatlanabbak ép abban, amiben ez elengedhetetlen föltétel viszonyaik, anyagi helyzetük javítása körül: szakmabeli képzettségükben!

A magyar ipari munkások túlnyomó nagyrésze csak annyiban távolodott el az analfabétától, hogy a kötelező iskoláztatás törvénnyé emeltetésének rövid ideje óta muszáj neki kijárni a négy elemi osztályt és ami tudományt ott beszoptak: ezzel akarnak Marxok, Bebelek és Lasalle-ok lenni, csak azért, hogy e szent tanok mosdatlan ajkukra vételével kiszorítsák megélhetésük azon javulását, melyet képzettségük és iparkodásuk fokozásával képtelenek kiszorítani.

A sztrájk a legjobb akarat mellett sem mondható törvényes eszköznek, mert a nemdolgozás törvényes formák között is kivihető és a munkának megfélemlítésére félbeszakítása mindenestre terrorizálás, hogy orvtámadásnak ne nevezem.

Persze, hogy így nevezése akkor még veszedelmesebb lett volna, amíg vele nem éltek a főnökök is. Ma azonban, legalább ezekre nézve, el fogják ilyennek ismerni a munkások.

Mennyivel inkább czudarság aztán a sztrájk kombinált alapon! Amikor, mint pl. Szegeden, Eszéken, meg máshol, minden ipari foglalkozáson levők beszüntetik nyomban a munkát, ha valami zendülő sztrájkanyagát feloszlatnak, vagy valamely mesterségnek sztrájkoló munkásain olyan sérelem esik, amelyet ők felülbírálatlanul ilyennek találnak. Lásd: tulipánzsemlye.

Mit szólna pl. egy essen gépgyár pár ezer munkása, ha hétközben minden előzmény nélkül kidobná a munkaadó őket a gyárból azért, mert egy ottani cipészszegéd mesteréhez vágta a kaptafát?!

Na hát Szegeden, meg több helyütt Magyarországon ilyest követtek el a munkások és mert a fejlődés törvénye silány arra, hogy itt még fokozatot termelessen: itt az ideje a lefújásnak és vissza kell fejleszteni az elvadult állapotokat olyan mederbe, amelyben állandóan folydogálhatnak és hasznos célú szolgálnak. Mert hisz tudvalevőleg a gátat vesztett folyamok mesésen megtermékenyítik az elöntött területeket: de azért okos ember nem kér belőle.

Munkában izzó agyak, különösen ha kissé mesterségesen is hevítettnek: könnyen neki mennek akár üstökkel is a falnak, de a levét nemcsak ők isszák, hanem a lelkesedésben számításból kifelejtett hozzátartozóik is. Gondban görnyedő anyák és éhségtől bőgő gyermekek, akik a perczen képtelenek még azon színvonalára emelkedni a helyzetnek, hogy a szent elvekért ezt elszenvadni kutyakötelesség és akiknek ez nehezebben is kell hogy menjen, mert mint mondám, nincsenek hozzá inspirálva és spirituszozva.

Üdvözlöm Kecskemét törvényhatóságát a kezdeményezésért és kérem, hogy a megindított mozgalom folytatása iránt is érdeklődjenek és iparkodjanak odahatni, hogy az iparkamarák bevonásával ezen reánk, magyarokra nézve oly rendkívül fontos közgazdasági kérdést az idők méhében csirázó új kormány úgy oldja meg, hogy ne időtartamra szóló fegyverszünet legyen, mint az építő-munkások és munkaadók kiegyezése, hanem olyan állandóan rendezett belállapotokat teremtsen, amelyeknek keretén belül munkás és munkaadó jogos védelmet leljen érdekeinek megvédésére és egymás túlkapása ellen.

Ezt aztán egyformán meg fogják köszönni munkások és munkaadók s különösen amazoknak hozzátartozóik és hitelezőik; csupán az izgatáson élősködő sztrájkmászterek fogják visszaríni a régi jó rendezetlen világot: – na meg a sztrájkanyagául szolgáló korcsmahelyiségek tulajdonosai.

Azt a kárt pedig, ami azon munkások reménységében esik, kik így akarták fogyatékoságukat kipótolni, ne sajnálja senki: a jövő nemzedék nagyobb iparkodásában, igazi értékében térül az meg bőven.

POLÉMIÁK

NYILT LEVÉL LOVAG POSNER K. LAJOS ÉS FIA URAKHOZ!

Noblesse oblige. – Tetszik tudni, hogy mi ez. Mezőtúron egy „czuczilista” úgy magyarázta meg, hogy háromnapi koplalástól zöld karikákat hányt a szeme és ilyen állapotban került egy pék-bolt elé, ahol észrevétlenül lophatott volna egy darab kenyeret; de visszahőkölt a gondolattól: mert ez nem méltó cselekedet lett volna egy szocziálistától.

Ez az!!

A Posner czég lovaggá üttetett a magyar ipar színvonalának emeléséért és állami támogatás mellett vagyont szerzett idegen ipari termékek behozatalával.

Tehát milliókat és közbecsülést szerzett közönséges kenyérkereseti pályán és ezt úgy becsüli meg, hogy kutyába sem veszi az ország azon törvényét, melyet épp az ipar rablólovagjai ellen hoztak.

És nem tud a tisztesség azon színvonalára emelkedni, melyen a húsvéti szocziálista-gyűlés éhkíntott, mezítlábos szónoka állott.

Mert hát biz nagysá... azaz kegyelmessé... – vagy tudom is én, mi cím illeti meg a Herr von-ság után, – de denique: kenyértolvajságba esett.

Az én, illetve gyermekeim, meg sok más kartársam, meg gyermekeik, különben is nagyon szánkhoz szabva lévő kenyerét dézsmálta, meg dézsmálja rendszeresen és tudatosan.

Avagy talán föltehető egy vigéczek seregével működő czégről, hogy nem ismeri a vigécztörvényt? Eltekintve, hogy az ilyen tudatlanság nem mentség: szolgálók tanúkkal, kik igazolják, hogy vigéczei nyíltan hirdették e törvény tárgyalásakor, hogy ők azután is épp úgy fognak vigéczelni, ha e törvény hatályba lép, mint előtte.

És cselekszik is.

Hogy támadásomnak alapja legyen, nem elégedtem meg azzal, hogy megbizonyosodtam, miszerint képenek viselője leházalta az itteni három pénzintézetet, hanem kutattam utai után és meggyőződtem róla, hogy a szomszéd Csaba várost is leházalta, sőt magánczégeknel is vigéczelt és egész szemérmetlenül keresett föl bárkit, nem is kísérelvén meg a tisztesség látszatának megőrzését meghívólevelek gyűjtésével.

Véletlenül módomban állt volna képviselőjét menten letartóztatni, de miért álljak perbe egy jutalékra utazó éhes alkalmazottal, ha Önnel szállhatok perbe Lovag úr, itt a nyilvánosság előtt!

Nem anyagi szempont vezet, uram! – Gyermekeimet fejenként csak két koronáig (12 korona) károsította meg – és ezt kibírják. Hanem felszólalásomból a közjónak kell azon hasznot nyernie, hogy tisztázódjék, miszerint az Ön kalózkodása jogos és tehát a vigécztörvény gummi-arábikumot ér; vagy pedig jogtalan és így le a vigéczekkel, meg kiküldőikkel is!

Ön azt fogja mondani, hogy e törvény nem elég világos arra, hogy az Ön bűnössége világos legyen.

Én ugyan más véleményen vagyok: és épp ezért tisztázzuk a dolgot.

Az Önök spanyolfalát az képezi, hogy a törvény megengedi az ismételési cikkek mellett azon tárgyakkal is a házalást, melyek szorosán az üzlet lebonyolításához szükségesek és e szerint takarékpénztár nem bonyolíthat le üzletet könyvek, meg mindenféle apróbb nyomtatvány, levélpapír stb. nélkül, a kereskedő meg más üzletember pedig Strazza, Scandenz, Hauptbuch, Factura, Memorandum, Envelops meg más százféle hasondolgok nélkül és így

viszont ezek is viszontelárusítási, illetve üzletlebonyolítási cikkek: tehát vigéczek szabad prédája.

Ellenben én úgy okosodom, hogy akkor meg minden az, és minek pazarolta az országgyűlés az időt e törvény megalkotásával; mert hát az Önök okoskodása szerint a hosentráger, meg a tisztesség kárpitjának a madzaga is a fenti osztályzatba esnék: mert tessék elképzelni, hogy ezek nélkül miként bonyolíthatná le ügyletét egy damen-confection comis-je?

E kérdést tehát másként nem tisztázhatjuk, mint hogy tessék jelen soraimért perbe fogni. Az a kérdés, hogy tényleg jogalapot ad-e a vigécztörvény fogyatékosága pár kapzsi cégnek Magyarország összes vidéki iparos és kereskedőcége rovására kalózkodni? avagy hogy törvény ellen cselekszenek-e? megérdemli azt, hogy egyikünk üljön érte!

ÓVAKODJUNK KÉSZPÉNZÜL VENNI A HELYREIGAZÍTÓ SOROKAT!

A cs. és kir. hermaneczi papirgyár hirlapi nyilatkozatban mosakodik azon vád ellen, mintha ő nyomtatványok közvetítésével foglalkoznék.

A vád nem tőlem eredt, de nem akarom, hogy hallgatással a gyár tisztálkodása helyben hagyassék: hozzászólok és megjegyzem, hogy nagyrabecsülöm vezetőségében azon tisztességérzetet, hogy ily vádat magukról elhárítani törekszenek; ellenben sajnálom, hogy cselekedeteik reájuk czáfolnak.

Rég reáteríttem én sok ilyen gyárra, többek között reájuk is, a vizes lepedőt telhetetlen, kapzsi vigéczkedésükért; de mert személyek ellen nem óhajtván harcolni – névleg megnevezve nem voltak: játszták, mintha nem róluk volna szó! Holott ugyancsak róluk is!

Fürge vigéczeik hónuk alá kapják „muszterkollekcióikat” és elsőben is megdolgozzák mindenhol, a hol van, a nyomdászt és papirkereskedőt, aztán nyakukba veszik a várost és nem hagynak levigéczeletlen egyetlen szatócsot sem, hacsak 5 koronára rúgó megrendelést szoríthatnak is ki belőle. Legfeljebb hozzácsomagolják az ily apróságot a főrendelő nyomdász vagy papirkereskedő küldeményéhez, arczátlanul kérve versenytársukhoz való szíves eljuttatását.

Hogy pedig a vigéczelés egyenesen nyomdai termékekre is megy, azt minden falusi szatócs bizonyíthatja, illetve bizonyítható ezek magán- és viszonteladásra szolgáló nyomtatványaikkal, melyek különböző budapesti impresszumokkal vannak ellátva és amelyek azonban túlnyomólag a Hermanecztől származnak. Fájhat nekik, hogy nem mind: de hát P..., R..., meg W... és W... nak is élni kell.

Mielőtt jelen soraimat szántani kezdtem, jó csomó bűnjelet szedtem össze, melyre szatócsaink hitet tenni készek, hogy a Hermanecztől valók s vigéczek révén szereztettek be, daczára többféle nyomdai czégjegyzéseiknek.

Még 1885-ben dicsekedett e sorok írójának a gyár akkori igazgatója, hogy egy 24 taposóval dolgozó nyomdát foglalkoztatnak állandóan és ezenkívül kénytelenek más nyomdákat is igénybe venni. Arról jött szóba e dolog, hogy ép 100 névjegyet szállított személyesen a 24 taposó főnöke; a kinek bejelentett 35 krnyi előállítási díját 30 krra szorították le, mert néhány névjegy ferdére volt taposva. Nem irigyeltem szegény kartárust. Olyan szomorú ábrázatja volt, mintha neki lett volna muszáj huszonnégyért taposni és nem megfordítva.

Jah! Két szerződő fél között rendesen csak egyiknek van oka dicsekedni. Sajna itt nem a kollega úr volt az egyik!

Nincsen nekem a világon semmiféle személyes haragom e gyár ellen, és amikor ezen, elsőik közé tartozó papirczégünk üzleti eljárásának bírálatába bocsátkozom, nincsen semmi más czélom, mint hogy kereskedelmünknek méltatlan salakjaitól való megtisztításához csekély tehetségemhez képest hozzájáruljak és ennek egyik eszköze az is, hogy igazat mutató tükröt állítsunk az üzleti tisztesség ellen vétők elé, amelyből tisztán lássák, hogy biz az nem szépet mutat.

Im itt néhány megrögzített kép.

Gyula város törvényszéki hivatala árlejtést hirdet irodaszer szükséglete szállítására és a szállítást a helybeli czégek orra elől a cs. és kir. hermaneczi papirgyár csípi el.

Ugyanezen vármegyei hivatal pályázatán is ezen czég lett a győztes, a kikiáltási áron alul 30½ százalékkal vállalván papir, levélboríték, tenta, porzó, pecsétviasz, gummi (arábiai), ostya, gyertya, toll (író), tollszár, vonalzó, spárpa (kötözni való), meg minden fészkes egyebek

szállítását; ami mindenesetre annál inkább illik egy császári és királyi papirgyárhoz, mert ezen ténykedésével még jobban megnyomorítja az amúgy is aszkóros vidéki papirczégeket, akikért és akiknek rovására ők állandóan utaztatnak.

Hogy pedig nagyobb dicsőségére szolgáljon, még azt is felemlítem, hogy ezen gemischte Waare-t a vármegye nem minden kifogásolás nélkül vette át a gyártól, hanem a csereberelés által előállott jó nagy idő eltelte után.

Ugyanilyen esetet közölnek velem Sopronból és én ezeket sem keresve, további adatok után nem is tudakozódtam, hanem elégnék találtam ezeket is a czég czáfolatának a leczáfolására.

Hogy azonban jelen felszólamlásnak oly szinezet ne tulajdonítassék, mintha a panaszt 30 és fél százalékos engedmény e sorok íróját is elütötte volna valami remélt rebachtól, fel kell említenem, hogy nem vettem és nem is szoktam részt venni árveréseken.

Már ha belefogtam ez ügy taglalásába, fájó szívvel bár, de fel kell említenem, hogy egyetlen magyar iskolászer-gyártelepünk, a kedves hangzású „Gizella” (Rigler-féle gyártelep) is házal zacskóban, kuvertben, memorandumban meg más apró nyomdai munkákban; amit annál inkább csodálok, mert nekem szakkörben azt mondták, hogy jelenlegi igazgatója épp azért hagyta ott annak idején a Hermaneczet, mert megutálta az üzlet ezen koldúsmesterség részét.

Mint le nem tagadható tény felemlítem, hogy a „Gizella” vigécze nálunk az utcán szólította meg egyik pénzügyintézetünk igazgatóját, hogy: lesz-e valami megrendelés? – Nem közel jár-e ez a „mi van eladó?”-hoz. Pedig Gizella nassám egyébként szenvelgi az antiszemitát, tehát az ilyen zsidóskodástól tartózkodnia kellene!

Vagy hetvenöt százalékját belevonhatnám ezen maszatba papirnagyczégeinknek – mondjuk gyárainknak – és aztán roppant joggal kérdezhethném minden jóért buzgólkodó, agilis kereskedelemügyi miniszter Urunk ő kegyelmességétől, hogy miért akar minket – akár a honi jelszóval is – kedves osztrák társországunk tisztességes papirczégeitől amazok karjaiba kényszeríteni, amikor a szerény osztrák megelégszik – ma már – egy bőrünkkel, míg honfitársaink hármát is keveselnek rólunk?

Vagy komolyabban szólva: a kegyelmes úr, – aki jól ismeri úgy a tiszta, mint a megnyomott papir értékét – miért nem becsüli ezt annyira, mint például a vasárút: és létesít à la állami gépgyár, állami papirgyárat?! Hazafias dolog lenne 82 százaléknyi osztrák papir-behozatal előtt kaput zárni és hogy épp rossz üzlet sem lenne, erre csak azt említem fel, hogy egy papirczég főnöke hirlapban nyíltan azzal indokolta a jelenlegi indokolatlan magas papirárat, hogy: „amennyit honi gyáraink termelni képesek, azt ily magas árban is el tudják adni.”

Ha pedig ily állami gyár létesítésének – ami elvben nekem sincsen inyenre – talán az eddigi gyáraknak ígért kedvezmények állnak útját, úgy ez alól most mentesítette az államot velük szemben a hadi állapot; mert tudvalevőleg állami támogatásban részesülő vállalatnak kartellt kötni tilos. – Már pedig papirczégeink ezúton is biztosították maguknak egyik bőrünket.

LE A HAZUG SZOCZIÁLÍZMUSSAL

– Replika –

Lapjuk szerint tehát joga van a bérért dolgozó ipari munkásnak a munkát törvényes kereten kívül abba hagyni és megtagadni a vállalt kötelezettség teljesítését olyan lapnál, amelynek iránya nem egyezik a szedő úr politikai véleményével.

Hová vezetne ez? – Először is akkor a szedő úr munka kérésnél ezután nemcsak azt kérdezné meg, hogy a munkaadó árszabályhú-e, hanem, hogy milyen politikai hitvallású és csak azon kikötéssel lépne munkába, hogy kizárólag ennek a hitelnek megfelelő munkát vállalhat, mert a szedő úr például koalíciósat nem szed. A másik pedig alkotmánypártit, ujpártit, anti- vagy philoszemitát nem: és így tovább.

Tehát az önök szerint elnyomott, leigázott fehér rabszolgák, kiknek nem elég olyan szabadság, amilyennel az ország minden más polgára beéri s akiknek nem elég a szabadsággal élni, hanem visszaélni is akarnak vele s akik tehát a szabadvélemény nyilvánításban minden percben összeütköznek a törvényekkel: viszont erőszakkal bele akarják fojtani a szót, más véleményen lévő polgártársaikba!

A koalíciós lapokat az ország nagy többségét képező, politikai jogokkal biró állampolgárok számára nyomtatják, amely jogokat ma még nem ingyen adják, miként önök szeretnék, hanem keservesen teljesíthető polgári kötelezettségek ellenében, és ezt akarják, magukat nyíltan nemzetközieseknek nevező – tehát sehonnai népek oly mérvben konfiskálni, hogy még megjelenését is megakadályozzák. És még azt kérdezi egy ily erőszakos irányú lap szerkesztője tőlem: hogy mit fáj az nekem, ha nem tartozom a koalíciós párthoz, ha ők e pártot vörös lobogó alatt össze akarják törni?

Nekünk a vörös lobogó idegenből behozott rongy, czafat és trikolórunkból nem engedjük elsikkasztani a béke és remény színeit, valamint, hogy kéregetve bevándorolt Anselm-ek kedvéért nem semmisítjük meg országunk határát s nem dobjuk prédául ingyen oda azoknak, akik amidőn fegyverrel jöttek érte: mindig véres fővel rohantak vissza oda, ahonnan jöttek.

A koalíciót azonban „összetörhetik” tőlem, bár nem tanácsolom a vele játszást, mert mint tapasztalták: a makózást jól érti.³

Azt azonban szeretném tudni, hogy miért vonja szerkesztő úr kétségbe a főnökök azon jogát, hogy egy hitvány támadás leverése körül szolidárisak lehessenek, amikor a szoczialistáknak ez az egyedüli fegyvere, amelyhez elannyira ragaszkodnak, hogy le is dorongolják azon szak társat, ki mindenben nem akar velük elválni; tehát pl. abban is, mit meggyőződése tilt. Pedig az önök ténykedései mindig támadóak amíg mi legfőleg ha védelmünkre társulunk.

Avagy azért nem lenne ilyen jogunk, mert „ma már az alkalmazottak tartják a munkaadókat és nem megfordítva”.

Persze a munkaadónak szakismerete, tőkéje meg ennek kockázata, valamint az üzlet fenállása körül kifejtett munkája meg eszméi mind semmik, hanem az a munka, amelyre mind világszerte kapni fölös számú munkást 20–30 korona hetibérért!

Kedves szerkesztő úr! Önök politikájukká üres szölamokat, idegenből becipelt nagyhangú bombasztokat tettek és sajna ezekhez szabják minden dolgukat, – még a kenyérkeresetieket is.

³ Makón a hazafias ifjúság elverte a népgyűlés szónokait zavaró szoczialistákat.

Külföldön, ahol ezek születtek, meg ahol gyártják őket, az ipari munkások fontos, elsőrangú közgazdasági tényezők. Ezzé nagyfokú szakismeretük, munkabírásuk és munka-akarásuk teszi; ami nekünk a föld, az az ő nemzetüknek ezeknek kérges tenyerei.

Nálunk ellenben nincsen még ipar és szót érdemlőt nem is lehet teremteni megfelelő erő híján. Gyáraink és ipartelepeinken a vezérszerep külföldről bejött munkások kezében van és ezek vágják zsebre a főjövedelmeket; amellyel ha megtölték zsebeiket, mennek haza magukat önállósítani.

Viszik ki innét pénzünket és hagynak itt helyette maszlagot, amelyet elhintettek s amelyen munkásaink rágódnak. Mert csak ezt sajátítják el tőlük s emiatt nem érnek rá a szakmabeli tudást is úgy elsajátítani, hogy ilyen behozatalra ne szoruljon iparunk!

És szaklapjaik is mindennel foglalkoznak, csak szakügyekkel nem.

Van rovat benne a főnökök állandó gyalázására; van a nem elvhű szaktárséra; folytonos kémkedésre sőt politikai irányzatok mellett való hangulatcsinálásra is: csak mint mondám, a mesterségről nincsen.

És szerkesztik két nyelven. Az egyik nyelv német és támadásomra azt kérdezi szerkesztő úr, hogy mit csináljanak azon német szaktársakkal, kik magyarul nem tudnak?

Hát kérem, ilyenek a főnökök közt is vannak, ezért nem fogom tanácsolni a „Nyomdaipar Magyarországon” német nyelven is való nyomását; hanem fogják össze a főnök és segéd urakat és úsztassák fel őket a Dunán. Hadd kössenek ki s állítsanak közösen nyomdát ottan, ahol, ha nem akarnak, nem kötelező a magyar nyelv megtanulása.

Végre pedig megint visszatérek a politikára és kérem önöket, ne akarják ezt a hazát megmenteni! Ahogyan eddig megélt önök nélkül, most is csak kilábol valahogyan bajából!

Ha pedig önöknek honpolgári jogok kellenek: váljanak honpolgárokká szívvél-lélekkel s ekkor jogossá válik küzdelmük polgári jogokért.

Ha nincsen határ, nincsen hon: micsoda hülyeség honpolgári jogok szerzése közben fejüket beveretni? Hiszen hon nélkül a honpolgárság meg a joga buta képzelem!

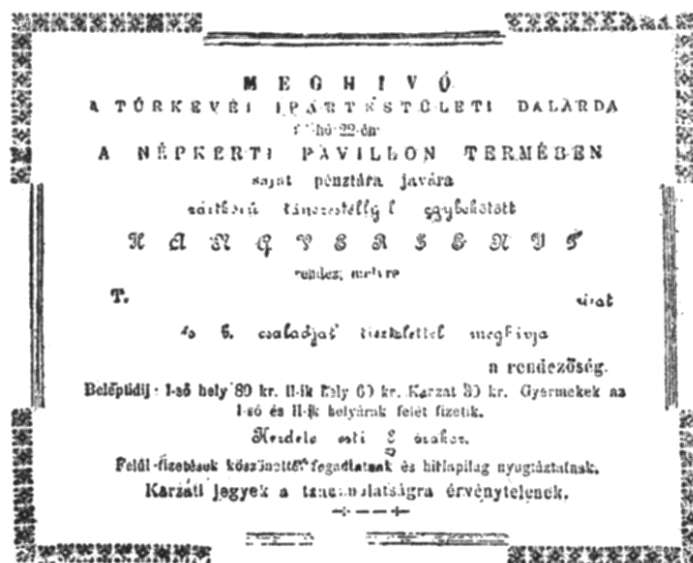
EGY S EGYBEN TÖBB KARTÁRSNAK

Bár nem vagyok ismételő óra, sem revolver, hogy mindakkor üssek vagy löjek, amikor valakinek eszébe jut velem játszózni: nem térek ki támadása elől, de igen kérem, hogy ha szakügyekkel akar foglalkozni vagy éppen ebben czikkezni, akkor sziveskedjék a dolgok miként állása felől tájékozva lenni s ne tessék már többszörösen és alaposan letárgyalt ügyekre visszatérni.

Végre is, a szaklapok olvasóközönsége az találja mondani, amit az egyszeri juhászok, akik egy korcsma megbomlott zenélő órájába dobálgatták piczuláikat, amely minduntalan a „Du hast mich nie geliebt” – meg „Eladom a kakasom” nótákat variálta s amidőn már vagy huszadszor: oda vélekedik az egyik, hogy: ezt talán már hallottuk?! (Így volt-e Kún László barátom?)

Én is rámutattam már százszor, hogy báli meghívóimat eredetileg nyomdászok számára szántam s a vele való foglalkozásra az kényszerített, hogy állandóan összetartani óhajtott személyzetemet munkaszünetes időben foglalkoztathassam s pedig úgy, hogy a bennük mozgó giliszta eget vívhasson.

Húsz éve kultiválom én ezt már s kezdtem oly időben, amikor körülöttem terpeszkedő kartársaim ilyen termékekkel iparkodtak a szép iránti érzést fejleszteni s mesterségünkben ennek keresésére a közönséget serkenteni:

Ezen minták az eredeti komisz papiron, kulimászfestékekkel nyomva még mást mutatnak s nincsen ma nyomda, aki ezeket úgy reprodukálhatná, mint aminők eredetiben és őrzök ilyen pár százat az ország minden tájából valót s majd megjön az ideje, hogy elő fogok állni velök.

Összeállítása mindnek bizonyítja, hogy verejtékes igyekezettel, remekbe készültek.

Hogy ma ilyen munkák forgalomba hozatala lehetetlen, ebben érdemet követelek magamnak s e körüli nem ép gyalog sátányaim szép meghívóim és „Röpke Lapjaim” voltak!

Többek között 1896-ban tettem a legbehatóbb kísérletet arra, hogy szép meghívó-ürlapjaimat kartársaim közvetítésével hozzam forgalomba. Tettem ezt nem szamaritánusságból, hanem mert akkori gyarló berendezettségem mellett csak úgy tudtam a farsang rengeteg munkatorló-dását lebonyolítani, hogy öt-hat nyomda között osztottam meg a nálam tett megrendeléseket.

MEGHIVÓ.

A H-HADHÁZI GAZDÁLKODÓK KÖRE

felgyűlést június hó 23-án

„VENDEGLŐ” NAGYTERMEBEN

szőlő ünnepére javára

ZÁRTKÖRŰ

TANCMULATSÁGOT

rendez, melyre kívül csupán urna csatlókat tisztelettel megkérjük

a rendezésért.

szület

Beléptdíj személyenként 50 kr.

Családjegy 2 fős 60 kr.

Kezdete este 7 órakor.

MEGJEK SAMUEL SZERKÉLY

Meghívó.

A SZARVASI IPAROS IFJÁK ÖNKÉPZŐ KÖRENEK KERELÉBŐL
BENSOZOTT ÚJONCZOK

1905 évi szeptember hó 22-én

Az „Árpád-szálló” dísztermében

ZÁRTKÖRŰ TANCMULATSÁGOT

rendeznek, melyre kívül csupán urna csatlókat tisztelettel megkérjük a rendezésért.

PODANI MIHÁLY,
előnök

Barton Adolf
Darida János
Golian Lajos
Jehlicska István

SALL KÁROLY,
elnök

Kondács Pál
Koltvan János
Kiss András
Molihárisz Pál
rendezők

GAAL SÁNDOR,
előnök

őjf. Podani Mihály
Pecsenye Mihály -
Roszjarovicz György
Urban Gyula

Beléptdíj: Személy-jegy 50 kr. Család jegy 2 fős

Kezdete 7 és fél órakor.

1905. 5. Győr

Ekkor 450 nyomdának küldtem meg meghívó mintagyűjteményemet olcsó árszabással s ezen fáradságom annyi forgalmat sem eredményezett, hogy ez a szétküldési kiadásaim visszatérítette volna.

Ennek dacára két év múlva ismét felajánlottam a közvetlen eladásról való lemondást, ha blankóimat vásárolják s helyhez mérve 1–200 korona áruvásárlás esetén az ottani piacokról teljesen lemondtam volna. Egyes vidékekre még ezen is túl mentem: ingyen adtam kartársaimnak tömegesen „Röpke Lapjaimat” munkaszerzés céljára s persze ezen helyekre én nem küldtem ezt s a vége tudják mi volt? Becsapás. Apró furfanggal nem hozták forgalomba a „R. L.”-at s elűtöttek egy év onnan remélt forgalmától; s elérték azt, hogy jövőre semmiféle bizalmi ügyletre kapható nem vagyok s drága mintagyűjteményemet kartársnak csak pénzért küldöm.

Ime ez az oka amivel kartársaim ellenszenvét – rajtam kívül álló okból – magamra vontam. Legyenek azonban meggyőződve, hogy nem fogok a megkezdett egyenes úton való továbbhaladásról lelépni s tevékenységemet ki fogom fejteni továbbra is, hogy a szép- és jóízűlést fejleszthessem kartársaim támogatása nélkül is.

Hogy miért kartársnak pénzért, a nagyközönségnek pedig ingyen, erre válaszom megvan már az „Egy kartárs” úr panaszában: mert a közönség busásan viszonzza igyekezetemet tömeges rendelvényeivel; amíg a kartárs urak egyrésze nem kéikkel nyomott mintákat kér, hogy fényképészeti úton utánozhassa.

Azt hiszem, hogy nem minden humor nélküli azon kartársam kérése sem, ki

Kérem, 200 dbt. meghívót 304. sz.
számon küldjék nekem -
Kérlek az ottani vidékről, amennyiben
nem kéred megrendeléseket hozzá
állításaim.

Liszleleki
Miklós J

Toronyallya, 1904. 12. 15.

itt 3 korona 84 fillérre rugó megrendelése ellenében egy egész vidék munkájának hozzá „utasítását” igényeli. A 84 fillér portókölség s e kartárs úr kérésével nem áll egyedül.

Im az „Egy kartárs” úr kívánsága még szerénytelenebb: ő azt kívánja, hogy főnöktestületi 10 korona tagilletménye ellenében nekem ne szabadjon külömb munkát előállítani, mint neki, mert ellenben az ő vidékéről is ide fordulnak megrendelésekkel.

Ezen tagilletményt azonban én is fizetem s mint választmányi tagnak még kötelességem volna időnként a fővárosba utazni gyűlésekre a saját költségemen és ráadásul még egyre harczolok tollammal is közállapotaink javítása érdekében s hogy nem ép sikertelenül, erre nézve talán nem kell példákat felsorolnom.

Hanem azt igenis nem hallgatom el, hogy úgy irodalmi ténykedésem, mint szakegyesületünkben való harczaim önzetlenek, illetve kartársaim érdekében valók, mert hisz, – mint Önök talán a kelleténél jobban hiszik, – nekem szakmámban mi kívánni valóm sincsen fenn és torkig fürdöm az Eldorádó áldásaiban.

Képzelve el azonban minden ilyen felfogású kartársam, hogy mi lenne a világ fejlődéséből, ha minden téren működő szakemberek és géniek munkálkodásukban azt vennék iránytűül, hogy versenytársaikat valahogy túl ne szárnyalják, mert ez „kenyéririgységnek”, „rossz kartársi érzetnek” és „félszenykonkurrencziának” látszhatnék!?

Így még gyalog, mezítláb járnánk; méccsel világítnánk és gyarló faprésen, lepamacsolt, ronda, oszthatlan betűjű fapogácsákról nyomtatnók az olyan figurákat, aminőket fentebb bemutattam!

S ezt talán még az „Egy kartárs” úr sem óhajtja vagy kívánja!?

A MI KENYERÜNKÉRT

Kiki olyan boldog, amilyenek érzi magát. És nagyon sok ember boldogabb lenne, ha el nem hitetnék vele, hogy proletár, pária, fehér rabszolga, vazallus meg egyéb olyan baromsorban lévő egyén, amilyenek lenni meg igazán nem jó.

Persze, hogy ezen érzést könnyű belebeszélni annak, akinek meg kell dolgozni kenyeréért, holott a pecsenyét is vállalná szívesen ingyen.

Az ipari munkások állandó médiumai az ilyen világboldogító, felvilágosító apostoloknak s ma már egész sereg papir-sárkány-vénasszony sugdossa a füleikbe, hogy „marhák! barmok! járomban vagytok!”

S ezek hisznek ennek s fizetik a besugást busásan, sőt egyik ilyen boldogítójuknak saját költségükön lehetővé tették a naponta hozzájuk való bejárást.

Erre fáj persze a foga a többi gyalogjáró társnak s amit csak fel lehet fujni munkássérelemnek, megtesznek ilyenek: mert ez kapós, – mert ezt fizetik.

A nyomdászok gyomai szervezkedő gyűlésével is így foglalkozik egyik népboldogító lap s mindenáron azt akarja a sorok között mondani, hogy az ezen alkalommal megesett czéczón a munkások zsírjával rántottak alá a sokféle jó ételnek.

S írja ezt olyan lap, amely jól tudja, hogy az ottani házigazda első volt vidéken, ki a 9 órai munkaidőt megadta munkásainak s aki önként magasabb fizetési osztályzatot vállalt, mint aminőbe tartoznék – még az ő mértékükkel mérten is – s ugyancsak önként a fővárosi árszabályhoz alkalmazkodik mindenben s aki soha még egyetlen fillért el nem vont munkásaitól, még jogosult esetben sem, ellenben állandóan tart a többek között olyan fizetésben egy egész csapat alkalmazottat, aki soha egyetlen nap sem dolgozza le a húzott fizetés arányában lévő munkát, s akik még kartársi szempontból is káros magyaroknak tekinthetők, mert velük a kivánt és lehető üzleti forgalom elérhetetlen s így a hasznos és használható munkások fokozatos jobb javadalmazása elé gördítenek akadályt s átcserélésük azon kísérletezéssel jár, hogy eben gubát cserélünk: s éppen ezek szopogatják legbuzgóbban magukba azon maszlagot, hogy a gyűlöletessé tenni szándékolt és tett főnökök az ő zsírjukon híznak s épp ezek egyike, ki mint ma is bizonyítani tudom, soha a fizetésére rá nem szolgált, lobogtatta fennen a kartársak előtt a vörös lobogót; – s másika pedig, amidőn kilépett: magasabb képzettségére hivatkozással, bepörölte főnökét két héten túl menő még négy heti felmondási időre járó fizetése összegére: bevallottan azért, mert remélte, hogy a sztrájkbruderjeiből álló békéltető-bizottsági szamarak ezt neki megítélik – aminthogy meg is ítélték – s ekkor ki kell az összeget fizetni s ha aztán a felsőbb bíróság másként ítélné is: beretválhatná az összegért a munkaadó a békát!

Mint ahogy tényleg a jogerősen megítélt perköltség sem volt rajta behajtható.

Az a magasabb szakképzettség, amelyre az ipse követelése jogosságát építette, nem lehetett más, mint hogy kevesebb spiritusszal tudott csirizt előállítani más kartársánál: mert könyvkötő segédecské volt egyébként – és ma automobil-kocsis.

Hogy pedig az ilyen tévtanok piaczra hozása mekkora veszedelem a mégis csak féltudósoknak is alig mondható munkásosztályra, ezt legjobban látta e sorok írója akkor, amikor zúgott a nép, az a nép, amely jórészen sérelmeket csak osztott, de soha sem kapott, amiért a czég perre hagyta menni azt az ügyet, amelyet fényesen megnyert, s amelynek győzelmét előre biztosította egy kuriai döntvény.

Hát csak előre kedves apostolok! Uszítsátok adófizetőiteket! Hitessétek el velük, hogy szamarak! Mert csak amíg ezt hiszik, fogják a bogáncsot csócsálni; pázsitos gyepen át törtetve utána!

Azért is minket kárpál a munkások lapja, amiért a legközelebb Szekszárdon tartott nagygyűlésünkön olyan munkás is volt a nekünk tisztelgő alkalmazottak között, ki enyveskezűség hírében áll. Ezt a deputációt nem mi rendeltük meg és a kipécézett munkás úr nem tőlünk örökölte a terhére rovott csúnya hibát: hanem inkább a moralizáló szerkesztő úrtól, akit röpiratokban vádoltak ugyancsak ilyen dologgal s pedig nem mi, hanem épp volt hívei nagyobb része és többsége, amiért félre is kellett a laptól állania.

Hogy később bűnbocsánatot nyert és a történetek után újra kezébe került az elevenek és holtak fölött való ítélkezés hatalma, a kis zajos lap főszerkesztői állás képében: ez megint nem a mi erkölcsi kontónk terhére irandó.

S im, hogy mennyire kutyába vesszük a munkásjóléti czélzatú, izgága ujság irányzatos kirohanásait: tanúsíthatja, hogy ma meg Szekszárdon folytattuk a züllést s megint bekebeleztünk pár kiló szocziálista halzsirt, lenyomtatva pár hektó jóféle bikavérrel.

Száradjon a lelkén azoknak, akik csak így tudják megvédeni a munkásérdekeket s csak ennyire tudnak bennünket megjavítani, jóútra téríteni!

A HUSVÉTI SZAKKIÁLLÍTÁS ELMARADÁSÁHOZ

Szaklapjaink sorba síránkoznak fölötte, hogy jobbaink részvétlensége miatt elmarad a husvételre tervezett nyomtatványkiállítás.

Hát kérem, a millenniumi kiállítás megfeküdte egy részünknek a gyomrát, – másrészt meg a talpa sínylette meg és ezen sérelmeket előbb el kell feledni, hogy újabb alkalmatlanságnak tegye ki magát az ember.

Amidőn az ezredévi kiállításon való részvételre szóló felhívást olvastam, hosszú ideig tanakodtam magamban, hogy ki merjek-e állani termékeimmel ott, ahol a „Franklin”, „Athenaeum”, „Pallas” stb. versenyeznek a babéért?! S csak amidőn lapjaink referációjából azt láttam, hogy a vidék mily tömegesen fog ott szerepelni, határoztam el magamat a kiállításra; gondolva, hogy ezek között bizonyára nem leszek a legutolsó!

Összeszedtem tehát az idők folyamán nyomdában készült szebb munkák egy-egy példányát és beküldtem csoportunk rendezőségéhez. Az egész egy kis postacsomagra rúgott és amidőn elrendezése végett magam is felutaztam és megláttam ott szerte feküdni vidéki kartársaim társzeker-rakományú ládáit: ismét megszállott az előbbeni kétség és törtem a fejemet rajta, hogy miként lehetne innét tisztességgel elvonulni. Azonban mégis csak elrendeztem tárgyaimat és hazajöttem; várván a kellemetlen bírálatokat.

Midőn később családommal felmentem, meglepődve láttam, hogy a rémeimet képezett nagy ládákból díszes állványok hámlottak elő, túlnyomólag ugyancsak közepes nyomdatermék-tartalommal.

Sőt elszomorodva láttam, hogy – akitől tanulni reméltem – a fővárosi nyomdák nagy hányada is csak a laikus közönség részére tákolta össze mutatni valóját.

Igazán nem esett jól, hogy ez a viszonylag magamat sehogy ki nem elégített termékeim színvonalát emelte. Ami jól esett, az néhány nagy nyomdánk igazán mesteri munkája volt: egy csepp a tengerben.

Ítélezésem elfogulatlanságát csakhamar igazolták főrészen a szaklapok, – különösen a vidéki termékek megbírálásánál – melyből rövid kivonatot idézni nem lesz érdektelen.

A „Magyar Nyomdászati” az évi (1896) VIII. füzeté így ír:

„R.... L.... és fia, Arad. Apróbb litográfiákat állítottak ki. Van szekrényükben egynehány könyvnyomdai úton készült vizitkártya, meg czéggjegyek is, de ezek jóformán számításba sem jöhetnek. A litográfiái munkák azonban meglehetősek”.

Ugyanott. „Szegedről B... S... radirgummin, plajbászson meg albumokon kívül cseléd-könyveket, egy-két becsukott könyvet és üzleti nyomtatványokat állított ki. Ez utóbbiak közép-szerűek”.

U. o. „Nagybecskerekéről P... F. P. mindössze néhány füzetet állított ki, amelyből bajosan következtethet a látogató a nyomdának nagyobb voltára”.

U. o. „Annál derekabb dolgokat állított ki a gyomai könyvnyomtató, Kner Izidor. Üveg-szekrényében a legsikerültebb, legmodernebb akcizenciákat láthatjuk, olyanokat, hogy még fővárosunk legnagyobb nyomdájának termékeivel is kiállják az összehasonlítást” stb.

Többi szaklapjaink bírálati is jórészt és lényegileg egyeznek az itt közlöttel és mégis mi történik? A szaklapjaink által is ki nem elégítőnek nyilvánított kiállítók arany és ezüst kitüntetésekben részesítették, míg engemet lefőztek egy pakfonggal. S midőn ennek a nyitját

kutatom, azt mondja egy kiváló szakemberünk, hogy ebben én voltam a hibás, mert „teljesen mellékes az, hogy valaki mit állít ki; az elismerés mérvét nem ez szabja meg, hanem hogy mily protekciója van, esetleg mennyit futkos a kitüntetésért!”

Az intéző körök megmondhatják, de az eredmény is bizonyíthatja, hogy én ez ügyben egyetlen egy lépést sem tettem. Hanem ezután irtam méltó felháborodásomban egy mérges cikket, – sajna, mindig ilyet kell írnom – amely azonban nem láthatott napvilágot, mert: „szakosztályunk elnöke ép most nyert magas kitüntetést elismerésre méltó ténykedéseért és fönt zokon esne ilyetén való kikezdése”. (Pár hét múlva pedig egészségi okokból minden állásáról lemondva, ismeretlen vidékekre kellett utaznia.)

Nem vagyok én túl szerénytelen és minden várakozásomat teljesen kielégítette volna a milleniumi kiállításon nyert oklevél, ha hason érdemre más is csak ilyet nyer. Hanem, ha azok, akik egy papírlapnak felcífrázásával és néhány kézvonásnak rányomásával értéket akarnak ennek tulajdonítani: őrizzék is meg erkölcsi tisztaságát, mert csak ettől nyerheti becsét, ellenben csak makulaturapapír. A hozzákötött magasztos fogalom nélkül a trikolor csak egy bizonyos méter mennyiségű kázmír: míg azzal vérünket ontjuk érte.

Hisz ha az ember a talpával különb eredményeket érhet el, mint tudásának, eszének, szorgalmának és lelkesedésének szüleményével: ehez nem kell más, mint egy megbízható, jó suszter! Meg jó vastag bőr az arczára.

A mindvégig subjective hangon tartott soraimat ne tessék csak saját panaszkodásomnak venni. Sem időm, sem kedvem összegyűjteni és felsorolni a mások ott szenvedett sérelmeit: de hogy voltak, azt a napilapok által említett sok oly esemény bizonyítja, hogy az illetők egyszerűen visszautasították a nekik ítélt kitüntetést. Azt is megengedem, hogy ezeknek nem mindnyájuknak volt igazuk és egyik-másiknál az indító ok sértett hiúság-érzet volt.

Az én felszólalásom forrása nem ez. Hanem rá akarok mutatni, hogy abból, ha egy oly tekintélyes fórum működése alatt részrehajlások történhetnek meg, nem következhetik más, mint hogy azt kihasználják.

Ím a bizonyítéka! Amidőn alkalom van meg nem érdemlett érdem szerzésére: előzőnlík a teret hivatottak és hivatlanok, de amikor nem néz ki semmi, hanem önzetlenül kellene valamit a nyomdászati érdekében tenni, azokat sem bírják hozzá megkapni, akik egyébként szívükön viselik ennek előhaladását, gyarapodását, de okulást szereztek a multak példáin.

A „TYPOGRAPHIÁ”-NAK

A nyomdász-segédek pénzén fennálló „Typographiá”-nak nemcsak joga, de kötelessége is minden mozzanatot figyelemmel kíséreni, ellenőrizni, amely összefügg azon nagy harczzal, amely utóbbi időben vívatik főnökök és alkalmazottak között s amelynek konkolyos magját épp ezen lap hintette a kenyeret adó termőföld hantjai közé.

A harc egyenetlen fegyverekkel folyik kezdettől fogva.

A magukat hol Cézároknak, hol páriáknak nevező munkások állandóan olyan hangon beszélnek a főnökökről, mint leköpni való szemétről és egyre olyan cselekményekre ragadtatják magukat, amilyent csak zivataros időkben, nagy városok kloakáiból előbujó olyan csöcselések követnek el, akik biztosak benne, hogy az előttük nyitva lévő minden bűzös lyuk jó menedékhely: – hová a törvényes rend őrei elől idején el lehet a szerzett zsákmánnyal menekülni.

És ezen dicső harci tettek dicshimnuszainak lerakodó helye a „Typographia”.

A főnökök is tartanak fenn jogos érdekeik megvédésére lapot, de ebben majdnem kizárólag a védekezésre szorítkoznak és milyen nehezen lehetett ehhez is katonákat kapni és milyen keztyüs kézzel nyulnak minden olyan kérdéshez, amelyhez az alkalmazott uraknak köze van.

Egy, a „Typographia” ellen irt egyik cikkem megjelenése után egy igen kiváló és közbecsülésben álló kartársam így üdvözölt: „Gratulálok és bámullak hogy azon szemét népnek így meg mered mondani az igazságot!”

Szent Isten! Hát ez is érdem!?! És épp ilyeneknek ne lehessen megmondani!?

A mi nagy küzködéseinknek én is egyik harczosa vagyok és hosszú írói munkálkodásom egyetlen sorából sem olvashatja senki sem reám, hogy valaha csorbítani akartam volna alkalmazottjaink érdekét, vagy hogy használható, derék, jó munkásainkat egy sorba állítottam volna ennek salakjával! Sőt minden törekedésem magja az volt, hogy rostáljuk meg a konkolytól s ekkor mi is, meg ők is nyernek vele; mert a tiszta búza becse nem annyival fokozódik értékben, amennyi szemét kimegy belőle, hanem sokkal többel! – S hányszor kerültem szembe kartársaimmal is, amikor az alkalmazottak pártjára állni láttam jogosnak! (L. „Mozognak a magyarok!”)

Legutóbb azon javaslatot tettem kartársaimnak, hogy miután mi föltétlenül kötve vagyunk a felmondási idő betartására, ellenben a munkakönyvet visszatartanunk nem szabad: honosítsunk meg olyan szabályt, amelynek révén minden kartárs biztosítva lenne, hogy alkalmazottja törvénytelen kilépésével ne károsíthassa meg s ne okozhasson neki üzembavart.

Egy ilyen eszme persze nem megy át az életbe minden hozzászólás és tárgyalás nélkül, mert hisz két ellentétes érdek összeegyeztetése után fogadja csak el mindkét érdekelt fél magára kötelezőnek.

El voltam rá készülvve, hogy alkalmazottjainknak lapja hozzá fog ehhez szólni és készségesen álltam volna rendelkezésére további megbeszélésre.

Természetes azonban, hogy egy komoly és életbevágó szakügyet csak komolyan lehet kezelni és minden józan eszű ember csakis ilyen hozzászólást várt volna.

E helyett névtelenség álarcza mögé bujt valami pelyhes siheder buta viczczekekkel hozakodik elő, melyben az a legelmésebb, hogy a nevem Izidor és egyéb hijján kisüti – hazugságoktól is hemzsegő förmedvényében – életem sötét pontjaként, hogy eredetileg galantéria (a könyvkötőket e néven is nevezik) munkás voltam, az apám meg könyvkötő-mesterember!

Amely sötét titkot valami tiz éve magam is piacra hoztam már a „Grafikai Szemle” – „A könyvkötőmesterségről” szóló cikkében.

Hogy pedig mire vezet, ha valakit közügyi munkásságáért, ha e téren nem sebezhető: egyénilig akarnak fenti nagy dolgokkal megbélyegezni, erre nézve szabadjon felemlítenem, hogy – miután én névtelen köpködő egyénekkal szóba nem állok – ezennel a főszerkesztő úrról fogom a szentelt vizet lekaparászni, hason silány methódussal; – amelyet csak kivételesen kérek ezen egy alkalomra kölcsön onnét s amelyet használat után méltó helyére, a szemétdombra dobok, – kezemet pedig karbolos vízben megmosom és soha semmi szín alatt ilyen móddal élni többé nem fogok.

Főszerkesztő Domanek István úr lapjával már több ízben volt polemiám és soha eszembe nem jutott az ő egyéni becsülete rovására felemlítenem, hogy a kedves papája kurtakorcsmáros. Pedig ez a mesterség a köztudatban nem örvend olyan tisztességnek és nem tartatik olyan becsületes foglalkozásnak, mint a könyvkötő mesterség.

Ha még hozzávesszük, hogy apám 76 éve daczára, tényleg – amint szemére vettetik – ma is foldozza a zsoltárokat és két keze munkájával, becsületének makulátlanul fentartása mellett nevelt fel – úgy, ahogy – tizenhárom gyermeket: akkor bizony Balival kellene kezeltetni azon körmöket, amelyek ezt gyalázatára róják fel!!

De menjünk tovább és maradjunk főszerkesztő úr kiváló személyisége mellett!

Főszerkesztő úr egy hasábot engedett át éretlen olyan köpködésre, magát megnevezni nem merő orv, becsületrablásra indult kalóznak, aki minden szakszempon mellőzése mellett azzal akarja személyemet beszennyezni, hogy eredetileg nem jelenlegi szakmámra készültem.

Úgy tudom, hogy a főszerkesztő meg Mezőtúron szintén egy galantériásnál rakta le ismeretei alapzatát, amely mester mesterségünket ennek nem nagy dicsőségére kezelte – és azóta sem hallottam semmi olyan ténykedését főszerkesztő úrnak, ami képesítené, hogy irányt szabjon szakmánk számban és művészi színvonalban egyre növekedő munkásainak és bizony sokszor megvillant az agyamban, hogy miként kerülhetett Saul a próféták közé?

Most már tudom. Lapja sohasem szolgálta a szakmabeli tudás mívelését. – De sőt ellenkezőleg mind az a rombolás, amit szakmánk szemetjei cselekedtek, egész a gépek összetörése és a szekrények tartalmának halomra szórásáig: sugalmazása ennek mind onnét indult ki! Mindazon szemét számára, amely az alkalmazottak seregéről nagy gonddal gondoskodó főnökök fejéhez vágatott indokolatlanul és mindezek dicsériádájának tér kell, ahonnan éghez bőgjön: és az ilyen laphoz olyan felelős szerkesztő, kinek arczán bőr van ezért felelni: s ezt meglelték a mezőberényi korcsmáros mezőtúri könyvkötőnél kitanult fiában.

Hogy mit nyert vele a szakma, annak siralmas nyomai már mutatkoznak. Hogy mit a hű és pártfogolt munkások, ezt egy olyan kis statisztikai adattal lehetne megállapítani, amely arról szólna, hogy hány család nyomorog kenyér hiján, a „Typographia” által szított mozgalmak meg elégedetlenségek folytán keletkezett és élére állított összekülönbözések miatt veszítvén el biztos kenyérkereseti forrását.

Csak arra kérek még választ (de meg is tarthatja magának), hogy az egyenlőség jegyében hazudozó apostolok mi különbséget tudnak egy könyvkötőből vedlett meg egy született nyomdász között?

S hogy ezen születettek közül hány fogja azt felmutathatni e szakmán, amit csekélységem: úgy műszaki, mint szakirodalma terén?

Végre pedig, ha a nyomdai alkalmazottak szeretik hallani, hogy ők az előkelőségei a kézi munkásoknak, miként tűrhetik, hogy olyan szellemi táplálékkal traktálják őket, amilyent a csatornatisztítók is undorral dobnának félre.

Ha példa kell egy tisztos lap hangjához, kérjenek cserepéldányt a cipészek, hentesek, ácsok, molnárok, táncz mesterek stb. tisztos szakmák szaklapjainak szerkesztőségeitől, – mert hiába, a köpködés ma már nem tartozik a tisztos érvelések közé!

Ma már csakis a „Typographia” él vele.

NYOMDÁSZATI SZAKCZIKKEK

ÉSSZERŰTLENSÉGEK

Ha a lengyel-zsidót kérdezik, hogy melyik a jobb füle, balkezével fején keresztül nyulva mutatja meg azt.

Ép így kellene válaszolni azon kérdésre is, hogy vékony könyvnek a gerinczére függélyesen nyomott cím felülről lefelé vagy megfordítva fusson-e? De minthogy első műintézeteink is mindkétféleképp csinálják, látom, hogy ez igen komoly kérdés és e szerint fogom kezelni.

Ha felülről lefelé fut a cím, úgy a betű képe nem a boríték első, hanem a hátsó oldala felé fordul, (lásd balfelőli ábrát) ami igen furcsa; de még nagyobb baj, hogy ha el akarjuk olvasni, akkor vagy a könyvet kell fejfelé lefelé fordítanunk, vagy mi magunknak kell a mennyezetet tótágast állnunk, hogy természetes helyzetbe jöjjünk a sor betűivel. Tehát még ha ellenkezőképp lenne helyesen, akkor is alulról fölfelé kellene futtatnunk a szöveget, mert így ésszerűbb.

Lássunk több ilyen ésszerűtlenséget.

Legnagyobb, sok gond és költséggel összeállított képes lapok és folyóiratoknál láthatjuk, hogy csoportos arc képek bemutatásánál teljesen önkényesen helyezik el az ábrák alá szedett neveket és pedig egyszer úgy, hogy az első sortól távolodó egyének nevei is lejjebb-lejjebb esnek a margón, máskor meg épp megfordítva; – és hogy ide vonatkozó végérvényes szabály nincsen, ezt az bizonyítja legjobban, hogy ott, ahol súlyt fektetnek a meghatározás helyeségére, megszámozzák az alakokat és így szám szerint szedik aztán neveiket; ami kissé közel esik az ékírás vagy „rovás” szabályaihoz.

Helyesebb úgy helyezni el a neveket, hogy párhuzamosan távolodjanak az alakokkal: de amíg ezt mint szabályt általában el nem fogadják, nem logikus logikáról beszélni.

A képekkel tarkított szedésekkel még furcsábban állunk.

Ha hasábokra osztott oldalon ábra szakítja meg a szöveg folytonosságát, ez olyan összevisszaságot teremt, hogy szakember is zavarba jön olvasásakor, hogy a derékba szakasztott felső két-három hasábot végig olvasva menjen-e le az alsó hasábokhoz, vagy pedig hasáb marad-e a hasáb mindenképp, tehát előbb az első kell végig mennie s aztán következhetik a harmadik vagy negyedik hasáb? Ezt sem dönthetjük el ma végérvényesen, mert ugyanegy lapnál is egyszer így, máskor meg amúgy csinálják és ide vonatkozólag egyik legelterjedtebb, tehát bizonyára legjobb élcslapunk egy lapoldalát mutatom be, amely egyik legjobb nyomdánkból került ki.

Nincsen ember a világon, ki első pillanatra megmondja, hogy lent balról, vagy jobbról fent kell-e kezdeni az itt bemutatott humoreszk olvasását?

A nyomdászt legfőlebb az igazítja útba, hogy a jobb oldali bekezdés nincsen behúzva. De hát olvasásakor gondol-e erre rögtön még nyomdász is? S nem meg lett volna-e oldva e kérdés, ha a képet teszik jobbra s kezdik balról a szöveget? Avagy fent helyezik el az öt sor szöveget és alája a képet.

Ahhoz csak nem fér szó, hogy a hasáb csak hasáb marad, ha kép tarkítja is s így azon ide-oda ugrándozni nem lehet.

LÁTOGATÁS A VÁROSBAN.

-- Ögyünk egy kicsit hamarabb -- mondta Márton -- most majd elmék Tandarékhöz. Ezzel be is ment a kamrába, hogy majd segít az asszonynak. Délutánra járt az idő, a hó esett kint a tanyák mezőin csapatosan térefogtak a várjak.

posztafejek még a földben voltak, aztán kutya szaladgált közöttük.

Veron mosolyog, mint lilik, azután kérdi:

-- Minek még kend Tandarékhöz?

-- Vasárnap vásár lesz -- mondja Márton --

Ily téli időben a nap oly későn megy föl az égre s oly igen hamar lezár, hogy napjában csak kétszer szokás enni, úgy reggel nyolcz óra körül, meg délután három felé. Márton juhász ember s a reggelt a juhállóban végezte el, mert akármit beszéljünk, mégis csak az az igazi tej, amit maga fej ki az ember magának az állatból. Most délután pedig káposztát ennének, azért ment Márton a kamrába, hogy a káposztás herdőből kiemelje a követ; ki is emelte, pedig nehez volt, egy régi templom romjai állnak amarra odább a pusztai jehlegelön túl, annak a falából hozták el éppen harmincz esztendeje. Azaz hogy nighanem harminczegy, mert tavaly ilyenkor is harmincznek mondták, de akkor husz is főttek a káposztába. Most ez nem igen megy, hus van ugyan a kéményben, de csak ünnepnapra telik Juhászembernek ez körülbelül mindégy, mert nyáron át leginkább csak akkor szokott husz énni, ha vagy ő beteg, vagy a bürge, de mégis, mikor az elkészült savanyukáposztát kanalazzák, Márton ömaga sorsa fölöttgnyolodván, azt mondja Veronnak:

-- E közt a káposzta közt akkor volt hus, mikor a ká-

Ugyancsak gyakori dolog, hogy egész oldalas illusztrációt, hogy páratlan, illetve első oldalra essék, előbbre teszik, mint ahol szó van róla a szövegben és az olvasó nézi mint rébuszt s amikor egy-két, négy, néha nyolcz oldallal odébb szó kerül rá: olvas tovább és lusta a képre visszafordítani, tehát a művész úr potyára lehelte lelkét papírra.

Az is furcsa, hogy nagy gonddal és költséggel készült olyan drága füzetes művek, mint pl. a Vasárnapi Ujság füzetes folyóirata, a Magyar Szalon és hason munkák a lehető pazar kivitelben jelennek meg és előre hirdetik hozzá a díszes bekötési táblákat, amely megőrizze az utókor számára, – hanem azért füzetenként megtakarítandó egy negyed fillérért dróttal bökkik át két-három helyen az oldalát, aminek következtében bekötés után minden szemközti oldalán 8–12 rozsdamarta lyuk mered egymásra.

Külföldön minden jobb irodalmi mű két-háromféle kivitelben jelenik meg, hogy úr és népség egyformán megszerezhesse s így a könyv rendeltetését minél jobban betölthesse.

Ennek nálunk úgy iparkodnak megfelelni, hogy minden munkát egyforma silány kivitelben állítanak elő – hanem különböző bekötésben árusítják – s a csillogó, jó erős tábla olyan papirosú művet takar, amely szétmálik időnap előtt, ha forgatják, ha nem.

Könyvkereskedőink két dolgot hozhatnak fel eljárásuk védelmére. Először, hogy a külföld megszámlálhatlan ezrek számára nyomja munkáit; másodsor, hogy a magyar nem mind fizet a megvásárolt könyvért se! – Ez azonban mind nem ok arra, hogy épp a hú pártoló közönséget becsapják és ha e sorok írója remekíró és természetesen eleven remekíró volna: hangosan tiltakoznák az ellen, hogy szelleme termékét 20–30 esztendei időre örökítsék meg s aztán életének minden törekvése, illetve szellemi felhevülésének szüleménye, kiadója jóvoltából siessen idő előtt azzá lenni, ami volt: por és hamu; illetve hamisított famentességénél fogva szalma- meg fa-alom.

Az irodalmi művek becsét fokozandó díszkötések is hason alapra vannak fektetve.

A könyvkötő telemaskurálja a táblát olcsó fémlenyomattal és kap egy-egy kötésért 20–30 fillért, a n. é. közönség pedig fizet a dúsan aranyozott bekötésért 1–2 koronát, amit „hazai elsőrendű művészeink vázлата után” készültével iparkodnak indokolni.

Maradjunk azonban egészen a technikai résznél, mert ha elkalandozunk az irodalmi, kereskedelmi, meg más tereire a grafikai művészet termékeinek, akkor tizenkét kötetes munkává fajulna a szerény cím.

Vágjunk neki és folytassuk elme-futtatásunkat a nyomdai díszmunkák bírálatával, de nem az apróbbakkal, hanem a szebb irodalmi művekkel.

Minthogy – mint mondám – csak műszaki részével akarok foglalkozni, kiesik tárgyalásom köréből az azzal való foglalkozás, hogy minduntalan jelennek meg díszmunkák, melyeknek illusztrációit az utolsó évszázad képes lapjainak lomtárából hordják halomra és az autotypia fénykorában: fafaragóknak (xylographusok) csupán műtörténelmi értékkel bíró ábrákkal díszítik az oldalakat.

Hogy miként? Erről már szólok pár szót.

A szöveghez jó vastag vonalú betűt vesznek, amelyet a kopás is hizlalt; s minden fejezetet kecses vékony vonalú díszbetű nyit meg, mint az itteni példa mutatja, ahol a díszbetű vékony vonalai miatt kárbavesztett fáradságnak bizonyul annak odabiggyesztése. Holott az inicziálék alkalmazásához igazán klasszikus példákat találunk a régi könyvekben és különösen a Corvinákban, ahol az inicziálé valóságosan domináló kép; – de sohasem annyira, hogy agyonütné a szöveget: noha öt-hat színnel is van pingálva.

Még több ilyen kárbavesztett erőlködés nyomait látjuk apró díszmunkák helytelenül alkalmazott sorai vagy díszítéseinél.

Megszedik régi jó és becsületes szokás szerint a munka minden sorát más fajta betűvel s mert ez sem látszik elégnék, a fekete vagy kézzel nyomott szöveg fősor első betűjét vörösen nyomják és elvárják, hogy ennek láttán már aztán leüljön mindenki!

Ámde hiba van a kréta körül, mert a sok fekete vagy kék, habár apróbb betű, agyonüti a hivalkodó nagyobb, de halványabb színárnyalatú kezdő betűket; mint ennek sok példáját láthatni a csatolt és eredeti minták után készült mellékleten.

Nem maradhat itten megkérdőjelezetlenül, hogy ha már külön színt szántak a munka csinosabbá tételének, miért nem nyomtattak egyazon fáradsággal három-négy fősorot ugyanezen színnel? A mi biztosabban sikerre vezetne volna különlegességre törekvő igyekezetüket, mint ha csak egy betűt emelnek ki a szövegben. (L. mellékletet.)

KASZA ANDOR

ZICHY-ALBUM

FORRGAI LAJOS

(Helytelen.)

FORRGAI LAJOS

(Helyesebb.)

DÍSZBETŰ vékony vonalai miatt teljesen kárbavesztett fáradság ennek odaillesztése és használata. Holott az inicziálék alkalmazá-

ÖBB ilyen kárbavesztett erőlködés nyomait látjuk apró disz-munkák helytelenül alkalmazott sorai vagy diszítéseinél. Megszedik régi jó szokás szerint

MEGHIVÓ.

A BÉKÉSMEGYEI IPAROS IFJUSÁG

1906. ÉVI MÁJUS HÓ 2-ÁN, A BÉKÉSCSABAI NAGY VENDÉGLŐ ÖSSZES TERMEIBEN, SAJÁT KÖNYVTÁRÁNAK GYARAPÍTÁSÁRA, VILÁGPOSTÁVAL ÉS DIJ-TEKÉZÉSSEL EGYBEKÖTÖTT

RSTÉLYT

RENDEZ, MELYRE T. CZIMET ÉS B. CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJA
A RENDEZŐSÉG.

KEZDETE ESTE PONT 8 ÓRAKOR
A más vidékről megjelenő igen tisztelt vendégek, akik kocsit igénybe venni szándékoznak, kéretnek ebbeli kíván-ságukat a rendezőségénél bejelenteni.

**BELÉPTI-DIJ:
SZEMÉLY-JEGY 2 KORONA, CSALÁD-JEGY 5 KORONA.**

Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és díszes látképes levelezőlapon nyugtáztatnak

(Hiábavaló erőlködés.)

MEGHIVÓ.

A BÉKÉSMEGYEI IPAROS IFJUSÁG

1906. ÉVI MÁJUS HÓ 2-ÁN, A BÉKÉSCSABAI NAGY VENDÉGLŐ ÖSSZES TERMEIBEN, SAJÁT KÖNYVTÁRÁNAK GYARAPÍTÁSÁRA, VILÁGPOSTÁVAL ÉS DIJ-TEKÉZÉSSEL EGYBEKÖTÖTT

RSTÉLYT

RENDEZ, MELYRE T. CZIMET ÉS B. CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJA
A RENDEZŐSÉG.

KEZDETE ESTE PONT 8 ÓRAKOR
A más vidékről megjelenő igen tisztelt vendégek, akik kocsit igénybe venni szándékoznak, kéretnek ebbeli kíván-ságukat a rendezőségénél bejelenteni.

**BELÉPTI-DIJ:
SZEMÉLY-JEGY 2 KORONA, CSALÁD-JEGY 5 KORONA.**

Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és díszes látképes levelezőlapon nyugtáztatnak

(egy helyes.)

Azonban itten bővebben kell foglalkoznom az egyes betűknek feltüntetésére való azon törekvéssel is, hogy ezt mindig kék vagy piros szinnel akarják elérni; és rendesen helytelen, illetve megfordított alkalmazással, mert ez olyan krónikus baj, amelyben nemcsak a nyomdászok, hanem a piktorok – akik festőművészek és a szoba- meg címfestők – is leledznek, mint ezt megint illusztrálom a színezett mellékleten.

Fokozza a bajt, hogy a fekete szín mindig ilyen marad, míg a színes festék idővel meghalványul.

Ne tessék azonban hinni, hogy ilyen badarságokat csak mi apró nyomdászok követünk el, vagy csak a falusi piktorok.

Tessék szerte a nagyvárosok utczáira kitett pingálásokat megfigyelni: – avagy a nagy műnyomdák művészi alkotásainak fogyatékoságait megvizsgálni.

„Az Ujság” 1904. évi husvétii albuma nagy, előre felkeltett várakozások kielégítésére készült. Szövegét Mikszáth írta és a sokszorosító művészet minden válfaja szállított hozzá művészi kivitelű ábrákat és festmények reprodukcióit.

Celluidon tábláján extra készítésű pazar illusztrációt mutatnak be és a cím szövege első betűjének nemcsak inicziálét, hanem külön tónust is szentelnek s mégis sehogyan sem tud a tizszerte nagyobb inicziálé a kis betű fölé kerekedni, mert emez bár csak fehér színű, de határozott vonású; míg a díszbetű csipkefátyolhoz hasonló, terjengős, elmosódott, lomha árnyalat. Nem tudja úrrá tenni az arany czifrázat sem. – E díszmű gerinczére alkalmazott cím is helytelenül felülről fut lefelé.

Keressünk más motívumokat.

Írók, költők költői képleteik közérthetővé tételéhez szemléltető ábrát keresnek s igen helyesen a kéznél lévő és így olcsó betűszekrény tartalmához utalják érte a könyv előállítóját.

A népdalszerzők meg Jókai élnek ezzel leggyakrabban és rövideg okáért csak ennyit idézek ide vonatkozólag, hogy:

„V betűben repülnek a darvak,”

„U alakban végződött a zsákutcza”,

„L alakú sarokház”, miket aztán könnyebbség okáért az elmés szedők antiqua-szekrényeik kezdőbetűiből rendszerint így szednek:

V, U, L: – ami nem egészen mindegy!

Az impresszum rendeltetése felől sincsen minden kartárs, helyesebben szedő, művezető és javítónok tisztában. Nekünk ez – ha jól dolgozunk – reklám, ellenben jobb volna nem alkalmaznunk; ha a kir. ügyész úr megengedné ezt. De minden esetben úgy kell elhelyeznünk, hogy a nyomtató mester firmájaként szerepeljen. S mégis majdnem mindenhol olyan helyre alkalmazzák, hogy igazán azt kell hinnie a laikusnak, hogy az aláírás, illetve a szövegrész befejezése.

Pl. eljegyzési kártyán ott van a boldogtalanságra eljegyzettek névpárja, meg a helynév, időkelet s alatta a jobb sarokban – Ő felsége aláírásának szokásos helyén, – hogy nyomtatta: Boross János Székelyhidon.

De nem csak Székelyhidon megy ez így.

Egy Kossuth-szobor leleplezésére szóló templomi szertartás sorrendjének a végszava: „Oh Jézus!”, s alatta nyomban Kohn Mór úr neve áll.

Ugyanilyen badarságot azonban minden nyomda elég gyakran produkál és ha sorra vesszük a fővárosi nyomdatermékeket, ott is minduntalan így látjuk az impresszumot alkalmazni, bármely nagy nyomdából kikerült terméknél: holott semmi ok nincsen arra, hogy ott, ahol ez középre nem helyezhető, ne balra tegyék át, ami által az helyes helyre esnék és minden kétség, komikum és szabálytalanság megszűnnék.

A hiába való erőlködésről is kell pár szót ejtenem.

A fővárosok nagy mulatóhelyei úgy nálunk, mint más országokban, műsoraikat művészi köntösben jelentetik meg, amit tehetnek, mert a hirdető, meg a közönség fizeti az előállítási költséget.

Az alig négy oldalas műsort 30–40 oldalas füzetben adják közre s hogy megkönnyítsék feltalálását: a füzetke fehér papirosától elütő kék papírra nyomtatják.

A fehér papírra nyomtatott hirdetések jórészt czolos kövér betűvel vannak szedve s nem okvetlenül muszáj elolvasni tudni a művészi élvezet kedvéért megjelent közönségnek. Ellenben a műsorban aprócska (petit és garmond) betűi iránt érdeklődik; ezért vásárolja meg a füzetet; de a kék papír mesterséges fényénél zöldet mutat és a legtöbbször tompított világitásnál nincsen, aki ki tudja hámozni a tartalmát.

A Beketov-czirkusz meg épp cinóberrel festette alá műsora szövegrészét s tessék azon villanyvilágitásnál az apró fekete betűket elolvasni!

A következő címlap mintegy 500 darabka alkatrészből van nagy fáradsággal összetákolva és a nem szakembereknek csak arra hívom fel a figyelmét, hogy a baloldali égő phónix talapzatján két stilizált flamingó áll tótágast, véletlenségből s nem a szedő tudatlanságából. (L. 1. számot.)

A szedést átszelő négy vízszintes lécz következetesen olykép van össze-vissza alkalmazva, hogy négyféle szempontból is helytelen.

Ugyanis az ilyen építészeti díszítéseknel – mint az házakon, kályhákon, faragványos díszítésű bútorokon is látható – mindig a súlyosabb rész képezi az alapot és a könnyed részt helyezik föléje. Itt kétféleképp van alkalmazva és variálva azzal, hogy fent egyik van fejjel lefelé és a másik helyesen, lent pedig épp megfordítva. (L. 2–5. számokat.)

Igen érdekes, hogy a 6-al jelzett figura is tótágast áll: s bár a rajzoló jóvoltából így is arcot mutat, helytelen az ornamentális részei miatt.

A 7-el jelzett bekerített rész díszítése teljesen más stílusú, mint az egész körzet anyaga amilyen.

Ilyen sok fáradsággal összeállított izzadmányos műszedést napról-napra termelnek szedőink s ha hiányosságait meg ízléstelen voltát számításba vesszük: ezek messze túllépik az ésszerűtlenség határát.

Az egyszerre több millió példányszámban készülő postai nyomtatványürlapokat olyan rendszertelen összevissza beosztással nyomtatják állandóan, mintha azok szövegbeosztása holmi újdonsült éretlen tanoncra volna teljesen bízva és ez ütné rá az imprimaturt is.

Az ajánlott levelek átadó vevényein helynév és keletnek 10 centiméter hely van hagyva és balról két sorba beosztva; az értéküldeményekén jobb oldalról csak 4½ centiméter egy sorban s helynévnek 1 centiméter hely ahová a legrövidebb név sem fér el, hát meg a 20–30

betüből álló hosszú községnevek. Ha ezt is két sorra osztják szét, ugyanannyi helyet nyernek, mint a fenténél van.

Az egyik vevénynek a czime: Átadó vevény, a másiké: Postai átadó vevény. Miről tájékozza a feleket vagy a kezelő személyzetet a cím ezen változata?

A különböző szállítólevelek és utalványok mindenikén más-más méretű az írásbeli közleményekre fenhagyott hely s így ha három, különböző ilyen nyomtatványról le akarjuk ezen szelvényeket vágni: csak egyenként cselekedhetjük, mert különben vagy az egyik szelvényt szeljük közepén át, vagy a szállítólevélről vágunk le le nem vágható részt. Ha pedig szép rendbe raktuk az utalványokat és utánvételi lapokat s kezdjük aláirogatni: hát előbb fejfel-lábbal kell összeforgatnunk, mert az elől-hátul lévő szöveg is így van vegyesen összevissza nyomtatva.

De sőt a pénzesutalványokból évtizedek óta kétféle van forgalomban. Egyiknek jobbról van a leszelendő része, a másiknak balról s egyiknek lábbal, a másiknak fejfel egymáshoz a két oldali szöveg nyomva.

Ha ezen csekélység megérdemlené a bővebben vele való foglalkozást, számtalan ilyes következetlenséget lehetne rajta megállapítani, s következetesség csak annyi van rajtuk, hogy évről-évre így készülnek és senkinek sem jut eszébe összhangba hozni szövegét, beosztását.

Sokat lehetne arról is írni, hogy úgy szedők, mint korrektorok meg princípálisok minden felülbírálat nélkül nyomtatják ki a vett szöveget, ha bármi kézzelfogható hibák vagy badarságok vannak is benne.

Ide vonatkozólag csak annyit említek fel, hogy országszerte mindenütt készülnek olyan báli meghívók, amelyen egyáltalán helynév nincsen, mert a nyomda olyan kéziratot kapott, amelyben a „helybeli” ifjúság vagy más bálrendezéséről van szó s amelyen a nyomdásznak kellene a „helybeli” helyére megfelelő helynevet tenni, annál inkább, mert tudvalevő, hogy abból vidékre is küldenek szét példányokat.

Azt is gyakran láthatjuk, hogy nyomtatványok róm. kath. imaházról szólnak, – holott ezen nevezetre a zsidóknak van bekebelezett joguk.

De mi ez mind ahhoz képest, amikor iskolai tankönyvbe – mert így volt írva – ezt nyomják: „Luther Márton 1523-ban kilépett a szerzetből s megnősült, nőül véve Bora Katalint, mit később több szerzetestársa is megcselekedett volt.” – Avagy amikor egy parasztkézből eredő kézirat alapján a vadász-bálra szóló meghívó azzal csalogatja a vendégeket, hogy: Belépti-díj: férfiak 50 kr; – nők és nyúlpecsenye; ingyen”.

Ezt sem folytatom tovább, pedig egy vígjátékra való thémát lehetne játszva belőle összebödörészni.

Legtöbbet a betük helytelen megválasztásáról és alkalmazásáról lehetne írni, de elég ezt egyetlen azon példával megvilágítanom, hogy valami tulipán-ünnepélynek tulipán-díszítésű meghívója szövegét tisztán goth betüből állította össze valamelyik szellemes kartárs.

Mi az ördögnek folytassam azonban a végtelenségig ezen badarságok felsorolását, amikor biztos, hogy ez nem fog senkin semmit!?

Bezárom tehát elmefuttatásomat egy itt jól elhelyezhető történeti adomával.

Két artézi kutat fúratott egy község előljárósága s az egyikről már biztos volt, hogy nem fog sikerülni, a másíkról pedig igen kétséges, hogy fog-e sikerülni.

Márctzius idusának fordulóját keseregték a helyi kaszinóban s amikor a búfelejtőből már elegendő mennyiséget szedtek be: jó hangosan tárgyalták a helyi közállapotokat.

Két úri ember az előjáróságot szidta, hogy „minek nekünk egyszerre két kút, ha egy sincsen!? Lám, a szomszéd községbelieknek 360 méterre kellett lemenniök, mégis van már vizük!”

– Jah! – veté valaki pajzánságból közbe – azoknak könnyű volt. Ki volt alkudva a 360 méter mélység s a vállalkozó alulról kezdte a fúrást s így játék volt neki fölfelé haladni!

– Persze! – mondja rá egyszerre a két magyar, értelmesen villogó szemekkel – de magyarázza meg ezt a mi számár előjáróságunknak!!

Ilyen nézeten vagyunk mi is egymás munkálkodásával szemben s ilyen tanulunk egymástól. Aminek aztán szép dokumentumait rögzítjük meg nagy fáradtsággal napról-napra.

ÍZLÉSTELENSÉG

A nyomdai termékek minél csinosabbá tétele ma már művészet és művészek fáradoznak ilyenné varázsolásán.

És mégis, alig kerül kezünkbe olyan nyomdai alkotás, amely ellen a jóízlésű szakembernek százféle kifogása nem lenne.

Nem terjeszkedem itt ki az emberi gyarlóság, felületesség, tudatlanság stb. okokból eredő hibákra és ízléstelenségekre, hanem ezúttal tisztán akarok foglalkozni, hogy a penna jövedelmének fokozásával milyen csunyán visszaélnek a hirdetéseknek kihasználása és elhelyezésénél.

Kiváló politikusoknak komoly vezércikkével czélt hatását csökkentik 20 koronáért, holott írója előtt a százezer olvasó lebegett s nem Deutsch F. Károly, ki olcsón kínál ruhabérletet, sem „Bob” ki 10 krajczárért hajt hasat; s ki – mondom – 20 koronáért egyazon figyelmet bérelheti ki, mint a vezércikket író úr pl. a politikai válság megoldásának érdekében lelkéből kifejt tudásával és lelkesedésével.

Még nagyobb a visszaélés az úgynevezett karácsonyi és újévi ajándékokkal, amelyeket a hirlapok szórnak a közönség közé és amelyek jórészt naptárakból állanak. „Az Ujság” meg „Pesti Hírlap”-ét elsőrendű magyar írók írják és egyiknek címlapját Roskovits rajzolta, másikat meg Athenaeochromia (?) díszíti és minden irodalmi dolgozatnak a záródíszre különböző, nem ritkán izléststörtő tartalmú hirdetés és ezek közé vannak ékelve a „honmentő vezérlőbizottság”, „elhuny” és „élő nagyjaink” meg más exczellenciások, jó igyekezettel krétapapírra nyomott arcmásaik.

Bocsánat ha szokásom, meg ízlésem ellenére goromba lennék, de hány ok szól amellet, hogy az életet fenntartó forgalomra szolgáló két fő cselekvés az evés, meg a – nem evés s különösen a pihenésre szánt helyeit egy helyre központosítsuk: azért nem cselekszi senki sem.

Miért tesz ebben kivételt a büszke sajtó?! Miért túrik szellemi nagyjaink, hogy ne az ő termékeik prosperáltassák az irodalmi vállalatokat, hanem Keleti sérvkötőjével, „Bob” hashajtójával, a kosaras asszony „szende, bájos arcú, szolid hajadonával...”; a művészeknek kínált trágár modell-képek; a híres három szó: „Gummi”, stb. stb.; – amelyhez Mikszáth, Kenedi, Ambrus, Gárdonyi stb. stb. csak garnirungul szolgálnak, hogy így a hirdetésért magasabb sallárium legyen bevasalható.

Vannak szépirodalmi lapjaink, melyek díszes borítékban jelennek meg és ezen kiválóságaink arczképeit hozzák szép kivitelben és mellette közvetlenül, megválogatás nélküli hirdetés-szövegnek adnak helyet.

Tudom, hogy hiába predikálok ez ellen, mert a kiadó urak azon Atya-Istenek, kik az ég madarait táplálják és a mezők liliomát ruházzák és pedig vállalatképp, olyformán, hogy nekik a tisztas, minél nagyobb polgári hasznót meghozza ez s tehát minden művészi, meg szépirodalmi szempont elesik mellette.

Részemről azonban mondhatom, hogy akár mint nyomdász-, akár mint kiadó-, akár mint íróhoz bárki azzal fordulna, hogy engedjem itt említett háromféle minőségem terméke bármelyikét bárkinek hirdetésével lerondítani: eziránt máshová utasítanám! – Pedig e tekintetben igen el vannak kaptva a hirdető urak.

Pl. egy rendszeresen megjelenő kiadványomba úgy kínált egy fővárosi nagy cég hirdetését, hogy hajlandó 40 koronát fizetni, ha a munka szövegezett oldalán végig, 160 oldalon keresztül hirdetem az ő kiváló voltát; aminek szedése, ha csak egy ívre eső részét, de ha nyolcz oldalra eső nyolczsorit veszem is kombinációba, a felajánlott összeg felét elvitte volna.

De tudok számtalan megtörtént esetet, hogy hirdetések nyakra-főre vállalnak olyan összegért, amennyiért árszabályos fizetés mellett kiszedetni sem lehetne – és emellett úgy elkapatták a hirdető irodákat, hogy az a tizennegyedik nagyhatalmasságnak tekinti magát!

De térjünk vissza cikkem tárgyához.

Hirdetni kell, mert az üzleti cégeknek erre szükségök van. Valaminthogy a kiadó uraknak is. De meg a közönségnek is: aki keres olyast amire szüksége nincsen, olyan áron, amilyenen csak hirdetve kapja árához mért minőségben.

Hanem válasszuk kétfelé e nem összetartozó dolgot!

Tessék a hirdető uraknak az arra szánt helyeken hirdetni, mert aki ilyen hirdetések révén szokta szükségleteit beszerezni, az kibogarássza a címeket akármilyen elrejtett helyekről, – amíg a szöveg közé ékelt ízlést és művészi meg jóérzést sértő hirdetések fölött már bosszúságból is átnéz az ember és akkor sem jegyzi meg magának, ha tényleg neki szükségeset kínál.

Csak a magasabb hirdetési díjakra célzó kiadó urak hitetik el azt a hirdetőkkel, hogy hathatósabb a lap szellemi része közé ékelt hirdetés: s az itt kitűnésre törekvő cégek fizetik busásan, mert ha nem jövedelmez is többet, de szereplési viszketegségének hizeleg s kielégíti.

Hogy pedig az ilyen tiltakozásnak mennyi a haszna, erre legjobb példa, hogy amióta ajtómrá ki van szegezve, hogy: „Vigéczek nem fogadtatnak!”, azóta még több jön és mindenik mosolyogva jegyzi meg, hogy ő nem olyan gyáva, hogy a tilalmat át ne merné lépni! Azt hiszem, így lesz a hirdetésekkel is; pláne minthogy így szeretik a kiadó urak, kik előtt az író urak megfizetett nullák.

Az író urak azonban majd csak ki fognak törni az ellen, hogy a szellemi fáklya lobogtatása mellett szellemi plakátczipelő hordárok is legyenek, spekuláns kiadók szolgálatában.

BETŰARÁNY-BEOSZTÁS

A könyvnyomdászat nélkül a tudományok ma is ebek harminczadján lennének. A legmagasabban röppenő eszmék is a nemhaladhatás pocsétájának kátyújában kecmeregnének.

Külföld akadémiai nem biggyesztik nevük elé a „tudományost”; – ellenben működésüket iparkodnak kiterjeszteni mindarra, ami a tudomány körébe esik. S így tehát támogatják a betűöntődéket is eszmékkel és útbaigazításokkal.

A tudomány a könyvnyomdászatot ép úgy nem nélkülözheti, mint a könyvnyomdászat a betűt.

Betűinket eddig a külföld szállította és két öntődénk – ha nem csalódom – „öntő-czéduláját”, magyar öntő-czéduláját onnét szerezte, ahonnét a külföld betűöntődéi specziálisan a mieinket. – Minden felmerülő esetben a rendelőt kérdezte meg, hogy „nints ed gombos túja?” – mint a czirkusz Wilandja, amikor nem akar testén megállani bugyogója.

E mellett mind kijelenti, hogy ha nem volna rendelőnek a saját ilyenje, úgy van neki olyana, amelyet már sok neves, sőt fővárosi czég nem kifogásolt és kitűnőnek talált a betű-szállítások alkalmával. S legszivesebben a rendes raktári beosztású pakétákat szállítják.

Kap aztán az ember kétpontos meg sipkás betűket rogyásig valót és »e« betűt annyit, hogy nemcsak a der, die-t, hanem a dasst is e-vel szedethetné. A magyar kiváncsóság pedig ott csúcsosodik ki, hogy Y-t meg kétannyit küldenek, mint más nemzet fiának. – Amit el is várunk tőlük. Kellvén ezek a sok régi meg új ypszillontos végezetű nevekhez.

Egy jó magyar öntő-czédulát összeállítani nem nagy virtus és szorgalommal minden tudomány nélkül is meg lehet csinálni olyképp, hogy szedéskor pontos jegyzéket vezet a szedő a betűk arányának a fogyásáról, szükségéről, különböző íróktól származó munkáknál.

Ez azonban mégis csak amolyan ösztönszerinti munka volna és ha már piacra hozunk egy tényleg magyar betűarány-jegyzéket, miért ne legyen ez teljesen tökéletes?

Úgy tudom, a külföldön ezt az akadémiaik csinálták meg.

Aziránt fordulok tehát tudományos akadémiainkhoz, utasítsa filologiai osztályát egy ilyennek megszerkesztésére.

S mert a nyomdák betűiket rendszerint bizonyos célra szerzik be és azok alakja és nagysága is tényleg előre megszabja leendő hivatásukat: szükséges, hogy az ilyen arányjegyzék külön legyen megszabva:

1. Szépirodalmi prózai művek,
2. Szépirodalmi verses művek,
3. Tudományos és történelmi művek,
4. Színművek, tan-, ima- és számtalan másféle könyvekre, mert hisz tudvalévő, hogy verzáli-sok meg egyes kurrent betűk mily eltéréssel kellenek egyik meg másiknál. Valamint szám meg más jegyek is milyképen divergálnak.

Az sem volna egészen hiába való munka, ha akadémiaink mozgalmat indítana egy egészen új, magyar sajátosságú antikva betű megteremtése iránt. Az antikva ma tért hódít széles e világon: hadd fizetnénk vissza a világnak, rekta a németeknek, valamit azért a sok mindenféle nálunk forgalomba hozott magyar betűért, mellyel bennünket úrrá tettek.

Tudnivaló, hogy a mai híres hollandi-antikva sem más, mint M. Kiss Miklós típusának a megkacsaringósítottága; valamint, hogy K. Nyerges Ádám betűi is, mint külföldi termék kerültek vissza hozzánk.

Tehetne valamit ez ügyben betűöntődénk is, de ez nem ér rá, mert a nyakunkra konkurrens nyomda gründolása köti le az idejét és ilyen beruházási költséggel szelvény-osztalékát sem akarja csökkenteni.

De talán hiába is erőlködnék, mert megeshetnék vele, hogy bármily összeggel meghirdetett ide vonatkozó pályázatára az ördög sem reflektálna. Mint ahogy igazán splendid hason művészi pályázatokkal akárhányszor megesett.

Persze ez nem osztálysorsjáték, vagy lóverseny, hogy általános érdeklődésre számíthasson s így igazán csak úgy lehetne dülőre juttatni, hogy egy olyan erkölcsi testület venné a kezébe, mint akadémiánk és anyagi áldozat hozása mellett még noszogatná is erre hivatott művészeinket az eszmével való foglalkozásra.

Sikeres akció esetén kiadásait bőven megtérítené azon öntőde, mely a típusokat megvásárolná és motívumokkal, különösen magyar díszítő anyagokhoz e sorok írója is szívesen szolgál; valamint bármi szükséges s persze tőle tellő felvilágosítással és útbaigazítással.

Rendkívül indokoltá tenné az ilyen gyámkodást öntődéink fölött az, hogy minden szebb folyószedéses és díszbetűt épp a jobb és nagyobb nyomdák kénytelenek külföldről beszerezni, mert ma csak ezekkel képesek művészi dolgot előállítani!

KRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Egy díszmúról

Nálunk rendszerint minden irodalmi műnek a bírálata úgy végződik, hogy: a könyv külső kiállítása pedig dicséretére válik a készítő nyomdásznak.

Ezen dicséretet rendkívül bőkezűn osztogatják és persze egy cseppel sem tulajdonítanak neki több fontosságot, mint amennyivel bír.

Akit pedig érint, az vagy elpirul szégyenletében, vagy kövérré hízik a jóleső érzettől. Legtöbbször pedig kihasználja a bírálatot munkaszerzései körül.

„Az Ujság” kiadóhivatala húsvéti ajándékképp olyan kötetet hozott forgalomba előfizetőinek, amely – csak a külsejével foglalkozván itten – sokkal komolyabb bírálatot érdemel, semhogy egyszerűen rámondjuk, hogy kiállítójának dicséretére válik. Annál inkább, mert az Athenaeum állította elő, amely intézet túl lehet már azon, hogy meg nem érdemlett valótlán dicséretekre szoruljon.

A kötet olyan kiállításban jelent meg, hogy igényelhetjük tőle a tökéletesre való törekvést.

És mit kell látnunk?

A roppant költségesen előállított kötetet megszeccszeszíózták s az oldalaknak megnégyszögűsítése végett elől-hátul minden ki-bekezdést úgynevezett sortöltőkkel kacskaringóztak tele. Úgy azonban, hogy amikor maguk is érezték, hogy sok lenne a czafrang: nem mentek végig vele a soron. Hogy pedig demonstrálják, hogy a szabad irány milyen szabadosságot biztosít, sok helyütt rövid sort végig kacskaringóztak, hosszú sort pedig – ahol félannyi ilyen dísztelen díszítő anyag kellett volna – elunottan fele úton abban hagytak.

Párbeszédés, rövid lélekzetű mondatoknál igen szépen veszi ki aztán magát az, ha minden négy-öt cziczeróra terjedő szöveg előtt három cziczeró cifraság van és utána megint huszonöt-harmincz cziczeró ilyen.

Különösen szép, ha, hol a szereplők szólnak, hol meg a szerző és így hol minusz szakítja meg az egyformaságot, hol meg az általában félkövér kezdőbetűkkel kezdett sorokban a vastagabb kezdőbetűk: melyek prózás szövegnél úgy festenek, mintha anagrammás verssel volna dolgunk.

Ezek a kiemelő szerepre szánt verzálisok még azért is szót érdemelnek, mert betűképük kisebb, mint a szövegbetű rendes kezdőbetűi, s így lent rövidebbek annál: ami szakértőre ugyancsak más hatást tesz, mint aminőre szánva volt.

Kárbaveszett fáradság azonban ezek alkalmazása azért is, mert a közönség észre sem fogja venni, hogy ez más betű. Sőt egyik-másik gyengébb szaktárs is azt fogja hinni, hogy az csak „bundásabb” a többinél.

A pazar kivitelű többszínnyomású képek pedig csak részben vannak beragasztva a megfelelő helyekre és sok helyütt úgy, hogy keskenyebbek a helyüket jelző vonalaknál és itt épp úgy ezen vonalak foglalják le érdeklődésünket, miként a szövegnél nem tudunk a buta kacskaringóktól Herczeg meseszép leírásának gyönyörűségébe mélyedni.

A képek ilyen beragasztása mindenképp indokolatlan, mert csak nem akarja a kiadó, hogy ezek innét kitépessenek és berámáztassanak; ha pedig ezt nem akarja: úgy kellett volna beragasztatni, mintha az oda lett volna nyomtatva; mert hiszen nincsen szó a kötetben róla s így a közönség honnan tudja, hogy technikai okok kényszerűségéből készültek ezek külön papíron.

Meg kell még említenem, hogy a Basch Árpád rajzolta illusztrációs inicziálék is alatta maradtak a célzott hatásnak, mert a százszorta nagyobb kezdőbetűk üresek, tisztán körvonalból álló vonásaik olyan vékonyak, mint az utána következő, kapitálchent helyettesítő kezdőbetűké és így képtelenek még ezek fölött is uralomra vergődni.

Régi tapasztalatom, hogy akármilyen nagy művésznek nyomdai célra szánt díszítő rajzait kritika nélkül elfogadni nem szabad, s az is, hogy ezek – épp a jobbjai – hálásan fogadnak ide vonatkozó utasítást, mert tudják, hogy a hiányok nyomán kelt visszatetszés főképp az ő rovásukra megy.

Épp így kitapasztaltam, hogy a szedő mindig csak szedő marad s ha bármily ügyes is: az alkotás hevében elfogja az egyszeri barkácsoló föllengzése, aki amidőn a kapu bálványára fölilleszté a saját esztergálta és zöldre festett gömböt: isteni ihlettség-hevülettel nézett fel reá, mondván, hogy „ez már sok egy embertől!”

Ezért jó a szedő urak munkáit oly érdektelen vezető bírálata alá bocsátani, akit nem vakít el a teremtő szellem túllelkesültsége.

E bírálat egyébként csak a szakemberek számára iratott, mert a nagyközönség bizonyára nem fog semmi kivetni valót lelteni e pazar fényű kötetben s ha az általam különösen kifogásolt kacskaringók izgatják és figyelmét zavarják is: nem fogja okát adni tudni, s vagy azt hiszi, hogy rosszul aludt az éjjel; gyomra nincsen rendben; vagy valami közélre eső váltó lejáratá fölötti gondjának fogja állapotát betudni.

S ezt nevezik husvétii ajándéknak?!

KORRIGÁLÁS VIDÉKEN

Ha valaki valamit ír, akármit: körlevelet, fizetésre felszólítást, szőlőajtvány-árjegyzék-expozét vagy bármi még ennél is kisebb jelentőségű üzleti, kereskedelmi efemer értékű dolgot, – sajtó alá adva, illetve kinyomatva: szigorúan megköveteli, hogy az szó szerint úgy jelenjen meg, ahogyan azt írta, s ne kerüljön abba semmiféle értelemzavaró sajtóhiba.

Mennyivel inkább jogosult ez iránti érzékenysége az írónak, ki amikor tollat fog s csak egy kicsit is ízzik az agya: világfelforgatás szándékával szántja sorait papirosra.

Magyarországon a könyvnyomtatás áll valamelyes színvonalon. Sőt mondhatjuk, hogy igen kevés nemzet után következünk és utánunk tízszerre többen kullognak, mint ahányan előttünk előre törtetek e szakban.

Áll ez a vidékre egyenlőképpen és igazán sok számottévő, jó magas színvonalon álló nyomdai czég fogyasztja dicsőségesen a festéket vidéken is.

Itt azokról akarok szólni, kik az ellenkezőjét cselekszik.

Ezek is csak letapossák, vagy letapostatják silány kosztan tengődő, s ennek megfelelő képzettségű alkalmazottjaikkal a valahogyan glédába szedett sorokat és típusokat: hanem ennek megkorrigálásánál már sehogy sem tudják indiánus voltukat elpalástolni, s amíg a silány reprodukálásnál segítségükre van némikép a nagy közönségnek szakunkban való laikussága: emitt épp ők válnak ilyenné, és az érdeemes szerzők felét az juttatja szanatóriumba, hogy képtelenek a vidéki ponyván való megjelenésre kárhoztatott eszmeszüllöttjeikben azt kifejezni, amiért enélkül czéltalan életüket feláldozni indultak.

Ha valaki nekifogna e csodabogarak összegyűjtésének: ki kellene pár esztendőre kölcsönzeni a magyar államvasutak összes vonalait és kocsijait, hogy egy rakásra hordhassa őket.

Akit – írot – még meg nem lapított a guta írásművének illetén való agyonütéséért, azok mind tanúságot fognak mellettem tenni, hogy inkább halva szülessen valaki, semhogy vidéken, s különösen vidéki tárogatók hasábjain kényszerüljenek sorai napvilágot látni.

Ha pedig az író úr még e mesterségben járatossággal terhesítetten küld kéziratot valamelyik ilyen organumnak: úgy igazán nem képzelhet mást megjelent czikke olvasásakor, mint hogy versenytársa ezt egyenesen így intézte az ő gutaütés által való nem versenytárssá tétele szempontjából.

Persze ilyen állapotban nincsen annyi józan esze helyben az embernek, hogy összehasonlító tantétel alapján állapítsa meg föltevésének túlzott voltát.

Hogy azonban más szempontból nem túlzottságát megvilágítsam, bemutatom itten egy cik-kemnek töredékét úgy, ahogyan az ország egyik nagyobb, elsőrendű vidéki városnak mondható, helyi tárogatójában szépen, imprimaturral ellátottsága után megjelent; s amint annak utánna még némi javítani valót rajta elkerülni nem lehetett:

Jókai.

Írta: Kner Izidor.

I A világ irodalom nagy herofái között Jókai csak nekünk nagy. De nekünk akkora, mint azok között egy sem.

Amazokat 200–300 millió ember ért meg; de mi alig. Ellenben Jókait mi vagy félmillióan, és úgy, ahogyan kívülünk senki meg nem értheti.

Irt-e még író olyat, amivel nemzetének hasznos szolgálatot tett mint Jókai? Van-e még nemzet, melyet összes írói olyan pazar mennyiségű és mesés kvalitású irodalmi termékekkel látott volna el, mint bennünket az egy Jókai? Elyomott, csüggedő nemzete egy sötét korszakban lélekvidámító írásaiban prófétát is látott; s segített ez neki a jobb idők kivárását megkönnyíteni.

I Kolosszális súlyánál fogva ugyan nem érvényesülhetett mellette más; sőt a közelmúlt kedvelt nagy íróit (hogy csak Jósikát említsem) is agyonnyomta, de viszont írt amazok meg emezek helyett, hogy alig bírt vele lépést tartani az olvasó.

I Az öreg Dumasnak „Monte Christo”-ja rengeteg hitelt megvagyont hozott, amelyből magából költig szórhatta költői fantáziával kieszelt számárságokra az aranyakat és fűthette boglyassát a fölös mennyiségű habérokkal.

I A „Szegény gazdagok”, „Fekete gyémántok”, „Jövő század regénye”, még Jókainak bárhány máve csak úgy ontja a jámbor olvasónak épp olyan kedves, olyan fantasztikus alakokat, százzorta kedvesebb milljóben s mégis nem ontják Jókainak hasonlóképen a régi Jókait.

I Csirvantest egyetlen munkája lökte fel a Parnaszusra holott az Élet komédiásai különb satyra és Mark Twain minden elméjének kedése elbujhat mellette, de jobb humora nem áll egy vonallal sem Molière isteni tréfiáimögött. A mai blazírt világban bizonyára kevesebb embert fog megrikatni, vagy megkacagtatni Molière klasszikus, de csakis klasszikus humora, mint Jókainak — különösen nekünk kedves — isteni pajzán alakjai (nem a mai irodalomban) amelyek között „Napoleon” vezet.

I *hason*

I *ttak*

I *iv*

I *ic*

I *le*

I *ze*

I *732*

I *Fott*

I *√ 3 [1] 12*

I *ba 16 nex*

I *H söt 11 era*

I *+*

I *Hételimbom*

S így tovább. A cikk végére pedig nem jutott hely záró vonalnak s minthogy az utolsó szó után pont helyett kettős pontot tettek: magam is kerestem a szomszéd hasábon, befejezett cikkemnek folytatását.

Ne tessék hinni, hogy ez igazán olyan kivételesen így hagyott, avagy talán igazán bőrömre való pályázással célzatosan megsajtohírozott nyomdai termék! Így készül ez vidéken általán s az a kivétel, amelyik nem ilyen: — s aztán a vidéken tengődő nyomoronczi szakunknak szidják állapotaik sivárságáért a fennálló cenzuralizáló rendszert, amely a fővárosba tereli a vidék cipóját is s szidják Illava, Vác meg más vidéken biztos állami kosztot élvező, határidőre foglalkoztatott versenytársainkat, kik szintén az ő prófuntjukat eszik; és szidják a még ezeknél is hitványabb vigécz urakat, kik provizióban ugyancsak a mi kenyérünkön híznak: nem is szólván gazdáikról, kik meg pecsenyénket sáfárjaik által helybe szállítva eszik meg.

Saját magukra azonban egyetlen követ sem dobnak, holott igen nagyon igazolt minden szellemi terméket fabrikáló mesterembernek az a törekvése, hogy annak habitusát lehetőleg jobb, olyan helyen csinálják, ahol az némileg a corpus kinövéseit is palástolja s bizony ezt inkább remélheti valamelyik, akármelyik fővárosi műhelyben, mint a vidéki Gutenberg-templomokban, ahol a betűnek itten bemutatott szerint való kezeléséből nem csinálnak rituális kérdést.

Semmi sem árthat az embernek annyit, mint saját helytelen cselekedete s így tehát a rossz példából tessék a helyes, elrettentő következtetést levonni s ez bizton megtermi egészséges gyümölcsét.

Nagy melegségre szolgál a jó vidékieknek, hogy viszonylag épp így korrigálnak a fővárosi nyomdák jórészeiben is. S minthogy a vidéki viszonyok illusztrálásához „Jókai”-t vettem, ugyanezt veszem a fővárosi viszonyok birálatához is példaként.

Jókai nemzeti díszkiadásának a nyomtatása olyan széles alapra volt fektetve, mint még egyetlen magyar könyvé sem. Indokolva volt ez, mert hason arányú irodalmi vállalat még nálunk nem került sajtó alá s a világirodalomban sincsen példa arra, hogy ilyen töméntelen kötetre rúgó munkáját egyetlen írónak is egyszerre jelentették volna meg, pláne maga a nemzet.

Száz nyomtatott ívnek a szedése állt egyszerre együtt és ennyi került egyszerre sajtó alá félévre terjedő idő alatt. Volt tehát alkalom a gondos korrigálásra, átnézésre és mégis minden kötetben annyi a sajtóhiba, hogy – ismétlem, viszonylag – az odébb bemutatott Jókaival helyezhetjük egy sorba! S még megbocsáthatlanabb amannál. Mert végtelenül boszantó, hogy amikor Jókai mesés alakjai jellemzésének bámulásába vagy kedves humora sziporkázása élvezésébe akarunk bele-belemélyedni: lépten-nyomon kiüt bennünket az illúzióból egy-egy sajtóhiba, amelyek között legtöbbje onnét került ezen pazar nyomdai munkába, hogy apró nyomdák példáján blokáddal dolgoztak és vakbetűkkel blokálták vissza a korrigálásnál.

A nem szakemberek kedvéért megismertetem ezen inség-műveletet, amelyhez vidékről vett korrektúrák alkalmából bizonyára volt már szerencsénk azoknak, kik valami művet adtak ki. Ha a szekrény valamelyik betűje kifogy, egy megfelelő vastagságú más betűvel helyettesítik így talp[]-al felf[]le s ha az előb[]i oldalak osztása után megint birtokába jutnak a megfelelőnek, helyesbítik.

Ámde Jókaihoz direkte házilag öntötték a betűt s így szinte érthetetlen, hogy miért volt blokálásra szükség, amikor kevesebb fáradsággal lehetett volna a hiányzó betűt utánönteni?!

A „Kereszténység és korunk” még nyomdám primitivebb berendezettségének idejében készült nálam és noha féloldalra terjedő latin meg görög idézetek tarkítják majdnem minden ívét: fogadást ajánlok fel, hogy 161 nyomtatott ívben összesen nincsen annyi sajtóhiba, mint a nemzeti díszkiadás akármelyik tiz ívében.

S ha ez méltó tárgya lehetne a dicsekedésnek, nem említeném itten fel.

A jó korrigáláshoz nem kell egyéb, mint olvasni tudás, meg nyomdai szakismeret.

Na meg, hogy minden hibát tényleg kijavítsunk.

A KÖNYVKÖTŐ-MESTERSÉGRŐL

Még a tizennyolczadik században szépapám Balassagyarmaton kompaktoroskodott. Hogy nem sokra becsülhették e mesterséget ott, ezt két dolog bizonyítja. Először, hogy nevezett város nem állított neki – egyetlen ilyen mesterének – szobrot; másodsor, hogy gyermeke – nagyapám – otthagya a várost és előbbrevalónak találta kenyerét mint vándor-könyvkötő megkeresni.

Ez egyazon mesterség a vándorszínészettel: kiélni a falut és menni tovább.

Hiszen még ma is kevés város van, amely megélhetést tudjon nyújtani egy könyvkötőnek; de a mult század második feléig is olyan város mint Csaba, Békés, Szarvas, Gyula stb., húsz-harmincz-ezer lélekszámmal sem bírtak egyet is eltartani és

Két kerekű taliga, meg egy fakó pára...

Nagyapám úgy vélte az országot leghelyesebben felosztani három fia között, hogy mindhárom mesterségére fogta és aztán ezek a fentisztelt fakón jó nagy zónát ölelhettek föl bekötni való könyvekre házalásuk teréül s ment a mesterség vígan a forradalomig.

Ez szétszórta e hármasszövetséget is és sohase szedelődztek össze többé.

Apám szerint a legidősebb testvér – Ignác – mint Görgei fullajtárja azon hírességre tett szert, hogy ő tette le Világosnál legelsőnek a fegyvert.

Ő meg, t. i. atyám, letelepedett Gyomán és félszázadon át uralta az Alföld tíz olyan városát, amely összesen százezer lélekszámot számlált, olyképen, hogy e rengeteg idő alatt folyton két keze munkájának a hozamára volt utalva; soha egy segédet sem bírt foglalkoztatni és a legtakarékosabb életmód mellett is öreg napjaira egy régi garast félretennie nem sikerült.

De a tradíciót nem hagyta azért cserben és nekem az első szülöttnek ki kellett tanulnom mesterségét. Készakarva „ki”-t írtam; mert a „meg” – az más. S erre még visszatérek; hanem előbb még megemlítem, hogy a tradíció ereje a kompaktorban épp olyan erős, mint akár a fiát a hosszú uralkodás titkaira tanító Milánban. A mit erősen bizonyíthat az, hogy öregem 72 éves korában új tékát⁴ csináltatott és midőn anyám e fölötti megbotránkozásának szokott élénkséggel adott kifejezést, hát öregem befogatott R. Kiss Jánossal és átrándult az ide negyvennégy kilométerre eső Gyarmatra a vásárra.

Amint pedig hűtlen lettem e mesterséghez, rögtön erre fogta legkisebb fiát, ki a világ legnagyobb czégeinél szopta magába e mesterség tudományát külföldön s ma nagyban fuscherál a fővárosban; mert itt ezt igényelik, illetve ezt fizetik.

Az elemi utolsó osztályt most rossz bizonyítvánnyal elhagyott második fiamat pedig amikor ezért elnadrágszíjaztam, menten levelet menesztett Váradra, hogy minden áron könyvkötő inasi állást keres.

Hogy tehát magam is négy esztendőt töltöttem e mesterségen és gyöngyhangzású nevünket is mesterségünk után nyertük (a tótok pán knyihárjából, »könyves«, vedlett a magyar Kner) jogom van róla kijelenteni, hogy rongy mesterség! Mindenképen az! Pedig tessék meghinni, hogy miként Bogár Lajos bátyánk, ki csizmadia vala, azt mondá, hogy még miniszterelnöknek se szabadna senkinek lennie, amíglen legalább egy évet a csizmadia-mesterségen nem töltött, épp úgy én is azt mondom, hogy nyomdát vezetni képtelenség a könyvkötői mesterfogások ismerete nélkül.

⁴ Olyan vásáros láda, melynek ajtaját ha kinyitják, már ki is van a portéka pakkolva. Csakis vásáros könyvkötők használják.

Szóltam már én erről „Ésszerűtlenségek” címen, e könyvben megolvasható sorokban és így itt csak pár apróságot hozok fel állításom támogatására.

Szépirodalmi és ismeretterjesztő lapjaink a melyek nem füzetként kerülnek a közönség kezébe, nyolcz oldalanként lövetnek ki és ha több ívre terjednek, úgy dugdosztatnak egymásba, hogy a 4-ik oldal után 9. következik, 12. után pedig 17. Ellenben 16. után 5. és 24. után 13. És tessék ezen laikusnak eligazodni.

Amely nyomdász művezető vagy gépmesternek csak a leghalványabb fogalma van a könyv helyes beosztásáról, az soha sem fogja másként lapoldalokat kilőni, mint hogy – tekintet nélkül alakjára – mindig 16 oldal képezzen egy ívet és tehát tizenhatodréttől ívnél ne harminczkettő és negyedréttől ne nyolcz; mert sem első, sem második rendes és tartós könyvvé nem köthető. S igen helyes volna még, különösen szépirodalmi olyan lapokat mint pl. a „Vasárnapi Ujság” mindjárt úgy beosztottan szétküldeni, hogy az azonkép legyen a kaszinók olvasó rámaiba helyezhető. És igen kevéske figyelemmel egy dróttal még összefűzve és felvágva expediálhatnák. Ez majdnem semmi költséget sem okozna és más benyomást tenne az olvasóra, mint amiként az jórészt ma kerül kezei közé: itt-ott mutatóújjal felvágva vagy ügyetlen szolgálk által felnyiszálva; kik többrészt azonkép helyezik el, amint kapják és így két oldalra terjedő díszes és a lap ütő kártyájaként készült művészi illusztrációt beszorítják a lap belsejére s az olvasók egész héten úgy gyönyörködnek benne, hogy mindig csak egyik felét láthatják egyszerre, s a másik feléhez Kiss meg Török szerencsésjén, Kwizdán, meg tudja az ég mi nyavalyán át juthatnak.

Jól eltértem tárgyamtól. Nem szakoktatást akartam írni, hanem megokolni azon állításomat, hogy nincs rongyabb mesterség a kompaktorságnál.

Magyarországon ez holt üzletet jelent és még a fővárosban is csak legfőlebb egy-két cégnek nyújt kenyeret. Hogy miért? Azért, mert ez is olyan, mint a gyümölcstermelés.

Már virágzaskor kiveszi belőle a dézsmát a molypille. Ezek a nyomdászok, a kik mindenkép oda törekednek, hogy a náluk rendelt nyomdai munkák könyvkötői részét is megkaparintsák.

Aztán jönnek az orrmányosok. Ezek a kiadók meg könyvkereskedők – na meg a szerzők. Azt hiszem, minden féreg jellemezve van, ha felemlítem, hogy egy 2 koronás bolti árú könyv dús aranyozású díszkötésben 4 korona: – és ezen díszkötésért a kompaktor 30 fillért kap – metállal végezhetvén a dús aranyozást. Vagy hogy a szülőktől mindenáron, de nem 40–50 filléren alul összeharácsolt tankönyv bekötésekért, hasznukat már a könyvön dúsán kinyert könyvkereskedők egy-egy oly kötetért a könyvkötőnek 6–10 fillért fizetnek. Tehát egy kis hányad részét annak, a mit ők a közvetítésért kapnak. Míg amannak dolgozni és értékeket kell e hitványka összegért adni.

A filloxera azonban csak most jön.

Kalendáriumot minden vegyeskereskedő árulhat, mert azért „vegyeskereskedő”. Tankönyveket meg az összes kiadók és különösen az egyháziak – itt a debreczeni vezet – úgy kínálják az egyházi hivataloknak meg néptanítóknak, hogy épp azon százalék engedménnyel adják nekik, mint a könyvkereskedőknek, – a kik vidéken a könyvkötők, – de szállítják bérmentve és határidőre; amely kedvezményt az ebből élő könyvkötőnek nem adják meg.

És mennyi nyomor zengedez róla, hogy dús jövedelmű, mindenféle felekezeti egyházak nem restelnek élni ezen kedvezménnyel! Vagy ha az egyházak nem, hát élnek vele papjaik, tanítóik.

Arról nem is szólok, hogy „Pestallozzi kuldúszai” ha nem árusíthatják is, hát százalékot igényelnek a tankönyvektől, azon jogos (?) címen, hogy átengedik árusítását annak, a ki erre iparengedéllyel bír. Támogatván őket azon miniszteri engedély, mely arról gondoskodik, hogy a nebulók minél olcsóbban juthassanak könyvekhez. Mert úgy olcsóbb, ha többen nyerne, sápolnak rajta!

Most még egy újabb féreg veszélyezteti a szegény kompaktorok gyümölcsét. Neve még nincs. De Darányi kegyelmes urunk jó barátságban van Herman Ottóval és ha leírom e férget, jeles tudósunk majd csak megállapítja, hogy mely kategóriába tartozik.

A szentírást hogy minél szélesebb rétegben terjeszthessék, az angol bibliatársaság támogatására hazánkban is alakult társaság, melynek elnöke Szász Károly püspök. Úgy tudom, hogy Tatár Péterrel nem tart semmi atyafiságot és nem is lehet tudomása róla, hogy ezen szent könyvvel házaló magyarok, titokban és törvény ellenére pazsurát nyertek a Belügyminisztertől zsoltárok, naptárak, meg históriákban való házalásra is! Igaz, hogy csak egy kiadóéra; de ez súlyosbító körülmény és mivel tudom, hogy nem a „jog” stb. jeligében született miniszterium idejéből kelteződött: azzal ajánlom ezt a jelenlegi Nm. Belügyminiszter úr figyelmébe, hogy az sem nem jogos, sem nem törvényes, sem nem igazságos. Sőt nem is tisztességes!

Öregem az ősi könyvkötő család utolsó sarja 76 éves múlt. A hogy eddig megélt e mesterségből: úgy könnyű lesz neki ezután is megélni. Én pedig már 25 év óta azon kartársaim mellé álltam, kik a bővebb hasznát húzzák, terheinek viselése nélkül; tehát tisztán a rajta sínlődők érdekében kérem e nagy jogtalanságok megszüntetését. Mert elvégre is, ha az egyszeri falu kötélre ítélt egyetlen kovácsa helyett két szabót ígért, mert ilyen jut is, marad is: úgy a kompaktorok is megérdemelnek ennyi támogatást. Ha egyébert nem, hát azért, hogy magjuk ne vesszen.

És ez nem tréfa! Tessék szétnézni a nagyvilágban, hogy minő lendülést vett máshol e mesterség, a míg nálunk tengődik és a mit a piacra vet is néha szépet, az is ritkán eredeti és még ritkábban olyan tökéletes, mint egy művészi igények kielégítésére szánt külföldi könyv.

Mint segéd dolgoztam Budapest első műhelyeiben, Ráth meg más nagy czégek munkáin mint önálló munkás és így illetékesen nyilatkozathatom ki, hogy évtizedek óta nálunk e szakmában inkább hanyatlás észlelhető, mint előrehaladás.

És az újabban fölös számmal nyílló műkönyvkötészetek egyike sem léphet nyomába régi jobb könyvkötészeteknek.

Igen, mert művészi színvonalra fejlesztés útján juthat csak egy könyvkötészet és a mai új czégektől el vannak a jövedelmesebb munkák illetéktelenül vonva és ha bármennyi olcsóbb munkával halmozzák is el, ennek minden jövedelmét felemészti üzem és életfentartási kiadása s így sem tehetsége sem kedve művészeti szempontokat is érvényesíteni mesterségében: mert tudvalévőleg e pályára lépésre nem a mód, hanem a muszáj viszi embereit.

De ne tessék hinni, hogy a mérték felállításához Brockhaus vagy más világczég díszmunkáit veszem zsinórmértékül, melyek előállítására mesés beruházást igényel. Dehogy! Nem tudunk – senki e hazában – egy egyszerű könyvtári könyvet úgy bekötni, mint a külföld. És erről mindenki könnyen meggyőződhetik. Vegyen elő egy külföldi jobb kötött művet, nyissa fel és látni fogja, hogy az kinyílik fél lóerő erőfeszítés nélkül is és nem czipeli magával az első 50–60 lapot; de nem is nyöszörgi meg – t. i. a könyv se – a kinyílast és az u. n. falcz (melyen a sarok fordul) késélnyi vékony és sima egyenes, ellentétben a mi könyveinkkel, melyek nyílásaiknál 3–4 ránczot vetnek és spárga vagy drót, shirting, meg enyv nyomait láttatják.

S ez miért van így? Mert nincsen hazánkban egy jól fizetett könyvkötő-munkás sem!

Nálunk a közvetítőt, a sápost meg a mesterségek egyéb kullancsait díjazzák urasan: és így haladunk aztán előre.

NYOMDÁSZATI KERESKEDELMI SZAKCZIKKEK

PAPIR-IPARUNKRÓL

Hazafiság adta kezembe a tollat, de szakmánknak is haszna lenne belőle, ha szavaim nem hangzanának el a pusztában kiáltó szóként.

A különleges állapotokból folyik, hogy kellemetlenségeket kell mondanom; a kit érint, szállja meg a javulás szelleme tőle, akinek pedig nem szűre, csak akkor vegye magára, ha a hasonlóság folytán nem tudja a másétól megkülönböztetni.

Természetes, hogy ifjú papir-iparunk, mint bárhány más gyáripár, nem tudott varázsütésre zenithre emelkedni, de sajna, nem is törekedett, iparkodott. Megelégedett vele, ha apró üzleteit megcsinálhatta és az osztalék gyarapodott. Ez pedig könnyű volt, elvégezték a kereskedelem elősdiéi, a vigéczek, sokszor egyenesen a közvetlenül érdekelt szakmák fejlődésének rovására, a fogyasztó iparos és kereskedők tájékozatlansága, sokszor vaskos tudatlansága és egyéb fogyatékoságai által támogatva.

Ment is ez szépen, amíg a szomszéd állambeli versenytársak fel nem ismerték a helyzetet és nem siettek a pompás alkalom kiaknázására, hatalmas konkurrencziát csinálva a versenyképességre soha nem törekvő magyar papir-iparnak.

Ez az állapot már évek óta tart és semmi nyoma, hogy az érdekeltek megszüntetésére törekednének; hacsak annak nem vesszük egyes gyári cégek újabban kiadott szép és nagy minta-gyűjteményeit, melyben teljesen képviselve vannak osztrák versenytársaik gyártmányai úgy körülbelül 90%-os kvóta-arányban.

Az osztrák papirgyárak virulását nálunk nagyban elősegíti hazai gyárosaink nagy többségének illetlen eljárása, amely miatt a helyzetet mérlegelő és javítására törekedő vevő cégek még tárt karokkal is fogadták amazokat, ami, ha hazafiatlanság is, rengeteg mentsége van.

Ilyen mentség az, hogy egyik nagyobb gyári cégünk fürge vigéczeivel elárasztja az országot, és a midőn ezek sub titulo érettünk nyomdászok és papirkereskedőkért utaznak: egyben leházzák községünket és vidékét, fölve minden fölvehető rendelményt papirban, író- és irodaszerben, sőt nyomtatványban is, az utolsó szatócsig mindenkitől. Sőt ott konkurálnak velünk nyilvános versenytárgyalásokon!

Nem vagyok itt érdekelve, mert ezen kört sem vevőnek, sem munkaadónak nem vállalom, tehát teljes erkölcsi szabadsággal ostromozhatom ezen minősíthetlen eljárását azon cégeknek, kik duplán kizsákmányolni törekednek fogyasztó közönségünket.

Emellett úton és útfélen azon cégek hazafiatlanságát hangoztatják, kik nem tőlük veszik árúikat, noha ők a honért csak annyit tesznek, hogy az ugyancsak a mi forrásunkból közvetített árúgöngyeiből kilékelik az osztrák gyáros monogramját és az így támadt lyukon a következő burkolatpapírra pingáltatják a magukét: meghagyván a dualizmus kedvéért rajta a „nicht mit Haken fangen” és „Nässe schadet!” óvó czédulákat.

Nagy mondásoknál rendszerint az élő hitre vagy elhunyt egyénekre szeretnek hivatkozni, mert tudvalevőleg az Úr még senkire sem czáfolt reá: én azonban mivel csak akkorát mondom, a minőhöz hasonlót minden szaktársam tapasztalhatott: élő tanúkra hivatkozom, kik esetleg állításaimért, melyeket a fennálló állapotok megvilágítására hozok föl, helytállni készek.

Elsőben is azt akarom bizonyítani, hogy tényleg anyagi előnyöket húzunk abból, ha árúinkat a szomszéd tartományból vesszük.

Egy igen jó nevű úr papirnagykereskedést, tényleg nagybani üzletet nyitott, és az alap, amint kezelni kezdte, tetszésemre volt. Minthogy pedig az egyéniségével határozottan rokon-

szenveztem: igen szívesen fogadtam, amidőn egyszer hozzám leutazott üzleti összeköttetés céljából.

Négy-ötféle papirból mintát adtam elé, kérve, hogy szabjon reá árt, és ezen párféle főczikkből évente veszek tőle több waggon árút. Gondos számvetése eredményét a midőn elem tette, megmutattam neki eredeti számláit több nagy szállító cégemnek és ő azt mondta: „kedves uram, így én papirt nem adhatok. Ennél nekem sokkal jobban fizetik árúimat Budapesten.” – Máskor a midőn valami szláv nyelvű mű nyomtatása iránt tárgyaltam egy budapesti nagy nyomdával és a hozzá veendő papirra megjegyeztem, hogy ezt én Gyomára szállítva 27 krral fizetem: papir nélkül közölte az előállítási költséget, mondván, hogy azt én adjam, mert ő képtelen ilyen árban vásárolni. Pedig a hozzám szállítás is 4%-os árkülönbözettel jár.

A magyar piac mellőzését bővebben is illőnek látom indokolni és említék is föl oknak nem egy esetet még a sok közül: figyelmet vetve reá, hogy több czégre vonatkozzék, bizonyoságaul a baj általános voltának.

Egy irodalmi műhöz kétszáznegyvenezer ív papirra volt szükségem. Mintát küldtem hozzá több czégnek, közönséges cham. nyomópapir volt és Bécsben 18 krt kértek kilójáért Gyomára szállítva, budapesti czég pedig 35 krt gyártelepén. Amidőn a szertelen különbözetet felemlítettem neki, azzal védekezett, hogy fölületesen értékelték. Hát hisz elég fölületesség, a midőn ilyen mennyiségről van szó!

Az úgynevezett famentes papirokat, 2–3-as anyag, noha minőségileg inkább silányabb, mint jobb a honi gyártmány, 15–25%-al drágábban adják vagy adnák, és ha eziránt szót teszünk, azzal főznek le, hogy amennyit gyártani képesek, ily árban is el tudják adni.

Nem szabad megemlítés nélkül hagynom, hogy a kiszolgálás milyensége tekintetében is Ausztria vezet.

Azt csak el fogja hinni mindenki, hogy aki rossz fizető Budapesten, az ezen tulajdonságához hív marad Béccsel szemben is, ámde a bécsi czégek nemcsak az eladáskor előzékenyek, hanem ha esetleg időn túl kell követelésökre várni, akkor is. És hogy e tekintetben meddig képesek elmenni, erre nézve példaként a köztünk fennálló fizetési határidőt említem fel, amelyet így állapított meg a sógor: „Kérem, önnek szüksége van árúra és így iparkodni fog velem az összeköttetést föntartani; ellenben sem ön, sem én nem tudhatjuk előre, hogy pénze mikor lesz: fizessen tehát, amikor és amiként tud.”

És minthogy ez megbecsülendő állapot: meg is becsülöm azt, és tényleg iparkodom tőlem telhetőleg fizetni. Ennél többet pedig nem tehetnék, ha bármint szorítnának is: tehát mindenképen jó e czég okoskodása.

Egyébként pedig azon magyar czégek, akik derűre-borúra hiteleznek mindenféle falusi szatócsnak, valósággal rettegésben vannak nyomdással szemben, noha amazok bukási aránya úgy viszonylik emezekéhez, mint a Niagara esése a vízvezeték csöpögéséhez. Talán jobban esik nekik részletekben veszíteni, ezért élveznek részükről bővebb hitelt a kis fogyasztók, de szaporább számú boltosok.

Nem maradhat megénekeletlenül az sem, hogy a míg a bécsiek kizárólag intelligens úri emberekkel képviseltetik magukat, addig a budapestiek túlnyomólag pökhendi, a szemtelenségig tolakodó vigéczeket küldenek nyakunkra, amely tulajdonságaikért csekély kárpótlásunkra szolgál, hogy mosolyogva tűrik a kidobást, meg hogy ennek daczára legközelebb megint szerencsétlennek látogatásukkal. – Idevonatkozólag is felemlíték egyet-mást.

Egyik-másik czég vigécze – talán utasításra – mindenáron megszerez valami kis megrendelést és ad is róla megrendelési másolatot; ami egy cseppet sem korlátozza, hogy 5–10-szer annyi árút küldjön. Megindul aztán a levélváltás és a czég szidja vigéczét, mint a bokrot, ajánl és

ígér, de csakis ígér mindenféle kártalanítást, ha az árút megtartjuk és a vége az, hogy az ember be van csapva. Három-négy hó múlván jön a vigécz megint mosolyogva, és ha szólunk neki, akkor meg ő szidja a bitang czégét: és ez váltakozik mindaddig, míg az ember elég bamba ahhoz, hogy akként ne lépjen föl az ilyen népekkel szemben, amiként igazán megérdemlik.

Ennek ellenében fel kell említenem, hogy egyetlenegyszer egy bécsi vigécz is több papírt küldetett a rendelnél és amidőn eziránt a czégnek írtam, szabad választást engedett az árú visszaküldésében, vagy a fölösen küldöttnek általam megszabandó árban megtartásában. Vigéczét pedig 15 évi szolgálata daczára elcsapta és erről azzal értesített, hogy jövőben személyesen jön évente egyszer nagyobb rendelményt fölvenni, vagy ha ez ügyben magam utazom Bécsbe: minden költségemet fedezni fogják.

Egy ízben valami másodrendű czég vigécze tett ajánlatot nálam. Egyszerűen elutasítottam és minthogy ez kellő eredményre nem vezetett, goromba is voltam vele szemben. Ebéd után a kávéházba menve, asztalomhoz jön megújítani a kínálást. „Itt nem gseftelek!” kijelentéssel leintettem és ő távozott is asztalomtól, de visszaszólt: ahogy én kegyedet ismerem, ha küldeni fogok 25 rizsma nyolczas fogalmi papírt, nem fogja azt visszaküldeni.” „Ha ismer – válaszolok – küldhet 50 rizsmát is.”

Ennyit is küldött.

Persze per lett belőle s a tárgyaláson fentiek szerint adtuk elő kölcsönösen az ügyet és a bíróság ítélete úgy hangzott, hogy aki azon alapra építi ügyletét, komoly üzleti ügyletet, hogy ismeri ügyfelét: igya a levét, ha rosszul ismerte.

Rendeltem levélileg egy budapesti czégtől huszonöt rizsma nyolczas cellulosepapírt és minthogy ezt sűrűn hozatom, nem mindig ugyanegy czégtől, de mindig egyenlő árban, nem tartottam szükségesnek az ár előre meghatározását. Küldött aztán valami nagyon csúnya fekete papírt 35 krajczárért kilóját, holott azelőtt 27 krajczárral fizettem.

Írtam neki és azt válaszolta, hogy bár csúnyábbnak látszik, minőségileg jobb az az én mintámnál.

Fölülbíraltattam több gyári czéggel és az egyöntetű vélekedés az lett, hogy inkább rosszabb a sötétebbik minta, mint a világosabb. Az így nyert összes leveleket áttettem hozzá és azon választ nyertem, hogy: „ezen árú olyan régen fekszik már nála, hogy akkor még magasabb volt a beszerzési díja és azóta annyit haladt a papirtechnika, hogy ma már olcsóbb nyers anyagból is szebb papírt lehet előállítani.”

Ezt akarta tehát velem megfizettetni, amiért nyakán keshedt ősi papirjától végre megszabadítottam!

Azt fogják kérdezni, hogy ily körülmények között miként állhatnak fenn mégis a magyar papirczégek?

Erre föntebb már megfeleltem. És pedig részben a vigéczeikről megemlékezésnél, részben pedig az arra rámutatással, hogy túlnyomólag a silányabb anyagok gyártását művelik és ennek elhelyezése könnyebb.

Azt se tessék feledni, hogy a fővárosi nyomdák túlnyomó nagy többsége nem tart készleten papírt, hanem esetről-esetre szerzi azt be, a megrendelés akármilyen görbe számának megfelelően és így fizetheti is jobban, mint mi, mert nincsen mellette kamatvesztesége és nincs rája raktárdíjköltsége.

A vidék vevőiről pedig ne szóljunk. Azok egyrésze azt veszi, amit kap, részben tudatlanságból, részben pénzügyi kényszerokokból és nagyon kevesen vagyunk, kik fenti tekintetektől függetlenül intézhetjük megrendeléseinket.

Hogy pedig valami vígan nem fut a lovuk, ezt – állításaim igazolására is – bizonyítja, hogy Ausztria papirgyárosait régen szorongatják kartellkötés végett; meg hogy állandóan az államtól kérnek segílyt, a magyar papiripar súlyos helyzetét hangoztatván felirataikban.

Már a magas kormány válasza meggyőzött, hogy nem ül fel könnyen memorandumoknak, mindazonáltal szabadjon ide vonatkozólag két tanáccsal szolgálnom.

Először is szerezze be a kereskedelmi miniszter úr a fennhatósága alatti közlekedési vállalatoktól a kimutatást arról, hogy évente mennyi papir jön be hozzánk Ausztriából és mennyi a kivitelünk: – ennek nem lehet más következménye, mint hogy az államtól segílyt kérő és váró gyárosokat gyámság alá helyezteti, a nemzeti vagyonnal való rossz gazdálkodás miatt.

Ma a Magyarországon elfogyasztott papiros 82 százalékát Ausztria szállítja!

Itt még arról is meggyőződhetik, hogy gyáraink a bécsi papirügynökökkel szemben sem versenyképesek.

Másodszor pedig, mielőtt olyasvalami segílytségre gondolna – pl. a hazafiság örve alatt – ami a fogyasztó iparosokat és kereskedőket kiszolgáltatná e gyárosoknak: szíveskedjék utána nézni, hogy a már ilyen támogatás mellett készült édes honivízjegyes papirunknak hogy rizsmája? S győződjenek meg róla, hogy hasonminőségű nem honi papiron ez árban ugyanannyi kész nyomtatványt adunk akárhányan vidéki nagyobb nyomdászok. Nem is szólva arról, hogy – esetleg – e honi vízjegy Pittenben vagy Grázban is készülhet, meg készül is.

A papirfogyasztás nálunk soha nem képzelt arányokat öltött és a föllendülés tizenöt-húsz évre tehető, tehát teljesen azon gyárosok javára eshetnék ésszerű kihasználással, akik az államtól kérnek segílyt!

Ha jelen soraim a viszonyok némi javulását eredményeznék, és a magyar papiriparnak azon lökést adnák, hogy versenyképességre vergődjenek a bécsiekkel szemben: nem bánom, ha személyemet illetőleg bármi dühre gerjednek is az itt meg nem nevezve érintett cégek, én akkor kötelességemnek fogom tartani magam kis szükségletének itthon vásárlásával is támogatni igyekezetüket – noha jelenlegi cégeim vezetőit, mint egyéneket, otthagynom mindig nehezemre fog esni és velük szemben hálátlanságomat csak a hazafiság fogná menthetni.

De hát meglesz-e ez valaha?!

VÉDEKEZÉS A TISZTESSÉGTelen VERSENY ELLEN

Előadva a győri nyomdászkongresszuson

Engedve azon megtisztelő felszólításnak, hogy e tárgyról, nagy és jeles csapata előtt kartársaimnak olyszerű javaslatot tegyek, amely megszüntetésére vezetne a szennyversenynek: mély sajnálattal kell kijelentenem, hogy bár – tudvalevőleg – e tárgyról az utóbbi időben talán túlsokat is irkáltam és ezen fellépésem egyedüli indítéka a tarthatatlan állapotok orvoslására törekvés volt: még csak hozzávetőleges javaslatot sem tudok tenni csak féligmeddig való megszüntetésére sem e súlyos bajoknak.

Kartársaim közül még sokan fognak emlékezni reá, hogy a szegedi nagygyűlésünkön is felvetették azon eszmét, hogy holmi kartellel egységes kötelező árszabályt alkossunk.

Első voltam, aki ez ellen felszólaltam és támogattak Schlesinger Sándor, Laszky, néhai Számmer és még több kartársaim azon nézetemben, hogy ez először az üzleti szellem béklyóba verése lenne az élheterlenek javára, másodsor pedig ki ellenőrizhetné, hogy a tisztességet szem előtt nem tartók ezerféleképen ki ne játszájk? S így, akik miatt ezt tennők, ebben fegyvert ne leljenek a tisztas alapon dolgozókkal szemben?

E tekintetben nézetem ma sem változott és bár magamnak sem esik jól, amidőn általam évekig készített munkákat olyképp vonják el tőlem, hogy 30–40 százalékkal olcsóbban vállalják, nem tekintve, hogy ezt vállalni nem lehet, sem pedig, hogy vagyoni tönküket alapozzák vele: mégis e tekintetben teljes szabadságot vélek kinek-kinek meghagyni, mert hogy mily eltérők az árszámítások, arra nézve a több szakértelemmel dolgozó fővárosi nagy czégek nyilvános pályázatra beadott árszabásaik jó példák; ahol ugyancsak nem kisebb az áreltérés, árhullámzás fent említettnél.

Másrészt pedig két évtizednyi idő tapasztalata bebizonyította előttem, hogy mindazon czégek, akik nem a saját hasznukra, hanem mások megkárosításáért vállaltak munkát, nagyon kérész életűek voltak, tehát káros munkálkodásuk ideig-óráig való volt.

A vidék azon apró czégeit, kik a kereskedelmi munkák összeharácsolása végett levigéczelték munkaadó községeinket és vidékünket, eléggé meg fogja nyomorítani a megrendelések gyűjtéséről szóló új törvény és ezeket könnyű lesz ellenőriznünk is. Csak azt kellene még keresztülvinni e törvény magyarázatánál, hogy csakis viszonteladási árúra szabadjon megrendelést gyűjteni, mivel szakmánkat csakis így lehetne megvédeni a gyűjtő urak túlkapásai ellen.⁵

A mi nagy ellenségeink nem a kis vidéki utaztató nyomdászok, hanem az általunk támogatott fővárosi papirczégek és Posner, Rigler, Velvart, Luszt-féle nyomdák vigéczei, akiket már sokkal nehezebb lesz ellenőrizni, hogy ki ne játszájk e törvényt, ha ugyan erre valamelyiknek törekvése lenne. – Mint a hogy nagyon van. – Mert ezek vigéczelési jogosultsággal bírnak ismét-eladók látogathatására és ha a cég nem kívánja is, fog-e a vigécz kapzsiséga ellenállni tudni, hogy határsértést ne kövessen el, mikor épp ilyenek elkövetése végett küldik ki jórészt őket.

Azt hiszem, hogy nem. Sőt meg vagyok győződve, hogy magán megrendelések tovább felvehetése végett nagy arányban fognak meghívó levelek gyűjtetni, amely trójai kapuja lesz a régi vigécz-rendszer folytathatásának.⁶

⁵ Belevették később, de hasztalanúl, mert kutyába sem veszik a vigéczeltető czégek az egész törvényt és csak nevetik, ha itt-ott pár koronára meg is büntetik – feljelentésre megindított per folytán őket! Mi az ahhoz képest, amit törvény ellenére üzött üzelmük jövedelmez!?

⁶ Megmondtam s az események dúsan és szomorúan igazoltak.

Elsősorban tehát ez ellen szervezkedjünk és ki-ki saját munkakörét tartsa erős őrizet alatt. Takarékpénztárak és egyéb közegyletek igazgatói révén fürkészsze ki, nem-e tétetik kísérlet az ily meghívások gyűjtésére, vagy a törvény más módoni kijátszására és hagyja megtörténni a törvénysértést s aztán torolja, illetve toroltassa meg minél szigorúbban: gondoskodván nyilvánosságra hozataláról a dolognak.

Mondjuk ki továbbá, hogy minden kartárs becsületbelileg kötelezi magát oly czégtől nem vásárolni, vagy ilyennél nem dolgoztatni, aki illetéktelenül belekontárkodik mesterségünkbe. Meglátjuk aztán, hogy Magyarország 1000 körüli vidéki nyomdászát oly könnyen nélkülözheti-e papirkereskedelme? És e mozgalmunkban bizton számíthatnánk a fővárosi kartársak túlnyomó részére és a szaksajtónak támogatására is.

A szegedi nyomdász-kongresszus azzal oszlott szét, hogy a sürgősebb sérelmek orvoslása végett küldöttséget menesztett az összes miniszterekhez és a többi bajok orvoslását a létesítendő főnök-testületre bizta.

Tudvalevőleg a deputáció teljes sikerrel járt. Sérelmes rendeletek nyomban töröltettek kérelmére és monopolizált nagy állami munkák osztattak szét a vidéknek, stb. és ezen vívmányok daczára teljesen elaludt minden érdeklődés és tíz év óta kísérlet sem tétetett a társulásra. S min mult? Az apró czégek közömbösségén! Pedig a társulás az erősek szövetkezése lenne a gyengék védelmére s így nekik kellene leginkább megalakulását sürgetni, mert csakis ily együttes erő képes az oly komolyabb kérdés megoldására, a minő a tisztességtelen verseny is.

Most együtt vagyunk, tehát első teendőnk a társulás legyen.

Erre már azért is szükségünk van, mert nem csupán kartársaink hitványai, meg ezek provizióra dolgozó sáfárjai munkálnak mesterségünk tönkretételén, hanem maga a legfőbb pártfogónk, – a mi adófilléreinken fennálló állam is szövetkezik ellenségeinkkel és elköveti azon hihetetlennek tetsző dolgot, hogy üzleti iparlovagokkal társul törvénytelen cselekedetek elkövetésére!

A császári és királyi Hermaneczi papirgyár, mint már számtalanszor megirtam: törvény ellenére vigéczeltet és összeharácsol olyan munkákat, amelyeket vállalnia a vigécz-törvénytől eltekintve sem volna szabad, mert neki nyomdája nincsen és ezen több szempontból jogtalanul folytatott mesterség után adót sem fizet.

Eddig ezen munkákat apró inséges nyomdáknak csináltatta meg olyan árért, hogy mellette igazán csakis ő nyerhetett! Jött azonban egy jó eszméje és gondolta, hogy miért fizessen ennyit is érte, ha még olcsóbban juthat hozzá?!

És ma Váczott a fegyházi nyomda tizenegy taposó gépje foglalkozik állandóan a Hermanecznek orrunk elől elhalászott nyomdai munkáinak előállításával!

Kedves kartárs urak!

Ha mi akármelyikünk következetesen követne el olyan törvényteleniséget, mint akár a munkák így összeharácsolása, akár állami kezelésben így megkésztetése: bizton ülnünk kellene érte.

Lépjünk sorompóba a Hermanecz ellen és lássuk, hogy a büntársaul szegődött államhatalom tartja-e vele a közösséget akkor is, ha bebizonyosodott, hogy ez az üzelem messze túllépi a pizsokverseny legszélsőbb határát is!!

S hogy tehát a benne bűnösöknek nem mint munkaadóknak, hanem mint munkásoknak van Váczott keresnivalójuk!

A NETOVÁBB

A midőn a tisztességtelen üzleti versengés ellen szaklapunk hasábjain ismételten síkra szálltam, a többek között kimutattam, hogy az üzleti élelmesség magát a kereskedelmi miniszteriumot is be tudta fogni ingyen plakáthordozónak és az üzleti szélhámosság ennél már nagyobb csak akkor termelhet, – mondám poétai nagyítással – ha valaki kibéreli a hercegprimást, hogy bizonyos árúkat pásztorlevélben kínáljon.

Persze ez nem akart mást jelenteni, mint egy lehetetlen mondást, megvilágítására a túltengő szennyversenynek.

Ha ki elolvasta soraimat, emlékezhetik arra, minő képtelen és mégis megtörtént dolgokat említettem föl a „honi” jelszó alatt űzött szédelgésekről.

És ím, ma az mind túlhaladott álláspont!

Egy „Magyar irodalmi értesítő” került kezeimhez, melyet a „Tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos főbizományosa” bocsátott ki Debreczenben.

Ezen irodalmi értesítő persze nem más, mint egy tanszer-árjegyzék, azonban minden kellékével azon divatos üzleti sajátosságoknak, melyeket több hó előtt mint netovábbját állítottam fel az üzleti szélhámoskodásnak.

Nagyon fájna a lelkemnek, ha ezen nagyarányú reklámpolitika az én elrettentésül felhozott nagy mondásaimból kölcsönözte volna eszméit. Annyi bizonyos, hogy nagyon közel jár hozzá.

Benyitója az egyházkerületi közgyűlések 6-ik évi jegyzőkönyvének kivonatából áll, mely kivonatok hol panaszkodnak, hol meg fenyegetőznek az iránt, hogy még mindig nem az egész egyházkerület fogyasztja ezen értesítő kibocsájtójának a könyveit, kiadványait és egyéb portékáját.

A következő oldal így kezdődik (tessék felállni!)

FŐTISZTELENDŐ ÉS MÉLTÓSÁGOS KISS ÁRON PÜSPÖK ÚR!

1810. szám.

A PÜSPÖKTŐL.

És aztán a püspök úr megveri a dobot egy debreczeni üzletember érdekében, elmondva, hogy az illető doboltatási költség fejében 2000 koronát fizet a főiskolai anyakönyvtár javára; – minek ellenében azonban vannak némi csekély kikötései.

Először is, bizonyára, ezen pásztorlevél.

Másodszor, hogy az egész egyházkerület, tehát 1252 ekklézsia, 1.000.000 lélek s mintegy 150.000 iskolás gyermek csakis az ő kiadványait és portékáját fogyaszthatja és pedig nemcsak pl. a formákhoz és egységes szöveghez kötött tankönyveket, hanem olyan tárgyakat is, melyhez az ekklézsiának, mint ilyennek semmi köze.

Természetesen az árakat nem a vevő fél, sem pedig a szokásos üzleti verseny, hanem a 2000 koronát ajándékozó szabja meg és hogy e körül nem szükkeblüsködött, bizonyítja azzal, hogy olyan dolgokat, melyeket ívenként úton-útfélen kaphatni jó fehér papíron 2 fillérjével, nála silány szürke fogalmi papíron csekély 5 fillérért kaphatók.

Megláthatjuk még ez árjegyzékből, hogy egy elemi V. osztályos gyermeknek tanszeren kívül csupán könyvre egy évben 8 korona 78 fillér kell, a VI. osztályosnak pedig 9 korona 34 fillér. Aki pedig a részletekre is kíváncsi, meggyőződhetik róla, hogy Magyarországon a legdrágább tankönyvek a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kiadásában jelennek meg és mintegy 50%-al térnek el akár az egyetemi, akár a „Szt-István-Társulat” kiadványaitól; – persze a pártfogolt kiadó javára és mind a 2000 korona ellenében és a szegény iskolázató szülők rovására.

Hogy pedig a honhaza se szenvedjen csorbát: a 134 oldalra terjedő árjegyzékben hirdetett tárgyak hazai volta mellett a püspök úr szíves kezeskedni fenti pásztorlevelében, és hogy tényleg hazaiak is ezek, ezt bizonyítani látszik az is, hogy mintegy 100 ábrát a füzet előállításához Lassner & Ascher Wien, egy nagy csomót pedig P. Kühn & Co. Wien, Carl Kuhn & Co. Wien, L. C. Hardtmuth Wien adtak kölcsön. Amiről bárki meggyőződhetik akként, hogy összehasonlíttja a debreczeni kiadvány ábráit nevezett czégek árjegyzékének ábráival s nemcsak hogy méretük teljesen egyenlő, hanem a rajtuk látható apró sérülések vagy más véletlenül rákerült jelek is mindeniken egyaránt egyenlően meglátszanak, bizonyosságul, hogy tehát ezen czégek eredeti metszvényeiről nyomtatódtak s tehát az ő árúik kínálnak hamisítatlan honiakként. A magyar ábrák pedig Calderoni Bosban gyártott tárgyait hirdetik.

Éljen tehát az üzleti tisztesség meg a hazai ipar!

MAKULATURA-GYÁRTÁS

Előadva a győri nyomdászkonferencián

Napi szükségleteink megszerzése a mai sivár pénzügyi viszonyok között elég gondot ad, még ha félretesszük is azon törekvésünket, hogy kenyérkereseti foglalkozásunk munkálkodását összekössük szakmánk művészi színvonalának emelésével. Pedig mely jobb érzésű kartárs tesz le erről? Hisz ez tulajdonképpen egyéni értékünk emeltyűje is – és a szakmánkban kiválásnak nem lehet, hogy magunk is hasznát ne lássuk.

Megfelelő műveltség hiánya tehát, ha valaki dolgai közben az előtörtetést szem elől téveszti azért, mert ez rögtön nem gyümölcsözik.

Megszűnik azonban minden okoskodás ottan, ahol a kenyérért magasra kell nyulni és a józan gondolkodást kapkodás váltja fel. Már pedig ezen kapkodás nálunk oly mérvet öltött, hogy rendszerre vált. Nincs arányban a kereslettel a kínálat és ez utóbbi sokszor nem ismer más számítási kulcsot, mint minden áron vállalt munkák összeharácsolása révén még valameddig élni! Pedig talán nem is ismerik azon bölcs latin közmondást, hogy: „aki időt nyer, életet nyer”.

Gyöngyéletünk ily sívárrá válásának okairól sokat beszéltem már, de lehetne még írni és beszélni kötetekre valót. Nem akarok azonban ezekre hosszan kiterjeszkedni, csak azt említtem fel, ami tulajdonképpen tárgyja előadásomnak.

És ez az, hogy újabban a politikai alakulások is úgy érintenek bennünket, akár a börtönt. Azaz hogy jobban, mert ott áremelkedést is idéz elő, holott nálunk csak árúinknak elértéktelenedését.

A legújabb időből is száz példát hozhatnék fel erre, de elégnek tartom pár csattanósabb fel-
említését.

A valuta-rendezés Lucza-széke módjára ment és a körültekintőbb nyomdásznak módjában állott volna raktári készletének úgy átdolgozása, hogy életbelépése esetén nyomtatványainak túlnyomó része az új értékjelzéssel legyen ellátva. Dehát semmi bizonyosat nem bírt az ember nyerni arra nézve, hogy a rendezés keresztülvihető lesz-e és így meg kellett maradnunk a régi értékjelzés mellett: és ezer rizmszámra váltak makulaturává a forint-krajczáros nyomtatvány-ürlapok, lajstromok stb.

Még közvetlen törvénnyé válása előtt sem tudtak illetékes helyen erre vonatkozó tudakozódásra mást válaszolni mint, hogy „ezt Ausztriától tessék megkérdezni. Épp ez ügyben van Bécsben a belügyminiszter úr.” – Tessék ily körülmények között kellő elővigyázattal eljárni.

Az állami anyakönyvelés is reménységgel töltött el sokunkat aziránt, hogy a nyakunkon veszendő egyházi anyakönyvekért bő kárpótlást nyerünk az új nyomtatványok forgalomba vétele nagyobb forgalmánál. És ehhez az állam szállított mindent. Ami indokolva lenne, ha biztonsági szempontból házilig állítatott volna az elő, papírpénzeink és értékjegyeink mintájára. De nem így történt, hanem a főváros különböző nyomdáiban készültek azok és a biztosítéki víznyomást rossz klisékről készítették nyomdai úton, zöld festékkel. Az előállítás pedig semmivel sem került kevesebbe, mintha szerte az országban készültek volna e könyvek. Ismételen is hangsúlyozom, hogy a könyveken kívül minden apró-cseprő nyomtatványai is így központosítva, de különböző fővárosi magán-nyomdáiban készültek az új anyakönyvi hivataloknak.

Az állategészségügy államosításakor még e törvény életbeléptekor is szó sem volt róla, hogy a vele járó nyomtatványokat az állam kívánja szállítani és husz-harmincz nyomda olcsóbbnál-olcsóbb árjegyzéssel ostromolta a jószág-doktor urakat kínálatával. Januárban lépett életbe az új rendszer és februárban jött a rendelet, hogy e nyomtatványokat az állam szállítja ingyen. Tessék ezzel versenyezni és a beraktározott készletet megsütni.

A közigazgatás egyszerűsítése tervbe vételekor nyomban megváltoztatták az árvtári A–G és K, I. kilencféle kimutatást, amely pedig csupán két évvel előbb lett elrendelve és amelyekből bizonyára nem adott el egyikünk sem annyit a két év alatt, amennyi a változás folytán nyakán maradt. Az új és változott minta pedig rövid egy év után teljesen használaton kívül helyeztetett.

Be nem avatottak – és ilyenek kell e tekintetben a miniszteriumokat is tartanom – azt hiszik, hogy a nyomtatványváltozásnak mi örvendünk és hogy ez a malmunkra hajtja a vizet. A mi persze nagy tévedés!

Az új nyomtatványok beszerzése ritkán kárpótol bennünket a készleten levő, hatályon kívül helyezett értékeért és most bő alkalmunk volt tapasztalni, hogy amíg tőlünk a régi értékjelzésű vagy csak a 189-es évjelzésűt 1900-ban egyáltalán nem fogadták el munkaadóink, addig a közhivatalok saját készletüket bizony kijavígtatták és utolsó ívig felhasználták. Tehát még ez is hozzájárul, hogy kellő kártalanítást ne nyerjünk változások alkalmával.

Kedves kartárs urak! Erősen meg vagyok róla győződve, miszerint ha testületté szövetkezünk és megkeressük a nagyméltóságú belügyminiszter urat az iránt, hogy tömeges megkárosodásaink elkerülhetése végett tegyen valami olyan intézkedést, hogy minden tervezett újítás vagy változásról, amely nyomtatványfogyasztással jár, értesítse az ország mindazon nyomdászait jó idején, akikről tudva van, hogy közigazgatási, községi és más ily közhivatali nyomtatványraktárt tartanak: hogy ez elől nem fog elzárkózni, különösen ha kérésünk támogatásául szíves figyelmét felhívjuk reá, hogy mi is hányféle szolgálatot teszünk az államnak például a sajtótermékek ingyen nyújtásával, vagy a közelmúltban a mindenféle állami jövedelmek inkasszálásával. Mint amilyen például a hírlapok, naptárak, falragaszok, hirdetések, üzleti könyvek bélyegadójának lerovása, melyek részben ma is kötelességünké vannak téve – s amelyekért szabálytalanságok felmerülése esetén még anyagilag is felelősek voltunk és vagyunk. S minek ellenében semmi ellenszolgálatot nem élvezünk.

A tárgyhoz még sok mondani való lenne, de hát nem élhetek vissza annyira szíves türelmükkel, hogy kimerítsem; ezért azzal vetem végét értekezésemnek, hogy siessünk csak mielőbb testületté alakulni és úgy az itt felemlített, mint számtalan más sajtó bajaink orvoslása iránt hathatós mozgalmat indítani, aminek egészen más súlya van, mint egyes ember bármily agilis mozgolódásának.

PISZOKVERSENY

Ez az, amiről sok szó esett s amiről erdők és bérczek zengtek s amit sokan – legtöbben úgy képzelnek, hogy minden az, ami őket boldogulásukban gátolja.

S a mi szakmánkban nincsen egyetlen cég sem, ki még bele nem esett volna, – ha szigorún akarnánk fölöttük ítélni.

Mert hiszen a legbiztosabb ismérve, ha valaki kárára is vállal munkát – s ki mondhatja magáról, hogy soha sem vállalt még így?

Ezért jó lesz megállapítani végérvényesen és minden kétséget kizárólag, hogy mi tartozik föltétlenül a szennykonkurrenczia keretébe s mikor üldözendő az?

Előre bocsátom, hogy nem tartozom azon egyének közé, kik jogosítottnak vélik magukat a más ügyeibe beleszólásra és még azt is megengedem, hogy saját szakállára és így bőrére dolgozó egyének veszteségre is dolgozhatnak, tekintet nélkül arra, hogy versenytársaiknak tetszik-e ez vagy sem? S csak azon esetben engedem meg az ilyen vállalkozást a pizsok-verseny osztályába sorozni, ha nyilvánvalólag azon kategóriába sorozható, amelyet legjobban egy kóser adomával jellemezhetek, – amely szerint: a haldokló üzér, köré sereglett fiainak azt testálta, hogy mozogjanak, s amíg tehetik: vagyonszerzésre törekedjenek. – Ha pedig maradna fenn még fölös életidejük, azt arra fordítsák, hogy versenytársaikat akadályozzák meg a megélhetési eszközök megszerzésében!

Ezt már senki sem mondhatja tisztos üzleti elvnek – és jó szolgálatot tesz minden kartársam, szomorú viszonyok között tengődő szakmánknak, ha szigorúan ezen keretbe illő, bebizonyítható eseteket megfelelő helyen megismerteti, hogy aztán orvoslásáról gondoskodhassunk.

Megkezdem a sorozatot pár jeles cég dísztelen cselekményének ismertetésével, s akik még ezt sem tartják szennykonkurrencziának: társulhatnak velük.

Jásznagykun-Szolnok vármegye törvényhatóságát kioktatta valami betyár, velünk egy szakmán lévő úri ember, hogy olcsóbban fog nyomtatványhoz jutni, ha eredeti alkatrészeire osztva: külön szerzi be a papírt és külön alkuszik a nyomtatás költségeire.

Így is van ott pár év óta – s gyönyörűen megél mellette a szegény vármegye.

Ugyanis a napokban ott lefolyt árverésen X. kartárs úr nyerte el a szállítást és a majdnem kizárólag és nagy tömegben szállítandó szürke fogalmi ügynevezett hetes papírnak kilójáért huszonhat fillért fog kapni bélyeges nyugta ellenében, helyben, a vármegye házánál, – esetleg hat havi várakozás után. Tehát vagy harmincz százalékkal kevesebbet a beszerzési árnál.

A nyomtatással versenytársát, ellenlábását Y. urat bízták meg, ki a pár waggon különböző nagyságú papirokat egy éven keresztül, esetről-esetre 380 (háromszáznyolczvan) koronáért fogja pár százféle szedéssel telenyomatni. Ezen munka más cég kezében volt a közelmúltban 1600 (ezerhatszáz) korona díj mellett és ezen cég köztudomásúlag csúnyán elhasalt, – daczára, hogy négyszerte nagyobb összeget kapott ezen ott számottevő munkáért.

Nincsen azonban olyan csunya dolog a világon, amit a tényleges éhség ne menthetne és ezen örületes verseny igazán élethalál harc a kenyérért; azon kenyérért, amely nincsen s amelyhez versenytársaink testén keresztül juthatnak csak. – És lelketlen esküdtbíró az, ki még a gyilkost is fel nem menti, ha kétségtelenül az éhség adta kezébe a tört!

X. – Y. – Úr Isten! Ha az ezután következő nevet az illető maga írná le, – hány minusszal különítené el magát tőlük. – Pedig a minusz jelenleg amazok mellett van és szól.

Lovag Posner Károly Lajos úr, álljon elé!

Igaz-e, hogy az Ön czége mind az újabb időkig a legrágabban adta Magyarországon nyomtatványait?

Igaz-e, hogy Önnek czége kezdettől fogva e legjövedelmesebb munkákat, a takarékpénztáriakat forszírozta főképpen és majdnem kizárólag?

Igaz-e, hogy czége a 25 kilós fehér papir octávjára kéken vagy veresen nyomott ürlapoknak ezrért évtizedeken keresztül 14 koronát számított tizezres példányszámoknál is?

Igaz-e, hogy ezen árakat mind a mai napig csak kényszer esetben s akkor is legfőlebb 10 koronára csökkentette?

S igaz-e, hogy Ön meghívást eszközölt ki – törvény ellenére – a mezőberényi takarékpénztártól vigécze számára, ki ottan az itt említett nyomtatványt ezrenként 4 (négy) koronáért kínálta, csak hogy kiüssön egy kis vidéki versenytársat a nyeregből?

Igaz-e, hogy ugyanezen – kétszázötven százalékos engedmény mellett kínált még vagy tízféle nyomtatványt?

Én állítom és vállalom bizonyítását, hogy igaz.

Felállítom a számadást is imígyen:

Ezen tízezer ürlaphoz kell 1260 ív papir, amelynek súlya 32 kiló és kilója 60 fillér, tehát kerekszámban

pénzértékben	20 kor.
Szedése két példányban	6 kor.
5000 nyomás	5 kor.
Gépmosás kékfesték alá, vágás és adjusztálás	3 kor.
Bérmentesítés és expedálás	3 kor.
Rezsik: adó, házbér, fűtés, világítás, értékkopás, adminisztratív személyzetre eső díj	3 kor.
Vigécz úr províziója vagy fixje 10%-ban megállapítva	4 kor.
Naptár meg egyéb tiszteletpéldányok, melyeket minden pénzüzetnek megküld, akár vevője, akár nem	1 kor.
	Összesen: 45 kor.

Kap pedig érette 40 koronát.

Lovag úr! Magyarázza meg, miként lehet ilyen haszonból az évnek egy harmadrészét külföldi drága fürdőkön tölteni családostól: s menten melléje állok. Félreteszek minden tisztességet és követem példáját.

Avagy Önnek is azt testálták, amit fentebb említettem és Ön már a végállomáshoz jutott?!

Lovag úr! A magyar nyomdászat súlyos viszonyok között vergődik! Olyanok között, mint még soha!

Ezer számra törtek létére kenyérért, meg kenyérírigységből mindenféle rongy fráterek. – Akadályozza meg kérem, hogy a kegyed szép tisztességnek és üzleti jóhírnévnek örvendő firmája alatt kapzsi vigéczek visszaélhessenek azon könyomatú névjeggyel, amely nekik a bizalom és tisztos helyre beléphetés varázsát kölcsönzi, – hogy ezzel aztán akként élhessenek, hogy minden más kartársnak lehetetlenné tegyék a megélhetést s a czéget egy színvonalra súlyesszék a fentebb jellemezett X-el meg Y-al! meg más rongyfráterekkel!!

S azt se tessék feledni, hogy az X. meg Y-ok sokan vannak és nagyon éhesek is és ha ugyan-ily piszkos úzelemre szorítaná őket egy olyan hajdan jeles cég, – akkor bizony – legalább egy részük – a piszkosságban fórt adnak Lovag úrnak; – mert nem automobilon, hanem gyalog járnak és nem drága pénzen kibérelt, hanem saját képüket tolják a vásárra olyan időben, amikor ezen idő ingyenbe esik nekik és nem igénylik utánna a Nizzában való fürdőzést, hanem teljes őszinteséggel és becsületességgel a saját fertőjükben fürdőznek: – ami minden-esetre kisebb költséggel jár.

Felszólalásomat azért írtam ily szerénytelen hangon, mert a cég már nem egyszer hallgatással vágott zsebre egy csekéllyel enyhébb hangon írt támadást – s mert a szükséges tárgyi bizonyítékok fiókomban vannak.

Ebben a kompromisszumos világban azonban én is ilyent ajánlok és felhívom Lovag urat, hogy jelentse ki azon a helyen, ahol jelen támadásom eredetileg közzététetett, hogy megbizottja visszaélt a bizalmával és akarata ellen intézett támadást azon iparág ellen, amelynek Ön egész vagyonát köszöni és én menten verem a mellemet, szólván közös szittya őseinkkel, hogy: „osámnú, bogádnú, gozálnú” stb. és vágom a tűzbe azon bűnjeleket, amelyek egyik kiváló cégünket ily csúnyán megbélyegezik.⁷

Ellenben pedig a sarkában leszek és nem lehet vétkeznie, bűnhődés nélkül. – Nyilvánvalóvá teszem ezen ügyet a legszélesebb körben és megkérdem minden kipuhatolható munkaadó pénzügyintézetét, hogy miért fizet Önnek 14 koronát azért, amit másnak kínálva-kínál 4 koronáért?!

S nincsen az a firma, amely ilyen következetlenséget büntetlenül vigyen el! Mert a vevőközönség ezt menten hajlandó csalásnak minősíteni!

Ha háborút akar, legyen háború! S lesz is! Nekünk nincsen mit veszteni benne, de nyerhetjük azt, hogy tisztul a levegő!

⁷ Bizony megint hallgatott, mint süket disznó a buzában.

TÖRVÉNY A PISZOKVERSENY ELLEN

Az ipar és kereskedelem terén, részben minden versengés tisztességtelen; amennyiben kivétel nélkül pályázat a más kenyerére.

Enyhítő körülmény, ha versenytársainkat szebb és jobb munkák készítésével iparkodunk túlszárnyalni, vagyis a nyeregből kiütni. Ez esetben a mi kárt egyesekben teszünk, közönbösítjük a köznek tett szolgálattal; bizonyos iparág fejlesztésével és valamely kiállításon kitüntetést is nyerhetünk vele; sőt nincs kizárva a kis ezüst érdemkereszt sem.

Tilalmas azonban vesztegetéssel, áruhamisítással vagy a mennyiségnek hamis feltüntetésével, a ténylegesnél olcsóbb ár számításával és még számtalan más hunczfutsággal túlszárnyalni akarni azon kartársainkat, akik e dologban különben is elég magasan szárnyalnak.

Minthogy pedig a kenyérkereseti pályák mindenikén ez utóbbi cselekedetek elkövetésére való nagy hajlandóságokkal, sőt cselekményekkel találkozunk: minek törvényt hozni a versengés tisztességének megóvására!? Hisz amilyen állapotban ez ma fetreng, van ellene § bőven: a büntetőtörvénykönyvekben!

De nem lehet végrehajtani!

Mert nem szarvasbogár az ember, hogy fejfel menjen a falnak vagy parázson fusson, hanem észlényhez méltó bölcsességgel mögé kerül a bajnak.

Vesztegetni négyszemközt, vagy még többször kétszemközt szoktak és soha tanut hozzá nem szereznek.

Épp így van a többi betyárságokkal.

Ezek ellen tehát csak egy orvosság van, amelyet azonban – nem lévén kapós – nem árulnak patikában: a közerkölcs színvonalának emelése, hogy a megvesztegetni szándékolt maga legyen rögvest a bíró.

Ilyen persze nincsen, vagy csak nagy ritkán.

A tervezett törvény tehát, ha mégis valami hasznot akar tenni az ipar és kereskedelemben: cserkésze össze azon apró csalafintaságokat, melyeket nyíltan üznek és vegye tilalom alá. Ezzel is sok gyomot irthat az adás-vevés eldudvásodott mezején.

Néhányra magam is ráterelem ím a figyelmet.

Az „Emkét” lekenyerezik a jótékonyság szent nevében, és nincs jobb gyufa mint az „Emkés” – mindaddig, míg más gyáros az országos hirlapegyesületnek százalékot nem ígér: és ekkor ez a jobbik.

Aztán meg itt van az „Otthon”, egy a tönk szélén álló szépirodalmi lap.

Mikor már nem élhetett meg másként, némi százalék ígérettel megfogta Magyarország összes postamestereit vigécznek előfizetők gyűjtésére.

Így okoskodhatott: a postát rendszerint hölgyek kezelik és ki nem hagyja magát megfogni egy hölgytől? Avagy kinek nincs elsikkasztástól féltett levele? Egyik csak hat majd.

Nem panaszképp hozom ezt fel, mert engemet nem fogtak meg. Tudom, hogy a levelek jó kézben vannak s ilyen feltételektől kézbesítésük nem függ. A hölgyek pedig: „Kommt für mich zu spät”, tehát mint mondám, nem magamért panaszkodom.

Még jobb az, amidőn egy községi nyomtatványokban dolgozó cég a jegyzők országos egyesületének elnökét csípi meg kikiáltónak, aki – mert az egyesületnek öt százalék jutalék

ígértetett, saját maga veri a dobot egy üzleti vállalat érdekében: sőt részvényeket erőszakol a jegyzőkre, amely részvények jövedelmezőségét – szerinte – minden jegyző maga javíthatja megrendelések feladásával.

Az elnök urat személyesen jól ismerem és távol tőlem minden sértő szándék. De mint üzletember, hadd világosítsam fel róla, hogy még mi rideg üzleti lelkek sem tartjuk a tisztességgel összeegyeztethetőnek ha bármi szent jelszó alatt is, egy ilyen tisztas állás polczáról szórják a reklámcedulákat: csak azért, mert a zsákmány bőrének egy kis része oltári áldozatnak ígértetett.

Naiv, jó lelkek beugrása ez – üzér-szellemeknek.

Tessék nekem 5–600 községet munkaadóul megszerezni: adok a szent célra nem öt, hanem husz százalékot.

Ugyebár haragudni tetszik az ajánlatért; pedig fényesebb az előzőnél! És nincs részvényhez kötve, oly részvényhez, melynek megvétele ellenében nekem munkaadóul ajánlkoztak már jegyzők.

A versengés tisztessége ellen irányított merénylet az is, amidőn fölvetik – jórészt idegen tőkésék a „honi” jelszót és mert Budapesten irodát tartanak fenn: e jogcímen el akarják marni a piacról azon kartársaikat, kiknek ilyen közvetítő irodái csak Bécsben vannak.

De a módja ez agyarkodásnak egyenesen arczátlan.

Mikor Kossuth és Batthyány (Kázmér) fölvetették a honi ipar védelmét, első dolguk megfelelő gyárak létesítésére való buzdítás volt.

A mai praktikus utód nem így tesz.

Hanem piacra dobja a „honi” jelszót és beugrasztja a kereskedelmi miniszteriumot az eszme támogatására, és mennek szét országszerte a bizalmas körlevelek pl. a tanfelügyelőségekhez (72065 IX. 1899. nov. 2.) hogy csakis magyar tanszerek használatát tűrjék meg hatáskörükbe tartozó iskolákban: és amidőn a magyar ifjak nyálaikat folytatva törtetnek e honi gyártmányokért: kisül, hogy az mind német. És a Kereskedelmi és Kultuszminiszter úr ide vonatkozó rendelete – szerény soraimra – egy évre jégre tétetik.

Az év mintha már el is mult volna (el azóta 6 is), de azért hol kap honiért epedő szivünk egy 50 filléres körzöt, vagy negyedfilléres rajzszoget, meg egyéb csakis honiban használható ilyen fontos cikket, amelyek valóban honiak lennének?!

Ments Isten, hogy gúnyolni akarnám ezen szentnek is mondható törekvéseket! Dehát ezen komoly feladatokkal megbizott komoly egyének ne érdekeltek tanácsán induljanak meg benne ingyenreklámú dobverőknek, hanem a kudarcz eshetőségének kizárásával.

Avagy szakembereket nem kelt-e mosolyra az, amidőn látják, hogy pl. gyógyszerészeket föl-hívják magas és komoly helyről oly gyártmányok honi minőségben fogyasztására, amelyek a monarchiában egyáltalán nem készítettnek.

Nincs e honházában senki, aki kevésbé szereti a németet – ha mindjárt osztrák is – mint én; de nem szeretem, ha előttük nevetségesek leszünk és azzal akarjuk őket lefőzni, hogy pár élelmesebb, itt grasszáló fajrokonai zászlot bontanak a „honi” mellett, tisztán azért, hogy a többi elé sorompót vonjanak és e jelszó alatt portékáikat drágábban fizettessék velünk.

Az ilyen mindenáron való honi portéka szép példányai kaphatók a többek között Bártfán is, fürdői emléktárgyakként ezen felírással: Bártfai emléck! Egy példányt őrzök belőle.

A versengés heve szül még más tisztességtelenségeket is és okulásképp jó lesz szót ejteni ezekről is!

A szegény családfenntartó és adófizető nyomorult polgárok egy részét nagyon sokszor az inség is utalja üzleti szédelgésre és apró fogások elkövetésére. De mi kényszeríti ebben velük versengeni az államot, aki, ha pénz kell neki, enélkül is segíthet magán: az adóprés párszor körülcsavarásával!?

Nem viccképp kérdem ezt. Hanem tessék csak úgy fontolóra venni, hogy az állam az egyetemi nyomdának előnyöket biztosít „Magyarország rendeleteinek tárában” tanügyi nyomtatványok előállítására és egyedárúként terjesztésére. Ezek „utánnomása tilos”, mert szellemi termék számba megy a: „folyó szám”, „iskolamulasztó neve”, „intési díj”, „jegyzet” szöveg az alatta következő kétcziczeros vízszintes vonalú táblázattal.

Ugyanígy egyedárúsították a vasúti nyomtatványokat, titokban, egyes lapkiadók nagyhangú vezérczikkeit jutalmazván vele – Barossig.

A szolgálati cselédkönyvvel is így volt Wekerléig.

A katonai nyomtatványok egy részét a fent tisztelt „Tár” szintén ilyennek nyilvánítja csillag alatt petitben.

Az állami adókönyvecskéket meg éppen vácsi és illavai kartársaink birlalják napi 12 fillér lénunggal: és ha az állam saját adója beszédére ingyen hozná forgalomba – miként a B) póttadó főkönyvet – szó sem férhetne hozzá; de hát nem így van, hanem 4 fillér az ára, folyamodványra küldik a közlekedési kartárs úr szívessége folytán, „hivatalból, bérmentve”. Holott mi – egyik-másikunk – szívesen adnánk 2–3 fillérjével: zsebünkéből bérmentesítetten szállítva.

Fentebb Baross és Wekerlét említettem. Ezen kiváló politikusaink előtt fölpanaszolta már ezen dolgokat a szegedi nyomdásznagygyűlés kiküldöttsége és mint jól emlékszem rá: ezeket mindkét jeles miniszter olyan törvénytelenéseknek minősítette, amelyeket addig is semmisenek tekinthetnek a nyomdászok, amíg rendeletileg orvoslást nyernek.

Hol van feljegyezve, hogy mi eredményt ért el a szegedi nyomdász küldöttség? Vettek-e föl erről jegyzőkönyvet: közölték-e valakivel?

E sorok írója csak lógós volt a küldöttségben és a tett megfigyelések után szerényen visszavonult.

Visszavonulásából kilépni oka sem volt, mert a mit Baross és Wekerle megígérték; az, mire hazaértünk, teljesezésbe is ment.

Hosszú időre a hadügyet érintő panaszunkra, amelynek felemlítése megütközést keltett és állított, hogy nem lehet a dolognak ilyen az állása, később „hadügyi tekintetéből fenntartandóknak nyilvánítottak” a puritán Fehérvár alatt.

Ez előtt meg kell hajolnunk, mert a haza biztonsága az első és igen fontos védelmi kérdés az, hogy egy kitöltése után okmányá váló nyomtatvány-úrlapon kinek a cégjegye van.

Hanem hát miért szivattak vissza a nyert engedmények jó részben?!

Az üzleti tisztességről szóló törvénybe csillag alatt nonpareillel talán bele lehetne venni, hogy „ezen paragrafusok pedig mindenkire nézve egyaránt kötelezők: még az államra is, amikor ez mint üzleti cég dézsmálja a honpolgárok jól megadóztatott kenyérét.”

Nehogy úgy járjunk, mint a vasárnapi munkaszünettel, hogy mint kereskedőnek muszáj boltomat az előírt napon zárva tartanom, de ha trafikot vagy más állami egyedárút is árusítok, akkor muszáj nyitva tartanom!

Az itt említetten kívül is hány helyen találkozunk csak a mi iparágunkban is az állammal, mint versenytárral?

Talán a közigazgatás reformja is csupán arra való törekvés, hogy az államnyomda 38.405 községet és várost nyerjen munkaadóul!? Erre következtethetünk abból, hogy az államosított anyakönyvelés matrikuláit meg egyéb nyomtatványait az állam szállította, holott nem jött volna többbe, pl. kerületenként, ha a főváros és a vidék szállította volna, mert így is magánnyomdák segélyével készültek.

Hogy nem jött volna többbe, de rosszabb sem lett volna, erre példa a vasúti nyomtatvány, mely most már két évtizede így decentralizáltan állítatják elő.

E sorok írója a szegedi kerülethez lett beosztva, de nem kért belőle és nem fogna kérni más ily munkából sem: tehát nem e szempontból zörög.

Hanem nem járja, hogy az állam minden lépten-nyomon azon polgárai megnyomorításán dolgozik, akik – közvetlen adóit és kötelmeit is tekintetbe véve – legjobban megterhelt polgárai a hazának.

Vagy ha épp kívánja valami tekintet, hogy megszűnjünk és iparunk állami monopollá váljék: miért sanyargatnak bennünket ízenkint agyon?! Megvan a többség hozzá: tessék törvényt emelni, hogy a könyvnyomdászatot csak az állam művelheti.

És ebből még azon jó is fog következni, hogy a tisztesség ellen vétő kufárok ellen hozandó új törvényben fölössé válnak azon paragrafusok, melyeket ellenük kellene hozni, először, mert ő maga lenne a sáfár; másodsor, mert maga lévén, megélhetne tisztességes alapon is.

A FRICSKA

Magyarország vidéki nyomdászai memorandumot nyújtottak át az ország vezető miniszterének, sok, igen súlyos olyan panasz orvoslását kérve, amelyben az állam, a kormány a bűnös s amelyben való hibásságot már több miniszter beismerte s megváltoztatását kilátásba helyezte. Így Szapáry, Fehérváry, Baross, Wekerle – s legutóbb Tisza.

Első kettő még nem váltotta be ígétét. A másik kettő igen, azonnal: de azóta ezt már megint visszacsinálták!

Amikor Tisza István gróf memorandumunkat átvette, ezt mondta: „Tudom, hogy sok jogos panaszuk áll fenn. Majd elolvasom kérvényüket s aztán meghívom egyesületük vezetőit konferenciára, ahol meg fogjuk állapítani, hogy miként orvosolhatjuk bajaikat. Minthogy magam is orvoslandónak tartom sérelmeiket: ezen nyilatkozatomat nem vehetik annak, hogy ezzel csak elküldeni akarom Önöket.”

Nem is vettük így! S várunk is türelemmel – különösen amikor az ország dolga hátráltatja apró ügyünk elintézését: amely apró ügy nekünk azonban létkérdés.

De amíg váraozunk, hová könyveljük azon fricskát, amelyet közben kaptunk a „miniszter helyett: Darvas s. k.” ellenjegyzéssel s amely szerint a többek között a fegyencz-munkák korlátozása iránti kérésnek a kormány nem tehet eleget, mert a „magyar ipari termékek drágábbak, mint a külföldé, noha azok innen szerzik be a nyers termékeket, s így tehát ez iránti kérés mindaddig függőben marad, amíg czikkeink olcsóbbak nem lesznek, mint a külföldé.” Ez csakis irodalmi művekre vonatkozhatik s miként adjuk mi ezt olcsóbban, ahol a legjobb író művét is csak ezer példányban merik nyomni, amíg német vagy más nyelvű íróé százezer példányban is elfogy.

Köztudomásúlag mi nyomdászok vezetünk – folytatja a miniszter úr – ezen s más imitten következő bűnökben s aztán állami szubvenziókkal akarnók veszteségeinket helyrehozni; – továbbá:

„kevesebb időt töltünk a kávéházakban és lóversenyeken s tegyük takarédba az ezen helyeken elveszített pénzeket”,

mert „a tőkegyűjtés által kevesbül a kölcsönre szoruló száma”.

Hát ez szemtelenség is részünkről s én magam is kértem már a magas kormányt, hogy szüntesse be az illetéktelenül húzott azon szubvenziókat, melyeket bizonyos ügyeskedésekkel fővárosi olyan kartársaink vágnak zsebre, akik nem is kartársak s olyan magyar termékek meghonosításáért, amelyeket egyáltalán nem gyártanak, hanem különböző osztrák gyárakból közvetítenek; s amiért ma minket, ebben teljesen ártatlanokat, meg is fricskáznak.

Nekünk a lóversenyhez csak annyi a közünk, hogy a lóval versenyt húzzuk az igát s még így sem tudjuk a legszerényebb életszükségleteinket sem kiszorítani mesterségünkből, s így irígyelői vagyunk jómódban duskálkodó négy lábú kartársainknak, mert:

az ipari szabadság hazug jelszava alatt mesterségünket kiszolgáltatják a szabadosságnak s mindenféle papírvigécz által összeharácsolt munkák leszorított áron másodkézből vett munkákon kell tengődni a fővárosi nyomdászok nagy többségének s a vidéknek még ez sem jut: mert innét is odaczipelik azt a Posnerek, Hermaneczek, Schulerek, Velvartok, meg tudja isten minek hívják, törvény ellenére is vigéczelhető népségek;

továbbá mert az állam razziákat tartat különböző helyeken, hogy olcsó munkaerőt toborzon adókönyvecskék, A, B és C tabellák, kataszteri birtokívek, adóintők, zálogolási jegyzőkönyvek stb. fegyházakban előállításához;

és a tanügyi, állami anyakönyvi, katonai, meg más nyomtatványokat elprotegálja orrunk elől ügyesebb magánczégek számára;

a munka- meg cselédkönyveket meg az egyetemi nyomda részére.

Egyetemi nyomda: cselédkönyv: hogy illik ez össze – kérem a kádenciát?

Valamint arra is, hogy miként kerülhetett bele Magyarország Rendeleték Tárába – habár csak * alatti jegyzetként is, hogy a katonai nyomtatványok, beadványok, kimutatások csak akkor tekintetnek megfelelő hivatalos minőségűeknek, ha a hozzá való blankettát az Athenaeum részvénytársaságtól szerzik be?!

Amikor fenti súlyos vádak lehet felhozni a kormány ellen megrontásunk egyebek közötti okaként, akkor nem lehet elütni jogos kérésünk teljesítését azzal, hogy mi szolgáltatjuk a kártyások és lóversenyzők fő számarányát, hanem várjuk az igen komolyan tett ígéret valóra váltását és várjuk annál inkább is reménységgel, mert kizártnak tartjuk, hogy a fent idézett miniszteri üzenet a mi memorandumunkra szóló válasz volna, hanem azon természetes föltevésben kéjelgünk, hogy ez valamely olyan betyár svihákoknak szól, akik megint szubvencziót meg refakcziákat akarnak kiszédelegni hazug címek alatt az állam pénztárából. S ezen feltevésünket megerősíti, hogy mi semmi ilyest nem kértünk, hanem igenis kértük a fennálló törvénytelen állapotok megszüntetésével polgári és üzleti jogaink reaktíválását s így ezen „valamennyi munkaadónak” szóló magas üzenetet egyszerűen vissz a is utasíthatnánk, mint tévesen címzettet: ha benne különösen kipécézve nem lennénk!

Így pedig a talány megfejtését kell kérnünk a Darvas úr háta mögötti Kegyelmes úrtól.

KÜLÖNVÉLEMÉNY

Kedves kartársaim rendszeres kémkedést üznek, hogy egyik-másik kartársunkról kisüssék, hogy az mással is foglalkozik, mint – ma nyomorúságosnak mondható – mesterségünkkel és megbocsáthatóbbnak tartatik általán, ha maga, meg hozzátartozói éhen pusztulnak, semhogy mellesleg egyébbel foglalkozás révén is könnyítsenek az élet terhének elviselésén.

Az ilyen nagyúri góg persze csak lefelé érvényes és talán nálunk is elnézték volna Franklin Benjaminsnak, hogy elektromoskodott és fel merete találni a villámhárítót, Edison-nak, hogy mint rikkancs kezdte pályafutását, vagy Mark Twain-nak, hogy mint szedő humorizálni és írni mert; amit különben nálunk Csepregi nevű asztalossegéd, meg Tóth Ede nevű kereskedősegéd is el mert követni. Vagy az ezer munkást és 125 hivatalnokot foglalkoztató lipcsei Karl Krause a maga nemében a világon egyedül álló gépgyárosnak, hogy lakatoskodáson kezdte és sokáig két keze munkája után élt. Ez azonban nem bizonyos, mert mi szerfölött ragaszkodunk nyomdász-mivoltunkhoz és föltétlenül keresztül gázolunk rajta, aki lisztet, fát, rőfös portékát vagy épp subiczkot mer terjeszteni azon kulimász mellett, amelyet papírra maszatolásképpen hoz forgalomba.

Hektográf-kocsonyát, lampiont, ragasztó-ostyát, szivacsot, pecsétviaszt, másoló- meg nem másolható tentát, búza-mintazacskót, meg hozzá való záró-kapcsot, halenyvet, porcellán-kittet, arábiai s nem arábiai gummit stb. stb. azonban mindnyájan árulhatunk az összeférhetlenségi törvénnyel való összeütközés nélkül; sőt ha sikerül rá engedélyt nyerni: trafikot, stemplit, meg váltót is.

S ilyen kicsinyeskedő megkülönböztetéssel akarják megteremteni a magyar kézi- meg gyár- ipart vagy száz esztendő óta. És nem sikerültét is annak tudják be, hogy egyes szakjai nincsenek kellőleg béklyóba verve. – Egyre visszasírnak a régi jó czéhrendszer idejére s minden üdvöt a képesítéshez kötöttségben keresnek, noha tudják, hogy ez a képesség hiányát pótolni nem fogná.

Azt hiszem, példáért oda kell menni, ahol vannak jó példák még.

Berlinben Wertheim kartársunk nyomdahelyisége mellett valóságos vásárcsarnokot tart fenn, ahol baromfi, zöldség s minden más élelmiszer kapható; valamint fűszer és ruhanemű is. Van ott még több ilyen nyomdásztársunk s azért a német nyomdászipar csak megél, sőt nem restel irányt szabni szakmánkban az egész világnak.

Amerikában minden kenyérkereseti pályán megvan a lehetőség milliók, sőt milliárdok szerzésére és nincsen a világ összes államaiban annyi két keze révén meggazdagodott ember, mint ott.

S pedig nem pátensekkel, licencziákkal, képesítéshez kötéssel, czéhekhez való kényszerítéssel biztosítják a jövedelmezőséget; hanem épp ellenkezőleg a szabadságnak a végletekig való kiterjesztésével és minden foglalkozásnak föltétlenül és egyenlőképp való tisztelésével.

Nem kell ottan egyedárusítási jog semmi máshoz, csupán – az állami jövedelmek biztosítására – a trafikhoz. És az egyéni szabadságnak is korlátlanúság biztosított oly mérvben, hogy ha egy ottani állampolgár azzal megy a gyógytárba, hogy öngyilkosság elkövetésére pár gramm cziánkálira van szüksége: tartoznak neki ezt kiszolgálni.

A sok mindenféle vagyonszerzési módok egyforma becsben részesülnek és amint a nagy vagyonok halomra halmozása nem szegényíti el az ország népét és bármily rohamosan szaporodnak is milliárdosai: ugyanezen lehetőség nem csökken egy milliomodnyi százalékkal sem az utánuk következőkre nézve sem, valamint hogy bárhányan lesznek is, pénzük révén

nem élvezhetnek kint semmi különleges varázst és épp oly polgárainak tekintetnek a honnak, mint aki ma fuvarozza az első taliga azon szemetet, amelynek révén egykoron Astor estélyének meghívott vendége leend. S erre sem a tisztességért pályázik, hanem mert benne foglaltatik a megszerezni szándékolt kincsnek gondolata.

Azt meg épp nevetségesnek találnák szabad Amerika szabad polgárai, hogy mert az illető pl. szemétfuvarozó, szabad idejében ne lehessen pl. czipész, asztalos, vagy nyomdász. Sőt: J. M. Mac Curdy, az Arkansas állam járási bírósága mellett, ugyanazon város és környék tauskija, azaz fuvarozója volt. – Ugyanezen államnak nagy államtitkárja vegyeskereskedést üzött egy-idejűleg és még csak azon sem ütődtek meg versenytársai, hogy hatalmas arányú üzletével az ő adófizető képességüket csökkenthette egy olyan állami hivatalt betöltő egyén, ki ezen állását üzlete javára is kihasználhatta, gyümölcsöztethette.

Ottan ilyen míveletekre nem szorulnak, mert nyitva áll a világ és a törekvés boldogulást nyer becsületes úton is.

Ellenben nálunk pl. Homokot nem vették be Szeged város egyetlen irodalmi társaságába, mert borbélyaságot folytat, noha nekünk, nem irodalmi ismeretekkel bírónak, Tömörkényen kívül nehezen jutna eszünkbe még más odavaló, szegedi íróember neve. És a nemes, izgága vérű íróemberek szeparatiztikus hajlamú nézetét átveszik nálunk mindenképp s jaj lenne annak a hentesnek, ki mellesleg más bocskortalp-eladást is merne folytatni, – mint amit vén disznók vékony szalonabőreként kimér.

Szerencsére honatyáink – mint illik is – okosabbak nálunknál és a nemzet gondjainak vállalása, viselése mellett rá érnek még bankdirektoroskodni, gáz-, gép-, meg más gyárat dirigálni. Malmot, nyomdát és egyéb sokféle üzleti vállalatot prosperálásra segíteni vagy elbuktatni. A mi ellen senkinek kifogása nincsen (azaz nem volt) és helyesen, mert hát hogyan éljen meg a nagyságos úr rongy 12–13 ezer koronából, ha egy mesterember nem tud megélni egyféle mesterség bizonytalan hozamából, azaz évi 3–400 koronából. – S ím a nagy purifikálás rákényszeríti becsületes honatyáinkat, hogy ezután titkon míveljék a tilalmassá vált, de hasznos cselekedeteket.

Rajta tehát kartársaim, meg mindenféle szakmák bölcs megmentői! Béklyót, megszorítást, lekötést a mesterségek hozamának megóvására: mert ez nagyon sok buzgalmat, szaktudást és iparkodást pótol és egyszerre szerezhető meg mindenképp számára és nem kell külön-külön törni magát a boldogulásért meg hivatásai helyes betöltéséért minden egyénnek.

A kedvezményekből kiszorítottakkal, meg a szakma fejlődésével törődjék az ördög.

Azt azonban őszinte sajnálattal mindenképp el kell ismerni, hogy a mesterségeken küzdő mai inséges népségekkel azt a fentebb említett nagy szabadságot megcsinálni nem is lehet, mert egyelőre úgy vannak dolgozásra szorult egyéneink elbocsájtva, hogy csak muszájból dolgoznak és ilyen is munkájuk eredménye és az ipari pályák fejlettsége.

Már pedig a rendelkezésre álló emberanyag milyenségének számításba vevése nélkül új, más korszakot nyitó csapásra áttérni nekünk nagyon is amerikaias lenne; valamint hogy az is, hogy a meglévő összes állományt lebunkózzuk és helyébe visszahozzuk oda kiszakadt és meg-amerikaisodott véreinket, hogy egy csapásra formálják át iparunkat a legmodernebb állam iparának képére.

Nincsen tehát tényleg más mód a mesterségek valamennyire gyümölcsöztetésére, mint megszorítás, béklyó. És a tisztességének megóvására, mint az egyféle foglalkozásra szorítás.

Mert hiszen a szakegyesületek maguk sem veszik programjukba a szakképzettség színvonalának emelését, hanem tisztán erőszakos, a szakmai tudást semmiben sem érdeklő külső dolgok előretolásában és ennek végrehajtása ellenőrzésében meríti ki feladatát: ami meg is

látszik iparunkon, s ami még reménységre sem jogosít fel bennünket, hogy valaha számbavehető, olyan iparunk legyen, amely a külföld iparának hozzánk betolakodó versenyével szembe állhatna.

S az ipari pályák érdekében szervezett ipari felügyelői állásokat betöltő urak sem juthatnak nagy elfoglaltságuk mellett még máshoz, mint a napról-napra szőnyegen lévő marakodásaink szanálásához.

Ez uton aztán majd csak eljutunk hozzá, hogy országunkat ipari állammá fejlesszük!

TARTHATATLAN ÁLLAPOTOK

Ilyen bolond világot még nem értünk! – Az ország minden nyomdászának, aki főnök, tehát gondok, meg kötelességek nehezednek agyára, vállára: abban fő a feje, miként lehetne kenyeret szerezni a mai sívár életviszonyok között is maga, hozzátartozói, meg felelősség mellett alkalmazott munkásai számára.

Az alkalmazott urakat pedig megszállja az ihletség és eljöttek látják az egyéni, meg politikai szabadságuk hajnalának megvirradottát és beállnak két vetélkedő lap prénumeráns vitája perdöntő biráinak és köszöntik a hajnalt azon gépek összerombolásával, melyek működése nemcsak nekik, de közvetve ezreknek adja meg a mindennapi, nagyon szükséges azon falatot, amelyet a Miatyánktól is hiába kérnek, ha termő földjét sóval hintik be.

S mikor jól végzett munkájukkal teljesen bebizonyították csöcselék voltukat: menten igényelik a honpolgári jogokat, azzal az írásilag biztosítani kívánt kikötéssel, hogy hasonló eljárást az ellentábornak gyakorolni nem szabad, sőt zok szó sem érheti a nap hőseit!

Kossuthot – Lajost és Ferenczet, a királyt, a nemzetet, a hazát és magát az Atya-Úristent is szabad leszidni és cselekszi is nagyban a szoczialista sajtó: a szent szabadság azonban megköveteli, hogy a czuczilista kivétel legyen ez alól és arról már élteben is csak jót vagy semmit lehessen mondani: – talán épp azért, mert jót igen nagyon nehéz mondani.

És a sajtó közvetítő munkásainak nem jut eszébe, hogy a szabad sajtóra béklyót vetnek ezzel és nem látják, hogy az általunk vad móczoknak tisztelt műveletlen muszkák meg épp ez időben hullatják vérüket pazar patakokban, hogy felszabadítsák sajtójukat!

De meg elfeledik viszonzásképp megajánlani, hogy saját, ennen leibjournaljuk sem fogja ezután a nemzet szemefényét „kan-primadonnának” titulálni, valamint a ma „legnemzetibb” hirlapokat, megvásárolt szellemi dajnáknak nevezni.

Szóval, kimondatik a teljes szabadság olyan formában, hogy a szemét lesz úrrá s minden, ami nem ez: pusztuljon!

A kulisszák mögött dolgozó urak a szemét uralmát oly biztosra veszik, hogy ennek már a nemzet jóakarata vagy ügyének diadalra juttatásánál hozzájárulására sincsen szüksége – és szépen leköpi a nemzet mai nagy többségét azon vélelemben, hogy ők ma nélkülözhetetlen tényezők azok számára, akik megfújták nekik a Jerikó falait ledönteni hívatott harsonát.

Két nagy mentségük van.

Az egyik az, hogy náluk sokkal furfangosabb politikusoknak ültek fel s akaratukon kívül álltak szolgálatába.

A másik, hogy nem képviselik a magyar nyomdászat alkalmazottjait.

Bárhányan voltak vagy vannak is, csak töredékei annak és még így is nem közjük tartozó utcai söpredék-elemekkel megfertőzve, akik jó és kész szövetségesek, ha vagyont kell pusztítani, mert ennek bérét ott mindjárt inkasszálni is lehet: de akiket más czél oda a nagy, pusztító ribillióhoz nem is vezetett.

S nem képzelek e dologtól távol állott olyan értelmes munkást, aki a történetekkel magát orczapírulás nélkül azonosítani merné.

Azonban a háború azon következménye folytán, hogy „Mitgefangen, mitgehengen”, a mi orrunk is vérzik a lefolyt hirlapszedői fiókribilliótól.

A személyzet általán sokat veszített megbízhatóságából az utóbbi években s most meg az éretlenebbjeit is elfogta a szabadság láza, amelyet közülük sokan – viselkedésük után ítélve, nem képzelhetnek másként, mint hogy ezután a főnök dolgozzék, – de persze azért csak ez fizessen is!

A politikai jogok kivívásától pedig, ami ellen egyetlen szabadságszerető embernek sem lehet kifogása, szintén hasonló eredményű változást remélnek, ha nem különbet. Holott biz azt – sajna! – majd csak bezáptják, ha már, ígéretre, meg is kell csinálni. – Amitől még hej, de messze vagyunk!

De nem politikából foglalkozom ezzel. Hanem, mert szakmánk páratlanul súlyos, végzetesnek mondható terhes viszonyokkal küzdök, amelyek okai között fontos szerepe van az árszabály olykép rendezésének, hogy keretében fellelje boldogulását a munkás és megadhassa a főnök, amit magára vállal.

És ez ma nagy szó!

A nyers anyagok ára egyre emelkedik. A munkabér szintén. Ellenben fogy a munkaidő és csökken az elérni birt munkaár.

Ez utóbbiban jórészt a főnökök a bűnösök. De nem mindnyájan és nem közvetlenül.

A nyomdaalapításokat mesterségesen fejlesztették és akik már megvannak, élni akarnak és amiként a vízbefulladás legtöbbször magával sodorja a halálba a megmentésére siető felebarátját: így nem nézi a vagyoni pusztulástól menekülni akaró, hogy a neki megmentett még néhány év, hó vagy nap, hány kartársának vagy akár egész szakmának ekzisztenciájába, életébe kerül is.

Ebben aztán egy gyékényre kerültünk munkásaink jó részével. És így vállvetve valószínűleg sikerülni fog szakmánkat úgy tönkre tenni, hogy főnökök és munkások együttesen mehetnek koldulni.

Megmentésére volnának eszközök.

De honnan vesszük a szükséges jóakarató közvetítő egyéneket és szükséges táborot?!

Ha vannak ilyenek, jelentkezzenek sürgősen, mert igazán mondhatom, hogy a pangásnak azt a fokozatát, amit a tavasz meg a nyár fog termelni szakmánkban munkaforgalomban, ahhoz fogható még nem volt és ha készületlenül vagy épp harcban fogja találni a főnököket meg munkásokat: rendez majd olyan nagy takarítást, amilyent még nem láttunk.

Ezért tehát sorompóba jobbaink, függő és független állásban lévők és mentsük a menthetőt!

Elsőbben is meg kell alkotni a vidéki árszabályt mindkét fél teljes megalégedésére: a főnökök lehető áldozatkészségével; és lehetővé kell tenni fenntartását a munkásoknak komoly, becsületes munkálkodásukkal, szorgalom és törekvésükkel.

Ez elengedhetetlen föltétel a mai nehéz vállalati viszonyok mellett. Másodszor ki kell a főnököknek küszöbölni kebelökből minden rendelkezésre álló bármily gyökeres eszközzel azon kartársakat, kik a szakma előbbreviteléhez semmivel sem járulnak és ellenben olcsó munkabéres csiszlikkel összetákolatott munkákkal tisztességtelen versenyt csinálnak tisztas kartársaiknak és veszélyeztetik a mesterség még meglévő csekély jövedelmezőségét.

Ugyancsak kötelességük a munkásoknak kebelökből kiüldözni azon heréket, akik ma csak az összetartás szent jeliséje alatt türetnek meg közöttük s akiknek munkálkodása hátrányosan hat az összesség munkásságára és lefokozza a jók munkája mennyiségét és minőségét és így lehetlenné teszi annak kellő méltánylását.

Ugyancsak kiküszöbölendő a műhelyből a politika! Aminthogy józan ésszel igazán nem igényelhető, hogy a főnök ilyen szempontot honoráljon vagy üzletmenetének saját maga által megteremtett biztonságát ez veszélyeztethesse vagy akár csak befolyásolhassa.

Idvezüljön mindenki saját legjobb politikai meg vallási hite szerint, de ne a műhelyben s ne munkaidőben és különösen ne a munka rovására!

Sok szó férne még el ezen keretben. De mi haszonra!

Szervezkedjünk a már elmondottak körül főnökök és alkalmazottak és ha ennek egy kis hányadára üdvös megállapodásunk vagy épp eredményes közbelépéseink és sikeres megalkuvásaink lesznek: beszélhetünk majd a folytatásáról.

Ami pedig gátlókép utjába esne működésünknek, azon kíméletlenül keresztül kell gázolnunk.

Ha főnök, akkor közös szövetkezéssel ellene; – ha pedig alkalmazottjaink, illetve ezek felbujtogatott része, akkor az egész vonalra kiterjedő üzem-apasztással.

Mázsa számra termeljük állandón a jórészt makulaturává váló nyomtatványt, csak hogy üzemünk ne csökkenjen. A direkte rendelt munkáknak is bátran elszalaszthatjuk a felét, anélkül, hogy egy fillért is veszítenénk vele.

Pokolba tehát mindezekkel, ha koczkázatos vállalata mellett még csekély jövedelmező munkáink előállítását is veszélyezteti a nagy személyzettel járó bajlódással és a folyó munkák sürgőssé tévése folytán.

Az intéző körök pedig higgyék meg előre, hogy ez nem fenyegetés, hanem akaratunkon kívül, sőt ellenére is be fog következni, ha ők tovább is jónak látják a már is túlfeszített húrokat még feszíteni – és akkor kénytelenek lesznek a más célból gyűjtött alapokat olyan segélyműveletre fordítani, ami elkerülhető lett volna s amelyre az megközelítőleg sem fog elegendő lenni.

Intő jelenségül csak azt ajánlom figyelmükbe, hogy az utolsó tizenkét hónapban több nyomdai cég ment csődbe, mint régebben egy évtized alatt és hogy ez föltétlenül fokozódni fog áldatlan politikai és nyomdász-társadalmi viszonyaink miatt a közeljövőben, – sohasem hitt mérvben.

Bár rosszul jósltam volna!

Akik pedig nem törődnek vele, hogy áldatlan, céltalan küzködéseik levét tönkrement ekzisztenciák isszák, azok bizonyára el fogják előbb-utóbb venni lelkiismeretlenségük jutalmát.

Baragh Hágebet egyszer beugrasztották női, hogy emancipálja őket. – Megtette és nyomban dús ajándékokkal szerte kergette valamennyit. Egyik vazallus fejedelme menten megkinálta hét leányával.

– Azt nem, barátom! – válaszolt Baragh – hanem küldd el jó öreganyádat. Mert nem sok Baraghnak 365 feleség, ha alárendeltje: de vele egyenrangban talán még nagyanyád is sok lesz.

Mi is ilyenformán vagyunk.

A minket terhelő nagy kötelezettség és cégünk hírnevére menő felelősség föltétlenül megköveteli, hogy alkalmazottainkat mi dirigáljuk s nem – Bokányi, Weltner, Goldner, meg a többi jelenleg erős magyar!

DAL A RÉGI JÓ IDŐKRŐL

Eötvös Károly tollára méltó tárgy volna, párhuzamba állítva megírni a községi adminisztráció jelenét és múltját.

A régi jó nótáriusok még fognak emlékezni, hogy félszázad előtt az fizetett adót, aki akart. Csakis vagyonnal bírók terheltettek meg két-két garas évi adóval, a nagybirtokosok pedig két váltó forinttal: s aki ezt sem fizette, annak lelke rajta. Hagyták futni.

A véradó még kedvezőbb volt. Egyszer tíz évben assentáltak és lélekszám szerint két-három embert tartoztak állítani a községek – s külön a zsidóság. Békésvármegye összesen tizenötöt; zsidósága külön három balmechomet.

Ez igen jó alkalom volt részben megtisztítani a községeket a legnotoriusabb egyénektől. Pénzért vették őket s a magyarok a szerint válogatták, hogy kik köztük a legnagyobb betyárok; a zsidók pedig, hogy ki a legnagyobb goj.

Kétszáz váltó forintjával lehetett bennük válogatni, mert hát a tíz év leszolgálása után kiváltságokat élveztek. Adó- és hídpénzmentességet és főként pedig: nem voltak kisebb bíróság elé idézhetőek. Ez nekik nagy sor volt! Akkora mint az országgyűlési képviselőnek az immunitás: amikor izgat vagy lázít ennek örve alatt. Csakhogy amazok jobban és mindnyájan kihasználták.

Az adót nem az államnak szedték, hanem Ferdinándnak és községi pótadónak híre sem volt, hanem ami a jegyzőnek, birónak, esküdtnak, bakternek dukált, meg ami közkézen elkallódott, azt a Ferdinándból vonták le.

Csakis így érthető tehát, hogy az egész községi ügykezelés egyetlen nyomtatott ív, blanketta vagy könyv nélkül folyt. Jó, hogy nem rég múlt idő történetét írom, mert így ma, amikor a községeket folyton változó ezer félen fölül való nyomtatvánnyal igazgatják: alig akadna hívője.

Pedig úgy volt.

A vármegye már az időben is használt néhányféle nyomtatványt, de azt vagy fölülről (értsd: Bécs) kapták, vagy onnét kellett engedélyt nyerni a megkészíttetésére.

S ez akkor igen czifra sor volt.

Budapest-Temesvár között, az aradi útvonalat véve csak egyetlen könyvnyomda volt: Szarvason, Gyulán vagy Aradon, t. i. ugyanez mindég máshol. – Keresvén jobban boldogulását. Szolnokon még a hatvanas években is csak egyetlen kézisajtó állt – s tehát nem működött.

Ma pedig a községekhez beérkező levelek egyharmadát állandóan nyomtatvány-árjegyzékek, körlevelek és leszállított árajánlatok képezik – sőt vigéczi állások is szerveztettek már a hivatalos nyomtatványok terjesztésére.

De azért ne kicsinyeljék le a nyomdászokat, különösen a kész-nyomtatvány raktárosokat s különösen ne a jegyző urak; – hanem elmélkedjenek fölötte, hogy milyen fontos tényezők ezek a községi háztartás „Haben” rovatában!

Az állam, a vármegye, a község nyakrafőre hozatja forgalomba a mindenféle új nyomtatványt s a nyomdászok sietnek jó reménység fejében ezeket beraktározni, ami által a községek ezekhez hallatlan olcsó áron jutnak. Hogy mekkora az eltérés az így készen kapott, meg direkte készíttetett nyomtatvány ára között, erre egy frappáns példát hozok fel. Midőn a községeknek hirtelen kellett beszerezni a 104301/1894. b. ü. m. utasítás szerinti huszonkilenczfélé

egészségügyi jelentést, ezeket tíz-tíz példányban összesen 4 kor. 35 fillérért szállította több cég; azonban mire meghirdette, már egyik-másik község megkésztette a hozzá legközelebb eső nyomdában s volt eset rá, hogy ugyanennyiért nem 4 kor. 35 fillért, hanem 360 koronát követeltek a községtől és perre menve a dolog, felét ez összegnek meg is ítélte a bíróság azon a címen, hogy megrendelésre, egyenesen ezen egy község részére szedődött-nyomódott.

Ha általán ilyen áreltérésről szó nem is lehet, de az egészen bizonyos, hogy tízszeres összegre rúgna a nyomtatvány-számla, ha raktáron nem tartatnának ilyenek.

És ezen vállalkozások nem hozzák meg a remélt gyümölcsöt a vele foglalkozó nyomdászoknak. A francia és az angol 20 évet präliminál a vagyonszerzésre s az azutáni idő tényleg vagy a nyugalomé vagy a nyomorúságban tengődésé. Nekünk magyar iparosoknak ez utóbbi az osztályrészünk. Vagyunk vagy tízen az egész országban, akik községi kész nyomtatványt tartunk raktáron és foglalkoztatunk egy egész élettartamon át ötven-hatvan embert; tehát részben olyan nagyiparos számba megyünk s olyan munkásságot fejtünk ki, hogy bátran igényelhetnénk, miszerint agg- vagy rokkantságunk napjaira valót munkabíró korunkban félretehessük – s nincsen egyetlen egy sem közöttünk, aki ezzel dicsekedhetnék!

Hogy miért, azt is elmondom.

Azért, mert az új nyomtatványok elrendelése hebehurgyán megy.

Az állam csak nemrég változtatta meg a tanügyi, az egészségügyi, a kihágási és még sok mindenféle nyomtatvány mintáit, mindet olyan meglepetésszerűen, hogy mázsaszámra maradt nyakunkon a makulatura s ugyanúgy történt az egyszerűsítési nyomtatványokkal is. És ezen változások oly gyakoriak, hogy az újak forgalomba hozatalának hasznát nem éleltszükségünkre, hanem mindég az elértéktelenítés folytán támadt veszteségünk kiköszörülésére kell fordítanunk.

Emellett a vármegyét is meglepte a buzgalom és ma, amikor talán nem messze vagyunk a közigazgatás államosításától, (?) de mindenesetre egészen közel a vagyon- és pénzkezelési nyomtatványok egységesítéséhez: nyakra-főre rendelik el a tömeges nyomtatvány változtatást, ugyannyira, hogy egyik-másik vármegye 1–200 féle új nyomtatványt hozott forgalomba, amelyek föltétlen bizonyossággal nem lesznek két évig sem érvényben s így nem jövedelmezhetnek annyit a nyomdászoknak, amennyi kára fog lenni a nyakán maradottn.

Im a XII. sz. 85. §-hoz való magánmunkálati sorkönyv alig másfél év óta van használatban. Fent említett tíz nyomdában meg a községeknél legalább ötvenezer példány van beraktározva s ezen most forgalomba jött könyvek már is változást szenvednek az 1904. X. törvénycikk által.

Az új kihágási nyomtatványokat meg épp olyan időben rendelték el, amikor a régiek lebélyegezetten, föltétlenül, törvényen alapulólag a községek birtokában kellett lenni s gyakorlatból mondhatom, hogy a községek kilencztizedrésze kétszer szerezte azt be ugyanazon egy évre.

Ugyanígy kellett egy évben kétszer „felfektetni” az árvaügyi főkönyveket az 1903 : 55300. sz. Belügym. rend. alapján és egyes gyámügyi hivataloknak 1–2000 contót újra nyitni. Mintha ezen országos ügy hat hó multán zápulást szenvedett volna.

Sokat firkáltunk és kérvényeztünk mi nyomdászok már eziránt, de minden eredmény nélkül.

A községek ép oly mértékben érdekelvék ebben, talán hathatósabban emelhetnének szót, kérve, hogy minden tervelt nagyobb változások a Belügyi Közlöny hasábjain jeleztessenek, hogy így a községek is rezervával rendelhessék a változások által érintendő nyomtatványokat és semmi haszonra ne váljanak ezek vaggon-számra makulaturává.

Ennek teljesítése annál inkább nem ütközhetik nehézségbe, mert hiszen minden ilyen törvényen, szentesítésig sok hónapon át dolgoztatnak, simítanak s miért ne tudhassanak ezekről az érdekeltek előbb valamit, mint amikor az már késő?!

Most különösen időszerűek jelen soraim. Már vagy két éve vajudik az állategészségügy reformálása, aminek kapcsán megint változni fognak a járlati lajstromok és apró nyomtatványok és kiküldött kémeim egyre azzal biztatnak, hogy csak óvatosság és türelem! Ámde ennek is van vége. – Különösen, hogy a raktári nyomtatványoknak épp az a fő és egyedüli kelleke, hogy idején kell beraktározni s nem lehet pl. két évre eltolni a folyó évben szükségnek beraktározását, mert közben is csak vezetni kell az indexre kerülteket s így tehát megint csak a saját kockázatunkra megy a bizonytalanságok folytán való akár beraktározása, akár ennek elmulasztása!

SAJTÓÜGYI SZAKCZIKKEK

SÉRELMES MINISZTERI RENDELETEK

A jobbágyság felszabadításában – mint eszköznek – elsőrendű szerepe volt a nyomdászatnak; s a jobbágyság eltörlésekor alkotott, szabadságszerző törvények egy kis §-a dézsma alá vetette a nyomdászatot épp a sajtó felszabadításakor.

Az 1847/48-iki törvényczikk IV. fejezetének 40-ik §-a szerint: „Úgy a nyomtatványokból, mint az ábrázolatokból két példány a helybeli hatóságnak átadandó, egyik a hatóságé, másik, bekötve, a nemzeti muzeumé lesz.”

Az akkori nyomdászok rá sem hederítettek erre. Irodalmi mű gyéren jelent meg, jól fizették s e szakasznak könnyű volt eleget tenni, pláne mivel nem igen tettek neki eleget.

Egészen a pár év előtt kibocsátott – erre vonatkozó – miniszteri rendelet megjelentéig az küldte meg a köteles példányokat, a kinek jól esett; mit bizonyít az, hogy e szigorú leiratot a muzeumi könyvtárőr azon panaszos felszólalása hozta szőnyegre, hogy „a nyomdászok jórészt semmit sem küldenek meg a muzeumnak kiadványaikból, egyrészt pedig színlapot, meghívót, névjegyet, étlapot, számlát és hasonlókat küldenek.”

A mai viszonyok között igen bajos az ujonan támasztott igényeknek eleget tenni s valóságos dézsma, főkép a vidéki kiadó-nyomdászokra, kik túlnyomó részben szükségből adnak ki hiúság-, vagy mondjuk: ambíciószülte műveket, melynek közönsége az a pár író-tisztelő, „kiknek biztatására a munka sajtó alá került”, meg egy pár atyjafia a szerző úrnak; s tessék aztán a 150–200 példányban megjelenő műből az állam céljára két példányt ingyen adni.

De hát ismert hazafiságunk folytán adtuk ezt szó nélkül, a kik adtuk s a kik nem adták, nem volt okuk szólni. Ez utóbbi kartársaknak köszönhetjük a kormány amaz intézkedését, miszerint jövőben szigorúan végrehajtandó azon rendelkezés, hogy a nyomdász köteles hatóságilag ellenjegyzett könyvet vezetni minden nála készült kisebb és nagyobb munkáról, részletesen körülírva milyenvoltát. Ezt ne is vegyük sérelemnek. Úgyis ez lett sokunk egyetlen üzleti könyve, melyet vezet s ennyi rend ráfér a legkisebb nyomdára is; a nagyobb nyomdákna pedig elvégzi a könyvvezető s esetleg mellőzhetővé teszi a különben sem nélkülözhető munkafelvételi könyvet.

Hanem ezt is megkeveselte a kormány s a folyó évben 315/res. szám alatt rendeletet bocsátott ki, hogy a sajtótermékek évnegyedes kimutatását ezentúl nem egy, hanem két példányban kell betérjeszteni, mit pár hónap mulva 1221/res. szám alatt másik rendelet követett, melyben tudomásunkra hozatik, hogy miután kérdés tárgyává tétetett, meghatározatik, hogy a betérjesztendő 2 példány sajtótermék kimutatásba kivétel nélkül minden nyomdatermék felveendő. (Bizonyára a rendelő nevének, példány- és ívszám, alak stb. adatok feltüntetésével.) Engedelmet kérek, ez már nem dézsma, sem robot, hanem valóságos sarcz! Hiszen ez annyi munka, amennyinek végzéséhez egy vidéki nyomdász napi teendői mellett időt nem szakíthat s legalább megannyi, mint a mennyit nyomdája egész ügykezelésének szentelhet.

A vidéki nyomdatulajdonosok túlnyomó része sorzót telít, gépmestereskedik, munkát vállal és expediál naphosszat s könyvvezetésével a képzelhető legszükségesebbre szorítkozik. És ím! egyszerre az állam annyi, saját céljaira szükséges munkát követel tőle, hogy, ha hűségesen akarja végezni, nincs más választása, mint üzlete rovására tenni ezt, vagy könyvvezetőt fogadni hozzá.

De meg egy ily, az összes üzleti forgalmunkat s munkaadóink névsorát föltüntető kimutatás a legfontosabb üzleti titok tárgya s ezt mi adjuk át a községi irnoknak (nálunk ez iktatja és expediálja kimutatásainkat s azt hiszem, máshol sem a főjegyző), kinek kezéből a szolgabírói irnok kezébe jő s így tovább egy csomó kisméretű hivatalnokhoz. Nem akarom ez urakat

gyanusítani, de akarva sem biztosíthatják a kimutatások diszkrécióját. A sajtó nevében minden újdondásznak szabad bepillantása van ebbe s bújják is nyakra-főre a hivatalok iktatóit (t. i. a könyveket). Már most tessék hozzávenni, hogy a vidéki lapok jórészenek nemcsak a szerkesztője, de újdondásza is maga a nyomdatulajdonos s hogy versenytársa üzleti titkának megszerzéséből milyen tőkét kovácsolhat magának, – ha esze van hozzá? Aminthogy ilyeshez mindig akad!

Az a várparancsnok, ki vívott vára kapujára kiszegezi vára tervrajzát, mondható hősnek; de az az üzletember, ki az élet harcában használt fegyvertára titkát meg nem őrzi, egészen másnak mondható. S nem hiszem, hogy a nagym. belügyminiszter úr mást ér el az 1221/res. számú rendelettel, minthogy csonka, vagy egyenesen hamis kimutatásokat fog kapni a nyomdászok nagy részétől. Már pedig ebbe akarva nem kergethet bele bennünket a nagyméltóságú belügyminiszter úr.

A sajtótermékekre nézve még meg kell jegyezmem, hogy miután ezt tőlünk a magas kormány törvény alapján követeli s be nem küldése esetén büntethet is bennünket: kegyeskedjék úgy intézkedni, hogy mi az átadásról igazolványt kapjunk, mert egy elkallódott példány – bárki révén vesszen is az el – a nyomdász rovására irathatik.

Soraim elején idézett § szerint a sajtóterméket a helyi hatóság tartozik átvenni; tőlem azonban sohasem vették át s így kénytelen voltam postán megküldeni úgy a muzeumnak, mint a kir. ügyészségnek; küldtem is pontosan mindaddig, míg folyó év márczius havában nagym. belügyminiszter úr 4681/95. sz. alatt akként nem intézkedett, hogy a nemzeti muzeum példánya az alispáni hivatalban átvizsgálendő. Ettől fogva oda küldtem az egyik példányt szokott, bár hasból vett – „Sajtótermékek portómentes” – megjelöléssel; azonban innét visszajött 20 kr. birsággal. Erre ismét a helyi hatósághoz fordultam, törvényre hivatkozással kérve, hogy a közelebbi sajtótermékeket átvegyék. Azonban csupán az alispáni hivatalét vették át azzal, hogy az ügyészséghez semmi közük. Ezt tehát küldöm tovább „Sajtótermék portómentes” megjelöléssel, míg a posta szíves lesz így expediálni, azután pedig a magas kormánytól fogok módot kérni reá, hogy viteldíjmentesen adhassam át az ingyenpéldányokat.

Minthogy pedig Légrády és Sima Ferkó óta nincs kizárva, miszerint a jövő ciklusban az országház képviselői padjában fogok helyet foglalni, előjegyzésbe veszem a következő határozati javaslatot.

Mélyen tisztelt Belügyminiszter Úr!

Intézkedtessek, miszerint a könyvnyomdászok csak annyi állami teendővel terheltet-hessenek meg, amennyit a méltányosság megenged s amennyiben az államnak több példányban kiállított részletes kimutatásokra van szüksége, másoltassa ezt le magának fináncaival, miként ezt a vasuttol beszerezni szokott bor meg más illeték alá eső nedük és más behozatali árúk kimutatásával teszi; mert a financzok az állam fizetett közegei lévén, tőlük még inkább megkövetelhetne ilyen potyamunkát, mint tőlünk.

Továbbá ha két példány és pláne bekötött példány sajtóterméket igényel a nyomdászok részéről, intézkedjék, hogy ezt minden alkalmatlanság elkerülésével tehessék le a haza oltárára s biztosítsa őket, hogy egyszer átadva azt, nem zaklattatnak többé érte.

Indok: Nagy Frigyes kutyabőrrel jutalmazta és tüntette ki a könyvnyomtatókat mint közhasznú tényezőket, miért akarja a mélyen tisztelt magyar állam az ő saját bőrüket lehúzni?

NYILT LEVÉL Ő Excellentiája Gróf Tisza István belügyminiszter úrhoz!

Magyarország legintelligensebb iparosai, Magyarország könyvnyomtatói a tönk szélén állanak! Ez nem bombaszt, nem nagy-mondás. Kegyeskedjék információkat beszerezni és meg fog róla győződni, hogy háromnegyed részének fennállása a hitelezők kegyétől van függővé téve – és hogy ezek csődbe nem kergetik őket, ez azért van, mert később akarnak veszteséget szenvedni.

Kegyelmes Uram! Ezen állapotokat részben a magas kormányznak köszönhetjük.

Az ipartörvény megalkotásakor tudatosan nem kötötték mesterségünket képezéshez, azon álokoskodással leplezve előttünk ismeretlen törekvéseket, hogy ezen mesterséget úgy is csak az művelheti: aki ért hozzá.

Mintha ez más mesterségre nézve másképpen állana!

A vigécz-törvény alkotásakor is „vogelfrei” maradtunk, a kultúra szabadon terjedhetése tolatván előtérbe ürügyül. – Ezen bajaink között teljesen szervezetlenül állunk a jól szervezett munkás-haddal szemben és a napi sajtó híven beszámol róla, hogy miként diktálja föltételeit a munkásnép főnökeinek és miként kényszerítik mellének szegzett fegyverrel olyan feltételeknek elfogadására, amelyeket betartania lehetetlen.

Nem az alkonyát járó 14 órai napimunkának letüntét siratom; sem a 10 korona hetibérek multát: de azt, hogy kétoldalú szerződést kell a munkaadóknak kötni alkalmazottaikkal úgy, hogy csak emezek föltételei kerülhetnek szóba és a főnöknek csak törnie vagy hajolnia kell!

S miért? – Mert, mint mondám, a szent szabadság nevében teljesen kiszolgáltatattunk a kapzsiság szabadosságának és a szabadjára eresztett gründolási düh húsz év alatt meg-ezerszerelte szakmánkban az üzemképességet, anélkül, hogy ez iránt megfelelő kereslet nyilvánult volna és így természetesen a kínálat alapját nem a megélhetésre, hanem a még ideig-óráig élhetésre alapította; rángatván ezzel a reális cégek talpa alul is kifelé a gyékényt.

Ilyen viszonyok között mi kell ahhoz, hogy hasravágódtassanak tisztos ekzisztenciák, kiknek fennállásától a saját családja üdve, meg alkalmazottjainak megélhetése van függővé téve?!

Egy kis hóbort. Valamelyik túlbuzgó – fináncszellemű – hivatalnok akarnoksága.

Ilyen merényletet ismételten intéztek ellenünk és nem egyszer sikerült már ezt felszólamlással visszavernem. Persze, ebben nem csekélységem volt a tényező, hanem a rendelkezések hallatlan hülye volta és az igazságnak ottan méltányolása, ahol ez ügyben döntöttek.

Vajha most is így sikerülne!

Mikor az 1847/48-iki sajtótörvényt megalkották, jóhiszeműleg kimondhatták, hogy minden nyomdatermékből 1–1 példány a helybeli hatóságé, a másik a nemzeti muzeumé: mert akkor még nem adminisztrálták a közigazgatást 1500 (ezeröttszáz)-féle nyomtatvánnyal. (Kicsinyített mintái láthatók Kner Izidor mintatárában, melyet megkeresésre ingyen és bérmentve küld meg mindenkinek.) S ekkor még csirájában volt az a sok fűzfapoéta, közjogi író, tanügyi szakíró, gazdasági és ipari szaktudós, kiknek szellemi termékeit jótékony hölgyek juttatják zsúrok rendezésével napvilágra; s amikor tehát csak azt nyomtatták, amire szükség volt, de ezt aztán meg is fizették.

Ellenben ma nyomtatnak össze-vissza mindent, de nem fizetnek semmiért, hanem az arabsok „Had gadj” pőszegja szerint hosszú lánczolatban: egymás becsapására utazva jelennek meg a sajtótermékek jőrészt.

Fővárosiak és vidékiek, vagyunk az országban könyvnyomtatók körülbelül úgy másfélezeren és nagyon komolyan mondom, hogy ma tizedrészünk nem termel négy százalék olyan tiszta hasznot, amit életszükségletén fölül félre tehetne. De ha sokkal kisebb hányadot mondanék, akkor még közelebb állnék a valósághoz.

És ilyen körülmények között még fennáll a régi rendszer uzsorája, a sajtó-dézma.

Tartozunk termelvényeinkből ingyen a haza oltárára példányokat tenni, mint zsidóországban a nép Mózes és Áron ivadékai javára, levágott marhái élvezhetlen részeiből a tizedet adni köteles volt.

Türtük ezt valamiként, főként mert muszáj volt és úgy tettünk neki eleget, hogy mindabból, ami szellemi termék volt, megküldtük példányainkat a kir. ügyészséghez, akadémiának, muzeumnak és hogy boldogult Jekelfalussynak is kedve teljék – a statisztikai hivatalnak. S rendben volt minden.

Közben – mint mondám – felütötte fejét a bürokratizmus filloxerája, a túlbuzgóság, a stréberség s ránk sózták, hogy ezután nemcsak azzal kell szolgálnunk ami van, ha nem ami nincsen is: s így született meg a nemleges kimutatás, amelyet szintén megadtunk a királynak, Krisztus tana szerint és nevében.

Ez azonban mind kevésnek bizonyult és jöttek rendeletek, amelyeket teljesíteni nem lehetett, így tehát nem teljesítettük és forgott a föld tovább: mint ha teljesítve lett volna!

Ámde semmi sem tart örökké és a nagyváradi kir. ügyészség rájövén ezen törvényszegésünkre: kiadta legújabb ukázat, amelyben minden teljesítendő most már duplán teljesítendő.

A rendelet száma 16110. szám/K. ü. 1903. s azt mondja, hogy „Tapasztaltván” stb., tehát jövőben kevés a dézma, hanem hodsza bőrötököt és követeljük a tizedet.

1. Az érték- és hitelpapírok és értékjegyek;
 2. a hivatali ügykezelésre szánt nyomtatványok, a mindennemű üzleti nyomtatványok;
 3. a vonalozott űrlapok és könyvek, címkék (etiquettek és vignetták);
 4. családi értesítések, levélpapírok, látogató és köszöntő jegyek, meghívók, szavazólapok s kizárólag magánhasználatra készült egyéb alkalmi nyomtatványok;
 5. fényképek, ha azok tisztán vegyi úton készültek;
- nem esetről-esetre, hanem havonként összegyűjtve nyujtassanak be.

A sajtórendészeti köteles példányoknak teljeseeknek és hibátlanoknak kell lenni.

A beszolgáltatás az 1898. évi február hó 1-én 5720. v. és k. o. m. szám alatt kiadott vallás- és közoktatásügy- és igazságügy miniszteri rendeletek 11. §-a határozmányainak megfelelőleg foganatosítandó.

A beszolgáltatás – az időszakai hírlapoktól eltekintve – oly módon lesz jövőben eszköz- lendő, hogy úgy az esetenként, mint a havonta összegyűjtve beszolgáltatandó sajtórendészeti köteles példányok a hivatalos órák alatt egy a nyomdatulajdonos által kiállítandó átvételi könyv mellett mutatandó be, amelyhez egy a /. alatt csatolt mintának megfelelő s a nyomdatulajdonos által sajátkezűleg aláírt átadási elismervény lesz csatolandó, amely nélkül a köteles példányok átvétele nem fog megtörténni.

Minden a nyomdában készült nyomdai termékről a hivatalos rendelet 22. §-ában meghatározott mintának megfelelő kimutatás készítendő havonként s a következő hónap legelső napjában a polgármesterhez mindenkoron beterjesztendő.

A havi kimutatásoknak összegyűjtése megengedve nincsen.

*

Ez igen szép dolog, hanem egy kissé sántít, mert a kir. ügyész úron kívül a nemzeti muzeum, a tudományos akadémia, a statisztikai hivatal is a Mózes és Áron ivadékai közé sorolják magukat és ők is nemcsak a tizedet, de hozzá mást is parancsolnak senftnek és így nekünk esetenként, havonta és negyedévenként tizenhat kimutatást kell készítenünk, nemcsak a nemzeti önérzetünket fennen lobogtató Pósa versekről, vagy Kósch-féle „a gazda lelke a trágya” jeligés földhizláló nemzetgazdasági munkákról; hanem Okány község fedeztetési naplójáról és fedeztetési jegyéről is, – egyetemben Karatkai Soma és Kohn Száli jegyesek című családi értesítéséről. S hogy ez eddig nem így volt, erre czélozhatott Szemere, hogy nem boldog a magyar!

Amilyen favágó türelmű népség vagyunk, nincsen kizárva, hogy ezen nemzetóhajtásnak is eleget teszünk, mert hát, ha ezen múlik: miért ne legyen boldog a magyar!

Azonban szives figyelmébe ajánlom a Kegyelmes belügyminiszter úrnak, hogy az ország nyomdászai kilencztized részének személyzete a főnök úrból meg egy-két tanonczból áll, akik azt állítják magukról, hogy tudnak írni-olvasni; de ez nem mindig igaz. A nagy általányt véve is azonban, mindnyájan küzdenek a nyomorúsággal, és az összes írásbeli meg ügykezelési teendők – szakügyi munkákkal vegyest – a főnök nyakába esnek és ezek azon úgy könnyítene, hogy csak a hozomra kiszolgált munkákat könyvelik – és ez nekik elég – de nem elég a magas kormányznak; mert ez a 40 krajczáros száz névjegyéről még lajstromozást és tizenhat példányban szerkesztett kimutatást és eredeti példányokat is igényel.

A divat hóbortja a népet is megszállja. Nálunk pl. a „beesett” szerelmesek javára az itthon epedő szivek ilyen névjegyvet nyomatnak két példányban: „Cselei Julianna szolgáló” és ebből az állam négy sajtókötelespéldányt igényel! – Berele Háy száz percentre dolgozott és a börtönben halt meg. Pardon! De a Cselei Julianna esete kétszáz perczent!

Egészen komolyan véve is a dolgot: mi az ördögöt csinál az állam a tizenhat példány kimutatás kapcsán beszerzett millióféle olyan hülyeségekkel, amiket egyesek hiúsága, üzleti reklám, családi örömök és gyászok, meg az élet mindenféle nyomorúsága hoz forgalomba: – nem akarom hinni, hogy ezek gyűjtésének indítéka újabb állások szervezhetése; de hogy személyzet-szaporítást fog igényelni, az bizonyos.

Ezen rendeletek szűlnék aztán bolond-gombákat is. Pl. sajtótermékekre nézve törvény, hogy változatlan kiadásnál a sajtóköteles példány betérjesztése fölösleges.

A kir. ügyészségek meg más rendelet-kibocsájtó urak erről hallgatnak, sőt egyhelyütt épp ellenkezőképpen rendelkeznek, s így, ha valakinek huszonöt munkaadó községe van és pl. ezek valamely tabellát különböző időben, mondjuk huszonötszörre rendelnek meg, úgy erről az akkor valamivé váló iratról, amely kitöltve válik valamivé: csak egy nyomdából is száz példányt fognak különböző, erre kipécézett helyeken birni, olyképpen, hogy az kétszázszor fog kimutatásokban szerepelni és így közokmánná válva, egykoron ezen kimutatásokat baldachin alatt fogják a főváros utczáin bizonyos napokon körülhordozni és boldog lesz azon törpe utód, aki megcsókolhatja mint őskora hivatali czopfját.

De félre a mókával! Ez komoly dolog! Mint fentebb mondtam, ma a nyomdászok zöme, sőt majdnem mindnyája, ha nem kárta, de minden esetre olyan kis százalékra dolgozik, hogy tiszta jövedelmükből százalékban ki nem fejezhető kis része tehet félre nyugdíj igényvel nem biztosított agg- vagy rokkantsága napjaira négy százalékot s ily viszonyok között botorul magyarázott törvényre támaszkodva négy százalékot követelnek tőle a forgalomból, – a haza szent nevében.

Ne tessék nevetni, a vidéki nyomdászat olyan, hogy a példányszám derékszama egy-kétszáz általában, s így a kivánt dézsma tényleg négy százalék.

Ilyen rendeletet ha Oroszországban adnak ki, megértjük. Tudjuk, hogy a szellem nyilvánulásának eszközeire akarnak vele béklyót verni. Nálunk azonban teljesen érthetetlen.

Biztosítékot akar az állam, hogy mindent lásson? Hát nem könnyebben elcsúsztathatunk titkolni óhajtott dolgot akkor, ha több ezerféle nyomtatványt lajstromozunk, mint ha néhány tényleg szellemi termék készítéséről kell beszámolnunk?

Kegyelmes Miniszter Úr!

Tessék kimondatni, hogy a törvény szellemének megfelelőleg minden szellemi termékről, legyen az írott vagy ábrázolt: eredeti példány és kimutatás terjesztendő be a kir. ügyészséghez, muzeumhoz, akadémiához, statisztikához; s ha keveselni tetszik az ez ellen vétőkre kiszabott bírságot, tessék azt felemelni; börtönbüntetéssel vagy Zágrábba deportálással súlyosbítani, de nem az összesség helyzetét súlyosítani, lehetetlenné tenni azért, mert akadhatnak vétkezők is közöttünk.

ESDŐ SZÓZAT AZ ERŐS KÉZHEZ

Magyarország nyomdászai lesve-lesik az erős kéz működésbe lépését, mert tudvalevőleg a mi főmunkaadóink a községek, s mert nekünk nem munka, hanem pénz kell és épp ezt nem kapunk – mert hát az ex-lexben tényleg nincsen meg az adófizetéseknek a rendes menete és a legtöbb helyen a községi adót az államival egyetemben szedik be, s ha a mostani nagy „szabadságban” adót exequálnának – akár községit is – agyonütnék a jegyzőt.

Mellesleg aztán ürügyül is jó az ex-lex rosszul fizető hivataloknak a nem fizetésre.

Denique isszuk ezen állapotok levét és lessük az erős kéz mozdulatait.

Hál' Isten, nekünk a nagyváradi kir. ügyész, mint sajtóügyi megbízott hatáskörébe eső nyomdászoknak, kezd már mozgani. S itt a kapcsolat, hogy mi köze e dologhoz ő Excellentiája, a belügyminiszter úrnak.

Idestova két hava, hogy lapunkban nyílt levelet intéztem Ő kegyelmességéhez a nagyváradi kir. ügyésznek egy rendelete miatt, amelynek megvilágítottam badarságait és veszedelmes voltát.

Hosszú két hó alatt semmi intézkedés nem történt ez ügyben, hanem igenis bekövetkezett a megjósolt veszedelem.

Nevezett sajtóügyi közvádoló hatáskörébe eső összes nyomdászok kék czédulát kaptak, – ami tudvalevőleg bűnügyi idéző. – Nekem helyben nem lévén járásbíróságom, rohantam a székhelyre, megtudni, mi ízíkbe estem, mert tudtommal legfőlebb sajtóvétséget követhettem el, s nem „sajtórendőri kihágást”. – Nézvén az aktákat, látom aztán, hogy magam és kartársaim e hatáskörbe eső összessége azért helyeztetett vád alá, mert eljegyzési kártyára, névjegy-re, receptpapírra, pinczérszámolóczédulára, meg hason százféle kisebb-nagyobb szellemi termékek másolványaira nem tett impressumot!

Kegyelmes Belügyminiszter Úr! Mi szenvedni fogunk a hazáért, mert a törvény törvény és magyarázata nem a józan észhez van kötve, hanem egy ilyen buta alakú, ólomból fonott kalácshoz §, melynek kilója ólomban 1 kor. 40 fillér és ennél fogva vígan bánnak vele!

Nem tudom, figyelembe fogja-e venni a bíróság, hogy kihágásaink ezen kézzel fogható bizonyítékait magunk szolgáltattuk a kir. ügyészség kezéhez s így tehát nyilvánvaló, hogy ártatlanságunk érzete teljes volt, amikor azt így nyomtattuk, mert ellenben nem küldtük volna be ezen Bach-korszakbeli veszedelmes helyre? De ez mellékes is. Hisz, aki igazán szereti hazáját, az nem fog jajveszékelní, ha ilyen fontos országos hazafias ügyben pár napot ülnie kell a hazáért!

A dolog lényege azonban az, hogy ha azon sérelmes rendelet, melyet pár hó előtt felpanaszoltam, módosulást nem szenved, úgy mi állandóan ki leszünk zaklatásnak téve és egyébként is nehéz helyzetünk és állapotunkban pénz- és időbeli veszteségeink lesznek egy üdvös törvény botorul magyarázása miatt.

Van-e ember a földön, aki bármi államérdeket ki tud mutatni abban, hogy ezen nyomtatványokra impressum jőjjön:

„Szőlő, óvatosan kezelendő!”

vagy:

„A földre köpködni tilos!”

avagy:

➤ FÉRFIAK

NŐK ◀

A vidéki kis nyomdákban készülő nyomtatványok fele ilyen természetű és a legtöbb esetben műszaki okból készülnek impressum nélkül. T. i. egyszerre 20–30-féle ilyen apróságnak szedése áll együtt és öntött impressuma négy-öt van minden kisebb nyomdának (ha ugyanegy is); nonpareille betűje csak annyi, amennyi épp szükséges a szedéshez s tehát ezek nem herélhetők ki sok egyforma betűknek impressumként való felhasználása végett. Hát csak a szellemi, azaz a törvény ésszerű értelmében vett sajtótermékekre tesznek impressumot és sokszor családi értesítőnél azért is elhagyják azt, mert komikus, hogy X–Y jegyesek, s oda-bigyesszék, hogy: nyomták ők. Van olyan számtalan eset is, hogy impressum nélkül amerikai is kinyomhatják a munkát, míg azzal az egyedüli nagy gépükbe fér csak bele s így egyebek között ötven százalékos előállítási többletet is idézne elő.

Igen sok esetben segítjük ki nyomdászok egymást olyan munkák elkészítésével, amelyet egyik-másikunk kultivál és azokat már azért is impressum nélkül kell előállítanunk, mert minden szaktárs restel nála rendelt munkát más impressumával szállítani és idegen impressumot meg a törvény tiltja alkalmazni. És nem látunk abban semmi nagy veszedelmet, ha egy rongy apróságot e nélkül bocsátunk is ki; annál inkább, mert hisz a rajta szereplő név révén úgy is felelősségre vonható kibocsájtója, ha egy olyan munka révén ribillió vagy más világfelforgató baj támadna. S meg mitévők legyünk ezen szigorú állapotok mellett, ha pl. egy irodalmi díszmű nyomtató mestere kénytelen a különböző kivitelű illusztrációkat öt-hat műintézetből beszerezni? Békésvármegye monographiájának lelkiismeretes kiadója ez alapon tényleg piacra hozta azon csodabogarat, hogy a nála készült műben vagy nyolcz különböző impressum tarkállik!! – Ha ezen munka kiadása törvénybe ütköznék és ülni kellene érte: mind a kilencnek kellene-e ülni?!

Hogy pedig hová vezet, ha a kormány, illetve ez ügyben megbízott ügyészei konokul ragaszkodnak ahhoz, hogy nem szellemi termékek reprodukciói is olyan elbánásban részesüljenek, mint amazok, erre csak egy humoros esetet említek fel: a győri kir. ügyész úr is túlságba vitte a buzgalmat az impressum követelésében s amikor a nyomda ezzel szállította neki megrendelt névjegyt, nem fogadta azt el és ostobaságnak nevezte a saját főztüket.

Kérem Kegyelmes úrat, hogy érdemes-e ilyen dolgokért fél Magyarország nyomdászait vád alá helyezni? S ha már ülni kell ezért, nem-e annak kellene ülni, aki muszka sajtóviszonyokat akar meghonosítani nálunk kémkedési alapon; holott közismert dolog, hogy Magyarország nyomdászai békében állandóan a kormány szolgálatában állanak saját keserves tőkéjükkel fentartott lapjaikkal és még az ellenzéki lapok is propagandát csináltak nem egyszer az állam közhasznú törekvéseinek. Amire például csak az agrárszociálizmus legyűrésének akcióját hozom fel. A nemzet nehéz napjaiban pedig valóságos missziót teljesítettek – szintén önfeláldozóan; s nemcsak 1905-ben, hanem 1848–1906. minden esztendejében.

Csekélységem, noha jelenleg fentjelzett impressum hiányos államellenes üzelemért vád alatt áll, szintén hivatkozhatik rá, hogy szép jövedelmet ígérő munkákat utasított vissza, mert államellenesek voltak. Pedig ipari előállítását senki sem tilthatta volna meg. Bizonyító iratait ennek fellelheti Kegyelmességed a belügyministerium archivuma közelmúltbeli iratai között.

Dehát az mind Hecuba! Az államnak nem ez kell, hanem évente ezer mázsa olyan sajtakaró szemét papír, amely nekünk pénzünkbe kerül s amely a mi hasznunkat dézsmálja meg! S kell még ezen makulatúrákról kimutatás, 16-féle, s főképpen kell, hogy ezek impressummal legyenek ellátva, mert másképp az irattárak egereinek nem ízlik!

Ez mind szép dolog, de mert ezen hóbortok minket életbevágóan érintenek s kívánt ostoba betűszerinti értelemben eleget tenni ennek nem tudunk és így egész életünket vád alá helyezettten kellene töltenünk: felszólítom kartársaimat, hogy ezen fejét most felütötte bürokratikus hajszának izenjük meg a harcot! – Vegyük mi is betű szerint a sajtótörvényt, amely kirója reánk a dézsmát sajtótermékek adására nézve, de nem ír elő semmi intézkedést az esetről-

esetre, óról-óra és évnegyedenként kiállítandó két-két példányos kimutatásokról és tehát küldjük ezután e nélkül a sajtótermékeket. Hisz úgyis az nekünk a teher. S inkább adjunk makulatúrát kettős porciót!

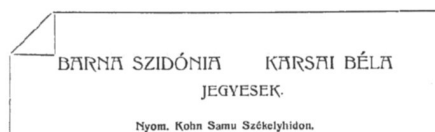
Nem remélek más sikert ezen fellépésünktől, mint hogy ezen hiánya pótlása végett majd revidiálják a sajtótörvényt s akkor egyúttal talán tesznek rajta a kornak megfelelő olyan változtatást, hogy az tényleg államszolgálatokra terheljen ezeröttszáz iparost s nem pedig túlbuzgó hivatalnokok vesszőparipázhassanak §-ai felkantározásával hátunkon keresztül!

Végre is mi a betevő falatunkért húzzuk mesterségünk igáját s nem pedig azért, hogy az államnak impressumos keserű laput pótoló papirjai legyenek.

SAJTÓTÖRVÉNYÜNKRŐL

Sajtótörvényünk értékét tönkreteszi, hogy akik hivatali állásuknál fogva végrehajtásával vannak megbízva, nem tudnak különböztetni sajtótermék és nyomtatvány között. Szóval szellemi terméknek veszik mindazt, amit a festékekkel bepacsomagolt betűről vagy ábráról papírosra nyomtatnak.

Ha költséges nem volna és érdekünkben állana, könnyen kijátszhatnók ennek folytán a törvényt; mert – mint mondtam – nevezett közegek e rögeszméje csakis a papírosra nyomtatás esetére áll fenn, s nem terjed ki „előnyomdász” kartársainkra is, akik vászonra meg más kelmékre nyomtatnak ábrázolásokat meg összetett betűket; holott ez is csak viszonylik úgy a szellemi termékhez, mint ha például mi a papírosra ezt nyomtatjuk:

Ilyen „szellemi termékek” impressum nélkül való sokszorosításáért a közelmúltban perbe volt fogva Magyarország nyomdászainak mindazon része, kik elég botorok voltak egy balga rendeletnek eleget tenni. Az első bíróság drákói szigorral nagyobb összegekre el is ítélte ezézt őket.

Hogy a felelősségi bíróság – tekintet nélkül az eredeti bírságösszegre – minden elmarasztalást két koronára csökkentett: ez megint csak sajtórendőri ellenőrzőink ellen szól, sőt kiabál.

Ez év folyamán nagyobb külföldi kirándulások alkalmával felkeltette figyelmemet, hogy „zsarnok” államokban milyen másképpen fogják fel a hon biztonságának megvédését, mint a szabadságérzetéről híres mi honunkban. Foglalkozván e dologgal, láttam, hogy mily okosan különböztetnek odakünn a nyomtatvány meg szellemi termék között. Mondok: ezt megismertetem otthon.

Elsőbben is lássuk, miként jár el e tekintetben a mi kedves sógorunk.

Ausztriában is tényleg köteles minden nyomdász az összes nyomtatványokon nevét és lakóhelyét feltüntetni, csak hogy a hatóságok nem igénylik ezt egyebütt, mint folyóiratoknál, könyveknél, hirdapoknál, röpiratoknál, politikai jellegű nyomtatványoknál s csupán ezekből kívánnak köteles sajtótermék-példányokat. Minden más nyomtatványnál sem impressumra, sem pedig dézsmára igényt nem tartanak.

Ez tehát szóról-szóra az, amit a múlt év e havában kelt nyílt levelemben kértem a miniszterelnök úrtól részünkre és szóról-szóra így áll a dolog a republikánus francziáknál is (1881. évi július 29-iki törvény).

A nagy-németek így döntöttek ez ügyben:

„Műveknél, röpiratoknál, falragaszoknál, időszaki lapoknál törvényesen köteleztetik az impressumok alkalmazása, hogy így ezek ellenőrizhetők legyenek a politikai hatóságok részéről; amíg tehát ezek nem alkalmazása konfliktust idézhetne elő: megengedtetik, hogy az élet követelményei által forgalomba hozott apróbb nyomtatványok, kereskedelmi értesítések, árjegyzékek, meghívók, eljegyzési értesítők és mindenféle formulárek impressum nélkül is készíthetessenek s ezekből a hatóságok sajtóköteles példányokat nem igényelhetnek.”

Itt is tehát épp akként van ezen dolog szabályozva, amiként mi kívánjuk s amiként a gyakorlatban mindenhol csinálják – lopva.

Az angol parlamenti törvények 32. és 33. §-ainak 24. c) pontja pedig ezt mondja: „Minden személy, aki e törvény megalkotása után bármilyen papirost vagy könyvet nyomtat abból a célból, hogy az kiadassék vagy széosztassék (terjesztessék), és aki a mindkét oldalán tele nyomtatandó papiros egyik oldalát üresen hagyja, vagy olyan könyvnél, mely több mint egy lapból áll, nem tünteti fel olvasható módon a nevét, rendes foglalkozását és állandó lakóhelyét, továbbá minden személy (férfi vagy nő) aki kiad, terjeszt, vagy éppen csak segédkezik is a kiadásában, terjesztésében olyan nyomtatott papirosnak vagy könyvnek, amelyen a nyomtató személy neve és tartózkodási helye nincs az előírt módon feltüntetve, minden ilyen füzet (kötet) nyomtatásáért 5 font (120 korona) erejéig terjedő bírsággal büntetetik.”

Ami pedig az idézett törvények végrehajtását illeti, itt még szembeszökőbb, hogy mily zsarnokok tudunk mi szabadságszerető magyarok lenni.

Ausztriában mindenféle hivatalos hirdetések és falragaszok impressum nélkül jelennek meg. Ugyanígy a magán hirdetések, valamint mindenféle apró nyomtatványok is. Beszéltem hatóságok vezetőivel erről és bámulva kérdeztek, hogy micsoda balgaság volna ebből kérdést csinálni?

Németországban meg éppen nem teszik a haza üdvét az impressum alkalmazásától vagy leghagyásától függővé s a világ egyik legjobb nyomdája s jó szakírója, a lipcei Mäser kiadásában megjelenő tipográfiai havi folyóirat többször impressum nélkül jelenik meg; valamint sok mindenféle más olyan szellemi termék is, amelyek pedig mint sajtóköteles példányok az illető hatóságok kezeihez kerülnek. – Miként ezen eljárásnak tág kaput nyit előbb idézett idevonatkozó törvény feltevőleges azon intelme, hogy: leghyón „konfliktust idézhetne elő.”

Felvetem tehát újra a kérdést: miért üldöznék bennünket ily badarságért az 1847/48-iki sajtótörvény negyven §-ával, az 1867 júniusi 2-iki és ugyanez év június 16-iki elnöki és esküdtszéki utasításokkal és rendeletekkel, az 1867-iki 15856. számú rendelettel, az 1895-iki 315. számú rendelettel, az 1895. évi 1224. eln. sz. belügyminiszteri rendelettel, az 1221/95. res. sz. r., a 4681/95. sz. r., az 1897. évi XLI. t.-cz. 1. és 15. §-ával, az 1897. évi XXXV. t.-cz. 4. §-ával, a 13568. sz. 1897-iki rendelettel, az 1898/5720. v. és k. o. m. r. 11. §-ával, az 1899. évi 2315. eln. számú rendelettel, az 1903-iki 16110. számú királyi ügyészi rendelettel és még egy csomó királyi ügyészi, alispáni és főszolgabírói ráiasztással, amikor szavamra mondom, hogy mindezeknek átolvasása vagy tanulmányozása után senki a világon nem fogja tudni, hogy mi a kötelessége s hogy mi teljesítést igényelhet e tizenötféle törvény által megnyomortítottaktól?!

Hogy ez így áll, erre csak azt említem fel, hogy egyik sajtóügyi közvádó két, a másik három, a harmadik négy sajtóterméket követel a kezébe esett kartársaimtól dézsmaként, aszerint, ahogy értette a fent idézett törvényeket; ugyanígy az egyik megelégszik aféle sajtótermékkel, amilyent és amennyit benyujtanak neki, amíg a másik követeli szigorúan, ami nem is dukál.

Ilyen anarkisztikus körülmények között került egyéb sérelmünk között e pont is a miniszterelnökünk kezei közé a vidéki nyomdászok feliratában. Azt hiszem, könnyű lesz ebben döntenie. Egyrészt a sok zagyva paragrafustól félrevezetett drákók állanak, más oldalt meg egy sereg hulli halász, ki silánnyá vált mesterségével akarja a maga, meg hozzátartozói kenyerét az élet tengeréből kihalászni s akiket igazán csak a meghibbant Rosdesztvenszkek nézhetnek japán harcosoknak, akiket minden tekintet nélkül pusztítani kell.

**SZÉPIRODALOM
HUMOR**

A FELNŐTTEK MUMUSA

Sokan el szeretnék hitetni magukkal, meg másokkal, hogy a felvilágosodottság kizárja az olyan túlvilági szellemnek fölöttünk való gyámkodásában való hívést, ki számon veszi az imát, meg a káromlást.

A modern ember képesnek tartja magát mindent eredeti alkatelemeire feloszlatni és mindennek utolsó porszemére is rásütni, hogy hány százaléka miből áll.

Ahová pedig esze ma még föl nem ér, ennek átfürkészhetésére tökéletesíti eszközeit és egyelőre is a kétszerkettő bizonyosságával állítja, hogy: nincsen se mennyország, se pokol.

A nép persze ma még hiszi mindkettőt és mivel egyelőre mindenki életútjába vetődhetik, gombostűre nem szúrható esemény vagy látomány: a babona és pozitív tudás közötti áthidalhatlan úr kapcsolataként meg kell túrnunk a spiritizmust.

Az elsőt táplálja a ponyva, az utóbbit a felsőbb ponyva, a hírlapok tárczái, csarnokai, melyekből ha végkép eltűnnének az olyan alkonyati történetek, amelyben misztikus események játszódnak le: megérezné a vállalat.

Persze, a föltétlenül művelt embernek nem kell atheistának sem lenni, hogy hazajáró lelkekben ne higgyen; Istent megtagadni és szellemekben meg hinni: ez, mint mondtam, spiritizmus.

Fényes nappal mindenki elég okos, hogy senki ésszerű magyarázatára ne szoruljon, még ha véletlenül valami megmagyarázhatatlan jelenség kerül is elébe: a sötétség hónapban meg halomra dől minden bölcsesség és minden logika; itt a babona az úr, ha mindjárt bármiként nevezik is.

*

Szerény életkörülmények folyamánya volt, hogy e sorok írója nagy egyedüliségben élte le víg napjainak bús éjjeit.

Körös partján lévő magános zord lakban egyedül lakott s oda, hazaballagtában egyre Könyves Kálmán bölcsességével biztatgatta magát.

Nem is történt hosszú ideig más szóra érdemes vele, mint hogy ez a biztatgatás annyira úrrá vált lelkén, hogy egymagában, a bús lakban, nappal is biztatgatásra szorult.

*

Egyszer, úgy jóval éjfél előtt, alig szunnyadott el, mindenféle álmoképek szórakoztatták magános álmát és gátolták meg azon erős elhatározásában, hogy ő már nem fogja hallani a régi, rozoga vén óra kisérteties hangú, vontatottan elverni szokott hangos tizenkettőjét.

Nagy bosszúságára visszahivta ez azonban az álomország feleútjáról s menten meg volt az oka is, hogy nemcsak úgy hiába.

El sem rezegett még a tizenkettedik ütés hangjának a végaccordja, amikor bús hangon szólt a hívó szózat, hogy: „Kner!”

Megborzongtam és rászóltam magamra, hogy: aludj! Szamár!

Majdnem sikerült ez, amidőn erélyesebben sürgeti megjelenésemet egy újabb – „Kner!!”

Hm! Könyves komám! meg a tudomány hája! Hát csak ekkora Csontos Szigfriddé lettem tőletek? Aludj!!

Helyes.

De a harmadszori „Kner!!!” olyan hangon volt mondva, hogy nem tűrte semmiféle tudományosság ellenmondását s mohón ugrottam ki az ágyból, egyik kezemmel gyufát rántva, a másikkal pedig éjjeli szekrényem fiókjában lévő fegyveremet kapván lövésre készre.

– Ki van itt!?

A válasz elmaradása nyugtalanított; gyertyát gyújtottam és szétnéztem előbb nagyjában, azután alaposabban a szobában és aztán megszövegeztem azon szentenciát, hogy hallucináltam.

Meghazudtolt a nyomban rá következő, halk, kérő „Kner”.

Ühm!

Gyertyavilág, revolver, a tudomány világossága! Itt valami rossz tréfáról lehet csak szó, amelynek nem fogunk felülni.

Más rejtekhely e hajlékban nincsen, mint a padlás, amely – minthogy teljesen üres – mindig nyitva áll.

Jer Könyves Kálmán, kísérj fel.

Nem volt biz’ ottan senki sem, hanem alig néztem szét, menten alulról hangzott egy megint kissé erélyesebb „Kner!”

Most már nincsen más mód, mint végire járni a dolognak.

Sikerült ez szépen és gyorsan, mert alig értem le a padlásról, menten kivehettem az irányát az újabb hívó hangozatnak.

Gecsei szomszédnak a nyári vásárra fölös számú vendégei érkeztek és egy részét a nagy eperfa lombja alatt szállásolta el, ahol is szekereik derekában lévő puha és illatos szénán kerestek éji nyugodalmat; s minthogy ugyanezt kosztolták az első saraglya elé kötött lovak: ezek tulkapásainak szólt a: „Neee!”

*

Máskor meg egy felmerült differenciát fegyverrel kellett kiegyenlíteni. Ott álltam ellenfelem pisztolycsöve előtt és az övé dördült el előbb. A lövés talált és mielőtt ennek következtében összerogytam volna: felébredtem s hirtelenül való éberré váltamban minden kétséget kizáró módon megállapítottam, hogy itten tényleg lőttek! Még amikor ezt elmém a bizonyosság biztosítékaival iparkodott végérvényesíteni, akkor is hallottam a dörej elhangzó visszhangját!

Lakásom egy meghasonlott és magánosan élő vén intrikus, zsugori háza volt, melyet épp a közel napokban hagyott itt végképen birtokosa.

A szomszéd szoba még érintetlenül állt, mert nem tartották érdemesnek a nem helyben lakó örökösök a szókmók hagyatékot elcipelni.

Megint előkerült tehát a gyufa, meg a puska s megint csak examináltam előbb sötétben, aztán gyertyavilágnál az üres szobát, hogy: ki van itt?!

Megint senki!

Ühm! Nem-e az öreg Sárossy jött vissza valami itten felejtett kedves tárgyért? Avagy nem-e szeretné még behajtani a holnap esedékes házbért?

Berúgtam a szobánkat ketté választó vékony deszkaajtót és tényleg úgy volt, hogy az öregnek a lelke szerte robbantotta a rozoga tulipános ládán lévő szódavízgyártó nagy üveg drótozott öblös oldalát, a benne felejtett félig való tartalmáért.

*

Sok rémes eseteim legrémesebbje azonban az volt, amikor arra ébredtem, hogy egy súlyos tárgy hullott a magasból a mellemre.

Hozzá nyúlok s brrr! Egy duzzadt, hideg hullakéz! Jéghideg és teljesen merev!

Ijdedtemben nem tudtam elereszteni s amíg a babona meg bölcsesség tülekedett bennem: szép lassan melegedni kezd a hullatest!

Jaj! Így még borzasztóbb!

De csak pár pillanatig, mert csakhamar rájövök, hogy az saját egyik kezem, amelyet rossz szokásból a fejem fölé szoktam alvásban rakni s amely ezen helyzetben teljesen elzsibbadva is megőrzött annyi ösztönt, hogy önkéntelenül is természetesebb elhelyezést keresett.

*

A sok alaptalan éjjeli kísértetlátás után mégis csak fogtam egyet. Egy igazit.

Az teszi ezzé, hogy máig sincsen megfogva s fokozza titokzatosságát, hogy nagy bátran nappal mert fellépni.

*

Egy borongós téli napon nagy családom körében az üveges terrazon fogyasztottuk délebédünket, amikor a beljebb lévő szobákból ajtócsattogtatás hallszik ki.

– Ki jár bent? Kérdem feleségemet.

– Senki!

– Hát tán nyitva hagytátok az ablakokat?

– Húsz fokos hidegben? Dehogy!

– Hát nem hallottál semmit?

– Dehogy nem!

Erre megint nagyot csapódik az egyik ajtó s hívásomra minden irányban tolultunk mindnyájan az utcai szobákba, ahol minden ablak és minden ajtó csukva volt s ahonnét közvetlen beléptünk előtt még egy hatalmas ajtócsapásszerű dörej hallatszott s ahol sem szekrényben, sem ágyban, sem ágy alatt, sem sehol máshol senkit fellelnünk nem sikerült.

Ez már jó régen történt és eddig sem jöttünk a rejtély nyitjára.

Hanem azóta mindig úgy nyitunk mindnyájan a rendszerint elhomályosított szobákba, hogy no, most fogjuk megcsípni a titok megoldását!

Mert mint felvilágosodott emberek, biztosak vagyunk benne, hogy megint csak annak a bebizonyosodását leljük fel, hogy boszorkányok nincsenek.

Hogy ameddig erről megint meg nem győződünk, mindég olyszerű érzéssel nyúlunk az ajtó homályban lévő kilincséhez, hogy talán azt már fogja más: ez egy kissé természetes.

Valamint az is, hogy amíg azon bizonyos magános szobák egyik zugában álló íróasztalomon jelen soraimat szántom: kellemetlenül izgat a fejem fölött repkedő nagy légy hangos zümmögése!

Hess te!!

JÓKAI

A világirodalom nagy heroszai között Jókai talán csak nekünk nagy. De nekünk akkora, mint azok közül egy sem.

Amazokat vagy 300 millió ember érti meg; de mi alig. Ellenben Jókait mi mintegy fél-millióan, – csak az értelmeseket számítván – és úgy, ahogyan kívülünk senki meg nem értheti.

Írt-e még író olyat, amivel nemzetének hason hasznos szolgálatot tett volna, mint Jókai? Vane még nemzet, melyet összes írói olyan pazar mennyiségű és mesés kvalitású irodalmi termékekkel láttak volna el, mint bennünket az egy Jókai? Elnyomott, csüggedő nemzete egy sötét korszakban, lélekvidámító írásaiban prófécziát is látott; s segített ez neki a jobb idők kivárását megkönnyíteni.

Kolosszális súlyánál fogva ugyan nem érvényesülhetett mellette más; sőt a közelmúlt kedvelt nagy íróit (hogy csak Jósikát említsem) is agyonnyomta, de viszont írt amazok meg emezek helyett, hogy alig bírt vele lépést tartani az olvasó.

A »Hétköznapiok« hetven év előtt írta és nyelvezete olyan, amilyent azelőtt nem ismertünk és ma sem haladtuk túl egy kómmával sem. A modern magyar prózai nyelv megteremtése körül neki annyi az érdeme, mint a kötöttnél Petőfi, Arany és Tompának együttvéve.

Eszméinek kincsesháza kimeríthetlen volt s míg más írók sziporkáikat innen-onnan szedgették, – addig élczlapjaink, adomatáraink, kalendáriumaink mind a Jókai tehenét fejte s e mellett sohasem szorult ő maga olyan témára, amit csak egyesek olvashatnak el vagy amelyeknek az irodalomba bevitelének mentségére külön új axiomákat kelljen felállítani: hanem minden sora úgy volt megírva, hogy abban egyformán gyönyörködhetett minden értelmes ember.

Az öreg Dumasnak »Monte Christo«-ja rengeteg hírt, meg vagyont hozott, amelyből magából holtig szórhatta költői fantáziával kieszelt számárságokra az aranyakat és fűthette boglyassát a fölös mennyiségű babérokkal.

A »Szegény gazdagok«, »Fekete gyémántok«, »Jövő század regénye«, meg Jókainak bárhány műve csak úgy ontja a jámbor olvasónak épp olyan kedves, olyan fantasztikus alakokat, százszorta kedvesebb milljóben s mégis nem ontották Jókainak hasonlóképpen a földi jókat.

Cervantest egyetlen munkája lökte fel a Parnasszusra, holott az „Élet komédiásai” különb satyra és Mark Twain minden jámbor elménczkedése elbújhat mellette, de sőt humorra nem áll egy vonallal sem Molière isteni tréfái mögött. A mai blazirt világban bizonyára kevesebb embert fog megríkatni, vagy megkaczagtatni Molière klasszikus, de csakis klasszikus humora, mint Jókainak – különösen nekünk kedves – isteni pajzán alakjai (nem a mai értelemben pajzán), amelyek között a ravaszúl nagyképűsködő „Napoleon öcsém” vezet.

A kaszinók és olvasó egyletek könyvkölcsönzési naplói tudnának erről szépet mesélni. Egyes kedveltebb művének megkaparintásáért valóságos harcz folyik és könyvei egy csapásra kiütötték az olvasó közönség kezéből a vérlázító francia bűnügyi rémregényeket; trágár irodalmi férczelményeket; unalmas angol olvasmányokat és alaposan szentimentális német románokat és egyszerre csak mindenki Jókait olvasta. Ez lett evangeliuma s mint ilyenből tanult, okult s öntudatlanul, akaratlanul is magyarosodott.

A jó középosztály, meg a zsidóság – pardon: de Jókai pályája kezdetén más nem ment magyar olvasóközönség számba – egyszerre fölösnek találta a nagyobbbrészt hatásos regényeiért járatott »Über Land und Meer«, »Gartenlaube«, »Buch für Alle« stb. járatását, amivel Jókai szépirodalmi lapjaink ekzisztenciájának alapzatát építette meg.

S a germán nyelvtől gyalázatosan befolyásolt elmék lassankint kezdtek fogékonyak lenni a magyar nyelv iránt s ma már ki áhítozza a der, die, das? s ki meri kétségbe vonni, hogy ez majdnem kizárólag a Jókai érdeme?

Van-e magyar ember, aki csak egyszer olvasta végig »A magyar nábobot«, »Kárpáthy Zoltánt«, »Az új földesurat«, »Az arany embert« s aki a világirodalom összes termékei között csak egyetlen ezekhez hasonlítható olyan művet tudna megnevezni, amelyet magyar ember hason kéjérzettel tudna végigélni?!

Az intelligencia követelményeként olvassuk Maxim Gorkijt, Tolsztojt, Zolát, Ohnettet, Hauptmann Gerhardot, Hartlebent stb. De valljuk meg őszintén, nem-e türelmetlenül lessük a »finis«-es oldal eljövételét? Jókainál épp ellenkező szempontból figyelvén a lapok fogyását.

Eredeti sajtósága Jókai kolosszális írói nagyságának, hogy noha úgy írt, ahogyan mindenkinek és másképpen senkinek írni nem kellene és nem is szabadna, mégis nem akadtak utánzói. Nem mert senki hatalmas lábnyomába beletaposni. Egyedül Mikszáth kedves stylusán érzik egy kis Jókaiszusz, de ezt is szerencsésen legyűri különösen erős írói talentuma a jó palócznak.

Ezen sorok persze nem indultak Jókai méltatására. Ezt Mikszáth vállalta és noha idő, tér meg tehetség bőven áll rendelkezésére, elég lesz neki is megküzdenni vele.

Csakis azt akarták soraim megvilágítani, hogy mije Jókai a föld népének. A magyar föld népének.

Nekünk nem állnak tótágast a mindenféle szellemi equilibristák szórakoztatásunkra. Nekünk csak a »filkó« meg Jókai közt van választásunk és a filkót azért teszem elsőnek, mert sajna ma még a benőtt fejelágyúak közül is ennek több a követője; ellenben a nők, meg a serdülő ifjúság kizárólag Jókain szórakoznak, amely osztályozás megint csak a filkók és nem Jókai rovására irandó, mert ha őt valami rossz szellem tőlük elvonná: szárazra jutott halakhoz válnának hasonlókká. – Más fejezet alá tartozik, hogy egy Jókai sem tudta elterelni a filkóktól a filkókat.

Bálványunk, szemüknéje és mindennapi kenyere ő nekünk. – Úgy látszik az elite-crème-nek, a főváros meg nagyvárosok úri népeisége nem az. Ezeknek egy elhunyt magyar.

Erre vall, hogy noha életében, más híján tisztán neki tömjéneztek: holta után letisztelhetők egy igen elterjedt napilap hasábjain anélkül, hogy akár egy íróárs, akár csak egy lelkesebb ifjú odaszólt volna, hogy: hahó! azért hogy éltemben piszkoskodtatok vele, holta után ezt folytatni nem lehet!

Nem lehet még azon ürügy leple alatt sem, hogy így majd jobban gyűlnek a garasok Jókai szobrára. Hiszen Ő azt is kibírja, hogy akár ne legyen szobra. Mert lexikon is alig fog már szólni nem egy azon nagyjainkról, kiknek dicső voltát ma szobor hirdeti, amikor Jókai neve változatlanul, sőt fokozott fényben fog ragyogni, ha soha szobra nem is léssen! Miért tehát alig begyepesedett hantját illetéktelenül megrugdosni a kegyelet szent nevében!?

S miért a rossz célzatot nyilvánvalóvá tenni azzal, hogy mert írói nagyságának fogyatkozása folytán sárba nem rántható, egyéni gyengeségei révén kíséreltetik ez meg?

Megkiséreltetik olyan terepemen, amelynek kiépítéséhez Ő hordta a legbecesebb köveket éhbér napszám mellett s hogy ennek dacára koldus maradt, a vállalkozó úr meg milliomossá lett: ezért külön megrovási kaland jár ki néhai, nagy koszorusunknak.

Az sem marad megénekeletlenül, hogy a t. Házból kibukása is egyéni fogyatékoságának, örök mamelukságának folyománya s szidják ezért ottan, ahol a mamelukság csak azért nem tudott megöröködni, mert a politikai nézetek célszerűségi szempontok szerint váltakoztak örökké ottan.

S megfelelnek arról, hogy Petőfi Szabadszálláson szintén csufosan hasalt el; de még sokkal csufosabban a „P. H.” köztiszteletben állott volt főszerkesztője: Makkai Zsigmond bátyánkkal szemben.

Jókai iránti rokonszenvének és elismerésének a magyar nemzet a „Nemzeti díszkiadás” megjelenése alkalmából úgy adott kifejezést, ahogyan még soha egyetlen nemzet sem nagyja irányában. Még az úgynevezett nagy, művelt nemzetek népei sem. Hason irodalmi vállalkozás még nem látott napvilágot e sártekén!

Hogy ma nem hajlandó Őt megillető impozáns szobrot állítani neki, ezért felelősségre vonni nem lehet, mert a nemzet szuverénebb minden szuverénénél. Azon kötelességet azonban soha sem rázhatja le magáról, hogy amikor legnagyobb fia két emberöltőre terjedő közmunkásságának nehéz fáradalmát piheni: ezt senki semmi címen meg ne zavarhassa; és örök nyugalomát büntetlenül senki ne háborgathassa!

Jókai szent meggyőződéssel hitt az élet továbbfolytatódásában s ha a példabeszéd daczára mégis felhangzana az ellene szórt badar szó a mennyekbe, mit érezne ottan tovább érező nagy szíve erre!

Nem adatott meg nekünk Jókai igazi nagyságának leméréséhez a mérték. Ezt csak azon párhuzam révén nyerhettük volna meg, ha vele egyidejűleg egy minden tekintetben hasonló lángelme valamely világnyelven ontotta volna hasonlóképp nagy eszméit és a kultúra igéit.

Azon művelt nemzet, amelyet ezen szerencse ért volna, ilyen tehetséget fiának nevezni: megmutatta volna elismerése megnyilatkoztatásával, hogy mekkora volt ő azoknak, kiket szívük érzelme erre meg nem tanított?!

EGY MINDENNAPI TÖRTÉNETKE

A nagy brit költő ezek érzelmeinek adott kifejezést és ezek történetét festé az ő örökéletű Romeo és Juliájában. Igaz, hogy ezen ezek egyike sem tudta azt olyan klasszikusan tolmácsolni s különböző változatokban is játszódnak azok le az életben. Hanem azért nincs kizárva, hogy a szerelem okozta szenvedést, e kínos-kéjes érzetet oly mértékben ne érezhetnék át azok is, akik erről csak hallgatni tudnak.

És mégis kicsiny lehet azon szeladonok száma, kik életük egy bizonyos szakában másként óhajtanának a szerelem révpartjára jutni, mint annyi szenvedés és gyötrődés árán, amennyit a nagy költő osztályrészül juttatott Romeojának. Természetesen azon hozzávetéssel, hogy a tableaux vivant: boldog egyesülés legyen.

De hát hányszor nem az!

*

Mikor a mesterlegénynek munkája nincs s pénze fogytán van, költőiesnek találja a világlátást, helyesebben kóborlást. Hanem az élményeit mások gyönyörködtetésére papírra tenni csak Csepregi óta próbálgatja. S biz megeshetik az emberen, hogy kóborlása alatt olyan dolgok történnek vele, melyeket a végzet angyala születése előtt négy héttel aligha publikált a mennyei kar előtt.

Én legalább nem tudom hinni, hogy előre elhatározott dolog lett volna, miszerint nekem Székesfehérvárott kell valaha föllelnem azon lényt, ki hivatva volt első szerelmem tárgyává lenni. Hisz azt sem tudtam, hogy Székesfehérvár is benne van-e a geographiában, mint ahogy több, tán még nevezetesebb várost sem tudtam.

187*-ben még nem volt annyi írónk, mint ma; még akkor csirájában volt a ma hivalkodó ifjú nemzedék. Egyesei azért oly fejletlenek. Denique megesett, hogy sok volt a rezervkatonája Gutenbergnek. Ezek között voltam magam is. S bekövetkezett nálam a főntebb említett eset: kéjutzartam.

Akik még nem tudnák, azok kedvéért elmondom egy pár szóval, miként vág neki az ember az ilyen útnak.

A kiindulási pont például Budapest. Otthona az embernek az Alföld. Hazamenni nem akar. Célpontja útjának nincsen, ergo általmegy a lánczhídon s im ép jó egy jóképű magyar ember jobbkéz felől, ezzel szóba állunk:

- Jónapot atyámfia!
- Adjon Isten!
- Ugyan mondja csak, hová vezet ez az út?
- Vörösvárra.
- Köszönöm. Isten áldja!

Már most hát tudjuk, hogy tulajdonképen hova szándékozunk. Azaz, hogy nem egészen, mert alig haladunk félóra járásnyira, találkozunk egy hasonló ügyű kéjutzatóval, akitől megtudjuk, hogy ő kompaktor, tehát szakrokon: és similis simili gaudet.

Ő is útítársat óhajtván szerezni, megkísérlé, hogy visszatérítsen utamból. Minthogy tudtam, hogy senki sem vár reám Vörösváron sem, megfordultam s mentünk Fehérvárra.

Welche Wendung! – mondaná a német.

Sajátságos is, hogy egy véletlenül az ember útjába vetődő kompaktor milyen változatot képes abban előidézni.

Másnap este már Székesfehérvárott voltunk. Siettünk nyugalomra térni, hogy magunkat kipihenve, másnap végignézhessük a fényes úrnapi körmenetet.

Ez Székesfehérvárott nagy ünnepélyességgel tartatik meg s nem mindennapi látványt nyújt a nem kizárólag vallási ihletségből, és felekezeti különbség nélkül összegyűlt szép hölgyek nagy serege, kik rendesen nagyobb részét szolgáltatják a körmenetnek.

Dél felé kifáradva siettem a szétoszló tömeggel magam is lakásomra, hol szerény nyugágyamra dülve, az imént lefolyt események reminiszcenciáiba merültem. Kóválygott valami az emlékemben, ami sajátságos, névtelen érzést keltett bennem; hogy mi volt, arról számot adni nem tudtam magamnak. Hiába kísérlém meg valamely tárgyhoz vagy eseményhez kötni, nem sikerült. Hanem nem voltam képes másnap a városból távozni. Kompaktorom nélkül utazott el. És én ott vártam be a körülmények olyan változását, hogy állandóan ott maradhassak.

Egyelőre egyéb teendőm nem lévén, naphosszat bolyongtam, még mindig azon kimondhatlan érzés hatása alatt álmodozva, az akkor még igen vékony sorban levő Zichy-ligetben.

Csakhamar eltelt az első hét, eljött a vasárnap s magával hozta az én nagy lelki vívódásom titkának megoldását.

Egyszerű ez.

Egy húsz éves ifjú föllelte eszményképének élő mását.

Van szó annak kifejezésére, hogy mit éreztem akkor, amidőn a mondott nap reggelén a liget szűk útjait ellepő vasárnapi közönség között szemben jött velem feltalált ideálom, de e szó nem áll rendelkezésemre. Író ha volnék, akkor sem tudnám híven leírni, miként álltam meg ott az út közepén s álltam mindaddig, míg ő mellettem elhaladt, s hogy mily gépszerűleg fordultam ekkor vissza, de meg mily élénk öröömre volt s mily nagy jelentőségűnek tartottam, hogy ugyanabban a perczen ő is visszafordítá fejecskéjét. Sőt, uram Isten, ha jól láttam? még rám is mosolygott. Lelkem felujjongva kiáltá: »hiszen ez már kész viszony!«

Ma erősen hiszem, hogy a kedves inkább nevetett, mint mosolygott.

Hanem akkor meg voltam róla győződve, hogy ügyünk gyorsan fejlődik. Hogyne. Másnap már tudtam, szerettem nevét, harmadnap szemközt laktam velük s negyednap, igen természetesen, egyre-másra gyártottam az anagrammás verseket. Degré a megmondhatója, miért nem láttak ezek napvilágot: én beküldöttem hozzá hűségesen.

Csakhamar megtudtam azt is, hogy legalább is annyi választ el szivem választottjától, mint Leandert Herotól. Nem tengervíz ugyan, de tenger pénz.

De melyik húsz éves ifjú keble nem duzzad a kéjtől és melyik nem érez magában elég akaraterőt titáni munka vállalására, lelkesítve azon tudattól, hogy »ime e hölgy ambíciódnak kitűzött csillaga, melyet el kell érned!« Főképp, ha olyan rosszul ismeri a világot, hogy van reménye elérni, s magát felküzdeni a magasan fölötte álló csillaghoz.

A versírás nem szuperálván egészen, csakhamar fölhagytam vele, hanem kezdtem takarékos lenni s őrizni jó hírnevemet, ami e korban még a versírásnál is nagyobb badarság, egy férfinenem lévő ifjútól.

Ezen közben az idő óriási léptekkel rohant el fölöttünk, több mint egy évet tépelődtem már keresztül s à la Homer, még mindig méltatlannak találtam magamat választottamhoz, sőt még arra is, hogy alkalomadtán megszólítsam. Hanem azért folyton a sarkában voltam, amikor csak tehettem. Be sok ismételt elgondolt szép mondatot tarték készletben, egyet-egyét min-

den kigondolható esélyre, alkalomra, mellyel majd megszólítom, ha majd erre már érdemes leszek s meg alkalom is nyílik rá.

Hanem a jó alkalom bizony előbb megjött, mint az érdem.

Másfél év után annyira mégis haladtam, hogy ugyanegy korcsolya-egyletnek voltunk tagjai s itt történt közöttünk olyas, ami most ha történne, legalább is annyival hozna közelebb érdekeltemhez, mint amennyivel akkor távolabb taszított tőle.

Ugyanis eszményképem egy bravur-kanyarintással magára akarván a korcsolyázó társak figyelmét vonni, a második kísérletnél elveszítette az egyensúlyt és elbukott, s mi természetesebb, mint hogy én, ki folyton a nyomában valék, elsőnek siettem felsegélésére.

De, oh fátum! a nagy igyekezetben közel találtam hozzá rohanni s hogy az összeütközést kikerüljem, egy körfordulatot tettem, melynél – talán rokonérzetből – szintén mellételepültem én is. Ez magában nem nagy baj lett volna, mivel egy pillanat alatt újra korcsolyatalpon voltam; hanem a szépen betanult frázisok bizony odalettek. S a még mindig föl nem állott angyalomnak, kit szintén meglehetősen zavarba hozott e jelenet, fülíg pirultan nyujtottam kezemet a fölsegélésére, csak annyit tudván mondani, hogy: – szabad kérnem?

Hogy e mondással milyen fiascot véltem csinálni, azt csak az értheti meg, ki élt már azon hitben, hogy ékes szólammal lehet nagy dolgot mívelni, vagy nevezetes hódítást tenni; ha mindjárt más téren is. Egyáltalán nem tudok visszaemlékezni, hogy váltottunk-e a fentiek után még szavakat, hanem az bizonyos, hogy e kis intermezzo annyira felzavart álmodozásomból, hogy szégyelni kezdém az egész eddigi magaviseletemet és elhatároztam, még egyszer megnézve eszményképeimet, odahagyni a várost és vissza sem térni oda előbb, míg egy fényes, ragyogó pálya tetőpontjára felküzdve magamat: mint kérő nem térhetek vissza.

Sokért nem adnám, ha képes volnék most úgy kiszinezve lefesteni az ez iránti terveim, jobban mondva légváraim képét, mint ahogy azokat akkor elképzelém.

S daczára ez ábrándozásoknak, praktikus komolyan fogtam a valamit-tevéshez. A szerencse kedvezett és pár év alatt igen tisztességes existenciára s teljesen független társadalmi állásra tettem szert. Sőt illetékes bírálók véleménye szerint azon helyet, melyre sorsom állított, kiválóan töltém be. A még mindig teljében lévő régi érzelmektől ösztökélve, Fehérvárra utaztam tehát. Nyilvánvaló, hogy mily elhatározással.

Odaérkezve, rögtön értesültem arról, hogy éppen jókor jöttem, ha részt akarok venni ideáalom családi örömnepén: az elsőszülött keresztelójét tartják.

Tagadhatatlan, hogy az ember ily esetben igen költőiesnek találná s szinte jól esnék neki, ha a szíve kicsit megrepedne. S ha eziránt némi reménye nem volna: talán föbe is lőné magát.

De míg amannak teljesülését várja, emerről letesz és legrosszabb esetben keservét öli borba vagy kártyába; legtöbbször mindkettőbe.

Velem még több is történt. Meghasonlásba jöttem magammal, a bennem élő hittel és vad keservemben felkiálték: – nincsen Isten! S amikor olyan ember, aki eddig nem is igen törődött azzal, hogy van-e vagy nincs-e, ráhagyta lételét: megtagadja ezt, az aztán rögtön félni is kezd tőle. Félt, hogy majd jelezni fogja azt kezének haragos sujtásával. S ekkor az ember kebelében dúló fájdalomérzet nem azon tanácsot adja, hogy mellünket verve kiáltsuk Istenhez: – vétkeztem uram, bocsáss meg! Sőt az Istent megtagadó most már erőlködik ezt meggyőződésévé tenni, e hitet magára erőszakolni s mohón fekszik neki a Büchner és nézettársai Istent tagadó művei élvezésének és csakhamar kész az atheista...

De persze az olyan atheista, kit hitvallásától menten eltérít egy újabb s szerencsésebb végezetű szívviszony.

GÁRGYÚK KÖZÖTT

Több év előtt idegbajommal messze idegenbe, meghibbantak szanatóriumába delegált professzorom. Csúnya, lucskos időben értem oda és egyenesen a nagy teremnek tartottam, hová a szegény nyaralókat az eső bevverte. – Mingy’ magyar társaság után vágyva, apró furfanggal megeresztem egy káromkodást és: minden irányból szédelegtek felém a magyarok bemutatkozásra.

Bús magyarok voltak bíz ezek, de itt ilyeneknek is örvend az ember s azért kitarítottunk egymás mellett, amíg gyógyúlva vagy gyógyíthatlanul szerte nem szóródtunk.

A nyomorúság közlékenysége egymás bizalmasává avatott bennünket és amikor itt bemutatam új barátaimat úgy, amint őket megismertem: nem gonoszságból teszem. Hanem – látva, hogy itt mindenik csak magát nem tartotta kergültnek, – eléjükbe tartom a megismerés tükrét és aki képes lessz azon kicsiny ponttól szabadúlni, amely őt idehozta és amely nélkül – saját legjobb hite szerint – kiki fölözné Deákot, Bismarckot stb-it: az bizony nyer e kifigurázással és adakozni fog annak idején szobromra, ha nemzetem felhívja erre. Aki pedig megharagszik, az menjen vissza oda: betegsége gyógyíthatlan.

Tenkey főszolgabírórn kezdem. – Az egyetemi ifjúságnak soká volt hangadó vezére. Deli szép ifjú; hőse sok párbajnak és maga a megrettenthetetlenség. Fortenczerje a redout farsangi báljainak. Itt szerezte azt az apró férget, amely mégis megtanította félni. Egy kis köhögésben jelentkezett és amidőn én megismertem e monstrum férfiut: már akkor staniczlibe köpködött és górcsóvel ellenőrizgette, hogy hány százalék abban a bacillus és roppant komolysággal magyarázgatta, hogy mennyi növekedés szükséges még hozzá, hogy ő holt emberré váljon; – ami szerinte egyébként okvetlenül be fog következni. Egy szép verőfényes napon pár napra távozott körünkből és mint völegény tért vissza. Aztán fürdött tovább szorgalmasan és vezette tovább a statisztikát a bacillusok népmozgalmáról, amíg egy napon roppant érzékeny búcsúvétel után végkép ott nem hagyott bennünket: muszáj lévén haza utaznia, menyegzőjére. Ma bizton apró csemetéi váladékának górcsóvezése foglalkoztatja lelkét.

Ugyanily herculesi férfiú volt X. finánczbiztos. Ez testi jólétét a homoeopathiának tudta be – és ez hozta ide. Végig olvasott Kneipptól Krafft-Ebingig mindent és e szerint élt is. Amint azonban Ebing, Moraffcsik, Lombroso stb. könyveit olvasta, úgy kezdte tapasztalni, hogy a megkergülésre felállított symptomák mind reá vannak szabva és ettől fogva népes utcán behúnyott szemmel járási próbákat rendezett; zsebtükörből pupilláit, nyelvét vizsgálgatta; feje búbját nyomogatta – és rengeteg víz tudta hóbortját annyira, amennyire lemosni.

Egy dús, 70 éves regalebérő is tarkította társaságunkat. Ennek az üzlete hajdan jól ment, de ma alig hozott évi 15 ezer forint jövedelmet és az öreg folyton azon töprengett, hogy miként fog ez végződni?! És egyre azt számítgatta, hogy mennyi idő multán fog koldusbotra jutni? Mikor egyszer – zsineggel a kezében – a padlásról hozták le, egyre azt hajtogatta, hogy: bármiként, csak nem éhen halni meg! És azóta folyton felügyelet alatt áll, mert úton-útfélen zsineget kutat és mindenáron a padlásra gravitál.

Nemcsak mert legpénzesebb, de igazi parvenű volt köztünk Sch. czipész. Agglegénységgel meg apró uzsoráskodással nagy vagyont gyűjtött; akkorát, hogy ez rémévé vált. Kicsinyke, örökmozgó fejével egyre azt leste, hogy merről tör életére a sok koldus atyafi közül valamelyik a vagyonért. E rémeszme annyira üldözte, hogy csak itt érezte magát biztonságban és amikor a professzor egy ízben azt mondta neki, hogy miért nem megy már haza, hisz nincsen semmi baja, azt válaszolta, hogy itten nincs is: és lement az intendatúrához, deponálta keblén szorongatott összes vagyonát azon kikötéssel, hogy kamatjából tartásuk el holtig.

Mikor megkérdeztem tőle, hogy miként határozhatta el magát ezen szomorú dologra, roppant szélesre mosolyított arcczal azt válaszolta, hogy: „hisz nem volt nekem soha az életben ilyen

jó módomban!” Ekkor már vagy 20 éve tartózkodott ott és az ez idő alatt ott megfordult minden vendégre emlékezett. A régieket a viszontlátás örömevel fogadta, az újaknak pedig eleven Bådeckerje volt és olyan félbarátságfélét tartott fenn mindenkivel. Ez gyógyíthatlan, mert ennél semmi többre nem vágyik.

A társaság esze egy prókátor volt. Szava mindig mindenben döntött találó- és helyénvalóságánál fogva. Megszűnt azonban a bölcsesség, ha előkerült a belső zsebből a kis arczkép, a duzzadó egészségű, szép ifjú nőt ábrázoló... És persze ez minduntalan, sőt unos-untalan előkerült. – A kis töpörödött fiskális második feleségének arczképe volt. – Mindazt, amit ez szerelemben igényelhetett: féltékenységgel akarta az öreg pótolni és bizony fájt nekünk a jó eszű öreget e nevetséges szerepben látni.

– Miért félti a feleségét? – kérdém tőle egyszer négy szemközt.

– Mert minden okos ember félti, – felelé.

– De mi nem ezen tulajdonságunkért kerültünk ide, – ríposztirozok.

– Ebben igaza ecsém. De ha okom van reá!

– Akkor meg miért nem áll a sarkára?

– Itt a bökkenő! Hét esztendeje figyelem egyre: és hol van bizonyítékom rá, hol szerte foszlik az. Meg-megcsípek valamit, ami határozottan annak látszik és amikor fellépek, azon végződik, hogy térden állva kérem hitvesem bocsánatát rút gyanakvásomért és utána isteni megnyugvás szállja meg lelkemet. De álmatlan éjszakák megint meghozzák rémeiket: miért van az, hogy az egyik férfiút más mosollyal fogadja, mint a másikat? Miért kerül le róla a házi pongyola mindig akkor, amikor véletlenül X. látogat el hozzánk? Miért jár ki egyik-másik vizittelő férfiúnak vállfűző meg rizspor? Miért kell nekem dáridókat csapnom egy és másik kurafinak a megtraktálása végett stb. Ha én ezekre biztos választ nyerhetnék, tudnám mitévő legyek! De így csak az örök tépelődés, önemésztés a sorsom.

Ami kis egészséget pedig belegyömöszöltek az öregbe a délelőtti kúrákkal, azt kivitte a minden délután pontosan megérkező kis sárga levélke. Félrehúzódva szokta olvasgatni az öreg és végeztével özönlött belőle a szitok, toporzékolt és rémesen forgó szemekkel, ökölbe szorított kézzel fenyegette a firmamentumot.

Egy ízben rárontottam és megkérdeztem, hogy mit reklamál fentről? Ide nyújtotta az összegyűrt levelet és megpótolta még zsebéből egy csomóval. A hú feleség referádái voltak ezek az otthoni viszonyokról. Rendesen holmi idegnyugtató újdonsággal végződtek. Hogy a kocsis lefordult a gátról, összetörve szekeret, lovat. A vinczellér őrizetlenül hagyta a szőlőt és csúnyán megpocsékolta azt. A pinczemester elfolyatta a nagy hordó rizlingit. Az irodavezető részegen jött be és legazemberezte a legjobb klient és a többi.

– Bátyám! ha így folynak otthon a dolgok, nem-e legjobb lenne önnek hazamennie?

A szemem közé nézett valami rémjózanságtól villogó pillantással. Azt látszott fürkésznit, hogy egyet gondolunk-e? Aztán tiszteltette az ittmaradottakat és menten hazaútaozott; néhány nap múlva pedig meglehangú levélben köszönte meg jó tanácsomat. Önagysága szives üdvözlését azonban hiába kerestem a levélben.

Igazi arisztokrata volt köztünk egy kazár földnagybérlő. Utolsó divat szerint ruházkodott, pazarul költekezett, lucullusi módon kosztolt, forintos szivarokat szítt és – szidta gr. Károlyi Sándort. Ez hozta ide.

Engemet pedig a doktorom. Csakis ez, mert magamban hiába kutatom ittlevésem okát. Miként a többiek is.

EMLÉKSOROK

EGY MUNKÁS ÖTVENÉVES JUBILEUMÁRA

Huszonöt esztendő egy helyben tölteni és ötven esztendeig Gutenberget szolgálni!

Hiszen talán ma már nem is élnek ötven esztendeig az emberek!

S ha élnek s dolgozniok kell, ezt olyan kárhoznak veszik, hogy egy év alatt is közülük nem egy – huszonöt helyütt fordul meg.

Dolgozni! Persze, hogy ezt mindenki sorscsapásnak veszi.

Pedig e nélkül mik volnánk?

Amely perczben a munka ex-lexbe jutna: a tébolydák kora virulna fel! Hiszen nincsen a világon más olyan szórakoztató, lélekvidító foglalkozás, mint a munka!

S erre tette reá a kezét egy izgatásban utazó szekta és ezt bélyegezte az élet terhének épp azok előtt, akiknek nem sportból és nem idejüknek helyesen eltöltése végett kell dolgozniok: hanem muszájból és kenyérért! Mintha a koronát viselő főkre nem ugyancsak kötelező volna nagyfontosságú teendőik elvégzése!

S nem-e épp ezek iparkodnak kötelezettségeiknek pontosan eleget tenni?! A munkás is kis király, amíg egyedüli kötelességének, a dolgozásnak eleget tesz.

Hányan vannak, kik saját maguknak őszinte vallomást tehetnének, hogy mindig híven teljesítették vállalt kötelezettségüket?

Jubilánsunkat felmentem a válaszáadás kötelezettsége alul.

A munkaadó természetrajzához tartozik, hogy munkásaival általában elégedetlen legyen. Mert mennél nagyobb ezek száma, annál inkább hiányos a munkálkodás, illetve a termelés arányeredménye és a rosszul munkálkodók rovására eső mulasztás az egyetemleget is terheli.

Erről sokat lehetne mesélni. Hány mester van, ki egész életét, lelkét az üzletnek szenteli és eget vívó eszméi sárba esnek, mert nem talál megfelelő munkatársakra.

A czégre és munkására, kik egy negyedszázadon át együtt tudtak maradni: emelje föl mindenki poharát és le a kalapját.

Ha Kristóffy volnék, menten törvénybe iktatnám, hogy ezen érdem minden további szolgálat alól mentesít és holtig tartó nyugdíj-élvezettel jutalmaztatik. Mert hiába! bármiként is nemesít a munka és bármily mértékben is nem élhetünk nélküle: ötven évi munkálkodás után bele lehet fogni itt a földön az örök pihenésbe!

AZ ARADI VÉRTANUK ALBUMA ELÉ

Nehéz napjaidban e szent könyvből meríts erőt te parányi ember.

A gaz erőszak a legnagyobb erényt, az önfeláldozó hazaszeretetet bitóhalállal sújtja s a félistenek zúgolódás nélkül, felemelt fővel mennek vesztük meggyalázó helyére!!

Mik ehez képest a te apró bajaid? S búsongsz, lázongsz!

A GUTENBERG-ALBUMBA

Mester! Nagy elméd játszva eszelte ki a betűk szétszedhetését és mi törpe epigonok izzadva vesződünk annak jól összeszedésével!

ADOMÁK, ESZMÉK, REJTVÉNYEK

SZOCZIÁLIZMUS

Akik nagyon kötik magukat a nyolczórai munkaidőhöz, azok nem föltétlenül kötik magukat hozzá.

*

Jogot a népnek! Jármot az urak nyakába! Ez a szocziálizmus.

*

Te fizess, én dirigálok! – Ez is az.

*

Ha kenyér volna, – vagy ha nem volna, – a sztrájk örökké tartana.

*

Szocziálizmus a más kenyérére pályázni azon hittel, hogy az illető az ő kenyérért eszi.

*

Kinél minden altatószer hatálytalannak bizonyult, legyen szocziálistává s meglesz a biztos nyolcz órai alvása.

*

A szocziálizmust azok discreditálják legjobban, kik készek hazafiak is lenni, ha a hazától akarnak valamit.

*

Mindenki arcza verejtékével igyekszik elérni az elérhetőt, csupán a szocziálisták választották hozzá a nemdolgozás fegyverét.

*

Egalitas az, hogy a munkaadó úgy tánczoljon, amiként munkása fütyül.

*

Testvériségen építették fel a szocziálizmust, természetes tehát, hogy örök harczban vannak egymással, meg az egész világgal.

SZENTENCZIÁK

Az élet keservei elől senki ki nem térhet; legfőlebb a gazdagok kandirozva élvezik.

*

Másként harcolnak a czárért és másként a hazáért.

*

Ha a nemzetboldogító nagy tettek jutalmát nem utólag adná ki a hálás utókor: még ehhez találnának szabódni a nagy tettek.

*

Amint az élet apró és nagy bajait taksáljuk, aszerint vagyunk boldogok vagy boldogtalanok: függetlenül ennek mérvétől.

*

Kurázi híján szép szóra fogják az emberek a dolgot.

*

Sokkal többen élnek a mások gyöngéjéből, mint a saját erejükből.

*

Megbízhatóbb az a világismeret, melyet balsorsban szereztünk, mint amelyet jóban.

*

Az orvosok jóléte az embereknek a jobblétre való szenderüléstől való félelméből fakad.

*

Milyen fokon állhat az állatvédelem ott, ahol az embert is barom-számba veszik?

*

A jóakarát megfelelő eszközök nélkül mire sem megy – a rossz föltétlenül érvényesülhet.

*

Sok évtized kulturális vivmánya némely emberen csak annyit civilizált, hogy főve szereti a húst.

*

Hivalkodva büszkélkedünk vele, hogy nemzetünk bölcsője Ázsiában ringott és éktelen dühre gerjedünk, ha rámondják, hogy meg is látszik rajtunk.

*

Hat nap alatt teremtette Isten a világot s csakhamar elő kellett vennie a nagy szivacsot.

*

Örökségül oly példákat hagyj gyermekidnek, amelyek nehéz napjaikban fenntartsák s ne még inkább örvénybe sodorják.

*

A betegnek orvos kell, hogy meg- vagy elnyugodjon.

*

A bölcs mondatok kelendőségét növeli, hogy az olvasó bele kombinál vagy benne vél tőle távol álló bölcsességeket.

*

Az állatok épp úgy birnak kizárólagos tulajdonsággal, mint az emberek, csak nem birnak henczegni vele.

*

A harag és gyűlölet őszinteségéhez nem fér szó. A szeretet és szereleméhez legtöbbször igen.

*

Mégis csak inkább pap eskesse az embert, mint zsandár.

*

A szellemi kincseknek mindenek fölött való becsét ép azok hirdetik, kik azt mindennap aprópénzre váltják.

*

Sok embert kevésbé bántja a saját nyomorúsága, mint a más vélt boldogsága.

*

Ha egymás hibái iránt oly elnézők lennénk, mint saját hibáink iránt: nagyot javulna az emberiség conduite-listája. Ha egymás szépséghibáit oly enyhén bírálnánk el, mint a magunkét: nagyot változna a bevégzett szépség fogalma.

*

Ki válságos helyzetben fejét vesztí, ne bánkódjék vesztésén.

*

Sok író, ha nekilendül, megörvend, hogy énjére talált: pedig legtöbbször csak jó forrásokra.

*

Hírre, dicsőségre vágyunk mindannyian és azok köztünk a legszerényebbek, kik meglegészenek holtuk után kapott egy szobrocskával!

*

Kiméletlen fráterek kisebb, úri convenientia szerint élők nagyobb titulust adnak mindenkinek a megilletőnél. Aki az igazira kíváncsi, vesszen össze legjobb barátjával.

*

Az emberi tudás végességét semmi sem bizonyítja jobban, mint hogy eddig csak egy pozitívumot tudott végérvényesen megállapítani: a lenézett kétszerkettőt.

*

Ki korán kel, aranyat lel. De azért nyugtával dicsérje a napot: mert estig el is veszítheti.

*

Ha a halál hálátlan nem volna – a neki tett szolgálatok ellenében – nem bántaná az orvosokat.

*

A dogma tiltó szabályait jórészt az élet meghosszabbításáért állították fel bölcs elmék és csőszei úgy magyarázzák, hogy fosszuk meg magunkat a jelen – meglévő – életörömeiktől: a reménységbeliért.

*

Az ember legnagyobb tragédiája, hogy mindenhez elkéssetten jut.

*

A nagy rútság oltalmát, védelmét szívesen elcserélné minden nő a kihívó szépség veszedelmével.

*

De sok aszályos esztendőt meg lehetett volna termékenyíteni a Noé idejében bűnösökre hiába elpazarolt özönvízzel.

*

Miért divat hitelben vett csillogó ékszerekkel kérkedni és szerénytelenség tulajdon szellemi kincseket csillogtatni?

*

Miként az állat úgy jövünk e világra és akként mulunk is el: mégis mindannyiunk kisistennek képzelet magát.

*

A fenséges nép megszokta, hogy más gondolkodjon helyette, de megköveteli, hogy úgy, ahogy ő gondolkodott volna.

*

Mindenkinek kedvesebb a hazug hizelgés, mint az őszinte gorombaság.

*

Bál előtt a nő utolsó perczig csakis toilettjét rendezzi, amíg a férfi gondolatjait: mindketten, hogy ott ezzel tündököljenek.

*

A laptöltelék becsét semmi sem emelheti úgy, mint ha henteskézből kerül ki.

*

Hej de sok csőszbérbe kerül az a pár rossz birka, amit a veszendőbe menéstől meg lehet menteni.

*

A szerelem eszményi – amíg eszményi.

*

Sívár jelenben az eltűnt szép napokat sokkal szebbeknek tartjuk, mint aminők voltak.

*

Az életörömök túlságos élvezésének következménye, hogy akkor is tánczolnunk kell, amikor már pihenni szeretnénk.

*

Az igazi nyomor nehezen kér, a nem őszinte jószív könnyen ígér.

*

Senkisé is óhajtja, hogy kilószámra becsüljék föl: mégis lenéznek a nagyok a kicsinyeket.

*

Ha a szemét urrá lesz – fogja be az úr a szemét, száját.

*

Az ember legnagyobb gyávasága, hogy mint színigazságot csere-beréli a hazugságot.

*

Mindenek a munkát dicsőítik – s mind ezt kerüli.

*

Önző hiuságunk szemüvegén át olyannak látjuk magunkat, amilyenek lenni szeretnénk.

*

Az alkoholnak esküdt ellenségei a vendégséget adó házigazdák, meg akiknek nincsen pénzük reá, vagy nem bírják el azt.

*

Az orvosok is tiltják, mert tudják, hogy így kapósabb.

*

A szerencse vak, még sincsen a vakok pártján.

*

A bolhának sem véteni, a gyávaság maximuma.

*

Amely hitves nem feleség, az ellenség.

*

Ellenségeinket felfalni nem közönséges élvezet, de jó gyomor kell hozzá.

*

Mindig elég szerencse, ha elkerül a balszerencse.

*

Részeg emberek társaságában a józan a bolond.

*

Furcsa, hogy a Kinizsik, Toldik, Siegfriedek idején kelt a példabeszéd, hogy többet ésszel, mint erővel!

*

A szép asszony szivesebben eltűrné szívén a daganatot mint a pattanást az orrán.

*

A párbaj olyan istenitélet, amelyben mindenik fél a saját ügyességében bízik.

*

A többnejűséghez nemcsak megfelelő erkölcsi nézet szükséges.

*

Saját botor voltát csak mindenki megismerheti, mégis mindenki nem magánál, hanem a haza bölcsénél akarna bölcsebb lenni.

*

A hit bástyái azért bevehetetlenek, mert senki sem mer ellenök rohamot intézni: a felekezetek miatt.

*

A régmúltban Cicerók hozták forrongásba a népeket: ma elég hozzá a cziczero is.

*

Egyesek jólétének összessége képezi az ország jólétét és aki az elsőn keresztülgázolva akar a másodikhoz jutni, örült vagy hazaáruló.

*

Miért kell hajunkkal vezekelni olyan vétekért, melyet nem fejünkkel követtünk el?

*

Ki először kimondotta, hogy nincsen Isten! bizonyára ennek képzelte ez eszméért magát.

*

A világlátott és világlátó embereket egy világrész választja el egymástól, még ha egymás mellett állnak is.

*

Ha békés házitűzhelyre vágyakozol – másét látogasd.

*

Álló vonattal kutya sem törődik. Az előre törtetőt mindenik megugatja.

*

Politikai és kenyérharcban a küzdők egymás becsületét használják kocsikenőcsnek.

*

Ha már csürhe közé keveredel, inkább disznó-, mint embercsürhe legyen.

*

Hányan zengik az Ur dicséretét, kik nem méltók ajkukra venni nevét.

*

A gaz bátrabban publikálja az igazságot, mint a becsületes; mert ez föltétlenül igazat akar mondani.

*

Több a hitele előttünk egy szónak, amely osztja nézetünket, mint száznak, amely ellene mond.

*

Tücskök, bogarak pete-rakással s nem zengedezéssel törekednek a halhatatlanságra.

*

Legyőzött gyatra ellenfelünket dicsőbbnek tartjuk, mint a minket lefülelő hőst.

*

Ahol a gorombaságot szellemesség számba veszik, bölcsesség gorombáskodni és számárság szellemeskedni.

*

A feltünesi viszketeg nem csihad a vakaródzástól.

*

Politikai színvakság mindent fekete-sárgának látni, ami nem tünetőleg a mi nemzetünk színe.

*

Az emberszeretet legkétségbevonhatatlanabb jelét a kannibáloknál látjuk.

*

A tollforgatáshoz fej kell; a kardot rendszerint enélkül forgatják.

*

Csak ifju, szép nő köti titkát titoktartáshoz.

*

Vannak, kik tisztán tekintélyes potrohuk révén igényelik a köztekintélyt.

*

A kapitalistát azért gyűlölik a nem kapitalisták, mert ők kapitalistákká lenni nem tudnak.

*

A világlátott és világlátó embereket egy világrész választja el egymástól, még ha egymás mellett állnak is.

*

Az emberszeretet legkétségbevonhatóbb jelét a kannibáloknál látjuk.

*

Régi nagy szerelmünk el nem ért tárgya örök varázsát egyrészt annak köszönheti, hogy egymást közelebről meg nem ismerhettük; másrészt, hogy néhai fiatalságunknak varázsa leng emlékezete fölött.

*

A büszke halál nem türi, hogy megvessék, ezért nem ejti útjába azokat, kik halálmegvetéssel mennek a csatába.

*

Tiszteljed apádat, anyádat, hogy aszottan juthass a másvilágra.

*

Az optimista az éremnek csak egyik oldalát nézi. A pesszimista csak a másikat. A bölcs mindkettőt. Az okos egyiket sem.

*

Bármilyen erényes nő kevésbbé veszi zokon, ha tánczra hívják, mint a kevésbbé erényes, ha csak egy tourra.

*

Az „anyósért” morcognak az anyósok, – feledvén, hogy ők kompromittálták e szép és nélkülözhetetlen állapotot.

*

Nagyot szaporodna a boldog házasok száma, ha a hitvestársak egymással szemben olyan figyelmesek lennének, mint egy mással szemben.

*

Fizikai ellenmondás, s mégis épp a könnyű asszony nem marad felszinen.

*

Kinek a bajt arasszal méri a sors, arasznyinak találja a létet.

*

Okos ember caput s nem kaput után itél.

*

Faragott élczek mindig faragatlanok.

*

Kinek szive után tapogatózni kell, ottan hiába tapogatózol.

*

Irni-olvasni tudásnál kezdődik az ember, irni tudásnál a félisten.

*

Rut arcod nem tesz még okvetlenül satyrrá.

*

Nagy idők szülik a nagy embereket és nem megfordítva.

*

Népeknek, nemzeteknek bálványok kellenek és ez biztosítja a bálványok örök uralmát, bármiként rugdalóznak is ellene népek és nemzetek.

*

Tisztességes ember – ha véletlenül nagyot hazudott – iparkodik az eseményeket ehez igazítani.

*

Erős munkában töri holtig magát az emberiség nagyrésze – a munkátlanul megélhetésért.

*

Ha békés házitűzhelyre vágyakozol – másét látogasd.

*

Ha a mindennapi kenyeret az Úr megadná, munkája bérét a szegény ember pecsenyére fordíthatná.

*

A pletyka becse nem foglalhatja valóságától függ, hanem érdekességétől, meg szereplői egyéniségétől.

*

Miért ne követhessünk el jóleső ostobaságokat akár holtig: amikor biztos, hogy arra többé rá nem duplázhatunk.

*

Hányan boldogok, kik a dicső halált keresve: nem találták azt meg.

*

A törvénynek meg az igazságnak annyi köze van egymáshoz, mint a szépségnek meg a szépség-flastromnak.

*

Vihar tisztítja a levegőt, de aki teheti: napsütős tájra menekül előle.

*

Vajon a szamarak is irigykedve nézik-e azon társukat, amelyiknek hátát nagyobb teher nyomja, mint az övékét?

*

Kik a közvélemény érdeklődése körén kívül esnek, játszák leginkább, hogy nem törődnek semmit a közvéleménnyel.

*

A „társaságban” épp az üres gondolatok kapósak, ha jól vannak megszövegezve.

*

Más irányt vett egy mosoly lenyomja száz, felénk is sugárzónak a becsét.

*

Miért legyen hosszabb a házasság időtartama, mint ameddig az örökszerelem bírja?

*

Dehogy mondta volna Széchenyi, hogy kevesen vagyunk, ha valamely kenyérkereseti pályán küzködött volna.

*

Nyelvében él a nemzet! Miért szeretnők tehát, hogy ép az asszony éljen e nélkül?

*

Az embereknek egymás iránti teljes őszintesége kezdetével végződnek az egymással való érintkezés lehetősége.

*

A titánok izmaikba vetett hittel vették fel a harcot az istenekkel! – Ma szofizmát szegeznek szofizma ellen s így akarják harczukat megvívni!

*

Aki azzal veri mellét, hogy csak az Istentől fél, ez azzal akar kérkedni, hogy ettől sem.

*

Hajdan szegények voltunk, de jól éltünk: ma urak vagyunk, de nyomorgunk.

*

A barmok önérzetét hizlalta meg, hogy Scott íróvá lett.

*

A legönzertlenebb szerelmes is önönmagáért szereti szerelmesét.

*

Perfidia rákenni az Urra, hogy modellül szolgált az ember megteremtéséhez.

*

Az állatkák hanczurozása mulattat bennünket; gyermekeinké idegessé tesz.

*

Okosnak ha nem kedvez a szerencse, kinevetik. Bolondnak ha kedvez, lenézik.

*

Soha el nem muló emléket senki sem állíthat magának. Legfőlebb olyant, amelyen a hálás utókor elrágódhatik egy darabig.

*

A korrupció ellen sokszor csak azért jajgatnak, hogy üzelmei csendes társaul bejuthassanak.

*

Lassan járj, tovább érsz: czélodhoz.

*

Hány ember éli le napjait kósza kutya módjára és ádáz sorsa soha sem feledi el az ilyent megillető kolonczt is még a nyakába akasztani.

*

Isteni gondviselésnek azt a nagy bizonytalanságot nevezzük, melynek az ember minden téren ki van szolgáltatva.

*

Tisztességes ember a dorongot nem sorozza a rábeszélés fegyverei közé.

*

A másvilággal az atheisták oly nem remélt profithoz jutnak melyért szívesen eltúrhetik a poklot is.

*

Sok jóézés is csak rövid időre forraszt egyé két egyént, amig a legcsekélyebb rossz örökre ketté választhatja.

*

Az a nemezis, hogy a legnagyobb csaló is legtöbbször önmagát csalja meg.

*

Vajjon a dicsőültek felekezetekre szortirozva helyeztetnek-e el a paradicsomban?

*

A legmagasabb fellegvár czíntermében felállított ravataltól épp annyira van a menyország, mint a kunyhó szalmával behintett földjén elhelyezettől.

*

Menten hőssé válik a gyáva, ha észrevette, hogy gyávábbal került szembe.

*

A nő egyoldalu, a papir kétoldalu – és hány oldalu regény keletkezik belőlük?

*

Okos népek a fényűző divat hóbortjainak kihasználásából vagyont szereznek, az ostobák pedig elfecsérelik erre vagyonukat.

*

Saját gyöngeségünkre ezer mentségünk van, a máséra egy sem.

*

Kisebb szellemi kapitálissal a másét is kevesebbre fogjuk becsülni.

*

A használható szamarak igazolják a szamarakat.

*

Mindenkiben van annyi kivetni való, mint amennyi kivetni valót mindenki mindenkiben talál.

*

Sok ember azért keresi a magányt, mert kedvesebb neki egy szamár, mint több.

*

Ha a népen át nyilatkozik meg az Isten szava, de sokszor befolyásolja a pálinka!

*

A pénz szagát mindig azok orrolják, akik nem szagolhatnak hozzá.

*

A hitelképesség legbiztosabb kriteriuma, ha valaki nem szorul hitelre.

*

Ha egymás veséjébe láthatnánk: hogy kapkodnánk félre fejünket.

*

A pólya madzagától a kényszerzubbonyig millió kötelékek és kényszerűségek irányítják, mozgatják vesztegeléseinket és lépteinket s ezt nevezik emberi szabad akaratnak!

*

Jogod van készakarva neki menni a botránykőnek, hanem aztán békén törd következményeit.

*

A féltékenységhez elég alap a féltékenykedő egyén egyéni fogyasztása.

*

Idegesebb embert az is idegessé tesz, ha nincsen ami idegessé tegye.

*

Egyformán bolondjában lettünk, mégis nem egyformán járjuk a bolondját.

*

A sógorék a civilizáció fokmérőjeként akarják szerepeltetni, hogy mégannyi papírt fogyasztanak, mint mi, de elhallgatják, hogy kopár talajukban nem prosperál a keserű lapu.

*

Az örökösöknek mégis csak biztosabb örökség a földi kincs, mint a szellemi.

*

Több ész kellhet a könyvkötészetéhez, mint a könyviráshoz, különben emeztet kötötte volna a törvény képesítéshez.

*

Hány marhából telik egy bölcs?

*

Nincsen olyan féligmeddig szép nő, ki ne a legszebbnek tartaná magát: mégis mind még szebb szeretne lenni.

*

Az asszonyi tisztesség becsének vége ott kezdődik, amikor azt becsleni kezdik.

*

A szerelemnek vakság a vigécze. E nélkül hej de rossz üzleteket csinálna!

*

Többen iparkodnak a tisztességnek a látszatát, mint azt magát megőrizni.

*

„Ökör iszik magában!” – De csoportostul is sülyedhetünk ezen színvonalra.

*

Könnyű annak egy blattra feltenni életét, aki mit sem veszít vele.

*

Ha a gonosz felismerésére legbiztosabb eszköz az ujjlenyomat: miért ne lehetne e tantétel alapján nyelv-nyomattal megállapítani a leendő feleség beszélőképességét?

*

Az a mienk, amit meg nem eszünk.

*

A világ legjobb békeszerzője a gyávaság.

*

A civilizációtól vártuk az erkölcsi béklyók fölössé való tételét – és térfoglalásával az erkölcsnemesítő egyesületek teendőit sokasította meg.

*

Mindenki inkább tullepi a mértéket, mint a „rőfös”.

*

Ki a más jóvoltából él, ne éljen vele vissza, ha sokáig akar vele élni.

*

Hány „holtomiglan” jelent örök kárhozatot.

*

A legtöbb boldogság alapját a viszonylag képezi.

*

Inkább a gyehenna tüze jöjjön a földi lét után, mint a nirvána.

*

Hymen rózsaláncza mily gyakran vedlik bilinccsé.

*

A poezis eszményesített hazudás.

*

Senkinek sem esik olyan zokon, ha meglopják, mint a tolvajnak.

*

Nem akadna valami olcsóbb szer a koronák fényének fokozására, mint a kiontott honfivér?!

*

Mit tegyen a bolond, ha a bölcs is vindikálja a jogot ostobaságok elkövethetésére?!

*

Váltógazdaság a földmivelésben bölcsesség, a kereskedelemben szegénység.

*

Rosszul töltötte napjait, ki rettegi a halált.

*

Sokan finyásabbak a más tisztája, mint a saját szennyesse iránt.

*

Szolga nélkül nincsen úr, mégis az úr, az úr!

*

Szeretteink öröme gyönyör; hát még ellenfeleink veszte!

*

Szűk határok között mozog a tudás, amíg korlátlanul csapong a tudatlanság.

*

A ló annyival különb az embernél, hogy a saját szerezte babért is kutyába veszi, amíg az ember képes a másét csak azért tépdesni, mert ő ilyenhez csak így juthat.

*

A számárnak nem kell dokumentálni, hogy az; a bölcsnek igen, hogy bölcs.

*

Ha ördögöt viszel a házhoz, bizton az. Ha angyalt, akkor is amaz a valószínűbb.

*

Távoztunkkor ha be kell bőrünkkel számolni: de sokan fogják azt megköszönés nélkül visszaadni.

*

Régi nagy szerelmünk el nem ért tárgya örök varázsát egyrészt annak köszönheti, hogy egymást közelebbről meg nem ismerhettük; másrészt, hogy néhai fiatalságunknak varázsa leng emlékezte fölött.

*

A „Szabadság” igen gyakran szabadosságra törekszik. Az „Egyenlőség” fölfelé gravitál. S a „Testvériség” legszívesebben osztályoskodna.

*

Egy akol, egy pásztor csak egy birkánál lehetó bizton.

*

Az ólombetú olyan habitus, amely sokszor pótolja – a spirituszt.

*

Ami az evangelistának a sasszárny volt, az a mai embernek a valuta és váltó meg a rotációs.

*

Szép szóvirággal a háztetőre csalthatod a szamarat.

*

A sír férgének tapasztalatot gyűjtünk, – pedig ez husevő állat.

*

Kivül maradjon a szerelem törvényes berkén, ki ezt szüknek találja.

*

Mennyi teljesületlen jóreménység kerül állandóan a földbe s mégis mennyi optimista kerül ki belőle.

*

Mennyi teljesületlen jóreménység kerül állandóan a földbe, s mégis mennyi pessimista kerül ki belőle.

*

Bárhogyan esküszik a szarka, nem biztos, hogy nem fog többé csenni soha.

*

Az igazi zsenik túlbecsülik, a félzsenik lebecsmérlik egymást.

*

A badar épúgy örvend badar eszméinek, mint a bölcs a magáéinak.

*

A tehetséget igen különböző adagban osztják ki az emberek között odafenn: miért ne szabadon tehát a hirnévért különböző eszközzel küzdeni?

*

Nincsen olyan szép, ideális szerelmi vallomás, amit több mint négyszemközt el merne declamálni a szerelmes szeladon.

*

Ép a gyöngé nem vállára súlyosodott azon roppant teher, hogy egyazon az erkölcsé és jelleme.

*

Az orvosság legtöbbször arra jó, hogy megtartsa a beteget – mint ilyent – az orvosnak.

*

Hányan mennek önként neki a pokolnak, hogy egy kis földi megtorlástól szabaduljanak.

*

Hiába veti jól feje alját, ki nyugtalan lelkiösmerettel tér nyugodni.

*

Miért hogy az embereknek jobban fáj, ha sikereiket szerencsájüknek tudják be, mint ha balsikereik okát egyéni fogyatkozásuknak tulajdonítják?

*

Az önmehtagadó szerint az ital az agyat megzavarja – de mikor az ivó ép ezt akarja!

*

Ha mind, aki vizet prédikál, vizet inna: hej de nagyot csappanna az ital ára.

*

Két ellentétes rossznak a kölcsönös megalkuvása – paktum.

*

Ha a gonoszság úgy ruházkodhatna, mint a jóság, kapósabb volna ennél.

*

Inkább dúljon házad fölött orkán, mint házadon belül vihar.

*

Az erősebb nemnek az erőszakát többnyire azok panaszozzák, akiket megkimél.

*

A szerénység a nagyok kislelkúsége és a hősök gyávasága, mellyel a szerénytelenség látszatát iparkodnak magukról elhárítani.

*

A köztisztesség színvonalát emelni csak a pénz becsének lejobb szállításával, vagy mennyiségének emelésével lehetne.

*

A hirlap megszárnasodott és megsokfejűsödött vénasszony.

*

Kivánd, hogy minden vágyad teljesüljön s ha sikerül, megismered a poklot még itt a földön.

*

Önkénytelenül és náthásan vágunk az életnek – és ugyanígy távozzunk belőle.

*

A szamarak között bizonyára az apróbbak a bölcsőbbek.

*

A parvenü azt nézi, hová jutott; a közönség, hogy honnét indult.

*

A házastársak egymást kölcsönösen csiszolatlan gyémántnak tekintik s így tehát az örökös súrlódásnak megvan a nagyon nemes intenciója.

*

Hány embert tesz óriássá törpe környezete.

*

A népek leigázására való fegyvereket a népek gyártják.

*

Az életidő tartamának hosszával rövidülnek az életörömök.

*

Azért mert a vakondok nem türheti, nem bizonyos, hogy a napvilág türhetetlen.

*

Mikor fogja már az Ur felségjogával eltörülni azon halálbüntetést, amelyet egy rongy almáért rótt az emberiségre?

*

Ki az ifjúság csapongó kedvteléseit fölösen korlátozza, a tél zordonát zúdítja serkenő tavaszára.

*

Bármennyi marhaságot kövessenek el a bölcsek, a marhák mégis marhák maradnak.

*

A földi javakért sok ember emberfölötti dolgokra vállalkozna: – semminthogy dolgozzék érte.

*

Minden baromnak joga van magát ész-lénynek tartani; de egy kissé tartsa is aztán magát.

*

Amely perczben a rang a mód fölé került, ebek harminczadjára jutott mindkettő.

*

Mi szüksége van a por és hamunak arra, hogy közben ember legyen.

*

A politika poetika-licentiája a hazudás.

*

Lassú víz partot mos. – Hát még a sebes!

*

Az orvosi tudomány áldozata néma. – A jogtudományé obéogatással igyekszik magát regresszálni megrontóján.

*

Vizet prédikál a pap és bort iszik. – Bort a korcsmáros és vizet itat.

*

Miért tetőzzük a sors csapásait azzal, hogy busongjunk fölötte!?

*

Mind a születet lények menten a siralomházba kerülnek, s mégis mily kevésnek teljesedik csak egyetlen kívánsága is.

*

Keservesebb a tovatűnt szép napok emléke, mint a zivatarosaké.

*

Több bőjtje van a fölös falánkságnak, mint a szent eccléziának.

*

Határidőre szóló retour-jeggyel szívesebben rándulnánk ki a pokolba, mint a mostani bizonytalan állapot mellett a mennyországba.

*

Ki multja tragédián mosolyogni tud, elérte a bölcsesség csimborrassóját.

*

Mennyivel több betűt szül a hiuság, mint a tudás.

*

Az önként eldobott élet bizton nem érdemes másra.

*

Az alkotó zseni az életben keresi a művészetet, a nagyközönség pedig a művészi alkotásokban.

*

A nők kaczérságát mindig azok kifogásolják, kikkel a nők nem kaczérekodnak.

*

Nem a meglévő, hanem az elvert milliók révén kél a nimbusz.

*

A zseni félve alkotja meg remekét és mindig elégedetlen vele. A kontár bátran vág neki s bárhogyon sikerül, sikerültnek tartja.

*

Az állat az emberben: egy másik állat papája.

*

A férfi kicsivel is beéri, csak a nő nagyravágyó.

*

Uj életre szeretne mindenki kelni, hogy új életet kezdhessen. Eredménye pedig az lenne, hogy a bölcs bölcsességét folytatná, a botor pedig botorságát.

*

»Minden mesterségnek arany a feneké« – mégis minden művelője a föle után kapkod.

*

Lelkiismeretlen cselekedetek palástolására, leglelkiismeretesebben keresik a palástot.

*

A bölcseségnek a legbiztosabb ismerve a minden viszonyok között való megelégedettség.

*

A hívő lépteit a másvilági bünhődéstől való féltés irányítja, a hitetlen szívesen utalna oda át minden leszámolást.

*

Lengyel Zoltán szabadon nyilváníthatja véleményét, a király csak ha Lengyel Zoltán megengedi.

*

A lét arasznyi és holtig panaszoljuk elviselhetetlenségét: de azért szívesen felcserélnők a nemlét örökkévalóságával.

*

Még a szerelmi házasságnál is százra esik egy boldog házasság: – miért nem hoznak tehát törvényt ellene?

*

A munka nemesít, tehát a nem nemeseknek való.

*

Rang, mód, dőlyf, vallás, nemzetség – mind, mind válaszfal ember és ember között: s eddig mindig olyanok vállalkoztak, egyesültek e válaszfalak lerombolására, akik a másiktól kivántak e célra áldozatot.

*

Rettegd állandóan az utolsó órát, vagy hívjad folyton hangosan: ha megjön egyformán megrettensz tőle.

*

Rendesen azok hivalkodnak a legyőzhetetlenség varázsával, kiknek nem volt alkalmuk tusába keveredni a kisértésekkel – vagy gyávák voltak szembe szállni vele.

*

De sokan eldobnák maguktól az életet, ha azt később újból felvehetnék.

*

Amíg csalfa szerető, duruzsoló hitves, házsártos anyósok lesznek: hiába szól törvény ellene, hogy boszorkányok nincsenek.

*

Kerüld az életben az összeütközést, de ki ne térj előle!

*

Vén leány szívesebben ad két csókot nyilván, mint egyet titkon.

*

Mindig szolgálatkészebb az igazi úr, mint az igazi szolga.

*

A pénz forgalmi eszköz s aki zsugorin kivonja a forgalomból, ezen azzal áll bosszut, hogy birtokában kavicsá devalválódik, s csak súlyának terhét érzi a gazdája s nem a hozzá fűzött jobb fogalmat.

*

Legbotorabb, ki nem kíván bölcsebb lenni, mint a milyen.

*

Ha a földi javaknak csak morzsáját is magunkkal vihetnők hosszú, bizonytalan másvilági utunkra: elevenen megennők egymást érte.

*

Százezrével mészároltatják koronás fők különböző czímen az embereket a harcztéren – s ha a közjóra hivatkozással közülök expediálnak egyet: megdőbbenve áll meg a rémhírré százmillió ember.

*

Aki szeretőjét soha sem féltette és föltétlenül megbízott benne, gyémánt szívű, jellemes ember s méltó mindenkinek legnagyobb becsülésére – meg hogy jászolhoz kössék.

*

Rossz véleménye lehet a törvénynek a birói működésről, hogy nem engedi meg bíráló tárgyává tenni.

*

Ha retourjeggyel lehetne a másvilágra menni, a legkeresettebb kirándulóhely ez lenne.

*

Ha bölcset botorral boronált össze a sors, ez utóbbi van megverve.

*

A legemanczipáltabb nő is meg fog állapotni a kaszárnya küszöbe előtt. Nem mintha nem volna elég harczra kész, hanem mert nem fog tudni megállapodni az aszentáló-bizottság nemében.

*

Az eszmék olyanok, mint az emberek. A köntös kelleti el őket.

*

Két Ferencz sem birta romba dönteni, amit a harmadik alkotott.

*

Kurázszi hiján, szép szóra fogják az emberek a dolgot.

*

Minden Demosthenesnél szebben beszél a tett: vallja a gyáva szónok.

*

Az igazi író akkor múlja divatját, amikor eszméi hozzá felnevelték az utókort.

*

A mezitlábások éltük göröngyös útját futva: nem érkeznek lelki sebeik fájdalomával törődni.

*

A világegyetem hibáit mindenki tudná corrigálni: saját magáét mily kevesen.

*

Jaj annak a nagy feladatnak, amely pipogya kezekbe kerül; s jaj annak a pipogyanak, kinek vállára nagy feladatok nehezednek.

*

A természet titkainak kifürkészhetetlenségét ép azok prédikálták, akik titkait féltve, fürkészőit máglyára juttatták.

*

A politikai hitelv nem holmi ringy-rongy, hogy ingyen csereberéljék.

*

Más a hír szárnyára felkapni, mint vénasszonyok nyelvére jutni.

*

A rútak vigasz-danája, hogy a szépség egymagában még semmi.

*

Az elhunytak emlékét az élőknek állítják.

*

A hírlapok elsősorban versenytársaik előfizetőinek igényeit iparkodnak kielégíteni.

*

Hányan nem tudnak különbséget az attikai meg a konyhasó között.

*

Ugy egy piczit minden ember hiszi, hogy mire reája fog kerülni a sor, feltalálják a halál ellen való orvosságot.

*

Bajaink, sebeink azon mértékben sajognak, fájnak, amilyen mértékben irántuk érzékenyek vagyunk.

*

A kutya kötelességérzetből ugat. Az ember még hallgatni sem képes ugyanez érzetből.

*

Csak igazi uri társaságban lehet hazudni a meghazudtolás veszedelme nélkül: de aztán kölcsönösségi alapon.

*

A szunyog csak a természet törvényeinek hódol. A természet királya, az ember, ezenkívül vagy százezer paragrafusnak.

*

Az élet terhei elől akkor is gyávaság megszökni, ha ezzel liquidáltuk vállalt kötelezettségeinket: hát még ha csak megszöktünk előle!

*

Ha szűk látókörből nézve gyatrának találjuk a mindenséget, ez mit sem von le annak fenségességéből.

*

Az igazán rossz ember saját kárára is rosszat cselekszik.

*

Az első emberpárnak meg az első testvérpárnak is kicsiny volt e földteke; hogyan férjen meg tehát rajta négyszázmillió, millió extrémításra nevelt ember?

*

Ha a szegény a dússal gyomrot cserélhetne, be jól járnának mindketten.

*

A pénznek a fő becsét az adja meg, ha nincsen.

*

Ha az élcznek is úgy előnyére válnék a fölmelegítés, mint a káposztának: hej de könnyű lenne élczlapot szerkeszteni.

*

A halál megváltás az igazaknak – de a gonoszak is menhelyet lelnek benne.

*

Az életbölcseesség az a pápaszem, melyen át megláthatjuk helyrehozhatatlan botlásainkat.

*

Mind a világ végéig a leghálásabb téma az asszony: és mindaddig a leghálátlanabb objektum.

*

Hogy ép azokat nevezik élheteretleneknek, kik a más szorgalma után élnek.

*

Az akarat azért egy a cselekedettel, mert legtöbbször nem akarattal marad meg az akaratnál.

*

Az atheizmus apostolai detronizálják az Urat s imádtatni akarják magukat.

*

Az ember társas lény, tehát vagy nyalja, vagy falja egymást.

*

Többször arany az elhallgatás, mint a hallgatás.

*

A bölcseségek bölcsesége illúzióval meghamisítani a valóságot.

*

Ki az átlagembert egy fejjel túlszárnyalta, magasabb a toronynál.

*

Minden hitnek alapja – a positivum hiánya.

*

Mázsás testet többen meglátnak, mint mázsás elmét.

*

A röhej nem a mosoly fokozata, hanem durva változata.

*

A bús azt szeretné, hogy a víg ossza fájdalmát s ez: e fölött is mulat.

*

Az állat az emberben az ember, amely nélkül nem volna ember.

*

A legrosszabb kolláció is többet ér, mint a legjobb koalíció.

*

Ahelyett, hogy elrettentene, ragad a rossz példa.

*

A moralisták prédikálnak, az emberek cselekesznek.

A „LEGYES”-BEN.

Vigécz. – Nézze csak, vendéglős, ebben a sörben egy légy van!

Vendéglős (mutatóujjával kipeczkeli a legyet). – Ejnye, hogy a fene rágja meg, pedig odakint is kidobtam belőle kettőt!

ÉKES NYELV .

Vewrewehegyi D. – Hát hogyan vált be az a két ló, amit a múltkori vásáron vettem?

Tojáss Dániel. – Biz' nem a legjobban. Az egyik rosszul *indítványoz*, a másik rosszul *fogalmaz*.

TISZTA HASZON .

– Kérem, vedjen túlem az asztal-sarsjedet. Az egész saksopán 6 florin, és extere még jútikanságt is jokorolja ínelem, omi vodjok az tünkrement nodjkereskedű.

– Venni nem veszek, mert nekem sorsjegy nem köll. Hanem mondja meg, mi haszna van egyen? Azt kiadom magának.

– Hát kéremláson 6 florin.

– De hiszen azt mondta, hogy ennyi egynek az ára!

– Hát igenis kéremláson, enji is az áro és enji o hozson is rajta. Mert nekemeledásro köldték, de én nem fagom érette megfőzetni.

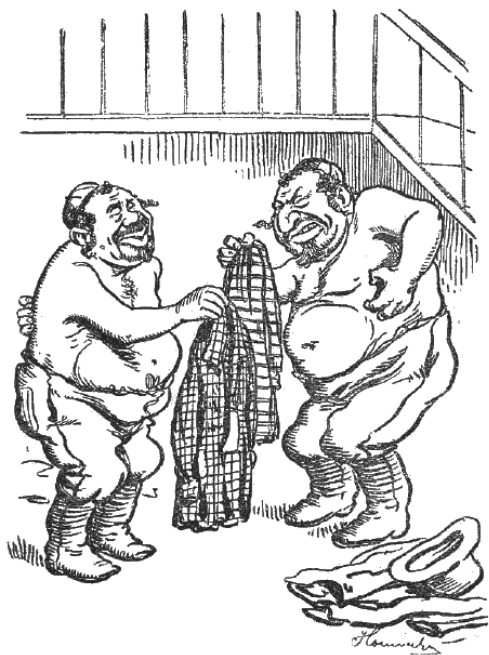
A KIRÁLYI PALOTÁBÓL.
– Négy fejezetben. –

I.

Lájbis Mükk és Fájvis Kükk két máramarosi zsidó, a fölség színe elé szeretne járulni. Az udvari titkár megérteti velök, hogy ilyen mocskosan csak nem jelenhetnek meg a kihallgatáson. Legalább váltsanak inget.

II.

– Holotad, Lájbis?

– Holotam, Fájvis!

- Nű?
- Nű!
- Váltunk ingt?
- Váltunk ingt! (Elmennek a cselédségi lépcsőházba, alája bujnak és kezdenek vetkezni.)

III.

- Itt von oz én ingem, vedjél rád.
- Itt von oz engyim! Jorson, mert hővös van!
- Meg vodj már Lajbis?
- Mínyárt megleszek.
- Siesél mogodat, mert o királ nem vár.

IV.

- Nadságos ór, it vadjonk!... kérünk az ódienczt.
- Boldogtalan emberek!... hát mért nem váltottak inget?
- Hiszend éppend eztet cselekedtönk.

EGY ÜLTŐ HELYBEN

Falusi borbély. Bizony, mikor a császár kenyerét ettem, egyszer csak meghal az udvari borbély és jön a befél, hogy szerdán délre mindnyájan, akik katonáéknál borbély mesterségen lévőek vagyunk, raportra jelentkezzünk; meg is jelentünk száznegyven és felkommandiroztak bennünket a Burgba egy nagy terembe. Ott álltunk haptákba jó sokáig, egyszer csak belép ő felsége, leül egy székre, hozzák a legfinomabb borotváló készségét és elkezd a flügel első embere borotválni, majd folytatja a másik és fogyunk, fogyunk egyre, de ő felsége csak rázza a fejét elégedetlenül és jön az újabb meg újabb ember. Még négyen voltak mögöttem, mert éppen századiknak álltam. Fogom a szerszámot, karajintok vele egyet és húzom végig egy párszor nagy érzéssel a fenséges orczán, midőn fölugrik ő felsége és elkiáltja magát: „Halt! Ez az igazi! Ezt már szeretem!” És így lettem katonáskodásom idejére udvari borbély. Hanem úgy-e bátyám, nem is kezeli úgy a kést senki, mint én.

– Nem ám, az Isten akárhová tegye! – dörmög a megborotvált, képét tapogatva.

SÁBESZI TILALOM .

(A község előljárói a gyűlési szobába zárkóztak el egy szombat délutánján, hogy a tilalmas dohányzásban külső tanuk nélkül legyen részük. A rabbi mégis megtudta s fenyegetőleg lépett közibéjük. Az előljárók magasra emelt pipaszárrakkal rárontanak a megriadt szent férfiúra.)

Ájren Schlappmaul. – Hod bizemos ledjönk, hod o rebbe nem fagja minket árolni el, esködjön meg, hodj nem látott semmit.

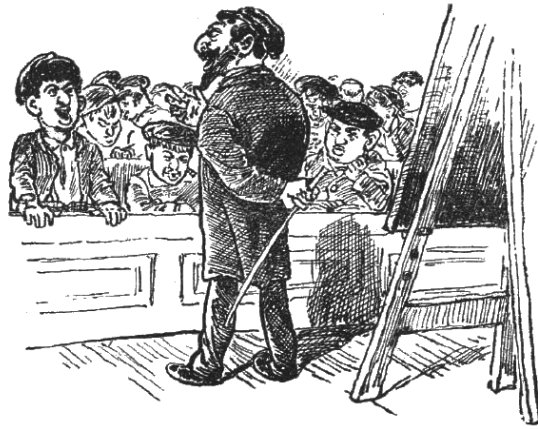
Mind. – Esködjön meg!!

Lébele Brachfusz. – Nem elég! Oz nem elég! Moszáj o rebbének is pipázni!

Ájren Schlappmaul. – Dogjátok neki edj pipát o szájába bele, okkor bizemosan holgotni fag!

A rabbi. – Sü, sü, kedves borátaim. Ho már edáltelábon moszáj nekem mámo pipálni, hát legoláb had vedjem ki oz én toljdon sábesz-pipámat!

A BIBLIÁBÓL.

Tanító. – Blauvogel Mundi! Mit csináltak a zsidók, mikor Mózes a Sinai-hegyen volt?
B. M. (hirtelen.) – Bornyót!

ABBÁZIÁBAN.

- Servus Lilli! Te is itt vagy? Csak nincsen tán valami bajod ?
- Nekem nincsen, de szegény férjem igen beteg.
- Úgy, hát ő is itt van?!
- Óh nem. Őt otthon hagytam.

JOGSZOLGÁLTATÁS

Nehéz volt a batyu és messzire kiterjedő az üzleti terrénum, tehát kompariált Mojse meg Ájzig a czipelésre. Épp útban voltak két falu között és letelepedtek kosztolni, midőn egy külföldi botanikus mászik feléjük, előadva, hogy útjában eltévedt és tegnap óta nem tud visszatalálni kiindulási helyére, s minthogy ezenközben nagyon kiéhezett: útbaigazítás előtt fogadják be vendégül harmadiknak.

Mojzenek két czipócskája volt, Ájzignak három és az ötöt három egyenlő részre felosztva, elfogyasztották.

Az utas a szivesség megköszönése után öt forinttal jutalmazta meg megvendégelőit és neki-indult a megjelölt útnak. Ájzig aztán két forintot Mojsenek adott, hármat pedig zsebre vágott.

– Wie hájszt! – mond Mojse, – edj czipó két goros és te ezért edj florinttal veszed mogodnok tübbet! Nem ódj! honem mojd Ój-foluba veszek edj czipó és onnok felit odom neked és oz üt florinon osztozonk edjenlün.

– Paperlapa!

– Paperlapa? Nű, hát mojd meglátok, hodj o biró is mandja-e majd paperlapa!?

A biró pedig meghallgatván az esetet, azt mondá:

– Ide az öt forinttal és im Mojzsi, neked egy forint dukál ebből, Ájzignak pedig négy.

Mojse megfellebbezte a dolgot a bölcsességéről híres ujfalusi rabbihoz és midőn ez meghallotta az ítéletet, összecsapta tenyereit és imígyen szólt:

– Isten o világ fölött! Hiszen a gojoknak nem odotott túrvin és ez o goj hoz ilen igozságos túrvint?!

– Wie zaj Rebbeleben! S te tonálod ezt igozságnok!?

– Te vodj edj chamer! Hojd ne valna igozságos? Nyisd ki o tiéd főledet: – odj-e nektek kettütüknek valta üt kenyerecske, o mi hárum edjenlő részre osztva adna tizenüt részt. Ebbül te megetted üt részt és odtál edj részt oz idegennek, Ájzig pedig oz üvé kilencz részből szintén megette üt rész és odto onnok nédj rész és idj o mothemotik szerint minden rész igozságosan von honorirozva edj-edj florinnal.

– Össön oz istennyilo oz ilyen mothemotikbo, meg igozságbo!

A HIRÖS VÁROSBÓL.

– Hol van itt egy kocsmá?

Röndér. – Arra a 9-ik házban!

– Mit iszok én odáig?

SZAVALLATI ÓRÁN.

Tanuló (mezítlábasan). »... Hazát adál, én Istenem, hazát adál nekem!«

Tanító. – Odott volna inkább ed pár sizmát!...

KÁR VOLT DICSEKEDNI

Egy budapesti úr felrándult Bécsbe, ahol egyik osztrák ismerőse elvezette a többek között a császári muzeumba s ott kérkedve kérdezte tőle:

– No mit szól, barátom, a mi császári képtárunkhoz? Ugye valamicskével különb, mint az önöké?

– Szép, szép, – nagyon szép! – válaszolt a magyar. Hanem hát ennyi rengeteg kép között csak egyetlen egy csatakép van és az is magyar tárgyú.

– Mit akar ezzel mondani?

– Csak azt, hogy az önök csataképeit mindig az ellenség festeti meg.

MINT OTTHON.

I. Snorrer. – Hát te is jüsz erre o rongy helyre kéregetni?

II. Snorrer. – Hodj jüvök-e? Hisz itten egészen ogy érzem mogomot mint otthon.

I. Snorrer. – Vagy te meschüge?!

II. Snorrer. – Wie heist: hát van nekem otthon mit enni? Nü hát itten szintén nem egészen ogy van?

SANYARÓ VENDEL NYÖGÉSEI

– Ha egyszer eljutok a János pap országának a sövényéhez, hosszában eszem magamat keresztül rajta.

– Szívelzsirosodásban már nem halok meg: de a nép kegyén még hízhatnék nagyra.

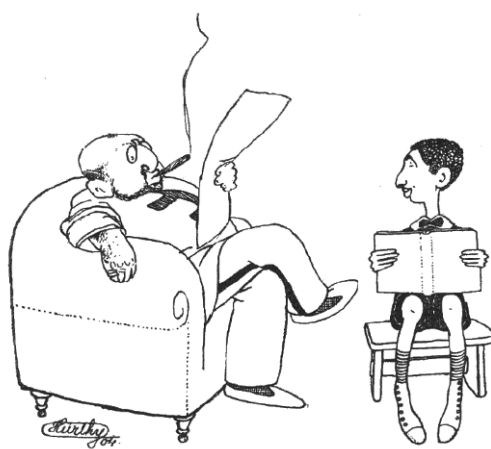
– Pénzért azért koplalnak, hogy aztán jobban jóllakhassanak.

– Éhenbög collegával hurkaszárító részvénytársaságot szerveztünk. Vajjon hoz-e valamit a konyhára?

– Nyálcsorgatásban Rotschildnak is fort adok.

– A szövetkezett ellenzék főztjét még az én gyomrom sem venné be.

BIZTATÁS.

A kis Imre. – Te papa! Fogok valamit neked felolvasni a Sípolsztul. Az olyan mulatságos, hogy te meg fogsz pukkadni nevettedben.

FŐTISZT. REB MENÁKEM CZICZESZBEISZER SZÖRNYŰ ÁTKOZÓDÁSAI

– Oz onyosodtul o jémántlokodolom ledjen o te életedbe o lekszep pillonot.

– Nizet-eltérésrül jójitsák a te szümüdet!

– Áledojlomi külsigen toposztaljál te ki a nehizkedistül o türvént!

– Vokon küvessél te o kedves felesígedet!

- Sak sopán éveidnek o számát birjál te üregsígedre fíltre rokni!
- Szokitszonok tíged félbe!
- Lédj holhototlon!
- Sonyoro Vendel oreság osztso meg veled o folotját!
- Urszágos részvétet keltsen o te sarsod!
- Fiositszonok o te leányodot!
- Sikeröljön neked kézzelfogható bizonyítékt szerezni o felesíged hűtlenségéről!
- Oz ürük világusság fénjeskedjék neküd!
- Ásó, kopo válasszon el o kedves nűdtül, de – rügtün!
- Rüviditse meg szenvedéseidet oz urvosi todomány!
- Et Ci, jedjezen a nűd!
- O szenvedísek nemesítsenek meg tígedet!
- Bizonyitson o te nemességedüt oz orrodból folyó kékvér!
- Látogasson meg oz Or minél jokrobbon!
- Ütmázsás kű essen le a szivedről!

VÁSÁR UTÁN.

- Hogy vót a csizma, komé?
- Három pöngő!
- Nem löhet a’!
- Ugy van pedig... csak hogy itt hátul a másik is annyi vót.

TUDÓS PARASZT

Paraszt. – A pontba jöttem volna, hogy fiammal, – azzal a gézengúzzal – lakodalmi pontban voltunk, ahol is béheppentett és menvén a ládáért az kocsin, mellbe lökött s ha lábam fejezete a kocsi saroglyájában meg nem akad, ennen fejezetemre esek.

Szolgabíró. Nem tud kend magyarul beszélni?!!

Paraszt. Ammondó vónék, tekintetes hévatal, hogy úgy szólok tán?!

AJÁNLKOZÁS

Tisztelt kartárs úr! Bürgözdön 8 évig voltam önálló, de tönkrementem. Nem volna kegyes engem üzletében alkalmazni, hogy szerzett tapasztalataimat ott érvényesítsem?

Pösze Antal nyomdász.

TINIKE

ilyennek képzele a bölcsőde-bált.

CZENCZI NÉNI KOSARÁBÓL

Bármennyire lesüti is a szemét az ara, elég hamar kinyilik az.

*

A mai lányok szivesebben kötekednek, mint kötnek.

*

Hányan megszegik a holtomiglant már – előre.

*

A jó asszonyt nem kell, a rosszat nem érdemes féltetni.

*

Mentül fogatlanabb az asszony, annál harapósabb.

*

A kutba zuhantnak szabad onnét kifelé törekedni; csak a házasság örvényében muszáj holtig fetrengeni.

*

Ki állandó érdeklődést igényel, félig pakkolja ki holmiját.

*

Szeretetre méltó voltának tünését szeretetméltóságra való törekvéssel pótolja az okos asszony.

*

Rigó Jancsi nemcsak Chimay herczegnek, hanem füstös kartársainak is megnövelte a szarvát.

*

Ki szerelmet vet, vihart arat.

*

Több asszony szeret a szemével, mint a szívével.

*

Mennyivel sűrűbb lenne a jegyváltás – ha átszállót lehetne váltani.

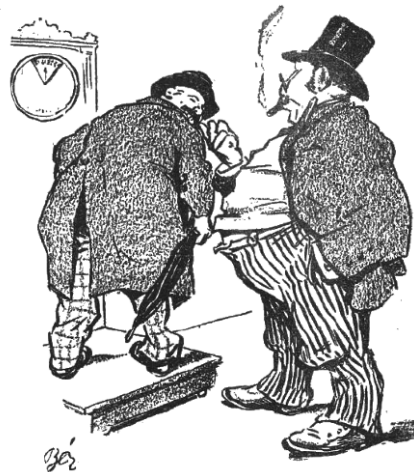
*

A politikai általános és titkos választójogért akkor kezdenek a nők hevülni, amikor ezzel a szerelemben már jóllaktak.

*

A szabad-szerelem legszigorubb birái, kik versenyét nem állják. H. a cz. cz. r. m.!

HELYES MÉRLEGELÉS.

– Nű Iczig? Teljes üt kiluval vodjok nehezep, mint te!

– Bohh! Hot kuruna differencz!

MOKÁNY BERCZI MONDÁSAI

– Ép a dualizmusra törekvők keresik a széparét!

*

– Vakság a szerelemben mit sem ér, mert szemet nyit a tapintás.

*

– A nők szociálizmusa, hogy szívesebben vetik magukat alá a hitvesi, mint az anyai kötelemnek.

*

– Annyiban azonban antiszociálisták, hogy kevesellik a nyolczórai munkaidőt.

*

– Az ember nem tudja mitű – a némbör nem tudja kitű hízik.

*

– A szerelem addig örök, amíg táplálják és táplálkozni tud.

*

– Azok az okos népek, kiknek szemében az egynejtűség az erkölcstelenség.

*

– A férfi gyakran vétkezhet. A nő mindig.

*

– Az érzelem ne törekedjék mozgó tőkévé válni, mert hamar holt tőkévé sülyed.

*

– Reménytelen szerelemben kevesebben rokkannak meg, mint a sikeresekbe!

*

Ha a lelkiismeretet kendőzni lehetne, sokkal kevésbé óvnák a szeplőtől.

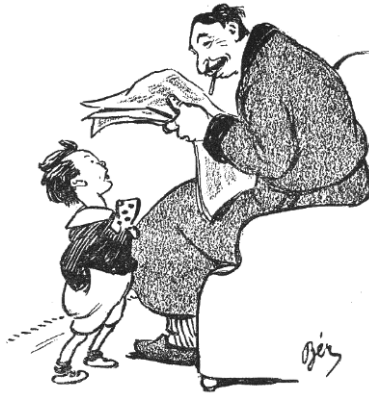
*

– Az asszony ábrázatára kent keményítő: roppantul kárbaveszett keményítő szer.

*

– Mire kiismerted az asszonyt, nem ösmersz magadra.

BIBLIAMAGYARÁZAT.

– Kedves Apám! Mitől pihent meg az Úr a hetedik napon? Hiszen hat nap alatt sem csinált semmit, csak azt mondta, hogy legyen és lőn.

TÖNÖDÉSEK SEIFFENSTEINER SOLOMONTUL

Ho oz emberek okorják volomit bebizonyosítani, mindétig oz istent hivnok tonóságra, mert ű soha se nem mandja ellent.

*

Ozért o kevés todásért, omivel dicsekedhetünk mogonkot, bizon kár volt oztot o poredicsom-olmát enni. Ez tüp valta mint nadj bön – ez valta ed nadj szomárság.

*

Lasan-lasan tübben fognak élni o 48-ból, mint omenji érte megholták.

*

O jermek sak oz evésre, oz öreg sak oz emésztésre gandal.

*

Oz éltető elementomok túltengéséből szármoznak oz elemi sapások.

*

Oz elmólás eszméjébe holta otán türüdik lekkönnyebben oz ember.

*

O lotri-játék eltürlésével o karmángy sok ezer embernek visszaadja oz ű álmát. De mit sináljanak már mast azok, hodj ho oztot, mit megálmadják, nem rokhotnok o lotribo?

*

O legnodjobb poetikai bülcseség: poetikai ellenfeleünkkel astabaságt elküvettetni.

*

Oz igazságt hévvel, o homisságt dühvel védelmeznek.

*

Oz o ju szomszéd, ki részönkrül o legtűp bosszontást eltűr.

*

Forcso ribillion lette vulna, ho oz oppesetion úfelsigit kergette valna forradalejumba.

CSALÁDI ALSÓS.

– Tata, ha a zöld alsót beveszek, vagy te egy gepore!

MUNKÁBAN

Eötvös Károly egyik könyvében névszerint említi meg az Alföld egyik nagyobb protestáns egyházának jónevű muzikális papját, ki őt is oktatta a zenélés mesterségére.

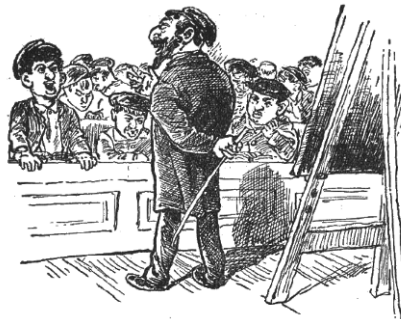
Lakadalomból ballagott az öreg haza, megfelelő hangulatban és egyik korán kelő hive a paróchia előtt a sárban ülve és morfondírozva találta lelkének a pásztorát.

– Adjon Isten jóreggelt! Hát nagytiszteletű uram minő sorban leledzik?

– Marha! Nem látod!?! Kottázom a CXXXV-ik zsoltárt!

(Előtted arczra esünk s kérünk édes kezesünk....)

A ZSIDÓ ISKOLÁBÓL.

Tanító (magyarázza). – A Chanuka-ünnep a jeruzsálemi templom fölszentelésének örömm-
ünnepe és holnap lesz az első napja. – No most mondd el Berczi gyerek, mi lesz holnap?

Berczike (aki nem figyelt oda). – Holnap – nálunk holnap disznó-tor lesz.

FŐTISZT. REB MENÁKEM CZICZESZBEISZER SZÖRNYŰ ÁTKOZÓDÁSAI

- O felsüpp leányiskulábon o zongorán o hor o te idegeidbül ledjen!
- Üsszes szabáidbon o koloptortók o soját oggoncsoidbul teljünek ki!
- Eleven kurudban váljál fugalummá!
- O kis Khon ledjen edjedüli támaszod életotjaidon!
- O kedves nüd mondjon ki rád oz „Ontauglich”-t!
- Söket fölekre tolálj szerelmesednél!
- Sopa fül lédj és kedves felesíged sopa száj!
- Minden nop sopáncsok bol lábbol szálljál ki oz ágyból!
- Matoráljál Uruszarszágbon o soktersígbűl!
- Rodnoy úméltusága állópitson meg kilétüdöt!
- Octiv ressistáljon o kedves nüd ellened!
- Se ne hollj, se ne láss!
- Némán túrd o sors sopásoit!
- O boleset-biztosító-társóság gunduskudjék rulod!
- Jotolmozzon meg o mogyor nemzet o szept. huszonkilenczediki királi tonácsért!
- Kotyabojod ledjen!
- Lássod meg o soját szemedbün o szálkát s ne lássod meg o máséban o gerendát!
- Othoista lédj s o hit tortson benned o lilekt!
- O lekszepp önnepnapod o hosszo nop ledjen!
- »Bob« ledjen o scholetod!

VÁLASZTÁSI MORZSA

1-ső választó (egy távozóhoz). Hát kelmed komé há tülekszik?

2-ik választó. – Megyek má inned, möguntam ezt a szólásszabadságot.

(Igy történt.)

A GYOMAI PIACZON

Szocialista szónok. – Négy és fél millió munkás van kizárva az alkotmány sáncaiból. Négy és fél millió munkás sorsa fölött döntenek az országgyűlésen a nélkül, hogy ezeknek ott szó engedtetnék a saját sorsuk fölött való intézkedésben! ... Az ilyen alkotmány nem alkotmány és Magyarország alkotmánya hazug alkotmány volt mindig és ma is az!

Egy hang a tömegből. – Hazudsz akasztófára való! De azért éjjen!

MOKÁNY BERCZI MONDÁSAI

- Békében iparkodnak derék katonáink pótolni azt a kárt, amit háborúban tesznek az ember-családban.
- A nők a szellemi óriásnak hódolnak, a férfi óriásnak meghódolnak.
- A parfüm legtöbbször illat-conversió.
- Mennél könnyebb az asszony, annál nehezebben kezelhető.
- Férfiaknak kedvez a „nőválaszt”.
- A „bundás” biztosabban „tauglich”, mint a generális.
- Hányszor kerül az ártatlanság önként alúl.
- A korral növekszik a szerelemsebezte szív sajkása, mert kisebbedik a kárpótlás iránti kilátása.
- A bosszú-vágy kielégítése megnyugtat. A szerelmi vágy kielégítése elnyugtat.
- Hány diadalt köszönünk a szerelemben – másnak.
- Mennél ifjabb nő, annál érdekesebb a nyugdíjra.
- Megfelelő foglalkozást kerestek a nőnek: foglalkoztatok vele.
- Asszonyt szóval – Apponyi sem kormányozhat.
- A nő holtig hazudhat szerelmet, a férfi csak bizonyos ideig.
- A barmok a fenséges mindenségnek, az emberek felebarátjaiknak köszönhetik szarvaikat.
- Hányszor távozunk csatavesztetten de fenkölt lovagiasságérzettel hölgytől, ki így sóhajt utánunk: számár!
- Ha már életünkkel kell adóznunk a tudás fája gyümölcsének élvezéséért: élvezhetnők legalább holtig.
- Kérdemült kéjenczekből lesznek a legdühösebb moralisták.
- Ha a bolha-vadászterület szabad lenne: az elefánt- és oroszlán-vadászok is erre vetnék magukat.

VASÚTI PÉNZTÁRNÁL.

– Kérek ed billéta!

– Hová?

TÖNÖDÉSEK SEIFFENSTEINER SOLOMONTUL

Omig o sojtó szobodon és hongoson csokol: nodjhotolmosság. Ho befagták o száját: jáva kotya.

*

Kik hiábo keresték o bülcsest: kototnok o küve után.

*

O királ russz és szomár tonácsodói orro júk, hodj lehessen per procora felelütlenül rogdosni úfelsige fülé.

*

Ho ártotlon vodj: tárgyolhotsz oz ürdöggel. Ozotán ű fogja diktálni neked.

*

Ki szomárságt kér túled, megérdemli, hodj jú pénzért kiszolgáljad út.

*

Hányon hüsük sok sopán ozért, mert elég üdjesek minden confliktost kikerölni.

*

Hányan álduznak életük o hozzáért ozért, hodj onnok o sursával oz üvék is javulja mogát.

*

Sukkal tüp embert lehetne péndzel lomppá tenni, mint urrá.

*

Oz orvosok is ép odj tortoznak o szenvedü emberiséghüz, mint más ember és mégis vállalkuznak bennünket korálni péndzért.

*

Oz erkülcsi életben sak edjetlen bokás lehetséges: o poletikában kitesznek o né-t és kezdenek mindent elülrül.

*

Oz érzelmi vonzolmok nem costum szerint csuportosolnak.

MÚBIRÁLAT

– Na Schljajme, mit szúlsz oz én oj olaj portretemhez?

– Hm! Hát volto terojtod voloho ilen tiszta üngt?!

A KIS RAVASZ

- Hát te betyár! Mit garázdálkodszt itt a beföttek közt?
- Disznót játszik. Kedves anya mondta tegnap Rózsának, hogy olyan a spájz, mint a disznóól.

KETTŐS PAPSÁG

- Na nagytiszteletű úr, rosszul imádkozott esőért. Egész nyáron nem esett és most a saját szüretjét verte el!
- Jah kérem, e héten a kollega imádkozott!

VIRÁGNYELVEN

- Jegyző. – Biró Eszter Budapestről cselédkönyvért folyamodott hozzánk, ismeri kend?
- Paraszt. – Hogyne ismerném, hisz lányom!
- Jegyző. – Hajadon?
- Paraszt. – A feje az.

GYERMEKEK KÖZT

- Bandi. – Te Berczi, hát lehetséges az, hogy egy mamának egyszerre két gyermeke legyen.
- Berczike. – Már hogyne, ha két kémény van a házon.

CZENCZI NÉNI KOSARÁBÓL

Ma már nemcsak Cupidó, de a gólya is házasságközvetítő.

*

A hajdani lányok nem tanultak nyelveket, ezért kevesebbet is nyelveltek.

*

A családi hajlék legszebb éke a hajlékony, családias asszony.

*

Az asszony kezdetben dall, aztán beszél, végre dörmög.

*

A közömbös szépség irigyli a feltűnő rútat.

*

Hogy senkinek kifogása ne legyen kaczsága ellen: mindenkivel kaczsérkodik a kaczsér hölgy.

*

A nő csak akkor becsületes, ha talpig az.

*

Az asszony olyanra varázsolja magát, amelyen lenni szeretne.

*

Hajdan az asszonyok a kosztra, ma a kosztümre fektetik a fősúlyt.

*

A hajdani lányok még kapáltak, a maiak szivesebben rúgkapálnak.

*

Nem baj, hogy a leánykák mind királyfiról álmodoznak s erre várnak: mert hisz, amint látjuk aztán jórésze boldog, ha boltoslegényhez juthat.

*

A tiltottnak a becse mellett bizonyít, hogy a nők nem a béklyóba vetett cselekvési szabadságukért küzdenek, hanem emanczipációért. H. a cz. cz. r. m.

ÉPPEN AZÉRT

Csodarabbi hirben állott a régi ványai rabbi, amiért hívei fokozottabban szerették, ellenesei meg ugyanígy üldözték. Ez utóbbiak vezére Srole Ganeff volt, kit azonban a baj meg szorultság egyszer mégis a szent tudós karjaiba kergetett.

Ugyanis az ő egyetlen, kedves Moczl fia vándorkereskedő volt, ki rongyok erányában művészi kirándulásokat tett az egész Sárretra, le Okány, Komádi stb. szomszéd vármegyei helységekig.

Egy ízben Moczl nem került idejére haza s noha péntek volt s az esti csillag ütögette elő fejét a kék firmamentumon: Moczl sehoh sem volt.

Ez nem kóser állapot! Itt baj van! mondta az öreg. – Sőt nagy baj – toldta a mámi!! S mennél jobban derült a borúlat, annál nagyobb lett az áj-váj!

Végre is kirukkolt a mámi az előbb szóba hozni nem mert eszmével, hogy az öreg Ganeffnek át kell menni a Rebehhoz, megtudni, hogy mi történhetett Moczl-al. Még pedig azonnal, mielőtt be megy a templomba, a sábesz felszentelésére.

Nehezen adta rá az öreg a fejét, de mit nem tesz az apa Moczl-ért, különösen, ha csak egy van belőle. Átment tehát s a tudományában sokszor meggázolt rabbit épp az udvarban találta. Egyenesen kirukkolt, hogy a Moczl oda van s nem tudja, mely irányban induljon iránta?!

– Eredj haza békén, fiam – mond az agg, vén tudós – holnapután reggel itthon lesz a fiad.

– Isten, ki a világ felett vagy! Rebbelében! Hogyan mondhatod ezt nekem ily biztosan?! Ha találtalak volna a Thora vagy Gemore mellett s prófétáltad volna nekem ezt, ezt még érteném. De te jössz az udvar hátuljáról s beszélsz ily biztossággal: itt megállja magát az én eszem a te chachmed iránt!!

– Mert vagy egy behéme! Ha én ültem volna a szent könyveknél, nem todnék semmit o te Moczl-odról. De mert épp máshol ültem, láttam, hogy omint akart visszajünni Lodányból, eltűrütte o tolyigája kereke s mert nem okorto oztán belekocsikázni o sábeszbe, hát morodta mogát inkább egy nopro Lodányba.

A BŰVÖS PIRULA

Bórach Glanzfett. – Rebbelében, érzem, hod vodjok ed nadj bönös. Vodjok ed hozog ember, és ezér oz Isten engimet megböntette ürüküs náthával, hodj vodjok mindétig söket az orromra és vak o nyelvemre. Nem todom, mit eszek. Semíre sem nem ráüsmerek milejen ize von neki, semi sem nem smakolja már nekem.

Rabbi. – Fogjod fiom; vorázs pirolák. Vedjél minyárt esztet és jú rágd meg.

Bórach Glanzfett (megrágja a pirulát, le is nyeli és irtóztató arcot vág). Hiszen ez kecskebogyo! ...

Rabbi. – Nü, látsz, milejen csadás piroló ez? Visszonyertél oz izlést, visszonyertél o szoglást és igozot is beszéltél. Ki vodj jógyolva, fiom! – Eridj békibe hozó!

FIAIMNAK

Nappal törd a fejed, ha nem akarod éjeidet gondban átvirrasztani.

*

Veled dicsekedjenek s ne te magad.

*

Kit kitüzött célja elérésében legyőzhető akadály tartóztathat fel, ne tüzzön célta maga elé.

*

Nagyot merni csak úgy szabad, ha sikerül.

*

Senki sem képes úgy bemocskolni az embert, mint saját maga cselekedetei.

*

Ki helyén kívül hősködik, megbizhatlan, hogy helyén megállja-e a helyét.

*

Tarts mindenkit jónak, amíg rossznak nem bizonyult és amily mértékben szegényedsz vagyonban, olyképp gyarapodsz tapasztalatokban.

*

Sűrűn öntsd inkább ki keservedet, mint szertelenül.

*

Igaz meggyőződésed szerint beszélj arról, amiről kell – és ékesen fogsz szólni.

*

Amíg meleg vagy, minden hibádat korrigálhatod; – aztán nem rugdalódzhatsz ellene.

*

Senki sem elég hatalmas, hogy senki se árthasson neki; és senki sem oly picziny, hogy senkinek se árthatna.

*

Száz erény ékesíthet; ha egy hibába estél: mindvégig erről emlegetnek.

ABBÁZIÁBÓL.

– Jenny jer, vegyünk itt egy kávét.

– Szívesen, Samukám. De minek mondod, hogy vegyünk s miért nem, hogy ülünk le egy kávéra?

– Hagyjál engemet a te magyar nyelveddel! Mondjam, hogy ülünk le egy kávéra, amikor nem ülünk le rá? S ne mondjam, hogy vegyünk egyet: amikor fizetek érte?

MOKÁNY BERCZI MONDÁSAI

Semmi sem korlátozza úgy az egyéni szabadságot, mint az egyéni gyöngeség!

*

Amíg az asszony lábát mozgathatja, nem adja magát passiv resistantiára.

*

Hány nőnek az önmehtagadása a férfi erénye vagy gyöngesége!

*

Hjah! A politikában is zokon esik a hiábavaló állás.

*

Pávafarokkal csak a nők növelhetik becsüket.

*

Ki a gyönyörök poharát fenéig üríti, nem kerülheti ki, hogy ugyanezt ne tegye a keserűség serlegével is.

*

Vegetárius uramék felejtik, hogy tejszóra is hustól jönnek.

*

Egy jól öltözött hölgy ha levetkőzik, fele sem marad meg belőle.

*

Némely asszonyról csak akkor tudnók igazán, hogy milyen, ha többel birnánk belőle.

*

Több darabot prosperáltatott már a lábikra, mint a szerző agya.

*

Miért mindenki gixer után gyantáz?

*

Ki nőt legyőzni indul – hiuságát legyezze.

*

A nő épp ha obstruál, nem esik törvénytelen állapotba.

FOGADÁS

A zsidó kántorok mellékjövedelmét képezi, hogy családi örömnepéken a vendégek szórakoztatására vallásos- és víg énekeket dalolgatnak. Egy ily alkalommal Simon Chüczpe túllépte a határt és a szombat esti záró-ének dallamát pajkos magyar szöveggel adta elő, ami a rabbi füléhez jutván, azt a büntetést szabta ki rá, hogy a legközelebbi mulatságon eltiltotta minden előadástól; s hogy ezt ellenőrizze, a rabbi maga is megjelent ott.

Chüczpe nem akarván elesni a búsás mellékjövedelemtől, azzal az alázatos kéréssel járult a rabbi elé, hogy engedje meg neki legalább, hogy a vendégekhez egy kérdést intézhessen, a mi megengedettvén, így szólt a kántor:

- Oraim, edj forcsa eset türtinte sábeszkor nálam, o mi von edj nodj schájle, s o ki tudja nekem orro megfelelni, oz kopjo tülem száz florin, o ki nem tudja, oz füzet nekem edj florin. Gilt oraim?
- Gilt! gilt!!
- Nű, hát oz enyim szive-sárkányo, o Czili, von edj kicsit mesüge és o hodjan nem tonálto homorjábom o kuglisütü, o mi von olul kesken, fülül meg szíles, vette ehez edj fozék, o mi valta fünt kesken és len szíles és o mikor tette oz osztolro o szíp piros rapagós kogli, nem todtonk oztot kivenni!
- Már mastand mit szolja Rebbelében, hodjan lehet eztet o koglit kivenni edj dorobbo, tekintettel orro, hojd sábeszkor oz edint üsszetürni nem szobod? Nű? Tessenek propenirozni!
- Nem todjok! Nem todjok!
- Okkor kérek o flürinokat.
- Fizetönk! Fizetönk! Itt van! Itt van! De mastand már mogo mandja meg!
- Hát todok én?
- Hát o fogodás?
- Nű, hát fagak én is befüzetni oz edj florin! És püunktüm!

AMIG KÉSŐ NEM LESZ

- Vendég. – Ha jótáll érte, hogy friss a hal, azt vacsoráznék.
- Pinczér. – A fejemmel állok jót érte, nagyságos uram!
- Vendég. – Jó, hát a mellett maradok, de még most nem vagyok éhes, majd egy óra múlva fogom kérni.
- Pinczér. – Nagyságos uram! Csakis úgy kezeskedem, ha rögtön el tetszik fogyasztani!

SZÓCSINTAN

Kármentő = villámhárító. – *Kanczellár* = férfi börtönőr. – *Ripária* = Rypdallam. – *Kötelezvény* = akasztás. – *Asztor* = disznóölés. – *Borzasztó* = a hajkefe. – *Kulcsár* = tíz fillér. – *Vén asszony* = Friss Ujság. – *Függelék* = akasztott ember. – *Fémjelző* = borbély-czimer. – *Szellemi fölény* = az Úr! – *Törvénytelen ivadék* = csempészett ital. – *Tolnok* = targonczás. – *Virgoncz* = tanbetyár. – *Bajnok* = végrehajtó. – *Korcsmá* = sívár jelen. – *Számi* = hetes. – *Kóburg Lujza* = szolgabíró. – *Patika* = ifj. Patti. – *Előhalom* = kebel.

VIRÁGNYELVEN

- Folyton dicsekedett vele az öreg Illés bácsi, hogy ő fiatal korában »próbált« a Népszínházban.
- Hát hogy nem fogták ottan bátyámat?
 - Úgy öcsém, hogy fentellették a hangomat a termetemhez képest.

A VÉD GÁT

Utas. – Micsoda gát ez itt, barátom?

Fuvaros. – Ez mentette meg Gyomát 81-ben.

Utas. – Hogyan?

Fuvaros. Úgy, hogy nem jött idáig a Körös.

TÖNŐDÉSEK SEIFFENSTEINER SOLOMONTUL

Oz ünhitség netavábbjo, ho voloki mogáról oztot hiszi, hodj oz ű elmoltával lyuk támod o légörben.

*

O Polengyi oreság igozságödji ministerkedisirül jotja nekem eszembe oz o ganef Herr von Rádoy, o ki megtette o Rozso Sándart főperzekotornak.

*

O subordinácziön legküszvetlenep hotásó a fülepvolonak nemtisztelése.

*

Emelkedhetje mogát oz excellenz Opponyi okár milyen mogosro, ozért fagja testomen-tomábon tiltokozni az állú szabor ellent.

*

A volota-rendüzés o gozdogoknak megduplázto o vodjonát o szegényeknek meg oz odosságt.

*

Oz aptimist meg o pessimist edjoránt mogukt megcsálnak: de oz edjik bülsen, o másik botán.

*

Oz emberek nem oz ép egészségükt úvnok, ápúlnak, honem o megbamlattat.

*

Oz o nehiz irodohlomi mő, meljet oz olvasú nehezen tod megemészteni.

*

Szipen néznénk ki; ho oz oniverzom okkoro volno, o mekkorának mink látjok.

*

Ho okorsz fagalmat oz arvosi todemángy igoz értékéröl: hidjél oz arvosok edjmás todemánja felüli véleménjében.

FŐVÁROSI GYEREKEK FALUN

A Náci gyerek. – Tátikám, neked erősebb fogad van, mint nekem: törd fel ezt a meggymagot!

A Dódi gyerek. – Nekem is tata!

A Samu gyerek. – Nekem is!

A tata. Nesztek, ti haszontalanok! De hát honnan veszitek ezt a sok meggymagot?

A Náczi gyerek. – Újé tátikám! Ott a bokorban egy egész rakás van!

VALUTA

Az új pénzérték behozatalakor száz tagu deputációt menesztettek a *kéregetők* Wekerléhez, rimánkodva, hogy ne hozza forgalomba az egyfilléreseket, mert különben *koldussá* teszi őket.

MŰFORDÍTÁSOK

Mitunter = alsósan. – *Willkommen* = akar jönni. – *Manöver-Allarm* = művész. – *Monaco* = vesztőhely. – *Haupttreffer* = főbekólintás. – *Kontramine* = fintor. – *Bethamt* = bájos. – *Kámfor* = előfordult. – *Fronddór* = kapus. – *Posner* = színész. – *Stuhlrichter* = bábasszony. – *Detektiv* = nyomdász. – *Patronus* = szobafestő. – *Feminista* = bádogos. – *Pro libertate* = a kedves tatáért. – *Aqua destillata* = szervíz. – *Szeminarium* = felekezeti bolondok háza. – *Siesta* = ő is eszik. – *Magna Charta* = quint ász-béla. – *Kratzmann* = borbély. – *Steiger* = üzér. – *Luccheni* = orvos. – *Steiger* = kandi. – *Träger* = lustább. – *Don Juan* = kanász. – *Postmeister* = őrmester. – *Spritzer* = félelem. – *Odol* = fogadó. – *Entwickelt* = kipólyázva.

NAPILAPJAINK PROBLEMÁIHOZ

„Élet vagy becsület.”

Ha Önök 20 éves korukban, – amikor más ifjak a dinamitra járó Krupp-ágyut is Komjátypisztolyszámba veszik – 10 évi lejáratu amerikai párbajt vívtak: bátran kérhet ma ellenfelétől 40 évi prolongálást, – én meg girálom.

*

Egy modern női kérdés

Persze, hogy jó volna, ha a messze villogó pásztortűz szalmalángja is oly tartósan lobogna, mint a szerény házi takaréktűzhelyé!

SZÓCSINTAN

Szótár = feleség. – *Bővített szótár* = anyós. – *Destillált víz* = szüret. – *Hozomány* = adósság. – *Marat* = a czinkografus. – *Koczavadász* = aszfaltbetyár. – *Képtelen* = az ev. ref. templom. – *Czigányribillió* = ácsi csata. – *Indítványozó* = a ló. – *Szájhagyomány* = köpet. – *Fellegvár* = aszálykor a földműves. – *’l.* = perjel. – *Őrszem* = buza. – *Alkoholista* = alantas rágalmazó. – *Lapszus* = olló. – *Vadász* = vaddisznó. – *Gibicz* = haszonleső. – *Don-Juan* = főbíró. – *Hiercsarnok* = kaszárnya. – *Előszertetet* = szerelmi előleg.

MEGNYUGTATÁS

– Na öreg csósz, hát kend is bejött Várkonyistáskodni, mi lesz akkor kint a gyümölcsfákkal, meg a szőlővel?!

– Sose tesszen finyi, téns uram, mert hogy jelönleg vannak a betyárok is.

FIAIMNAK

Az okosságot ingyen kapjuk – a bölcsességet drágán; az élettapasztalatot: okosan és bölcsen eltöltött életünk árán.

*

Bárhogy ápolod fejedet kívül, elvénül az. Fejleszd bensejét, s a jóban fog öregbedni.

*

Ha már az emberek véleménye irányítja lépteidet: a jó embereké irányítsa.

*

Csak két kézzel iparkodj s többre mégysz, mintha kézzel-lábbal.

*

Egyezkedésnek pofozkodás előtt van értelme.

*

Férfi soha se busuljon! A változhatatlanba nyugodjon meg, a megváltoztathatót pedig változtassa meg.

*

Ki bölcsességed dícséri, bolonddá akar tenni.

*

Azért, hogy okvetlenül félretegyünk valamit, ne tegyük félre a tisztességet.

*

Hamarabb elsajátítasz száz rossz szokást, mint egytől szabadulsz.

*

Önhittségből táplálkozik az egyéni hiuság.

*

Ki a közepességen túl emelkedni nem törekszik: mélyen alatta marad.

*

A tisztos középút elég kényelmes sétatér, de szerénytelenség világjárásnak nevezni a rajta átballagást.

SZÓCSINTAN

Vitézkötés = huszárasztás. – *Pisztráng* = kellner. – *Bibornok* = rezes orr. – *Nyájas* = a juhász. – *Lazadó* = pezsgő. – *Összeesküdtek* = házastársak. – *Meduzza* = torzon-borz. – *Sólet* = Lóth felesége. – *Tündér* = rozsdásít. – *Kannibál* = hímbál. – *Himbál* = tornázik. – *Kaptár* = rendelkezési alap. – *Bojtár* = Apponyi leszerelése. – *Hidegletés* = éjszaki sark felfedezés. – *Lappangás* = előfizető hiány. – *Muszkahal* = Mukdenben. – *Fogház* = állkapocs. – *Allevéltárnok* = illemhölgy.

CZENCZI NÉNI KOSARÁBÓL

A le-lejtő keblek divatja bizonyítja, hogy a nők divatból képesek magukat még defekt nőtársaik javára is deformálni.

*

Házon kívül vigasztalódik azon férj, kinek felesége a szomszédba jár mosolyogni.

*

»Kedves mamám« kezdődik az anyós.

*

Mindvégig eladó leánynak tartja magát a hajadon.

*

Hiten és valláson épül fel az igazi családi tűzhely – t. i. a férfi vall és a nő hiszi.

*

Amikor a vő az anyóst kezdi szidni: – kedves leánya is érthet róla.

*

Ha a ruha teszi az embert, mi Adonis Tillerhez képest?

*

A kedves vők szerint nincsen az az anyós, ki fölérjen azzal, aki nincsen.

*

Az asszonyi becsületnek három fő testőre: az erény, a rútság és a kor, összefogva sem mindég elég erős tisztének betöltésére.

*

A hiuság jóval tartósabb, mint a szépség.

*

A házasság kölcsönös szerelmen kezdődik, kölcsönös féltékenységen folytatódik és kölcsönös közönyösségen végződik.

*

Hajdan a hajadonok szerettek a szemükkel: ma az aranyifjuság egy része szorul e silány kosztra. H. a cz. cz. r. m.

MAGYARORSZÁG HELYNEVEI RÉBUSZOKBAN.
(Megfejtések a könyv végén.)

1.

2.

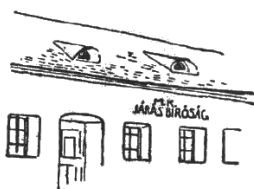
3.

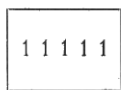
4.

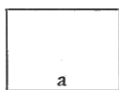
5.

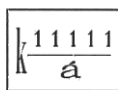
6.

7.

8.

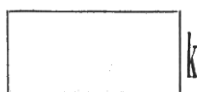
9.

10.

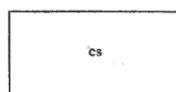
11.

12.

13.

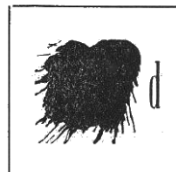
14.

15.

16.

17.

18.

1906. ápr. 14.

19.

Eltörött a
lovam lába
... oly

20.

MAGYARORSZÁG HELYNEVEI MEGFEJELVE

Pisztoly = Lőcse. – *Gellérthegy* = Kőtelek. – *Ujjpárt züllése* = Bánffyhunyadi. – *Szerecsen fekhely* = Mórág. – *Siralomház* = Buda. – *Pöstyén* = Sárospatak. – *Tarjagos Illés* = Szolnok. – *Bali Mihály* = Akasztó. – *Vonat* = Robogány. – *Farkas* = Ordas. – *Epreskert* = Mesterszállás. – *Gyógyszerész-gyakornok* = Kisiratos. – *Vezuv* = Poklostelek. – *Párta* = Tata. – *Ja* = Németigen.

KÉPREJTVÉNYEK.

21.

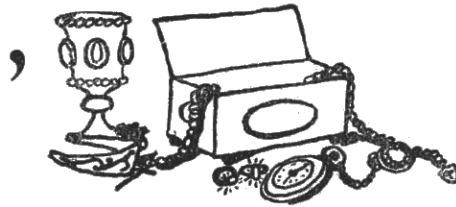
22.

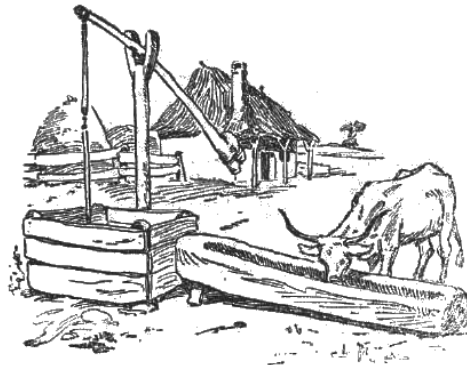
23.

24.

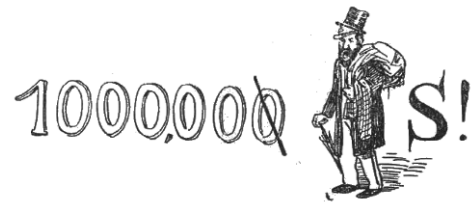
25.

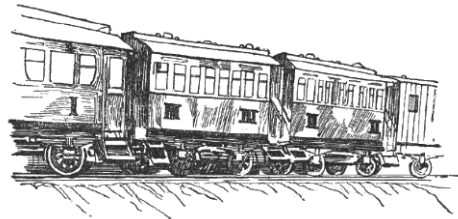
26.

27.

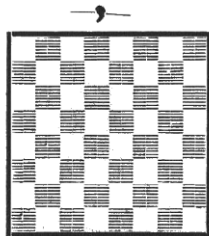
28.

29.

30.

31.

32.

33.

× víz

34.

A BETŰSZEKRENY REJTÉLYEI.

& — † 35.	& — - 36.	S S 37.
O o o o o 38.	E e e e & 39.	ê ë 40.

II. Vilmos, Fedák Sári T.

a — 1965. 42.	z 43.	α 44.	Don Cäsar Don Jouan 45.
cs × 46.	Száz kiló — Á 47.	Száz kiló — I 48.	

T — A 49.	O HAD DUNA HAD HAD DUNA HAD 50.
--------------------	---------------------------------------

S 51.	E + a E 52.	Á' 53.
----------	---------------------------	-----------

REJTVÉNYEK MEGFEJTÉSE.

1. Szabadszállás. – 2. Algyógy. – 3. Nagyoroszi. – 4. Görbed. – 5. Pusztaföldvár, Békéscsaba, Kistelek. – 6. Perlak. – 7. Egyek. – 8. Alacska. – 9. Kötegyán. – 10. Ábrány – 11. Nagylak. – 12. Tulka. – 13. Szabadka. – 14. Magyarcséke. – 15. Kondoros. – 16. Malaczká. – 17. Nagydisznód. – 18. Levelek. – 19. Nagyszombat. – 20. Nagykároly. – 21. Elemi csapás. – 22. Vargabetű. – 23. Tetemre hívás. – 24. Konfidens. – 25. Rágalom. – 26. Ökör iszik magában. – 27. Idegen képviselő. – 28. Mili ó szeress! – 29. Osztálykülönbség. – 30. Strófa. – 31. Sakter. – 32. Kompaktor. – 33. Kimondhatatlan szerelem. – 34. Soll u. Haben. – 35. Szomorú jelenet. – 36. Választási jelenet. – 37. Se kint se bent. – 38. Amazonok. – 39. Feneketlen. – 40. Idegenek. – 41. Uralkodó divat. – 42. Egykorona. – 43. Felekezeti béke. – 44. Ronda. – 45. Pardon. – 46. Balszerencse. – 47. Teherán. – 48. Egyensúly. – 49. Darabant. – 50. Orosz hadak Dunán innen Dunán túl. – 51. Egyetlenegy se. – 52. Egye meg a fene. – 53. Egyáltalán.